

Infrastruktura umění

Jarní semestr MU 2015

Obsah

- I. Transformace infrastruktury umění po roce 1989
- II. Transformace divadelního systému (1989-2001)
- III. Veřejná kulturní služba
- IV. Interpretace základních statistických údajů o divadle v ČR
  - a/ hudba
  - b/ performing arts
  - c/ výstavní činnost
  - d/ památkové objekty
  - e/ knihovny
  - f/ vydavatelé
  - g/ vzdělávací činnost
- V. Kultura a ekonomika s přihlédnutím k trhu práce
- VI. Satelitní účty kultury ČR
- VII. Granty a programy
- VIII. Neziskový sektor a jeho financování
- IX. Právní formy provozování profesionální umělecké činnosti v ČR
- X. Literatura a prameny

Otázky ke zkoušce:

1. Principy transformace infrastruktury kultury po roce 1989
2. Principy transformace jednoho kulturního odvětví (dle výběru) po roce 1989
3. Definiujte veřejnou kulturní službu
4. Standardy veřejné kulturní služby
5. Základní ekonomické údaje o kultuře v ČR
6. Základní statistické údaje jednoho z kulturních odvětví (dle vlastní volby)
7. Co je satelitní účet kultury
8. Dotační tituly MK ČR
9. Grantový systém hl.m. Prahy
10. Financování neziskového sektoru
11. Právní formy provozování kulturních institucí v ČR
12. Úpravy dle nového Občanského zákona, dotýkající se provozování divadel

I. Transformace infrastruktury umění po roce 1989

1. Úvod

Listopad 1989 byl zlomovým datem, od kterého dochází v České republice ke komplexní společenské změně. Mění se paradigmatata ideologická, ekonomická, legislativní. Změna provází rovněž podmínky i proces živého umění. Umění prošlo dramatickým vývojem transformace celé společnosti provázeným odstátňováním, privatizací, transformací, rušením uměleckých organizací a v podstatě spontánním utvářením nové infrastruktury prostřednictvím občanských iniciativ a podnikatelských záměrů v rámci nového právního rámce.

2. Výchozí stav

V umění a kultuře – ostatně jako v celé společnosti existovaly státní monopolní subjekty a regulační mechanismy, které do roku 1989 zajišťovaly finanční zdroje pro provoz, investice i financování projektů uvnitř ucelených a centrálně řízených systémů jednotlivých uměleckých oborů. Na provozování umění si fakticky vyhradil monopol socialistický stát, k čemuž mu sloužily dva základní instrumenty: kádrová politika tzv. nomenklatury, což znamenalo, že vedoucí místa byla v naprosté většině vyhrazena straníkům a faktická cenzura s dohlížejícími a povolujícími mechanismy. Od jara 1990 se však z prostředí kultury a umění začaly ozývat požadavky na zvláštní režimy zacházení: umělecké penze už od 40 let, umělecké časopisy za státní peníze, statut umělce jako povolání, zvláštní nájemné z ateliérů, sociální pojištění, specifické zdanění atd. Požadavky byly často nastolovány s podtextem „citového vydírání“, s odkazy na roli umělců a divadelníků během „sametové revoluce“. Média pomáhala šířit ultimativní požadavky: stát je povinen tomu dát divadlo, jiného nechat točit jeho scénář, stát je povinen mít nakladatelství, orchestry, státní film a státní Barrandov. Po roce 1989 se umění po dlouhém období ocitlo zkrátka a náhle ve standardních podmínkách svobodné společnosti.

Od roku 1989 k rozdělení státu

Umění se na jedné straně zbavuje ideologické doktríny a společenské reglementace, na straně druhé se musí redefinovat v nových ekonomických a právních podmínkách. Proces odstátnění, Zákon o malé privatizaci a Zákon o převodu majetku státu na jiné osoby (velká privatizace), 1. a 2. vlna kuponové privatizace, restituční zákony o nápravách některých křivd, ale také rozdělení státu, nové správní uspořádání, nová rozpočtová pravidla a výběr daní, to vše zásadně proměňuje kulturní infrastrukturu, zvláště pak v oblasti kulturního průmyslu. Privatizace Barrandova, Knižního velkoobchodu, spory o Nadaci Českého fondu výtvarných umělců, restituční nároky Řádu sv. Vojtěcha v souvislosti s vydáním provozní budovy Národního divadla tomuto řádu atd., vytvářely řadu konfliktních situací. Od počátku 90. let se však prioritou stalo kulturní dědictví, zejména záchrana zdevastovaného památkového fondu, a oblast umění provázelo především úsilí o rušení administrativních překážek, jež bránily tvorbě. Zásady transformace, tehdy ještě československé ekonomiky, orientované na tržní hospodářství přinesly novou politiku státu v oblasti podnikání. Bez náhrady byly zrušeny funkce monopolních subjektů a regulační mechanismy, které do roku 1989 zajišťovaly finanční zdroje pro reinvestice i financování projektů. Vzhledem k plánu privatizace, liberalizaci cen, vytváření volného trhu a podpoře podnikání v soukromém sektoru se brzy ukázalo, že by bylo třeba připravit i systém, který určí pravidla pro jednotlivé typy kulturních a uměleckých činností, stanoví způsob a formu veřejné podpory původní tvorby a zajistí stupeň určité ochrany. Rozdělení federálního státu na Českou a Slovenskou republiku neznamenal pro kulturní systémy vážnější problém. Rozdělily se či likvidovaly federální kulturní instituty (od filmu a televize až po tvůrčí svazy) a svým způsobem se prokázala i autonomnost i vyspělost obou národních kultur. Na jistou dobu nastaly problémy ve vzájemné komunikaci a kooperaci obou kultur, byly ale spíše způsobeny diferenciací politických systémů a nacionalizací za vlády mečiarovské garnitury. Svým způsobem se však obě kultury znovu vzájemně otevřely a během 90. let dospívají k novým modelům spolupráce i komunikace.

Zánik tvůrčích svazů

Jednou z prvních zásadních změn v rámci transformace v oblasti umění bylo zrušení federálních a národních tvůrčích svazů, ve kterých bylo členství – v oborech individuální tvorby a interpretace, kde nedocházelo k nastolení zaměstnaneckého vztahu – podmínkou zařazení umělců do profesionální sféry. Od roku 1990 začaly vznikat nové profesní organizace, z nichž se některé hlásily ke své předválečné tradici (např. Obec architektů) nebo znovu založením obnovily svoji činnost, např. „Unie Českého filmového svazu a Českého televizního svazu jako ochranná organizace "FITES od roku 1990 - zkratka znamená „filmový

a televizní svaz“). Předchůdce Unie, „Svaz československých filmových a televizních umělců“ (původní FITES založen v roce 1965) byl v roce 1970 zrušen. Na základě likvidace normalizačního Svazu českých dramatických umělců vznikla Divadelní obec a obdobným způsobem vznikla i Obec spisovatelů. Nejpočetnější z uměleckých obcí – obec výtvarná – proměnila na konferenci a poté na mimořádném sjezdu (1990) Svaz českých výtvarných umělců (SČVU) na federaci spolků – profesních sdružení podle oborů, území nebo zájmů. Právním nástupcem SČVU se stala Unie výtvarných umělců (UVU, dnes UVU ČR); nástupnictví zahrnuje i členství v mezinárodní organizaci výtvarných umělců IAA/AIAP (UNESCO). Obdobně jako u jiných uměleckých oborů byl Dohodou se Slovenskou výtvarnou unií (SVU) zlikvidován federální Svaz československých výtvarných umělců (SČSVU).

Vznik občanských sdružení

Z hlediska fungování kultury uvnitř demokratického systému byl klíčovým mezníkem v oblasti kultury a umění nový zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, který položil základy občanské společnosti a umožnil vznik kulturních a uměleckých občanských sdružení. Současně byly dány předpoklady k financování uměleckých aktivit a projektů z veřejných zdrojů i mimo sféru příspěvkových organizací. Zákon bude změněn až novým Občanským zákoníkem, který občanská sdružení mění na spolky.

Transformace jednotlivých uměleckých organizací

Transformace uměleckých organizací byla zahájena na počátku 90. let a zahrnovala privatizaci a rušení celé řady subjektů. Nakladatelská a vydavatelská sféra literatury a hudby i oblast filmu byly privatizovány v tzv. první privatizační vlně. Po odstátnění a následnou změnou zřizovatele (většinou ze státu a krajů na města) zůstala v oblasti divadla a hudby téměř zachována původní síť divadel i symfonických orchestrů. V některých spíše výjimečných případech došlo k transformaci příspěvkových organizací na jiné typy subjektů (např. u hudebního festivalu Pražské jaro na obecně prospěšnou společnost), přičemž síť byla postupně doplňována novými typy soukromoprávních subjektů. Obdobně komplikovanou proměnou a vývojem prošla oblast výtvarného umění, zvláště v provozu galerií a výstavních sálů.

3. Legislativa

V rámci zákonodárství bylo po roce 1989 nutné přistoupit k rušení či novelizaci restriktivních norem jako pozůstatku socialistické zákonitosti. Už v roce 1990 byly novelou zrušeny nejvíce omezující pasáže tzv. Divadelního zákona č. 33/1978 Sb. a v souvislosti s dalšími právními předpisy bylo tak provozování divadla otevřeno soukromému a tedy i vznikajícímu neziskovému sektoru. Vlastně již od počátku 90. let dochází k diferenciaci právních subjektivit u kulturních a uměleckých aktivit. Na jedné straně zůstávají jako veřejné subjekty příspěvkové organizace, zřizované státem a městy (později i kraji) a na straně druhé se začíná prosazovat soukromý sektor a to jak podnikatelský (komerční), tak i nestátní neziskové organizace (NGO). Až zákonem č. 165/1992 Sb., kterým se zrušují některé předpisy z odvětví kultury, byl změněn, a posléze zákonem č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv i zrušen výše zmíněný zákon č. 33/1978 Sb. Do roku 2006, kdy byl přijat Zákon o některých druzích podpory kultury č. 203/2006 Sb., však neexistoval pro oblast umění žádný tzv. oborový zákon, který by stanovil např. způsob a rozsah podpory umělecké tvorby státem či obcemi, definoval veřejnou kulturní službu, veřejné kulturní instituce atd. Od roku 1991 bylo mj. veřejně tolerováno porušování státního monopolu a v rozporu s Benešovým dekretem o znárodnění filmového průmyslu (Dekret prezidenta republiky č. 50/1945 Sb. o opatřeních v oblasti filmu), a tedy platným právním stavem, byly v soukromých společnostech vyráběny i distribuovány filmy. Teprve v roce 1993 byl přijat Zákon č. 273/1993 Sb. o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl. Hlavním, formálním důvodem bylo uvedení legislativy do souladu s faktickou situací, která panovala v kinematografii po roce 1989.

Stát, kraje i města jsou od roku 2001 rovněž nuceny dodržovat Nařízení komise ES č. 69/2001 ze dne 12.1. 2001 – o veřejné podpoře, tzv. pravidlo de minimis.

Autorské právo

Významným nástrojem podpory umění je jak na národní, tak na mezinárodní úrovni autorské právo. Autorské právo jako součást systému práv duševního vlastnictví je stimulem pro tvůrce, zajišťuje ochranu kulturní rozmanitosti a zároveň usiluje o dosažení přiměřené rovnováhy mezi ochranou tvůrců a zájmy uživatelů duševního vlastnictví

Kulturní fondy

Transformace v rámci legislativních změn se dotkla nejdříve kulturních fondů z minulého režimu, jejichž postavení bylo na základě nařízení vlády č. 58/1993 Sb. a Zákona č. 318/1993 Sb. v letech 1993–1994 upraveno do právní podoby nadací. Tak vznikly Nadace Českého literárního fondu, Nadace Českého hudebního fondu či pro výtvarnou oblast Nadace Českého fondu umění. Podle čl. II uvedeného zákona byly mezi zmíněné nadace rozděleny dosavadní výnosy z příspěvků za užití volných děl literárních, vědeckých a uměleckých. Nadále však byla možnost příjmů za užití volných děl i z příspěvků uživatelů děl zrušena. Ministerstvo kultury ČR a další veřejné a soukromoprávní fondy tak ztratily možnost obdobnými prostředky disponovat. Na podporu nadací byl však vládou ustaven Nadační investiční fond (NIF), který za předpokladu splnění podmínek kvalifikace dotčených subjektů, sliboval přísun finančních prostředků jako podílu z výnosu privatizace (pro správu výnosu byl založen Restituční investiční fond – RIF). Kvalifikací se minula transformace podle nového zákona o nadacích a nadačních fondech, účinného od 1. ledna 1998, s poskytováním lhůty na dokončení transformačního procesu do konce kalendářního roku. Pro NIF vláda ČR vyčlenila 1 % akcií z privatizace. V první etapě dělení prostředků byla uzavřena smlouva s 38 nadacemi a ve druhé s 64 nadacemi. V letech 1999–2003 byla nadacím celkem rozdělena 1 mld. a 882 mil. Kč, z čehož kulturním nadacím připadlo 16,8 %. Následně došlo i k transformaci dosavadních ochranných autorských organizací a ke vzniku nových agenturních forem.

Autorský zákon

V oblasti ochrany autorských práv došlo k významným změnám až v roce 2000, kdy byl přijat nový autorský zákon (č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, (dále jen „AZ“). Tímto zákonem bylo rekodifikováno autorské právo, a to se zřetelem na potřebu zohlednění aktuálního stavu technického rozvoje ve vztahu k novým způsobům a možnostem v oblasti tvorby a využití autorských děl a dalších předmětů ochrany dle AZ, a dále se zřetelem na nezbytnost přizpůsobení našeho právního řádu právu Evropských společenství a potřebu zohlednění některých mezinárodních smluv týkajících se tohoto právního odvětví. Důležitými změnami jsou zejména prodloužení doby trvání majetkových práv autora, a sice po dobu autorova života a dále po dobu sedmdesáti let od jeho smrti, a obnovení doby ochrany děl, která se mezitím stala díly volnými na dobu zbývající, rozšíření okruhu nositelů práv souvisejících s právem autorským (o výrobce zvukově obrazových záznamů a o nositele zvláštního práva pořizovatele databáze), přiznání práva nakladatelům na náhradní odměnu za rozmnožování vydaných děl pro osobní potřebu, rozšíření ochrany počítačových programů, fotografií a databází, stanovení katalogu majetkových práv a výslovné přiznání práva na sdělování předmětů ochrany veřejnosti prostřednictvím internetu.

Ochranné autorské organizace

Nově byla AZ upravena i kolektivní (dříve hromadná) správa práv. V souvislosti s tím byla zrušena příslušná část Zákona č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů. Vyhláška MK č. 241/1991 Sb., o výhradním oprávnění některých organizací zastupujících autory nebo výkonné umělce, byla zrušena již dříve zákonem o hromadné správě práv. Kolektivní správu práv vykonávají na základě oprávnění udělovaných MK občanská sdružení sdružující autory a

další nositele práv (výkonné umělce a výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů). Vedle již existující DILIA (občanské sdružení od roku 1996) a OSA (OSA se stala občanským sdružením dle zákona č. 83/1990 Sb. rovněž r. 1996) vznikl jako další významné občanské sdružení v r. 1990 INTERGRAM pro ochranu práv výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově-obrazových nosičů. Dále z oblasti výtvarného umění: Ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl (OOA-S) a Gestor – Ochranný svaz autorský. K výkonu hromadné správy podle zákona č. 237/1995 Sb. bylo transformovaným i novým subjektům uděleno oprávnění MK ČR pod čj. 3512 v r. 1996. S ohledem na zákonný monopol kolektivních správců je zákonem výslovně stanovena povinnost kolektivního správce uzavírat smlouvy s uživateli za přiměřených a rovných podmínek. Rozdělování odměn a případných příjmů z vydání bezdůvodného obohacení vybraných kolektivními správci je určováno rozúčtovacími řády jednotlivých kolektivních správců, schvalovaných orgány těchto občanských sdružení. Část vybraných odměn mohou kolektivní správci použít jako náhradu účelně vynaložených nákladů na výkon správy. Kolektivní správci mají ze zákona povinnost zveřejňovat roční účetní závěrku (včetně zprávy auditora) v Obchodním věstníku a vyhotovovat výroční zprávu o činnosti a hospodaření.

4. Financování

Granty a programy Ministerstva kultury ČR

Významným polistopadovým rozhodnutím bylo vytvoření systému státní podpory profesionálního umění v podobě grantových programů MK, vyhlašovaných od roku 1992 do roku 1995 jednak pro občanská sdružení a prostřednictvím tzv. ostatních příspěvků také pro okresy a obce. Od roku 1996 potom změna rozpočtových pravidel v podobě novely zákona č. 57/1995 Sb. umožnila podporovat i jiné fyzické a právnické osoby – vydavatelství, agentury, obce a jejich kulturní zařízení, statutárně vzato i nadace, s. r. o., družstva, o. p. s. a fyzické osoby s živnostenským oprávněním, poskytující služby v oblasti kultury. Program podpory pro česká profesionální divadla byl vyhlášen v roce 1996 a Program pro stálé symfonické orchestry a pěvecké sbory v roce 1997. Z těchto státních programů je vyloučen pražský kulturní systém.

Státní fondy

Státní fond kultury

Zákonem č. 239/1992 Sb. byl založen Státní fond kultury. Jeho smyslem byla možnost financování kulturních projektů nad rámec státního rozpočtu. Rozhodujícím zdrojem měla být kulturní loterie (tzv. Lotynka). Projekt záhy ztroskotal a nezdařená investice naopak zatížila jak hospodaření fondu, tak rozpočet samotného ministerstva. Situace se řešila zástavami majetku např. Domu u Černé matky Boží či Domu U Hybernů. Přesto Státní fond kultury byl schopen v posledních letech na projekty alokovat řádově milióny korun. Do parlamentu byl předložen MK ČR návrh na zrušení fondu v roce 2009, aby ve stejném roce byl návrh dalším ministrem kultury stažen. Je to totiž možný instrument pro mimorozpočtové financování kultury a umění. Od roku 2008 je fond nefunkční, protože parlament nebyl schopen dovolit jeho správní radu. Stalo se tak až v průběhu roku 2014. V současnosti uvolňuje ročně kolem 20 mil. Kč.

Státní fond ČR na podporu a rozvoj kinematografie

Vedle Státního fondu kultury vznikl jako druhý mimorozpočtový zdroj v roce 1992 Státní fond ČR na podporu a rozvoj kinematografie (Zákon č. 239/1992 Sb.), který se stal jediným nástrojem veřejné finanční podpory kinematografické tvorby v České republice.

Zahraniční zdroje

V průběhu 90. let byla významným zdrojem finanční podpory zvláště pro nezávislou scénu podpora zahraničních subjektů. Mezi prvními byla Nadace Open Society Fund Praha G. Sorose se svými diverzifikovanými aktivitami. Působila zde např. švýcarská nadace Pro

Helvetia, program Matra holandského ministerstva zahraničí, British Council, Francouzský Institut i německý Goethe Institut. Později přibýly i programy Evropské unie, po programech jako byl Raphael či Kaleidoskop, zvláště Culture 2000 a program Media.

Soukromé zdroje

Vedle přímých investic do kulturní infrastruktury či produkcí a aktivit v rámci podnikatelského záměru je legitimním soukromým zdrojem pro veřejný a neziskový sektor sponzorství na základě odpisů daní. Lze odepisovat 2 % z daňového základu u právnických a 10 % z daňového základu u fyzických osob. Je skutečností, že oblast kultury neumí tuto možnost plně využívat. Častěji se využívala v tomto smyslu tzv. věcná plnění jako reklama, mediální partnerství atd. Jiné modely podpory (např. forma asignací či systém daňových úlev a výjimek, např. snížení DPH na kulturní produkty) v podstatě nikdy nebyly brány v potaz. S jinými výnosy (mimo veřejné rozpočty) např. z loterií či zdaněním hazardu, bulváru, pornografie nebo se zisky z turistického ruchu se nikdy jako s přímými zdroji rozvoje české kultury a umění nepočítalo. Nelze opomenout, že největším donátorem české kultury jsou rozpočty domácností.

Právnické osoby v kultuře a způsoby jejich financování

Příspěvkové organizace MK

Po roce 1990 Ministerstvo kultury ČR přímo zřizovalo kolem 80 příspěvkových organizací. Cílem transformace bylo ponechat v gesci státu pouze klíčové organizace národního charakteru. Poslední etapou transformace byl zatím převod některých kulturních institucí na kraje. Po roce 2002 tak ze zbylého počtu 31 příspěvkových organizací zřizovalo ministerstvo kultury nadále 13 muzeí (různého zaměření), 2 galerie, 3 památníky, 3 knihovny, 4 divadelní instituce, 2 hudební organizace, 1 filmový archiv, 1 informační a poradenské středisko, 1 ústav lidové kultury a 1 památkový ústav. Také až v roce 2002 proběhla aktualizace statutů příspěvkových organizací ministerstva kultury, jež se mohou samofinancovat z příjmů vedlejších činností a z účelného využívání svěřeného majetku, a to díky změně rozpočtového určení příjmů z pronájmů nemovitého státního majetku (zákon č. 187/2001 Sb.). Ministerstvo kultury si v oblasti umění ponechalo příspěvkové organizace, které plní jedinečné a klíčové role v jednotlivých oblastech umění s ohledem na péči o kulturní dědictví. Příspěvkové organizace zůstaly nástrojem státní kulturní politiky, financované ze specifické rozpočtové položky, určené pro tyto organizace. Ministerstvo kultury věnuje zhruba čtvrtinu svého rozpočtu na činnost těchto organizací s působností v oblasti umění. Výhradní postavení není dáno pouze jedinečnými majetky, které představují zejména sbírky, archivy a reprezentativní budovy, kterými tyto organizace disponují, ale i způsobem řízení a financování. Ministerstvo je v pozici zřizovatele, který jmenuje ředitele těchto organizací, určuje roční výši příspěvku na činnost, se střednědobým výhledem plánuje příspěvky těmto organizacím a projednává s vládou další investice v rámci jednotlivých dotačních programů. Tyto organizace dosud nemají strukturované statutární orgány (správní a dozorčí rady), které by se podílely na řízení, jak je tomu běžné u většiny právnických osob (ziskových i neziskových), což je i důvodem k tomu, že v praxi osobnost ředitele a kvalita jeho vztahu se zřizovatelem podmiňuje možnosti naplňování jak cílů kulturní politiky, tak i dalšího rozvoje jednotlivých organizací. Každoroční vyhodnocování činnosti a hospodaření těchto organizací sleduje především vyrovnanost rozpočtu, případně účetní zisk, přičemž nejsou formulována, publikována a odbornou veřejností přijata obecná kritéria ani mechanismy, které by napomohly posoudit kvalitu odborné činnosti těchto organizací.

Rady u příspěvkových organizací

Během 90. let byly zakládány u národních institucí rady jako kompetentní orgány správy. Měly být předobrazem správních rad a současně přípravným krokem k očekávané transformaci příspěvkových organizací. Bez opory v legislativě (v příspěvkové organizaci nemůže být ničím narušeno suverénní právo jmenovaného ředitele jako statutárního

představitelů organizace) měly více funkci umělecké rady jako expertního orgánu než skutečné správní rady jako exekutivy. V okamžiku kolize názorů těchto rad s názorem jednotlivých ministrů, hlavně stran personálních otázek (jmenování generálních ředitelů, uměleckých šéfů atd.) tyto rady povětšinou končily. Za ministra J. Kabáta skončila Rada Národní galerie (předsedou byl Thomas M. Messer), za ministra P. Tigrida Rada České filharmonie (v čele s Ivanem Medkem) a konečně za ministra P. Dostála Rada Národního divadla (prof. Milan Lukeš). Příčinou střetů bylo nedořešení míry kompetencí a odpovědností mezi zřizovatelem a expertním orgánem a konečně fakt, že k žádné skutečné transformaci těchto ústavů nedošlo.

Jiné právnícké osoby

občanská sdružení

Občanská sdružení vznikala po roce 1989 na základě spontánního zájmu a často z nutnosti zachovat různé společensky prospěšné zájmové aktivity. Vývoj těchto let je procesem hledání prostoru pro umění jako veřejnou službu i nalézání odpovídajících institucionálních forem. Zákon č. 83/1990 Sb. vytvořil pro sdružování občanů příznivé podmínky, takže v relativně krátké době jedné dekády se zaregistrovalo na 50 000 občanských sdružení, z toho asi 5 000 se zaměřením na „kulturu“. Prudký nárůst sdružení z prvních let platnosti zákona se časem pozastavil, nicméně zájem o legislativní možnost svobodného sdružování, jako jeden z hlavních znaků nového demokratického režimu, neutuchá dodnes. V letech 1990–1995 byly poskytovány přímé dotace pouze občanským sdružením, teprve změna rozpočtových pravidel (novela zákona č. 57/1995 Sb.) umožnila od roku 1996 podporovat i ostatní právnícké a fyzické osoby, mezi nimi např. společnosti s ručením omezeným, družstva, obecně prospěšné společnosti a další subjekty poskytující služby veřejnosti v oblasti kultury, fyzické osoby měly mít k získání finanční podpory živnostenské oprávnění k podnikání v kultuře. Po celá 90. léta všechny úrovně veřejné správy (od státu po města a obce) k financování kulturních a uměleckých aktivit používaly i tzv. formu spolupořadatelství, kdy se vlastně ministerstvo kultury či město např. Praha stávalo fakticky spoluproducentem příslušného projektu.

nadace

Nadací bylo v roce 1998 registrováno asi 4 500, z nichž valná většina vznikla spíše jako nástroj k získávání prostředků, než jako sdružení majetku – jen asi 150 až 200 nadací poskytovalo příspěvky. Zaměření na kulturu uvádělo zhruba 10 % z nich, výrazně kulturní zaměření mělo jen cca sto nadací. Po uplynutí lhůty, plynoucí ze zákona č. 227/1997 Sb. se předpokládá prudký pokles počtu nadací či nadačních fondů asi na 500, přičemž toto číslo má dodnes sestupnou tendenci. Některé nadace neplní účel, k němuž byly zřízeny, ani nevykazují aktivní činnost v jejich koordinačním orgánu (Fórum dárců), který prospěšnost jejich veřejné služby kultuře posuzuje. Proběhlo, v koordinaci s etickými normami nadací v zemích EU, zásadní prověření etického kodexu nadací sdružených v asociaci Fórum dárců. Mezi vyřazenými se ocitla např. i pro výtvarné umění klíčová Nadace ČFU, neboť po několik let neplnila to, k čemu se jako člen zavázala. Do formy nadací byly právě transformovány po roce 1989 bývalé kulturní fondy (mimo výtvarného i hudební a literární).

obecně prospěšná společnost.

Zákon č. 248/1995 Sb. založil obecně prospěšné společnosti (o.p.s.) Těch bylo koncem 90. let v oblasti kultury ne více než deset. Jednou z prvních založených byla Pražská komorní filharmonie. Po roce 2000 praxe prokázala, přes výhrady vůči této statutární formě kulturní instituce, že je možným způsobem pro transformaci jak příspěvkové organizace, tak životaschopným instrumentem kulturní a umělecké infrastruktury. Úspěšným příkladem je transformace Pražského jara z příspěvkové organizace státu na o.p.s. z roku 1999.

ostatní soukromoprávní subjekty

Významným krokem k odstátnění byl pak vznik soukromoprávních subjektů v oblasti kultury a umění, jejichž činnost upravuje Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů nebo Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Pokud jde o obchodní společnosti (společnost s ručením omezeným či akciová společnost) tak podle Obchodního zákoníku viz § 56 (1) mohou být založeny i za jiným účelem než za tvorbou zisku, tedy i za účelem veřejné kulturní služby. V oblasti výtvarného umění se obvykle zaměřují na agenturní či vydavatelskou činnost, kombinované formy galerií. Obchodní společnosti působí i v oblasti provozování divadelní a hudební činnosti, kde však jsou spíše orientované na tvorbu zisku, např. v případě muzikálových produkcí a komerčních aktivit typu černého divadla, koncertů v atraktivních lokalitách (např. Divadlo Broadwaye v ulici Na Příkopěch a Ta Fantastika v Karlově ulici v Praze, hudební festivaly v Českém Krumlově, koncerty v chrámech atd.) oproti takové činnosti jaké provozovala např. Divadlo Komédie, rovněž s.r.o. K evropským standardům patří, že neziskové organizace podléhají občanskému právu a podnikatelské subjekty obchodnímu. Samozřejmě, že je to významné zvláště pro odlišné daňové režimy.

Pzn. Připomínám změnu občanského zákoníku a nové právní subjekty (spolky a ústavy)

5. Veřejná správa - samospráva

Kraje

O vyšší územní samosprávné celky se vedl politický zápas po deset let. Nejen o kompetence, ale samozřejmě i o míru přerozdělení daňové výtěžnosti. Až v roce 2002 byly uvedeny v život kraje. Přesto výdaje územních rozpočtů (obcí a krajů) na kulturu ve výši 12 miliard (dle statických údajů za rok 2002) od počátku dvojnásobně přesáhly výdaje státního rozpočtu v kapitole 334 „kultura“ (6 miliard).

Všech 14 krajů je sdruženo v Asociaci krajů České republiky, která byla registrována v srpnu 2001 jako zájmové sdružení právnických osob. Asociace je názorovou platformou, která si klade za prvořadý cíl hájit a prosazovat společné zájmy krajů. V rámci Asociace pracují různé komise. Jednou z nich je i Komise pro kulturu a památkovou péči.

Kraje snad s výjimkou hl.m. Prahy hlavně v prvních dvou letech své existence jako velké negativum označovaly nedorozhodnuté přerozdělení zdrojů financování kultury tzv. rozpočtové určení daní. Z těchto důvodů také některé kraje zpočátku téměř kulturu a zvláště pak umění (památková péče byla přeci jen ve většině krajů prioritou) nepodporovaly nebo jen velmi omezeným způsobem. Jiné, i přes tento handicap, naopak na kulturu věnovaly nemalé částky a dokonce vytvářely i vlastní kulturní politiky. Problém tedy spíše než na financích stál na osvěcenosti vedení kraje.

Kraje při vytváření své grantové politiky vycházejí z obecně platných právních předpisů a dále právních předpisů týkajících se pouze krajů. Je to Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů a Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Reforma územní správy v oblasti „živého umění“ spočívala v tom, že kraje od státu převzaly hlavně provozování a financování regionálních galerií (a muzeí). Vedle toho začaly kraje zřizovat i jeden symfonický orchestr a dvě divadla.

Kraje si většinou prokazatelně uvědomují nezbytnost kulturní politiky, ať už ji nazývají kulturní mapou, koncepcí či strategií. Vytvářejí si programové, grantové a fondové nástroje pro financování kulturních aktivit. V principu uznávají kooperaci veřejných rozpočtů i jejich víceleté fungování, už méně se můžeme setkat se zásadami a principy jejich kvalifikovaná alokace.

Města a obce

Města se po roce 1989 byla nucena vypořádávat s řadou nových skutečností. V 70. a především pak v 80. letech minulého století byla ve většině českých měst a obcí vybudována nová velká kulturní střediska. Vlastnická práva k nim pak po roce 1989 byla převedena právě

na obce a města. Některá tato provozně velmi nákladná zařízení obratem prodala, pronajala, jiná se je pokusila částečně proměnit v zařízení víceúčelová a dále na náklady města provozovat, nebo samozřejmě i financovat jako své příspěvkové či rozpočtové organizace. Podobně na ně byly převedeny i některé další organizace (např. divadla a orchestry). Zvláště vícesouborové subjekty s kolektivními tělesy (orchestry a sbory) se staly podstatnou nákladovou položkou v rozpočtech měst, kdy výlučné financování veřejné kulturní služby jedním veřejným rozpočtem (městem) nezohledňovalo funkci uměleckého ústavu v rámci regionu či dokonce státu a případně i zahraniční prezentace. Stejně tak byl popřen evropský standard vícezdrojového, případně kooperativního, financování.

Zároveň v 90. letech minulého století města byla nucena zaujmout své stanovisko k souborům neprofesionální umělecké aktivity, které po r. 1989 ztratily svého zřizovatele a tedy i možnost finančního zajištění. Většinou se přeměnily na občanská sdružení. Na druhé straně začalo vznikat množství zcela nových nezávislých subjektů v oblasti umění. I k nim bylo zapotřebí nalézt cestu a hledat pro ně možnosti podpory z rozpočtu města. Na konci 90. let tak ve většině měst existoval určitý systém podpory kulturních aktivit. Ne vždy formou otevřených výběrových řízení, nicméně postupně se systém více formalizuje a stává se transparentnějším.

Města v současné době mají vytvořeny z velké části různé kulturní fondy, ze kterých financují formou příspěvků pořádání významných kulturních akcí na území města, rozvoj místní kultury, rozvoj kulturních aktivit apod. Rovněž tak financují provoz svých přímo zřizovaných nebo jimi založených organizací. Podle významu se v posledních letech na jejich chodu podílí finančně i příslušný kraj, eventuálně stát. Některá z větších měst mají částečně či úplně vypracovanou kulturní politiku města, např. *Kulturní politika města Plzně* je už z roku 2001.

Svaz měst a obcí České republiky byl založen jako zájmové sdružení právnických osob v roce 1995. Členy Svazu jsou obce a města. Podílí se na přípravě a tvorbě návrhů legislativních opatření v oblastech týkajících se kompetencí obcí. Za období posledních let se financování místní kultury jednoznačně přesunulo do rozpočtů samospráv krajů, měst a obcí. Proces odstátnění, který měl pokračovat vznikem regionálních samospráv, byl završen až v roce 2002 s počátkem praktického fungování krajů. Reforma státní správy, která zákonem převedla část prostředků a odpovědnosti na znovuzřízené kraje (Zákon č. 157/2000 Sb.), tak přinesla i aktualizaci statutu příspěvkových organizací, jež se mohou nyní samofinancovat z příjmů vedlejších činností a účelového využívání svěřeného majetku či změnou rozpočtového určení příjmů z pronájmů nemovitého státního majetku (Zákon č. 187/2001 Sb.). Oproti příspěvkovým organizacím, zřizovaných státem mají volnější režim. Státní rozpočet prakticky rezignoval na systémovou finanční podporu místní kultury, neboť ta přešla do kompetence krajů, měst a obcí ovšem s výjimkou podpory projektů celostátního a mezinárodního významu. V této oblasti často nedochází k jednoznačnému stanovení měřítek místní prospěšnosti a obecného významu. Proto právě z pohledu tzv. municipalizace, tedy převedení odpovědnosti za financování umění v lokaci jeho vzniku a provádění, je zapotřebí provést hlubší analýzu umění v rámci dosavadního vývoje teritoria a konstatování jeho budoucích kulturních potřeb.

6. Kulturní politika státu

První ucelené strategické dokumenty v oblasti kultury začaly vznikat na MK ČR až na základě tzv. *Bílé knihy* Pavla Tigrida (1996) jako usnesení vlády pod názvem *Kulturní politika* už v roce 1999, s následnou modifikací v roce 2001. Usnesením vlády č. 401 z 28. dubna 1999 ke *Strategii účinnější státní podpory kultury* („O kulturní politice“) se předepisovalo ministru kultury předložit zprávu o postupu realizace této strategie. Tento materiál měl po evidenci sloužit ke specifikování cílů kulturní politiky do roku 2005. Ke

konkrétním cílům patřilo, s podporou občanských kulturních a uměleckých iniciativ, definovat vztah občan – kultura – veřejná správa, stanovit přiměřenou účast těchto iniciativ na rozhodovacích procesech a aktivovat přístup i péči o kulturní dědictví. Pro rozvoj kulturního bohatství a participaci občana na něm bylo doporučeno podpořit vícezdrojové financování kultury, posílit trend víceletého financování kulturních aktivit a projektů a konečně změnou zákonných předpisů zvýšit podíl samofinancování kulturních institucí z vedlejších příjmů. Předpokládalo se rozlišení neziskové a ziskové sféry (viz Kulturní politika, 2001, čl.10), mělo se pokračovat v transformaci vybraných příspěvkových organizací (viz Kulturní politika, 2001, čl.9). Tento trend mělo provázet zdokonalení zásad grantového řízení pro neziskovou oblast a podpora podnikatelských aktivit v kultuře, zejména daňovými úlevami. To všechno směřovalo k zapojení naší kultury do kontextu mezinárodní kulturní spolupráce, zajištění kompatibility tuzemských právních předpisů s právními normami ES a vymezení ekonomických zdrojů pro plnění smluvních závazků v kultuře. V současné době se připravuje strategický dokument na období do roku 2020.

7. My a zahraničí

Po celou dobu 90. let převažovala ve veřejnosti resentmentální reakce na samotný pojem *kulturní politika*. Svědčí o tom ostatně i frekvence diskusí o oprávněnosti samotné existence ministerstva kultury. Jak kdysi tento úřad – jako projev absurdní nadbytečnosti - nazval Milan Uhde (jeden z jeho pozdějších ministrů) „úřadem pro východ a západ slunce“. Zatímco v Evropě se staly standardem kulturní politiky (i u regionů), kulturní strategie a kulturní plánování, u nás se začal postupně prosazovat trend postupného oslabování podílu kulturního rozpočtu na státním rozpočtu tak, že oproti evropskému standardu kolem 1% se amplituda rozpočtu ministerstva kultury u nás dostala v průběhu dekády až na cca 0,6% včetně prostředků financování církví. Celá devadesátá léta (včetně do dalšího desetiletí, století atd.) přežil relikv příspěvkové organizace, typ právní subjektivity, který snad mimo Řecka v Evropě nikdo nezná. Problém zásadní se ukázal v tom, že se u nás nenastolil model kooperativního, podílového financování, kdy se na uměleckém provozu podílí stát, spolková země, kraj, region, město, případně soukromý sektor. V České republice financování uměleckých institucí zůstala výhradně na městech, s nepatrnou participací krajů a státu, kdy stát výhradně a přímo financuje pouze národní instituce, ostatní kulturní aktivity jen na základě limitovaných dotačních titulů jako jsou programy a granty MK.

Kulturní politika EU a historie programu Culture 2000:

Po vzájemné domluvě členských států v roce 1992 začlenila Evropská unie do svého programu i kulturní spolupráci. Základním pilířem kulturní politiky Evropské unie je článek 151 Maastrichtské smlouvy z roku 1992, který poprvé v historii EU formuloval základní východiska a kritéria společné evropské politiky v oblasti kultury. Kulturní spolupráce, podložená příslušnými právními úpravami, se stala důležitým cílem EU ve smyslu sblížení občanů na evropském území. Na základě toho článku byla v letech 1993–1999 realizována první generace programů – nejprve pilotní programy, které byly následovány programy oborovými. V roce 1990 Komise zveřejnila výběrová kritéria a podmínky pro účast v „Evropské platformě“, která se v roce 1991 pod názvem Kaleidoscope stala prvním programem pro podporu uměleckých a kulturních akcí uskutečněných vždy nejméně ve třech členských zemích EU. V roce 1994 došlo k modifikaci programu, jejímž cílem bylo efektivněji podporovat kulturní aktivity, povzbuzovat uměleckou tvorbu a spolupráci prostřednictvím sítí, podporovat lepší přístup veřejnosti k evropskému dědictví a zlepšit uměleckou a kulturní spolupráci mezi odborníky. Pilotní programy umožnily realizaci tří kulturních programů v letech 1996–1999:

Kaleidoscope (1996–99) na podporu umělecké a kulturní tvorby a spolupráce na evropské úrovni v oblasti scénických umění, výtvarného umění, užitého umění a umění multimédií. Rozpočet programu byl 36,7 mil. €.

Ariane (1997–99) na podporu v oblasti knih a četby, včetně překladů.

Rozpočet programu byl 11,1 mil. €.

Raphael (1997–99) na podporu integrace politik členských států v oblasti kulturního dědictví evropského významu.

Rozpočet programu byl 30 mil. €.

V roce 1999 pak byly realizovány a podpořeny tzv. „pilotní akce“, zajišťující přípravu programu Culture 2000. V rámci těchto akcí bylo podpořeno 55 kulturních projektů celkovou částkou 6,07 mil.€.

V roce 2000 tyto programy nahradil nový program s názvem Culture 2000, který byl přijat dne 14. 2. 2000 Evropským parlamentem a Radou. Původně byl program koncipován na období 5 let, tedy do konce roku 2004. V roce 2004 byl program prodloužen do roku 2006.

Program Culture 2000

Program byl vymezen na období 7 let (2000–2006), inicioval vytvoření společné evropské kulturní oblasti prostřednictvím sblížení jednotlivých kultur, současně chtěl ale zachovat jejich národní a regionální rozmanitost. Přispíval k propagaci myšlenky společného kulturního prostoru evropských národů a podporuje jeho kulturní rozmanitost. V této souvislosti podporoval spolupráci mezi tvůrčími umělci, kulturními organizacemi, soukromými a veřejnými pořadateli, aktivitami kulturních „networků“ a jiných partnerů a rovněž mezi kulturními institucemi členských států EU a dalších zemí zapojených do programu, zvláště v oblasti umělecké tvorby a ochrany společného kulturního dědictví.

Cíle programu:

podpora kulturního dialogu a vzájemné znalosti kultury a historie evropských národů

podpora tvůrčí činnosti a nadnárodního šíření kultury, mobility umělců, kulturních pracovníků, odborníků a dalších činitelů v kulturní oblasti a jejich děl, především s důrazem na mladé lidi, sociálně znevýhodněné osoby a na kulturní rozmanitost

zdůraznění kulturní rozmanitosti a rozvoje nových forem uměleckého výrazu

sdílení a zdůraznění společného kulturního dědictví evropského významu

podpora osvědčených postupů při jeho konzervaci a ochraně a šíření know-how

uznání role, která přísluší kultuře v hospodářském a společenském vývoji

posílení mezikulturního dialogu a vzájemné výměny mezi evropskými a neevropskými kulturami

jednoznačné uznání kultury jako ekonomického faktoru a jako faktoru sociální a občanské integrace

zlepšení přístupu ke kultuře a účasti na kulturním dění v Evropské unii pro co největší počet občanů

Česká kancelář Culture 2000

Byla zřízena Ministerstvem kultury ČR v Divadelním ústavu (k 1.1.2001) a její činnost je podporována programem EU Culture 2000. Jejím hlavním posláním je informovat a poskytovat konzultace českým, především kulturním, organizacím o kulturních programech Evropské unie a podněcovat tak jejich zájem o nadnárodní spolupráci a realizaci přínosných mezinárodních kulturních projektů.

8. Závěr

Od prosince 1989 se česká kultura a umění pohybuje v prostoru demokracie a svobody jako základního předpokladu tvorby. Transformace (i ve své nedokončené podobě) umožnila diverzifikaci kulturního prostoru se segmenty veřejným, neziskovým a podnikatelským. Veřejnou volbou v rámci veřejné správy dochází k rozhodování o produkci, spotřebě i financování o rozsahu a charakteru veřejných kulturních služeb. Je na kulturní veřejnosti, aby prosadila, že rozhodování v této sféře bude kvalifikované a kompetentní. Kriticky je možné zhodnotit v procesu transformace kultury a jejich institucí její pomalé tempo, absenci kulturní

strategie, absenci příslušné legislativy a absenci kooperace veřejných rozpočtu a veřejných subjektů – státu, krajů a měst. Ostatně i nedostatečnou kooperaci veřejného a soukromého sektoru. Z obecného hlediska (mimo specifické zájmy a potřeby rozvoje jednotlivých oborů) lze takto definovat i základní rizika pro budoucnost.

II. Transformace divadelního systému (1989-2001)

- jako příklad transformace jednoho odvětví -

1. Výchozí stav

Po roce 1948 byla všechna divadla v Československu zestátněna. Od roku 1978 (dle tzv. Divadelního zákona č.33/1978 Sb.) bylo zřizování a provozování divadel ponecháno v České republice pouze na krajských národních výborech a vládě (ministerstvu kultury a ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy), na Slovensku přímo jen ministerstvu kultury. Do roku 1989 v provozování divadel u nás fakticky existoval monopol socialistického státu (včetně reglementace, cenzury, mechanismu kádrové nomenklatury, schvalování dramaturgických plánů atd.). Stát zřizoval, provozoval a také „zrušoval“ divadla prostřednictvím dvou subjektů: ministerstva kultury (např. Národní divadlo) a krajů (většinou divadelní síť). Mimo tento systém se mohla profesionálně, tedy za peníze, provozovat prostřednictvím agentur (opět státních jako byl Pragokonzert či krajských, např. Pražské kulturní středisko) jen jednotlivá konkrétní představení a jejich reprízy, nikoliv stálý soubor či divadlo jako instituce, dokonce ani ne příprava a tvorba jednotlivých inscenací.

V 80. letech skupina divadelníků kolem studiových divadel často a veřejně argumentovala heslem E.F.Buriana „*divadlo patří těm, kteří ho vytvářejí*“. Smysl takové argumentace byl jednoduchý. Divadlo nepatří nomenklatuře, divadlo nepatří straně, ani státu. Za heslem se skrývalo úsilí narušit monopol státu na zřizování a provozování divadla. Tehdejší divadelní systém byl nesmyslný a nesnesitelný. I proto zaznělo volání po odstátnění v kultuře hned po listopadu 89 tak rychle a silně. Divadlo je drahá záležitost, a tak se v zápětí objevila otázka: kdo bude divadlo financovat? Odpověď kulturní veřejnosti zněla jednoznačně: stát je povinen!

1989 – 2002

V devadesátých letech byla zahájena transformace divadelního systému. Především skončil státní monopol provozování divadla. Většina stálých divadel (často z vlastní iniciativy) přešla do správy měst (nikoliv do správy tehdejších krajů či okresů). Svým způsobem to bylo logické, protože většina divadelních budov patřila k historickému majetku měst. Začal působit soukromý sektor (ze začátku zvláště v muzikálových produkcích) a vznikaly desítky divadelních a alternativních souborů. Současně v divadelní (ale i kulturní) obci převládla silná názorová tendence tzv. „ochranářství“. Pro divadlo to znamenalo nejprve snahu za záchranu stávajících divadelních prostor, zvláště těch, které se staly předmětem restitucí jako např. pražská divadla: Divadlo v Dlouhé, Divadlo na Smíchově atd. K tomu se přidala snaha o udržení rozsahu a kvantity stávající profesionální divadelní sítě, stejně jako výjimek, které dosud využívala právě umělecká obec. Např. u výše nájmu ateliérů, daňového režimu (jen 3% autorská daň), důchodového zvýhodnění (např. u zasloužilých a národních umělců), požitků, vyplývajících z lukrativních majetků ve správě kulturních fondů (např. zámek Svazu spisovatelů na Dobříši a další lukrativní rezidence v lukrativních lokalitách od Karlových Varů po Vysoké Tatry). V tomto smyslu byli divadelníci svým způsobem „diskriminováni“, protože na rozdíl od výtvarníků, hudebníků či spisovatelů takové nemovitosti ani za komunistů ve správě neměli. Ochrannářské tendence svým způsobem odváděly pozornost od potřeby vlastní transformace dosavadního způsobu veřejného financování a divadelní legislativy. Na transformaci divadelnictví, probíhající po roce 1989,

nemělo podstatný vliv rozdělení státu na přelomu let 1992/93, protože české a slovenské divadlo byly po správní, ekonomické i legislativní stránce dva oddělené systémy.

Pro vlastní transformační proces byl však významný vklad některých osobností nezávislé scény jako Yvony Kreuzmannové a její platformy Tance Praha a Ondřeje Hrabu s jeho realizací nového divadelního modelu v Divadle Archa, včetně aktivit IETM (Informal European Theatre Meeting). Obě aktivity výrazně přispívaly k zapojení české kultury do mezinárodních sítí. Stálé zprostředkování zahraničních zkušeností (v konzultační, poradenské podobě – zvláště holandských partnerů - i v podobě stálého hostování zahraničních skupin) včetně publikační činnosti a pořádání konferencí, seminářů a dílen napomáhalo českému divadlu (i exekutivě) přesahovat hranice svého historického omezení. Nelze v této souvislosti pominout ani *Návrh modelu státního financování profesionálních divadel*, který jako obecné principy a strukturu grantového systému publikovali Josef Herman a Karel Král v revue *Svět a divadlo* (1997, č.4 a 5)). Model si kladl čtyři základní cíle:

a/ zavést veřejné a odborné rozhodování o státních dotacích

b/ dosáhnout transparentnosti na základě kritérií a formalizovaných pravidel

c/ umožnit funkčnost vícezdrojového financování

d/ umožnit financování kontinuální činnosti

Je patrné, že v divadelní pospolitosti (oproti politickému systému) bylo už v 90. letech povědomí o standardizovaných postupech pro alokaci veřejných prostředků.

2. Legislativa

Už v roce 1990 byly novelou zrušeny nejvíce omezující pasáže tzv. Divadelního zákona č.33/1978 Sb. a v souvislosti s dalšími právními předpisy bylo tak provozování divadla otevřeno jak soukromému, tak vznikajícímu neziskovému sektoru. Až Zákonem č. 165/1992 Sb., kterým se zrušují některé předpisy z odvětví kultury, byl změněn, a posléze Zákonem č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv i zrušen výše zmíněný Zákon č. 33/1978 Sb. (Divadelní zákon). Byl zrušen bez náhrady, i když se z prostředí divadla po celá devadesátá léta občas ozývalo volání po speciální kodifikaci divadelního prostředí. Problémem pro příští léta se ukázal především fakt, že pro transformaci divadel jako příspěvkových organizací nebyl vytvořen a legislativně ukotven model veřejnoprávní instituce. Až koncem 90. let začala být pro transformaci používána (s mnoha kolizemi) právní subjektivita s.r.o. či o.p.s.

Z hlediska tvorby a rekonstrukce autorského zákona (viz Zákon č. 121/2000 Sb.) se nepodařilo prosadit profesi divadelního režiséra jako *autora* inscenace. Na rozdíl od filmového režiséra, kterému jsou přiznána autorská práva k filmu jako jeho autorskému dílu. Literární fond

Z přeměny kulturních fondů (hudebního, výtvarného a literárního) se oblasti divadla týkala transformace Českého literárního fondu, do něhož bylo divadlo vřazeno. Nadace Českého literárního fondu začala působit od listopadu 1994 přeměnou bývalého Českého literárního fondu, který byl organizací podřízenou ministerstvu kultury (ačkoli nešlo o státní organizaci v pravém slova smyslu), na soukromoprávní instituci podle podmínek Zákona č. 318/1993 Sb. o transformaci kulturních fondů. Nadace byla založena podle ustanovení občanského zákoníku a registrována Obvodním úřadem pro Prahu 2 pod číslem registrace 164/94. Přešel na ni veškerý movitý i nemovitý majetek, mimo objektů vrácených v restituci a získala i příspěvek ve výši 48 mil. z Nadačního investičního fondu, který do neziskového sektoru přerozděloval část výnosů z privatizací. Z výnosů této nadace profituje divadlo podílem na grantech, stipendiích i cenách, které tento fond spravuje.

Divadelní agentury a kolektivní správa

DILIA, divadelní, literární, audiovizuální agentura (založena r. 1949) byla transformována v roce 1996 na občanské sdružení autorů a dalších nositelů autorských práv. Hlavním předmětem její činnosti je zajišťování ochrany autorských práv. Základní činnosti se

dělí na kolektivní správu a agenturu. DILIA vykonává agenturní činnost, při které zprostředkovává uzavírání licenčních smluv na užití děl českých a zahraničních autorů. Zaměřuje se především na oblast divadla, literatury, médií a jiných druhů užití autorských děl. DILIA je však především občanským sdružením nositelů práv, kteří se sdružili za účelem výkonu kolektivní správy majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících s právem autorským. V současné době DILIA sdružuje a zastupuje autory děl literárních, dramatických, hudebně-dramatických, choreografických, pantomimických, audiovizuálních, scénické hudby zvláště vytvořené pro užití v díle dramatickém, choreografickém a pantomimickém, děl vědeckých včetně děl kartografických a při výkonu kolektivní správy zastupuje také nakladatele.

Již v roce 1990 byl založen Aura-pont jako první, tehdy ještě československá, soukromá autorskoprávní agentura v oblasti kultury, která dodnes působí jako společnost s ručením omezeným. Aura-Pont zastupuje řadu českých a zahraničních spisovatelů, dramatiků, filmových i televizních scénáristů, herců, hudebníků, moderátorů a jiných výkonných umělců. Zastupovaným umělcům poskytuje agentážní, právní i finanční servis v souvislosti s tvorbou a užitím jejich uměleckých děl. Ochranu autorských práv zajišťuje i autorům počítačových programů. Z návazných aktivit je zvláště spolu s časopisem Svět a divadlo (a dalšími subjekty) spoluzakladatelem Nadačního fondu Cen Alfréda Radoka.

3. Financování

Systém státní podpory profesionálního umění pro oblast divadla v podobě grantových programů MK začal fungovat již v roce 1992. Nejdříve byly vyhlašovány (až do roku 1995) jen pro občanská sdružení. Od roku 1996 změna rozpočtových umožnila podporovat i jiné fyzické a právnické osoby, poskytující kulturní služby v oblasti divadla. Program podpory pro česká profesionální divadla byl vyhlášen v roce 1996. Ke grantovému programu státu se koncem 90. let začaly otevírat pro podporu divadla i grantové programy velkých měst. Stát i města využívaly i rozpočtové možnosti tzv. spolupořadatelství, která však byla opakovaně kritizována pro svou menší míru transparentnosti. Divadelní systém začal využívat i omezených možností příspěvků (fakticky spíše symbolických) ze Státního fondu kultury, Nadace Českého literárního fondu atd. Úspěšný byl při získávání podpory od zahraničních subjektů, které jsou vyjmenovány v úvodní části této kapitoly. Pro české divadlo byl podstatný zvláště vklad British Council při organizování a financování inspirativní výměny českého a britského divadla.

Veřejná divadelní síť se naučila jednak vedlejší hospodářské činnosti a jednak využívat sponzorství. Často jako generální partner aktivit českých divadel se objevoval Český Telecom (od roku 2006 jako O2), který sponzoroval divadlo (zvláště velké divadelní festivaly) jako druh komunikační aktivity. Žel, nebyl následován takovými společnostmi jako jsou banky, energetické a automobilové firmy atd., které jsou např. v německé jazykové oblasti (ale také ve Velké Británii atd.) podstatnými donátory veřejných divadel. Přesto je nutné konstatovat, že naše veřejná divadla, která v tomto období měla v průměru 30% finanční soběstačnost, byla ve srovnání s evropskými poměry vysoce efektivní (viz Statistika kultury, NIPOS Praha, tzv. Modrý sešit pro příslušné kalendářní roky).

4. Proměna institucionální základny

Privatizace

Proces privatizace, jako jeden ze způsobů transformace ekonomiky, proběhl v divadelní oblasti nejdříve fakticky v její obslužné sféře jako byl např. národní podnik Divadelní techniky, který byl privatizován v roce 1992. Stejně rychle se privatizovaly v procesu tzv. malé privatizace služby a hlavně řemeslná výroba, které divadlo využívá (vlásenkářství, krejčovství, truhlářství, doprava, občerstvení atd.).

V průběhu 90. let byly rovněž zakládány soukromé společnosti za účelem provozování divadla (Opera Mozart, Divadlo B. Polívky v Brně, Ta Fantastika, muzikálové produkce atd.).

Jen výjimečně došlo k likvidaci profesionálního divadla bez náhrady (Městské divadlo Kolín, Krušnohorské divadlo operety v Teplicích, Večerní divadlo v Brně). Základem však byla deetatizace, převod divadelních subjektů ze státu na města. Pro přizpůsobení se tržnímu prostředí však české divadlo nedostalo standardní nástroje a mechanismy (legislativní a ekonomické). I proto II. kongres Divadelní obce (21.4.1991) přijal usnesení, že do konce roku 1991 Divadelní obec se skupinou poslanců ČNR a v kooperaci s MK ČR připraví „legislativní koncepci pro divadelní činnost“. I přes řadu následných pokusů nevznikla racionální legislativa pro neziskový sektor, která by odpovídala bezproblémové možnosti transformace příspěvkové sféry v oblasti divadla. Naopak přetrvávaly divadelní sféře nevyhovující rozpočtová pravidla veřejných rozpočtů (např. rozpočet na kalendářní rok a ne na sezónu, nemožnost víceletých rozpočtů pro divadelní subjekty atd.). Příspěvkovým organizacím jejich hospodaření komplikovala i skutečnost, že nebyly ve své hlavní činnosti plátcí DPH.

Autonomie souborů

Ve většinové divadelní síti, jež byla spravována na bázi právní subjektivity příspěvkových organizací, došlo brzy k osamostatnění některých svébytných souborů, které byly v průběhu 80. let přičleněny k jiným, ideově „spolehlivějším“ subjektům nebo sloučeny do snáze ovladatelného celku. V Praze se oddělením od Divadla na Vinohradech osamostatnil Činoherní klub, od Divadla J. Wolker Studio Y, od Hudebního divadla Karlín Semafor. Brněnská Husa na provázku a HaDivadlo se vyčlenily z původního Státního divadla a staly se součástí nově založeného Centra experimentálního divadla. Zrušením konglomerátu Brněnská divadla znovu nabylo svou subjektivitu Divadlo bratří Mrštíků, Loutkové divadlo Radost a Divadlo Večerní Brno. Stejně tak se v Ostravě od Státního divadla oddělilo Divadlo P. Bezruče a Loutkové divadlo. Ze svazku Národního divadla se vyčlenila Státní opera Praha a oddělila Laterna magika. Zároveň bylo znovu založeno Divadlo Za branou II Otomara Krejči. Ministerstvo kultury vedle tohoto kroku ještě založilo České umělecké studio pro Pražský komorní balet Pavla Šmoka, Operu Mozart, Černé divadlo Jiřího Srnce a Český soubor písní a tanců.

Posloupnost transformačních kroků

- 1. Vyčlenění samostatných divadelních organismů z centralizovaných subjektů*
- 2. Zakládání a provozování divadelní činnosti bylo otevřeno fyzickým i právníckým osobám soukromého (neziskového i komerčního) sektoru*
- 3. Převod z krajů na obce a okresy*
- 4. Ve výsledku neúspěšně proveden v Praze s Divadlem Za branou II. Otomar Krejča první pokus (1995) o transformaci příspěvkové organizace (MK ČR) na občanské sdružení – Divadlo Za branou III. (zanikne v průběhu následujícího roku). Z hlediska státu byl tento neúspěch poměrně dramatický. MK ČR počítalo s převodem rozpočtových prostředků z položky vyčleněné pro příspěvkové organizace do položky kulturních aktivit, tedy grantů, mandatorní výdaje změnit na fakultativní. Přes MF ČR tato rozpočtová změna neprošla, přesto závazek rozpočtu vůči DZB II byl v prvním roce dodržen. V praxi se však ukázala obtížnost vedení profesionálního divadla jako „zájmového sdružení“. O něco méně problematická byla transformace Opery Mozart a Pražského komorního baletu (též PO MK)*
- 5. Ostrava – zrušení souboru Divadla Petra Bezruče jako příspěvkové organizace (k 1.8.1997), budova zůstává příspěvkovou organizací jako stagiona, pravidelně zde působí Divadelní společnost Petra Bezruče s.r.o., následně je příspěvková organizace Divadlo Petra Bezruče přičleněna k Divadlu loutek, v současné době Divadelní společnost Petra Bezruče s.r.o. spravuje městský majetek Divadlo Petra Bezruče a získává od města pravidelný příspěvek na činnost.*
- 6. Šumperk – příspěvková organizace Severomoravské divadlo byla rozdělena (k 1.4.2001) na dva subjekty: Divadlo Šumperk s.r.o. stoprocentně založená městem (budova) a Severomoravské divadlo příspěvková organizace (soubor), následně byla příspěvková*

organizace Severomoravské divadlo zrušena a soubor přešel formou uměleckých smluv pod Divadlo Šumperk s.r.o.

7. Nejdříve na úrovni státu (MK) a posléze postupně i na úrovni statutárních měst začaly fungovat grantové systémy pro podporu divadelní tvorby

8. Praha – v roce 2001 započat proces celkové transformace příspěvkových organizací divadel zřizovaných hl. m. Prahou, jehož výsledkem mělo být v horizontu cca 10 let zachování jediného subjektu přímo řízeného Magistrátem hl. m. Prahy – Vinohradského divadla.

9. Převod z okresů na obce a kraje

10. Postupuje převod příspěvkových organizací i mimo Prahu – na společnosti s ručením omezeným a obecně prospěšné (např. Klicperovo divadlo Hradec Králové).

Příspěvkové organizace

Tento typ právní subjektivity projevil v oblasti divadla poměrně silnou rezistenci vůči společenské změně a následné ekonomické transformaci. Základní příčinou byla skutečnost, že nebyla vytvořena nová legislativní norma, která by kodifikovala typ veřejnoprávní instituce, vhodný pro oblast kultury. A tak žádné divadlo nevzniklo či nemohlo být transformováno do podoby veřejnoprávní instituce (jak se stalo zákonem o vysokých školách, o České televizi či Všeobecné zdravotní pojišťovně), což se ukázalo dalším závažným problémem příštích let. V tomto smyslu byla promarněna doba, která byla otevřená zásadním institucionálním změnám. Odtud jako stálé reziduum přežívá až do první dekády nového století i typ repertoárového divadla (se stálým souborem) s právní subjektivitou příspěvkové organizace. Obtížně se hledal i model pro Národní divadlo, od kterého byla delimitována Státní opera Praha v roce 1992 a současně odloučena Laterna magika, která začala paradoxně působit na Nové scéně, teda v prostoru ND, kdy prostor na Jungmannově náměstí uvolnila znovu založenému Divadlu Za branou II.

U Národního divadla (stejně jako u dalších národních institucí) byla v roce 1994 založena Rada Národního divadla, která měla převzít některé pravomoci zřizovatele (tedy ministerstva kultury) a současně měla být přípravou pro transformaci divadla jako příspěvkové organizace. Dostávala se do sporu s ministry, obvykle pro personální otázky (jmenování ředitele a uměleckých šéfů). Kolize vyvrcholila za ministra Pavla Dostála, který Radu pod vedením prof. Milana Lukeše rozpustil v roce 2001.

Po roce 2000 pokračovaly všechny výhody a nevýhody veřejnoprávní sítě příspěvkových organizací profesionálních divadel repertoárového typu, z valné části provozované městy. Z hlediska rozpočtů měst je stále obtížnější financování divadel, zvláště pak vícesouborových divadelních subjektů (s operním, operetním i baletním repertoárem), kde vznikají vyšší nároky na dotaci zejména pro nezbytnost sborových těles, i větší věcné i honorářové náklady na jednu premiéru. V těchto subjektech se dotace z veřejného rozpočtu na jednu vstupenku pohybovala v rozmezí 500 až 700 Kč. Jedinou výhodou byla stabilita sítě ve vztahu k výkonům (51 veřejnoprávních subjektů s více než 90 pravidelně provozovanými scénami a 80 soubory uskutečnilo kolem 430 premiér ročně a odehrálo cca 15 000 představení pro 4 miliony diváků). Vztahovala se i k míře zaměstnanosti většinou kvalifikované pracovní síly (7 162 zaměstnanců, z toho 3 275 uměleckých pracovníků), tak i k možnosti kontinuální umělecké práce, která by měla přispívat i ke kvalitě umělecké produkce. Údaje pocházejí ze Statistiky kultury za rok 2002 (NIPOS Praha). Nevýhodou byla naopak malá schopnost flexibility ve vztahu k přežívající právní subjektivitě, ve způsobu financování (v závislosti na jednom veřejném rozpočtu) i v provozním modelu, který je vystaven konkurenci divadelních aktivit komerčního i neziskového typu. Prokazatelný nárůst těchto aktivit patří k pozitivním momentům posledních let, i když není statistikami z nejrůznějších důvodů zcela zaznamenán. Počet pravidelně působících divadelních subjektů se v této sféře (dle údajů Divadelního ústavu) po roce 2000 zdvojnásobil. Nevýhodou této sféry je, že statisticky nedokážeme

rozlišit a vést jednoznačnou čáru mezi komerčními a neziskovými aktivitami v takových případech jako je Divadlo Na Fidlovačce a Divadlo bez zábradlí, Ta Fantastika a Divadlo v Celetné atd.

Neziskový sektor

Divadelní prostředí začalo rychle a s úspěchem využívat jednu z prvních porevolučních norem a sice Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Nejen k produkci jednotlivých představení a inscenací, ale i k provozování stálých profesionálních divadelních souborů a uskupení jako byl Spolek Kašpar, Divadlo bratří Formanů, Buchtý a loutky, brněnské Divadlo v 7 a půl atd. Oficiální statistiky Národního informačního a poradenského střediska uvádějí, že na konci 90. let bylo v oblasti divadla aktivně působících 23 občanských sdružení a 4 obecně prospěšné společnosti. Oproti tomu se v podnikatelském sektoru registruje 15 obchodních společností a 27 živnostenských oprávnění fyzických osob (údaje: Statistika kultury 2001, NIPOS, Praha).

V rámci rekonstrukce občanské společnosti se už na jaře 1990 se ustavila Divadelní obec, která měla zastřešovat jednotlivé profesní spolky (scénografy, tanečníky, loutkáře atd.). Současně vznikla i Herecká asociace jako profesní a odborový syndikát herců. Později, až v roce 1993 byla založena Asociace ředitelů profesionálních divadel, která se posléze proměnila v Asociaci profesionálních divadel ČR. Divadelní obec a Herecká asociace se dostávaly do řady konfliktů při řešení různých kauz, jako byla např. znovuotevření Divadla Za branou, působení Laterny magiky, přeměna Divadla E.F. Buriana na Divadlo Archa, spory o Divadlo Na zábradlí, spor uvnitř Národního divadla mezi velkým uměním (tradicí) a tzv. sklepem (studiovými divadly), i stran konkursů na místa ředitelů a uměleckých šéfů divadel atd. Obecně se dá říci, že Divadelní obec se snažila zastávat axiologická hlediska (např. prosazovala do čela divadel umělecké osobnosti), kdežto Herecká asociace přirozeně hájila své legitimní zájmy: stále pracovní smlouvy, stabilitu hereckých souborů, mzdové a honorářové nároky.

5. Veřejná správa - samospráva

Města a kraje

Transformačními kroky byla většinová divadelní síť (repertoárová divadla se stálým souborem), provozována státem, převedena na města včetně budov (které původně byly často jejich historickým majetkem). Na města bylo změnou daňové soustavy a přenecháním výnosu některých daní převedeno i výhradní financování této divadelní činnosti. Mimo Národního divadla zůstala postupně ve správě státu, ale na správní úrovni okresů, jen tři divadla (Uherské Hradiště, Český Těšín, Jihlava). Počátkem 90. let přinášely transformační změny obavy divadelníků, že radnice před financováním divadel (a kultury vůbec) dají přednost investicím do zanedbané infrastruktury měst. V následné dekádě však bylo zrušeno jen 9 příspěvkových organizací s 11 soubory, které však nezmizely z divadelní mapy. Ze zrušených 9 příspěvkových organizací s 11 soubory se některé transformovaly do úplně nové divadelní struktury, např. Divadlo Archa jako stagiona s vlastní produkcí bez stálého souboru, jiné byly časem obnoveny (Švandovo divadlo na Smíchově), jiné fungují jako společnosti s ručením omezeným a jsou podporované dále městy (Divadelní společnost P. Bezruče a Divadlo Šumperk), jen výjimečně zanikly divadelní soubory bez náhrady. Zbývající uvolněné scény začaly využívat soukromé subjekty jako např. Divadlo B. Polívky prostory Satirického divadla Večerní Brno. Zcela zanikla (byla zbourána budova přesto, že šlo o historicky cenný objekt původní německé Kleine Bühne na Senovážném náměstí v Praze) mateřská scéna loutkového Divadla Minor a soubor se přestěhoval do rekonstruovaného kina Skaut ve Vodičkově ulici.

Kraje, uvedené v život jako samosprávné celky až v roce 2002, si prokazatelně většinou uvědomují nezbytnost kulturní politiky, ať už ji nazývají kulturní mapou, koncepcí či strategií. Vytvářejí si programové, grantové a fondové nástroje pro financování divadelních

aktivit. Nelze říci, že divadlo by bylo jednoznačně jejich prioritou, i když tři z krajů nějakým způsobem přímo provozují divadelní scénu. Zbývajících osm krajů alespoň symbolicky přispívá na profesionální divadla provozovaná městy. Skutečným problémem je výše prostředků, které mají tyto samosprávné územní celky k dispozici. Od přerozdělení daňové výtěže z úrovně státu by ale po právu bylo možné očekávat i výraznější účast krajů na divadelním životě. V principu krajské správy uznávají kooperaci veřejných rozpočtů i jejich víceleté fungování, už méně se však můžeme setkat se zásadami a principy jejich kompetentní alokace.

Pokud prozkoumáme rozpočty krajů zjistíme, že v roce 2002 (v roce jejich začínající existence) vydaly všechny kraje (mimo Prahu) na divadelní činnost dohromady 2,5 mil. Kč. V podstatě vydaly finanční objem, který by nestačil ani na provozování jednoho komorního repertoárového divadla.

Praha

Hlavní město Praha má mezi ostatními kraji naprosto jedinečné (ze zákona je zároveň obcí i regionem) postavení, a to se samozřejmě odráží i v otázce financování umění. Praha na rozdíl od ostatních krajů, které v prvních letech své existence teprve hledaly cestu k podpoře kultury, kulturu respektive umění podporuje kontinuálně a vícero způsoby již od roku 1996. Postavení Prahy se zřízení krajů nikterak nedotklo. Jejich kompetence měla už ze Zákona o hlavním městě č.131/2000 Sb. Praha provozovala do roku 2000 deset divadel jako příspěvkové organizace. V roce 2001 přistoupila k transformaci své divadelní sítě. V této souvislosti přešel na jinou právní subjektivitu Činoherní klub a Archa jako o.p.s. a Semafor jako s.r.o. V rámci veřejné soutěže i Divadlo komedie jako Pražské komorní divadlo s.r.o.. Do divadelního života vstupují i městské části (např. Praha 6 a Dejvické divadlo). Veřejný zájem města na divadle jako kulturní službě veřejnosti by měl být – podle Prahou deklarovaných zásad - v první řadě orientován na občany hlavního města - včetně diferencovaných sociálních skupin. Specifikou Prahy - jako kulturní metropole a multikulturního prostoru – pak je, že kulturní služby poskytuje i návštěvníkům z celé republiky a že se stává pro své kulturní bohatství (včetně „živého umění“) i vyhledávaným místem zahraničních návštěvníků. Následně právě výrazně druhově a žánrově diverzifikovaná pražská kultura vytváří předpoklady pro rozvoj návazných služeb a zvyšování kvality a kvantity cestovního ruchu. Je i zdrojem příjmů (včetně daňových). Jak ukazují sociologické studie i divadlo se stává účinnou ekonomickou pákou rozvoje městských aglomerací.

S ohledem na různorodost subjektů, které vytvářejí pražské kulturní prostředí (jak z hlediska jejich profilů a programů, tak pro různost právních subjektivit i právních vztahů k prostorům, v nichž činnost vykonávají), a s důrazem na schopnost flexibility pražského kulturního života je nutné při jeho financování vytvářet otevřený systém. Stanovení kulturní strategie, cílů a programů v oblasti divadla je politickým rozhodnutím, které má zahrnovat oblasti rozvoje umění a kultury do strategických rozvojových dokumentů. Prvním pokusem přistoupit uceleně k problematice divadelní politiky města byla konference, kterou uspořádal v prosinci 1996 magistrát v Divadle Archa na téma *Vztah kultury a ekonomiky města*. K tomu byl objednána u agentury STEN/MARK výzkum se zadáním *Obec a divadlo*. Ve vyhodnocení se objevují data o multiplikačních efektech, o tom, že peníze investované do divadelních aktivit generují další příjmy. Studie ale nebyla dokončena paradoxně pro nedostatek finančních prostředků.

(Konkrétní výzkum v tomto směru byl u nás v 90. letech realizován jen v rámci ostravského regionu a tamních divadel, zvláště v sociologických sondách Marketingové laboratoře Ostrava.)

V roce 2001 v souvislosti s připravovanou transformací divadel příspěvkových organizací vypracoval Divadelní ústav pro magistrát hl. m. Praha rozsáhlou studii s rozбором možných právních forem následné existence a způsobů finanční podpory. Součástí bylo i

konstatování, že snaha o postupnou transformaci bude pro pražskou kulturu prospěšná – i když vlastně v té době (což platilo i v letech následných) pro ni neexistovalo vhodné legislativní prostředí (chybějící zákonná úprava pro vznik právnické osoby veřejnoprávního typu atd.). Diskuse o transformaci divadel-příspěvkových organizací probíhá na úrovni hlavního města Prahy od druhé poloviny 90. let minulého století. Jedním ze závěrů porady ředitelů divadel, zřizovaných hlavním městem Prahou, nad tématem transformace, která se konala 22. ledna 2001, bylo konstatování, že je třeba definovat stávající pražskou divadelní síť, definovat část pražské divadelní sítě jako kulturní službu veřejnosti (tedy definovat síť divadel veřejné služby), stanovit priority této služby, definovat způsob financování transformovaných subjektů a zveřejnit, diskutovat a následně uplatnit konkrétní oblasti hodnocení a kritéria přidělování grantů. Záměr uvést transformaci do praxe byl naplněn usnesením ZHMP č. 35/35 z 29.11.2001. Přílohu č. 1 tohoto usnesení tvoří „*Deklarace hlavního města Prahy o podpoře profesionálního divadla*“ a příloha č. 2 jsou „*Zásady dotačního systému pro divadla vzniklá z „transformovaných“ příspěvkových organizací*“. Následně měly být transformovány všechny pražské kulturní příspěvkové organizace. V roce 2001 projednalo a přijalo Zastupitelstvo hl. města Prahy pro období čtyř let (2002 – 2005) následující cíle, principy a zásady v oblasti divadelní politiky se závazkem, že účinnost této strategie bude průběžně vyhodnocována a do konce roku 2004 měl být obdobný koncepční dokument přijat pro následné minimálně opět čtyřleté období.

Finanční podpora pražské kultury

1. dotované organizace (příspěvkové)
2. grantový systém
3. spolupořadatelství (nyní „partnerství“)

Granty jsou vypisovány jednoleté, dvouleté a čtyřleté s tím, že magistrát hl. m. Praha reflektoval požadavky praxe, že je třeba čtyřleté granty vypisovat pro divadelní prostředí s větším předstihem. I když ve výsledku se skutečnost lišila od návrhu, byl původní záměr správný – umožňuje žadatelům zodpovědnější plánování činnosti a uzavírání pracovních či uměleckých smluv. Výraznou složku grantové podpory tvoří tzv. spolupořadatelství (finanční participace na festivalech, přehlídkách, cenách, významných výstavách atd.) – na rozdíl od ostatních grantů nejsou z tohoto okruhu vyloučeny příspěvkové organizace. Mechanismus byl daleko méně transparentnější.

Příspěvek HMP pro divadlo představuje již několik let více než 50% veškerých prostředků z veřejných rozpočtů v celé ČR a pokrývá obsáhlé spektrum divadelních aktivit. Příspěvek MK ČR představuje něco přes 40% veškerých prostředků z veřejných rozpočtů a slouží vedle vlastních příspěvkových organizací MK ČR (ND Praha, SOP, Laterna magika) zejména k podpoře nezávislé tvorby. Divadla, orchestry a pěvecké sbory zřizovaná jako příspěvkové organizace magistrátu hl. m. Praha nejsou zařazena do *Programů státní podpory profesionálních divadel a Programu státní podpory stálých profesionálních symfonických orchestrů a pěveckých sborů*.

Pzn. více o dotačních titulech HMP v kapitole o grantech a programech

Kulturní politiky

Vedle státu, který na přelomu století přece jen konečně dospěl k formulaci zásad kulturní politiky, je nutné připomenout kulturní koncepce či kulturní politiku měst, z nichž nelze pominout inspirativní, v mnohém iniciační a kompetentní dokument kulturní politiky města Plzně či snahu o systémovou změnu správy a financování divadelního systému v Praze na přelomu tisíciletí. Na úrovni měst se vliv politické reprezentace projevuje nejvýrazněji v rozdělování veřejných prostředků a personálních otázkách. Problém je jednoduchý. Radní a zastupitelé napříč politickým spektrem byli a jsou stále přesvědčeni, že volbou dostali mandát odpovědnosti jak za veřejné peníze, tak za výběr osobností do čela divadel (viz např.

rozhodování Prahy 6 o Dejvickém divadle, hl. města Prahy o grantech a spolupořadatelství, města Brna o řediteli ND Brno, Činoherní studio Ústí n/L atd.).

Politická reprezentace by měla mít jedinou legitimitu a sice rozhodovat kompetentně. A kompetence postoupit na odborná grémia různých stupňů. To je anglo-saský a skandinávský model. Během 90. let obce (nejdříve statutární města) seznaly, že bez metod kulturní strategie či kulturního plánování nejsou funkční ani projekty rozvoje jejich aglomerací. I divadelníci se však budou muset na druhé straně vrátit k tématu, které na mezinárodní konferenci o rozvoji kulturních zdrojů a kulturního kapitálu nastolil v roce 2000 Ladislav Kesner logem: *Ekonomika a kultura – partnerství pro 21. století*. Ještě v roce 1995 (viz Svět a divadlo 4/1995) někteří divadelní odborníci odmítali ekonomické kategorie pro posuzování divadla a jeho možné multiplikační efekty a benefity přirovnávali k pyramidovým hrám. Pokud se právě české divadlo nenaučí makroekonomické analýzy využívat, zůstane při argumentaci o legitimitě vynakládání veřejných prostředků na divadelní umění odkázáno jen na sféru dobrých úmyslů a „měkkých“ teorií.

6. Komparace se zahraničím

Pokud použijeme pro komparaci divadelních systémů standardy zemí EU je nutné konstatovat, že přežívající právní subjektivita veřejné divadelní sítě v podobě „příspěvkové organizace“ je skutečný relikv a že obdobný typ provozování divadla má mimo Německa snad už jen Řecko. Systémovou nevýhodou je i financování z jednoho veřejného zdroje (většinou z městských rozpočtů), což je problém zvláště u vícesouborových těles viz provozování opery. Navíc vazba na jediný zdroj samozřejmě ohrožuje uměleckou autonomii divadla, protože může přímo souviset s politickou konstelací momentální politické reprezentace. V tomto smyslu kooperativní model, kdy spolupráce veřejných rozpočtů (státu, regionu, města) je dána zákonem či smlouvou, by měl být i cílenou snahou reformy financování a provozování. Čím dál důležitější by měla být současně i podpora ze soukromých zdrojů, včetně takových instrumentů jako je tzv. PPP, tj. partnerství veřejného a privátního sektoru. I pro nefunkčnost těchto vazeb je negativně vnímána absence speciální kulturní či oborové (divadelní) legislativy. Jinak je ČR aktivním účastníkem mezinárodních divadelních sítí – od ITI až IETM – stejně jako aktivním účastníkem mezinárodní divadelní směny. Využívá k tomu hlavně síť mezinárodních divadelních festivalů (Plzeň, Hradec Králové, Festival divadla německého jazyka v Praze atd.). Je však nutné konstatovat, že se v 90. letech začaly otevírat nůžky mezi importem a exportem divadla v neprospěch prezentace českého divadla na zahraničních scénách a účasti na zahraničních prestižních akcích.

III. Veřejná kulturní služba

K tomuto tématu je třeba otevřít dvě základní otázky:

Za prvé: Lze prokázat legitimitu financování kultury a umění z veřejných zdrojů v podmínkách našeho státu? Samozřejmě, že s tím přímo souvisí i vztah nejen politické reprezentace, ale i samotné kulturní veřejnosti k tomuto problému. I když i vztah a názor *ne – kulturní* veřejnosti nelze pominout. O tom jak výsostně politický problém to je, svědčila loňská diskuse a polemiky o grantový systém v Praze. Diskuse se netýká výlučně Prahy. Její rezultáty mohou ovlivnit kulturní politiku nejen statutárních měst, ale i krajů a regionů. Protože správa kultury v českých zemích má historicky ověřenou tendenci přebírat modely správy a řízení, provozování i financování z matičky měst. A to i když jde o model ideologicky zatížený či petrifikovaný.

Za druhé a to bude téma následné přednášky: Lze multiplikační efekty umění použít jako argumentaci, že vynakládání veřejných prostředků na kulturu není dotací nýbrž investic? A to na všech úrovních – tedy státu – regionu – obce. Pokusím se i o některé odkazy k zahraničí, zvláště k zemím EU. A v těchto souvislostech budeme muset také redefinovat problém

veřejných kulturních organizací, které pečují jednak o kulturní dědictví, ale také i kontinuální rozvoj umění.

Legitimita financování kultury z veřejných zdrojů

Z našich ústavních aktů **Listina základních lidských práv a svobod** deklaruje „právo občanů svobodně a reálně se podílet na užití a výkonech kultury na straně jedné a právo na svobodu tvorby a šíření jejich výsledků na straně druhé“.

Následně **Zákon č. 203/2006 Sb. o některých druzích podpory umění** v § 2 stanoví:

„Veřejnými kulturními službami jsou služby spočívající ve zpřístupňování umělecké tvorby a kulturního dědictví veřejnosti.“

Veřejné služby z hlediska ekonomické teorie obecně představují služby, u kterých k rozhodování o produkci, spotřebě i financování dochází veřejnou volbou v rámci veřejné správy. Produkce těchto statků je v pravomoci veřejné správy, která k jejich financování využívá prostředky z rozpočtové soustavy. Spotřeba veřejných statků je kolektivní, tzn. že uspokojují potřeby daného společenství bez ohledu na to, zda je jednotlivci chtějí spotřebovat či nikoli. Veřejné kulturní služby jsou však i něco navíc. Jsou naší pamětí a souvisí přímo s kvalitou života. O rozsahu a podobě této služby rozhoduje politický systém, respektive politická reprezentace, prostřednictvím takových nástrojů jako je legislativa, kulturní politika, kulturní strategie či kulturní plánování. Rada zemí EU má svou kulturní legislativu včetně speciálních zákonů (např. divadelního). Pro přiznání **statutu** veřejné prospěšnosti (veřejné kulturní služby) by neměla být obecně rozhodující právní forma subjektů, tuto službu provozující a poskytující (ostatně i v ČR může být a.s. či s.r. o. založena za jiným účelem než je podnikání), ale konkrétní činnost, odpovídající množině **definičních znaků**, svým způsobem vstupním kritériím, umožňujících veřejnou podporu.

Vstupní kritéria:

a/ účel založení subjektu, poslání definované ve statutu/zakládací listině (deklaruje, že se jedná o činnost ve veřejném zájmu)

b/ kolektivní správní a dozorčí orgány, včetně vyloučení konfliktu zájmů

c/ závazné vymezení způsobu nakládání se ziskem – zisk nesmí být rozdělován členům, zakladatelům, managementu či kapitalizován, musí být reinvestován do předmětu hlavní činnosti

d/ poskytování veřejně prospěšných služeb za předem určených a rovných podmínek stanovení úrovně platů a odměn pracovníkům

e/ cena nabízených služeb – měla by se pohybovat na úrovni nákladů nebo nižší

f/ cíl: vyrovnaný rozpočet

g/ transparentnost – přístup veřejnosti ke zprávám o činnosti i hospodaření organizace – povinnost zveřejňování výročních zpráv a audit (od určité výše obrátu).

Příklady:

Holandsko: model víceletého financování, dotaci lze kapitalizovat, dokonce kulturní management je podle této schopnosti hodnocen

Anglie: veřejnou kulturní službu provozuje nadace jako subjekt NGO (tedy neziskový), ale má právo zakládat obchodní společnosti. Např. v londýnském Národním divadle (nadaci) je její obchodní společnost schopna zajistit až 40% nákladů.

U nás se dá předpokládat, že by obchodní společnost vytunelovala svůj mateřský neziskový subjekt.

Definiční znaky veřejné kulturní služby mohou být současně i nástroji pro posuzování kvality, hodnoty, výkonu a tedy hodnotícími kritérii:

1. univerzální, demokratický a rovný přístup
2. dostupnost (včetně cenové dostupnosti)
3. kontinuita aktivity
4. zaměstnanost kvalifikované pracovní síly

5. diverzifikace činností, typů a žánrů
6. produkce kulturních statků a zboží kulturní povahy
7. vliv na kultivaci i vzdělanost občanů
8. překračování hranic vůči kulturním minoritám
9. podpora a rozvoj mezikulturního dialogu
10. instrument lokální, regionální, národní a státní identity
11. možnost identifikace s vlastním kulturním dědictvím, včetně jazyka
12. úsilí o sociální kohezi a posilování demokracie
13. sociální, kulturní a ekologická přijatelnost – trvale udržitelný rozvoj
14. instrument kulturních práv: zejména práva na ochranu kulturního dědictví a přístupu k němu,
15. soutěž v rovině kvality a ne v úsilí o počet diváků

Znaky kvality:

a/ interpretace, uchování a rozvoj kulturního dědictví

b/ prostor nové tvorby

c/ přesahy k jiným druhům, žánrům a médiím

d/ prostor alternativy vůči komerci

e/ rozvoj umělecké tvorby a interpretace

d/ uchování a rozvoj kulturního dědictví (v souladu se zákonem č.203)

f/ prostor pro experiment, inovaci a kreativitu

g/ prostor pro sebereflexi občanů a společnosti prostřednictvím kultury a umění

h/ prostor uchování kulturního rozmanitosti v rámci globalizace

Pozn.: *I u nás už existují odborné práce (např. doktorská práce J. Bejvlové Divadelní výkon, JAMU Brno, dále práce T. Raabové či M. Cikánka), které nabízejí exaktní modely a matice pro měření kvality kulturní instituce i mimo arbitrážní posuzování.*

Veřejný kulturní sektor (např. síť veřejných institucí) bývá v Evropě většinou financován mimo grantové systémy.

Ziskový sektor v zemích EU převážně podléhá předpisům a normám Obchodního zákoníku a neziskový sektor Občanskému zákoníku, včetně odlišných daňových režimů.

Většina veřejných kulturních institucí v EU má právní formu veřejnoprávních či obecně prospěšných institucí, s.r.o. či nadací. Zakladatelem či zřizovatelem a financérem bývá město či město spolu se státem nebo regionem. Ve výjimečných případech jde o autonomní soukromé společnosti, který statut „veřejné prospěšnosti“ nabudou jako licenci smlouvou s městy, kteří jsou stálými vlastníky těchto licencí.

příklady:

Veřejné financování kultury je vlastně vždy realizací kulturních práv občanů, je to výsostná oblast lidských práv (viz naše Listina základních lidských práv a svobod). Financování kulturního sektoru je většinou vícezdrojové a víceleté. Podíl státu, spolkových zemí, krajů, regionů, obcí a měst stanoví povětšinou zákon či smlouva mezi státem, spolkovou zemí a městem jako např. v Rakousku. Veřejné financování je vlastně vždy realizací kulturních práv občanů. Ve Švédsku jsou vstupenky do veřejných divadel 3x levnější než v soukromých. V Londýně se neplatí vstupenky do National Gallery. V New Yorku starosta založil městskou nadaci pro City Opera, protože lístky do Metropolitan byly už ve 40. letech minulého století neúnosně drahé. Tato druhá operní scéna New Yorku ukončila činnost v roce 2013 pro nedostatek prostředků. To jen na okraj k diskusím kolik má být operních scén v Praze. Veřejná podpora v některých zemích má podmínku 12-15% soběstačnosti kulturních institucí. U nás je např. u veřejných divadel soběstačnost kolem 30%. Máme systém ekonomicky efektivní a naopak podfinancovaný. Pokud chceme dělat audity kulturních institucí jako byl záměr Prahy, je třeba porovnat i sousední země a konkrétně města jako jsou Vídeň či Berlín Všude právě veřejné kulturní instituce (a samozřejmě i kulturní

události) určují charakter města či regionu jako kulturních center. Vytvářejí jejich značku. O možných a skutečných multifikačních benefitech, které je schopné generovat kreativní sektor, pojednává studie A. Wiesanda a M. Söndermanna: *Creative sector – an Engine for Diversity, Growth and Jobs in Europe*, jež je věnována potencionálu tohoto sektoru v současnosti. O užitných efektech umění ve vztahu k městům a regionům se zde píše:

„Důležitá role umění pro hospodářský rozvoj měst a regionů i jako katalyzátoru regenerace měst není žádným novým objevem. Nicméně, jak zdůrazňuje zkušený ekonomický teoretik David Throsby, zájmy badatelů i politiků se rozšířily a zahrnují nyní "širší témata městské kulturní infrastruktury, hodnoty místa a plány na přehodnocení městského rozvoje společně s citlivými tématy kultury a životního prostředí". Z tohoto pohledu existují často paralelní role umění k naplnění v životě a rozvoji měst. Zahrnují symbolické funkce /například jejich role jakožto kulturních "žhavých míst"/, jaké mají třeba Barcelona, Berlin nebo Vídeň. Dále díky festivalům, které utvářejí dokonce identitu celého města, jako například Salzburg, Avignon, Edinburgh nebo Bayreuth, nebo díky kulturním památkám, jako jsou třeba věž v Pise nebo staré tržiště v Krakově. Nejenže všechny vytvářejí příjmy, ale přispívají jak k celému image města, napomáhají chránit místní jedinečnost v celosvětovém mediálním povědomí.

"Kulturní oblasti", které fungují jako styčné body městského rozvoje /jako například v Pittsburghu nebo Dublinu/; kulturní a mediální průmysl jakožto důležitá a živoucí součást městského hospodářství /jak tomu můžeme vidět například v Londýně, Amsterdamu, Sydney nebo Kolíně nad Rýnem, stejně tak jako v menších městech a větších regionech/; role pro kulturu, více sociálně integrovaná, vše prostupující "skrz posilování místní identity, kreativity, soudržnosti a vitality" /Throsby/. Dokonce i v případě, že /měřitelné/ výsledky těchto funkcí mají tendence zvýhodňovat zejména již etablovaná kulturní centra, statistická data nicméně prokázala, že tyto funkce vytvářejí přímé zisky pro místní hospodářství díky výdajům místních zákazníků i návštěvníků, včetně "kulturních turistů", na kulturní zboží a služby; nepřímé výdaje následně na příjmy ostatních podniků a jednotlivců, jako třeba restaurací, hotelů a dopravních služeb – odhady například ukazují, že "Edinburghský festivalový průmysl přináší do skotského hospodářství 135 miliónů liber a zajišťuje 2 900 pracovních míst na plný úvazek. Zprávy místních a celostátních britských médií mají navíc reklamní hodnotu téměř 12 miliónů liber", nehledě na finanční efekt mezinárodního mediálního pokrytí v době konání festivalu.“

Pzn. Odborné diskuse k tématu proběhly na panelech *Fóra pro kreativní Evropu* 26.-27.2009 www.forumforcreativeeurope.cz

Správa veřejných zdrojů:

Kvalitu posuzují nezávislá grémia, stanoví kritéria a navrhuji alokaci. Pokud mají tyto orgány právní subjektivitu, rozhodují i distribuuji subvence. Jinak fungují jako poradní orgány, které doporučují a rozhoduje exekutiva (případně samospráva). Způsob ustavování rad je vždy specifický (od volby přes jmenování až po delegování). Ve složení převažuje odbornost, kompetence a autorita. Prosazuje se metoda plánování, většinou ve čtyřletých cyklech. Zisky podnikajících subjektů se vrací do fondů. U neziskových organizací a veřejně právních subjektů se případný zisk vrací do předmětu činnosti. Samozřejmostí je kontrola prostřednictvím výročních zpráv, auditů a evaluace.

Příklad: Metropolitní opera je soukromý subjekt na bázi nadace. V její výroční zprávě – na rozdíl od našeho soukromého sektoru – najdete vyúčtovaný každý cent nákladů i příjmů.

Způsoby grantového financování:

Jako příklad použiji způsoby financování divadel v zemích EU. Na základě zákona či smlouvy převažuje kombinace zdrojů: stát, region, město, soukromý sektor. Mezi městem a divadelním subjektem se používá smluvní vztah na dobu určitou. Smlouvy obvykle rozlišují divadla podle kategorií. Mohou určovat i minimální mzdu, omezit výši odměn managementu,

stanovit povinnost realizace původní tvorby atd. Granty bývají propláceny předem, víceleté ve splátkách se zvláštním režimem. Funguje systém pojistek, poslední splátku obdrží subjekt až po realizaci projektu a dodržení podmínek kontraktu. Jednotlivci dostávají granty, často osvobozené od daně, většinou v měsíčních platbách. V mnoha městech je důsledně odděleno financování budov od souborů. Granty, pokud jsou založeny městem jako fondy či nadace, mohou přijímat dary od veřejných i soukromých společností. Bývají vypsány pro fyzické i právnické osoby, pokud nejsou založeny za účelem podnikání, v převažující většině pro NGO. Jen výjimečně (např. Vídeň) i pro komerční subjekty. Je zohledňován princip repertoárových divadel. Roste trend zakládání s.r.o., jejichž 100% vlastníkem je obec. Je používán i princip a.s., jejichž jediným akcionářem je opět obec. Pokud kulturní instituce či umělecké ústavy mají právní subjektivitu nadace či veřejnoprávní korporace, je v rozhodujících případech zakladatelem město. Např. ve Francii jsou granty určeny pro organizace, spadající pod zvláštní zákon (*Associations loi 1901*). Jde o soukromé organizace, neprovozující aktivitu za účelem zisku a osvobozené od daní. Neziskový sektor ostatně bývá skutečně definován i odlišným daňovým režimem.

K našemu problému se váže i definice neziskového sektoru a statutu veřejné prospěšnosti u nás

V řadě zemí EU neziskové organizace a tzv. statut veřejné prospěšnosti jasně definuje zákon. V ČR střešní zákon dosud chybí. Vláda pověřila, předsedkyni Rady vlády pro nestátní neziskové organizace do konce r.2008 předložit věcný záměr zákona o neziskových organizacích s vymezením statutu veřejné prospěšnosti. Příprava věcného záměru zákona měla probíhat v souladu s přípravou nového Občanského zákoníku. Nejdříve výměna ministra a posléze vlády opět, už po několikáté, odsouvá řešení za horizont našich rozlišovacích schopností. Situaci statutu veřejné prospěšnosti řeší až nový Občanský zákon s platností od 1.1.2014, přičemž až do současnosti sněmovna nevyřešila jeho prováděcí normy.

Paralelně s tím se MK ČR připravovalo a snad ještě připravuje zákon o veřejné kulturní instituci, který by měl koncepcí odpovídat zákonu o vědeckovýzkumné organizaci.

Z obecného hlediska by měla být nezisková organizace charakterizována čtyřmi základními vlastnostmi:

- a) je dobrovolná a organizovaná (má právní subjektivitu)
- b) je samosprávná (má přesně stanovené správní a dozorčí orgány)
- c) má jasně vymezený účel svého založení (poslání), kterým není podnikání ve smyslu soustavné činnosti za účelem zisku
- d) nerozděluje zisk mezi vlastníky či vedení, ani osoby jim blízké

Detailněji je v řadě zemí definován tzv. statut veřejné prospěšnosti, který dává navíc možnost čerpat finanční prostředky ze státního a veřejných rozpočtů, požívat daňových výhod a osvobození od místních a správních poplatků apod., to vše při splnění přiměřených pravidel, odpovídajících velikosti organizace. Některé země striktně vymezují limity pro uznání statutu veřejné prospěšnosti:

- procentem služeb dostupných široké veřejnosti, nikoli „soběprospěšné“, tedy pouze úzkému okruhu zájemců (např. členů) – min. 50 %
- procentuálním poměrem nejvyšších včetně odměn (např. max. 200 % průměrné mzdy)
- procentem uznatelných nákladů na administrativu (max. do 25 %)
- procentem uznatelných nákladů na propagaci a PR

Negativní příklad: Sazka a.s. neměla oproti anglické loterii Camelot stanovené limitní procento nákladů.

Některé země stanoví ale naopak, definicí per negatione, co považují za nepřijatelné pro udělení statutu veřejné prospěšnosti:

- skutečnost, že organizace je zaměřená na uzavřenou či jinak omezenou cílovou skupinu, zvláště když tato zahrnuje osoby určitou formou spojené s organizací či s jejími zaměstnanci a členy správních a dozorčích orgánů
- skutečnost, že povaha a rozsah ekonomických činností organizace ukazují na to, že subjekt nesleduje neziskové účely, ale funguje ve skutečnosti s komerčním účelem a i tak navenek působí
- skutečnost, že se organizace podílí na prodeji zboží nebo služeb za cenu převyšující náklady
- skutečnost, že organizace poskytuje nepřiměřené kompenzace či jiné zvláštní výhody svým zaměstnancům nebo jiným osobám s ní spojeným

Závěr:

Statut „*veřejné prospěšnosti*“ je obdobou celosvětově užívaného statutu „*not-for profit*“ a k jeho získání je třeba zprůhlednit činnosti a rozpočty žadatele zveřejňováním výročních zpráv. Tuto povinnost ze zákona mají u nás zatím pouze o.p.s., nadace a nadační fondy. Zdrojem legitimacy financování kultury a umění z veřejných zdrojů jsou samozřejmě i jejich užité efekty (benefity), které stereotypní chápání veřejné podpory jako jednosměrné dotace proměňují tuto dotaci v návratnou investici. Legitimitu vynakládání veřejných prostředků lze místo debat o charakteru kultury jako *veřejného statku (dle Samuelsona)* převést na argumentaci veřejným zájmem a veřejnou kulturní službou, za což jsou politické mechanismy přímo odpovědné. Vedle zvyšování kvality života je podpora kultury totiž i ekonomicky výhodná. Lze jen doufat, že studie a projekty citovaných odborníků na tuto tematiku jako jsou D. Throsby, J. Hawkins, M. Söndermann, R. Palmer, na Slovensku např. Zora Jaurová a u nás cit. Tereza Raabová, Martin Cikánek nebo Tomáš Sedláček či Marta Smolíková.

IV. Interpretace základních statistických údajů v ČR

viz Statistika kultury 2013 II.sv. (NIPOS-CIK) a další ročenky (až v listopadu bývají k dispozici údaje i za předcházející rok) – vybraná statistika některých odvětví

a/ Data ze segmentu hudby

Tento segment a jeho data (především ekonomické a částečně i výkonnostní ukazatele) spadají pod širší oblast, kterou zpracováváme jako „performing arts“. Její základní charakteristikou je: „*živá prezentace díla či výkonu v konkrétním místě a čase*“. V našem případě především činnosti profesionálních orchestrů a sborů v časové řadě 2010-2013.

Předmět statistického zjišťování

Následující úvod vychází především z vlastního komentáře NIPOS (in Statistika kultury 2013, tzv. Modrý sešit, II.díl, str.49). Předmětem statistického zjišťování byla do roku 2010 stálá profesionální hudební tělesa – velké symfonické orchestry, komorní filharmonie, komorní orchestry, komorní soubory a pěvecké sbory. V roce 2011 bylo šetření rozšířeno na profesionální (stálá i nestálá) i neprofesionální hudební tělesa různých hudebních žánrů, včetně tanečních orchestrů, jazzbandů, dechových hudeb a dal.

Z celkového počtu statisticky šetřených profesionálních hudebních těles (44) jsou zřizována (či zakládána, když nejde o příspěvkové organizace) Ministerstvem kultury 2 tělesa, dalšími orgány státní správy 1, kraji 2, obcemi a městy 6, obecně prospěšnými společnostmi 8, občanskými sdruženími dle zákona č. 83/90 Sb. 10, Českým rozhlasem 1, ostatní (termín *ostatní* není definován či upřesněn) 3, podnikatelskými subjekty 4 a podnikateli 4. Vzhledem k navýšenému počtu hudebních těles se za posledních 5 let zvýšil počet šetřených hudebních těles o více než 50 % - z 29 v roce 2009 na 44 v roce 2013.

Došlo i ke zvýšení celkového počtu koncertů o 24,7 %, z 2 182 v roce 2009 na 2 739 v roce 2013. Z celkového počtu koncertů za rok 2013 bylo 419 koncertů orchestrů, 105

orchestrů se sborem, 1 041 orchestrů se sólistou, 197 orchestrů se sborem a sólistou, 36 orchestrů s komorním souborem, 83 sborů s orchestrem nebo jiným doprovodem, 27 sborů a capella, 61 sólistů (recitály), 582 komorních souborů, 188 ostatních. Počet koncertů v zahraničí se od roku 2009 oproti tomu snížil skoro o 10%. To, že počet koncertů v zahraničí nezáleží na počtu šetřených hudebních těles, ale na poptávce, je zjevné i v tom, že v obdobích, kdy je šetřeno více orchestrů může být poptávka nižší než v letech, kdy je v šetření orchestrů méně. Návštěvnost byla nejvyšší za celé sledované období – 455 096 posluchačů. V daném období se také zvýšil počet hudebních nahrávek o 94,2%.

V tabulkách, které ve svých *Modrých sešitech* publikuje NIPOS, lze najít především výkonnostní ukazatele. V níže uvedených tabulkách publikujeme hlavně ekonomické ukazatele (příjmy, výnosy a dotace na straně jedné a náklady a výdaje na straně druhé).

Pzn: příjmy a náklady jsou uváděny v tis. Kč a některé zpravodajské jednotky vykazují i několik hudebních těles.

Výkonnostní data 2013

NIPOS ve vybraných statistických údajích roku 2013 uvádí pro srovnání i řadu dat už od roku 2009. Z nich je patrné, že během pěti let, že došlo k nárůstu počtu hudebních souborů, počtu hudebních těles v nich i počtu koncertů. Mírně stoupl i % návštěvnosti a dosahuje 77%. Vedle celkových dat, NIPOS zpracovává i detailnější údaje dle typu právní subjektivity.

Hudební soubory zřizované MK, dalšími orgány státní správy, obcemi a městy

Z takto definovaného segmentu, že jde o veřejnoprávní instituce typu příspěvkových organizací (a že ve výčtu možných zřizovatelů schází „kraje“) a není zjevné, zda sem patří i hudební soubory založené těmito orgány. Během sledovaného období klesl počet „veřejných“ souborů o jeden, ale současně narostl počet hudebních těles v nich. Nepatrně klesl počet koncertů. Výrazně však klesl počet návštěvníků koncertů, které tato tělesa pořádají ve vlastní režii (o 14%). Paradoxně je současně uváděna vyšší míra % návštěvnosti, která měla přitom růst od roku 2010 o 5%. Snížil se počet zaměstnanců i počet uměleckých pracovníků.

Hudební soubory zřizované občanskými sdruženími, obecně prospěšnými společnostmi a Českým rozhlasem

Tento segment musí být nadále jinak definován vzhledem k účinnosti Občanského zákoníku od 1.1.2014. Přesto je nutné znovu připomenout, že tyto subjekty nejsou zřizované, ale jsou zakládány. Počet těchto hudebních souborů a počet jejich hudebních těles, které je možné definovat jako veřejně prospěšné či neziskové, se za posledních pět let zdvojnásobil. Stejně jako počet koncertů a jejich návštěvníků. Udrží si i poměrně vysoké % návštěvnosti, kolem 78%.

Hudební soubory zřizované podnikateli a podnikatelskými subjekty.

Patří sem jako zakladatelé (a ne jako zřizovatelé) právnické i fyzické osoby. I zde došlo fakticky k dvojnásobnému nárůstu souboru a těles – ze 4 na 8. A více než dvojnásobně rostl i počet jejich realizovaných koncertů (234 v roce 2013). Počet návštěvníků vzrostl ale jen o pouhých 10% oproti roku 2009. Podle počtu návštěvníků a podle počtu koncertů je na prvním místě Česká filharmonie a podle počtu zahraničních koncertů v roce 2013 je na prvním místě Pražský filharmonický sbor.

Závěr

Za rok 2012 a 2013 jsou uváděny i vybrané údaje ze statistických výkazů o neprofesionálních hudebních souborech. My jako přílohu na konci této pasáže uvedeme samostatně i základní ekonomická data. V citovaném II. díle Statistiky kultury lze najít i srovnání činnosti jednotlivých těles v časové řadě, nahrávací aktivity atd. Tabulky vybraných výkonových indikátorů jsou neúplné, protože 11 profesionálních hudebních souborů nedalo souhlas ke zveřejnění individuálních údajů a využila práva na ochranu individuálních dat, která je zaručena zákonem č.89/1995 Sb. Je zarážející, že toto právo využívají i ty kulturní

instituce, které mají jednoznačně veřejnoprávní charakter, jsou založeny či zřízeny veřejným subjektem a navíc i dotovány veřejnými prostředky jako v tomto případě např. Symfonický orchestr Českého rozhlasu či Hudba Hradní stráže a Policie ČR.

Ekonomická data profesionálních hudebních těles

Následná tabulka přináší základní ekonomická data profesionálního hudebního života v ČR za rok 2013 s tím, že umožňuje komparaci až po rok 2010. V souvislosti se zavedením Satelitního účtu kultury (viz Statistika kultury, NIPOS) se používá metoda „dopočítávání“. V případě profesionálních hudebních těles to pro rok 2013 bylo 5 zpravodajských jednotek.

KULT (MK) 25-01 Roční výkaz o hudebních tělesech				
a	1	2	3	4
Výkaz č. ř.	2010	2011	2012	2013
Počet subjektů (zpravodajských jednotek)	30	45	39	44
129 - počet koncertů	2 166	2 812	2 546	2 739
160 - počet návštěvníků	439 331	448 259	443 710	455 096
201 - celkový počet pracujících (fyzických) osob	x	5 535	4 552	5 482
202 - počet zaměstnanců (přepočtený stav)	1 348,90	1 422,10	1 436,50	1 438,40
203 - z toho odborných pracovníků (přepočtený stav)	1 123,00	1 197,70	1 207,00	1 207,20
204 - z ř. 0203 zahraničních	x	31,20	30,50	25,00
205 - počet výpomocí	2 850	2 872	3 259	3 114
206 - počet smluvních uměleckých pracovníků	477	1 078	469	1 096
207 - z toho zahraničních	x	36	13	34
301 - tržby za vlastní výkony a zboží	235 398,00	260 026,07	362 861,80	319 438,07
302 - z toho vybrané vstupné	66 981,00	70 448,40	101 875,07	91 712,62
303 - z toho tržby z prodeje upomínkových předmětů atd.	x	1 768,19	8 554,33	2 908,89
304 - příspěvky, dotace ze státního rozpočtu	116 917,00	141 053,08	197 373,33	206 582,00
305 - příspěvky, dotace z rozpočtu kraje	151 284,00	145 526,24	143 734,79	158 004,09
306 - příspěvky, dotace z rozpočtu obce	288 909,00	276 209,02	310 093,90	323 976,84
307 - příspěvky, dotace od ostatních subjektů	1 036,00	27 658,00	3 795,00	134,41
308 - příspěvky, dotace ze zahraničí	121,00	208,08	955,07	406,63
309 - z toho z fondů EU	x	88,50	468,97	376,46
310 - dary a sponzorské příspěvky	6 401,00	11 876,19	7 955,49	8 388,18
311 - ostatní provozní výnosy	74 258,00	12	10 090,47	7 577,65

		769,28		
312 - příjmy (výnosy) celkem	874 324,00	875 325,97	1 036 859,85	1 024 507,87
313 - dotace na investice ze státního rozpočtu	500,00	0,00	0,00	96 354,03
314 - dotace na investice z rozpočtu kraje	0,00	0,00	600,00	500,00
315 - dotace na investice z rozpočtu obce	1 998,00	150,00	0,00	1 180,00
316 - dotace na investice od ostatních subjektů	0,00	0,00	0,00	0,00
317 - dotace na investice ze zahraničí	0,00	0,00	0,00	0,00
318 - z toho z fondů EU	0,00	0,00	0,00	0,00
319 - dotace na investice celkem	2 498,00	150,00	600,00	98 034,03
320 - vlastní finanční prostředky	x	51 844,20	54 117,92	76 953,24
401 - spotřeba materiálu, energie atd. celkem	254 449,00	343 321,45	452 085,69	378 336,10
402 - z toho nájmy	38 893,00	48 989,58	56 721,60	53 169,00
403 - osobní náklady	505 840,00	523 035,21	586 052,71	687 294,64
404 - v tom mzdy	358 891,00	363 188,24	395 823,94	432 314,02
405 - v tom náklady na zdrav. a soc. pojištění	122 180,00	124 962,41	133 551,27	147 716,07
406 - v tom ostatní osobní náklady	15 448,00	27 015,70	46 083,01	97 749,42
407 - z ř. 0406 honoráře (odměny) účinkujících	x	x	34 142,07	40 207,42
408 - z ř. 0406 autorské honoráře	x	x	3 939,39	608,60
409 - v tom ostatní sociální náklady	x	7 868,86	10 594,48	9 515,13
410 - daně a poplatky (bez daně z příjmu)	981,00	1 294,39	2 288,91	4 751,23
411 - daň z příjmů	282,00	2 743,33	3 650,07	2 383,78
412 - odpisy dlouhodobého majetku	18 700,00	23 597,98	28 809,70	19 927,51
413 - ostatní provozní náklady	98 391,00	19 678,43	20 872,06	38 359,18
414 - výdaje (náklady) celkem	878 643,00	913 670,79	1 093 759,14	1 131 052,42
415 - investiční výdaje celkem	18 254,00	11 638,33	14 514,75	929 600,34
416 - v tom hmotný majetek	17 941,00	11 043,38	14 514,75	919 147,99
417 - v tom nehmotný majetek	312,00	594,95	0,00	10 452,35

Komentář

Z tabulky je zřejmé, že u profesionálních hudebních těles nárůstem šetřených tzv. zpravodajským jednotek, vzrostl i počet výkonů (hlavně koncertů) a celé oblasti rostl i počet

návštěvníků. Stabilním se jeví počet zaměstnanců (dle přepočtených stavů) včetně stabilního počtu uměleckých pracovníků. Přirozeně to vypovídá tak i o vyšší produktivitě celého segmentu. Proti roku 2010 sice vzrostly tržby za vlastní výkony (včetně vstupného) ale došlo k jejich snížení oproti roku 2012. Výrazně narostly příspěvky a dotace ze státního rozpočtu (za 4 roky až o 90 mil. Kč), v podstatě na stejné výši zůstávají příspěvky z krajských rozpočtů a byly navýšeny rovněž navýšeny dotace měst (cca o 30 mil. Kč). Jestliže v roce 2010 obdržela profesionální hudební tělesa cca 540 mil. Kč z veřejných rozpočtů, tak v roce 2013 tato částka přesáhla 780 mil. Kč. Alarmujícím indikátorem je celková absence investičních dotací ze všech úrovní veřejných rozpočtů po celé období (mimo 96 mil. Kč uvolněných státem v roce 2013). Odpovídá to trendu pomíjené péče o kulturní infrastrukturu u nás.

Z předešlého je zřejmé, že celý nárůst pokrývá vlastně navýšení veřejných příspěvků a dotací. Pokud budeme komentovat nákladové položky tak vzrostly především osobní náklady (včetně mezd). Oproti tomu se i nadále šetří i na vlastních investicích. Výdaje v roce 2013 přesto přesáhly 1 130 mil. Kč (1 131 052 tis. Kč oproti 878 643 tis. Kč v roce 2010). To znamená, že celkové náklady přesáhly příjmy o cca 100 mil. Kč, takže celý obor vykazuje ztrátu. V tomto komentáři není zahrnuta činnost *neprofesionálních těles*, protože v ekonomických kategoriích (příjmech) zachycuje jen cca 1/5 koncertní činnosti, tedy jen tu, kterou samy produkují.

Jaké zvláštní přílohu přesto uvádíme pro úplnost i data z neprofesionální hudební oblasti. Od roku 2011 jsou totiž do statistických šetření zařazena i neprofesionální hudební tělesa nejrůznějších žánrů. V roce 2013 bylo statisticky šetřeno 159 těchto hudebních těles, která účinkovala na 2 900 koncertech. Z toho bylo 478 koncertů ve vlastní režii a přišlo si je vyslechnout 35 432 zájemců o hudbu. Neprofesionální hudební tělesa vystupovala na 162 koncertech v zahraničí, realizovala 58 studiových nahrávek a 142 nahrávek na zvukové a zvukově obrazové nosiče. Vzhledem k tomu, že jde přece jen o odlišný produkční a ekonomický režim nebereme tato ekonomická data při komentování financování a ekonomiky celého segmentu v potaz.

Přílohač.1

Ekonomická data neprofesionálních hudebních těles

a	1	2	3	4
Výkaz č. ř.	2010	2011	2012	2013
Počet subjektů (zpravodajských jednotek)	x	144	155	159
1117 - počet koncertů	x	3 060	3 344	2 900
1130 - počet návštěvníků	x	27 118	29 815	35 432
1201 - celkový počet pracujících (fyzických) osob	x	5 307	5 702	5 543
1202 - počet zaměstnanců (přepočtený stav)	x	103,30	293,70	329,70
1203 - z toho uměleckých pracovníků (přepočtený stav)	x	81,40	214,40	197,00
1204 - z ř. 1203 zahraničních	x	1,00	0,00	0,00
1205 - počet členů hudebního tělesa	x	4 506	4 618	4 993
1206 - počet smluvních pracovníků	x	231	521	311
1207 - z toho uměleckých pracovníků	x	178	428	294
1208 - z ř. 1207 zahraničních	x	0	16	0
1209 - počet dobrovolných pracovníků z ř.	x	1 193	1 108	752

1201				
1210 - počet hodin odpracovaných dobrovolníky ročně	x	148 243	74 526	143 796
1301 - příjmy z vlastní činnosti	x	18 021,06	55 601,56	42 263,74
1302 - z toho vybrané vstupné	x	2 397,24	4 592,09	4 995,32
1303 - z toho tržby z prodeje upomínkových předmětů atd.	x	579,11	404,34	201,87
1304 - příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu státu, kraje a obce	x	23 220,19	107 932,69	7 726,27
1305 - dary a příspěvky od ostatních subjektů	x	2 294,06	3 534,45	1 522,21
1306 - dary a sponzorské příspěvky ze zahraničí	x	240,17	176,97	7,41
1307 - z toho z fondů EU	x	0,00	0,00	0,00
1308 - ostatní příjmy	x	6 419,76	15 818,39	7 237,66
1309 - příjmy celkem	x	50 195,24	183 064,06	58 757,29
1310 - vlastní vklady	x	2 638,92	2 159,42	1 164,71
1401 - výdaje celkem	x	51 456,51	172 543,14	56 433,78
1402 - z toho spotřeba materiálu, energie, zboží a služeb	x	18 923,66	35 998,10	16 530,34
1403 - z toho mzdy	x	13 219,32	68 341,66	3 859,23
1404 - z toho ostatní osobní náklady	x	1 800,95	8 581,64	1 664,65
1405 - z toho náklady na zdravotní a sociální pojištění	x	4 209,50	23 934,69	895,96
1406 - z toho ostatní sociální náklady	x	185,85	1 336,10	246,47
1407 - z toho honoráře	x	9 181,02	27 142,02	26 096,08
1408 - z toho daně (bez daně z příjmu)	x	227,99	157,15	17,70
1409 - investiční výdaje (na hmotný a nehmotný majetek celkem	x	998,66	1 819,72	613,61

b/ Data z oblasti performing arts v ČR

Performing arts (lze použít i termíny „živé“ či „scénické“ umění) v ČR jsou (stejně jako ve standardních evropských zemích) ve středu segmentu národního hospodářství, které je definováno jako „kreativní odvětví“. Performing arts lze v první řadě charakterizovat jako oblast svobodné tvorby autorů a interpretů. Klíčovými aktivitami tohoto sektoru jsou tvorba a interpretace, produkce a reprodukce, představení či prezentace (včetně turné, festivalů, přehlídek atd.) v různých druzích, oborech a žánrech (např. činohra, hudební divadlo včetně opery, taneční a pohybové divadlo, performance a konceptuální umění, autorské divadlo, projekty site specific, alternativní divadlo, divadlo v netradičním prostoru, divadlo laboratoř atd.

Oblast performing arts/scénických umění zahrnuje především divadlo, do něhož statistika v ČR řadí i operu, tanec či perforační aktivity a hudbu, kdy naše statistická data

zachycují především činnost orchestrů a sborů. Tyto aktivity jsou produkovány celou řadou profesí (herci, zpěváky, hudebníky, tanečníky, choreografy, manažery, řediteli divadel, dramaturgy, administrativními pracovníky, organizátory festivalů atd.), které lze zahrnout do následujících třech kategorií: umělečtí pracovníci, techničtí pracovníci a administrativní pracovníci, pro něž však není podmínkou stálý pracovní úvazek k jedné kulturní instituci či k jednomu (scénickému) prostoru.

Základní charakteristikou oblasti performing arts je živá prezentace díla či výkonu v konkrétním místě a čase.

Následná kapitola uvádí data o činnosti divadel (včetně stagion) a aktivitě festivalů v ČR až do roku 2013. Podkladem jsou statistické údaje z Národního a poradenského střediska in *Kultura České republiky v číslech za rok 2013, Statistika kultury 2013 II. díl* s přihlédnutím k *Satelitním účtům kultury 2009-2012*. V příloze uvádíme také tabulky, které přímo pro *Mapování kulturních a kreativních průmyslů* vypracoval NIPOS Praha|

Kulturní infrastruktura performing arts

Kulturní infrastruktura pro činnost a aktivity performing arts v České republice je bohatě diverzifikovaná a stratifikovaná. Zahrnuje divadelní budovy, které často, jak je ve střední Evropě obvyklé, vytvářejí prostor pro vícesouborová divadla, takže se v nich produkuje opera, balet i činohra, koncertní síně, dále multižánrová centra typu stagion, studia, festivalové open-air areály a řadu dalších atypických prostor. V tomto ohledu se velká rozmanitost rozvinula hlavně po roce 1989 jako charakteristický znak demokracie a svobody. Scény a prostory, ve kterých se umělecké aktivity prezentují, mají různorodý charakter: většinou jde o scény veřejné (to je i případ páteřní divadelní sítě), jiné jsou soukromé, další pak fungují na principu NGO. Veřejná divadelní síť v České republice je ve značné míře provozována městy, s výjimkou Národního divadla, které je provozováno ministerstvem kultury, a další výjimkou, kdy dvě stálá divadla se souborem provozují přímo kraje. Divadelní systém je jasně diferencovaný na tři segmenty. Veřejný sektor, v němž jsou divadla zakládána či zřizována a provozována jako příspěvkové organizace nebo obecně prospěšné společnosti, soukromý sektor, buď podnikatelského charakteru s komerčním účelem (s právní subjektivitou akciové společnosti, s. r. o. či živnostenského oprávnění) nebo neziskového charakteru (většinou občanská sdružení či o. p. s.). Pro provozování divadel se s novým občanským zákoníkem objevila i možnost nové právnické osoby: ústav (respektive zapsaný ústav, z.ú.). Stejně tak povinnost transformovat dosavadní občanská sdružení na spolky či teoretická možnost použít nadačního fondu např. pro provozování divadelní budovy. A stále se objevují i zákonodárné iniciativy o ustavení veřejnoprávních subjektů také v oblasti kultury, s čímž např. počítá i nový koncept Národního divadla. Problémem zůstává financování divadelní sítě, kdy dominance ve financování veřejné divadelní sítě spočívá na městech a principy kooperativního financování (kooperace veřejných zdrojů) zůstávají často jen v symbolické či deklaratorní poloze. Oproti evropskému trendu PPP (Public Private Partnership – partnerství soukromého a veřejného sektoru) u nás spíše převládají ne příliš šťastné konfrontační vztahy mezi těmito sektory.

Předmět statistického zjišťování

Předmětem statistického zjišťování jsou – dle NIPOS (*Základní statistické údaje o kultuře v České republice, II. díl Umění*, Praha, 2013) - výkony divadel v České republice, zřizovaných orgány státní správy, kraji, obcemi a městy, občanskými sdruženími, obecně prospěšnými společnostmi, nadacemi a podnikatelskými subjekty. Segment statistického šetření „Divadlo“ v České republice zahrnuje i operu a tanec, což v některých evropských

zemích není vždy standardní. Rozsah našeho statistického šetření se tak blíží spíše k širšímu obsahu pojmu „performing arts“, užívaného zvláště v zemích EU. V současné době lze zaznamenat u nás stále sílící tendenci po autonomii „tance“ jako svébytného oboru, o čemž svědčí, že jak Ministerstvo kultury ČR, tak Magistrát HMP vypisují pro tento obor samostatné grantové okruhy. Opera je v některých zemích sledovaná jako „hudba“ a tanec jako „pohybové umění“. Naše statistika to umí ve výkonových ukazatelích rozlišit, nediferencuje to však v ekonomických ukazatelích. Ve výčtu předmětu statistického šetření je potřeba definici „divadel zřizovaných“ rozšířit na „divadel zřizovaných a zakládaných“ orgány veřejné správy s tím, že pod pojmem „podnikatelské subjekty“ jsou zahrnuty vedle právnických osob i fyzické osoby.

Celkový počet statisticky šetřených divadel, vč. stagion, v roce 2013 činil 215, počet souborů 160, počet stálých scén a sálů v provozu 288. Nejobsažnější a nejúplnější jsou údaje, týkající se divadel zřizovaných orgány státní správy - MK (1) a MŠMT (4), kraji (2), obcemi, městy nebo městskými částmi (30). Dále jsou sledována divadla zřizovaná podnikateli (23) a podnikatelskými subjekty (19), občanskými sdruženími (57) a obecně prospěšnými společnostmi (16), tedy ta, která pravidelně produkují divadelní a taneční představení. U kategorie těchto divadel došlo v posledních dvou letech k výraznému nárůstu téměř ve všech ukazatelích (zčásti vlivem přesunu transformovaných divadel do této skupiny). Součet celkového počtu těchto sledovaných divadel (tzn. kromě divadel - příspěvkových organizací) je 115. V komparaci s jinými průzkumy a dokumenty je ale možné předpokládat, že v České republice víceméně pravidelně pracuje více než 150 takovýchto uskupení. Postupně se do těchto skupin budou i nadále vřazovat další transformovaná divadla – do této doby stávající příspěvkové organizace. Do odděleného statistického šetření jsou zahrnuta také divadla stagionového typu. Těmito divadly rozumíme taková zařízení, která nemají soubor a sama nutně neprodukují jen divadelní a taneční představení, ale na svých scénách a ve svých sálech uvedla ve sledovaném roce nejméně 20 divadelních a tanečních představení.

Na počátku desetiletí byla návštěvnost divadel cca 5 mil. diváků, v roce 2013 uvádí statistika 5,9 mil. diváků, což znamená, že pravděpodobně skutečně dochází k vyšší návštěvnosti (včetně faktického nárůstu divadelních subjektů), ale může také jít o intenzivnější statistickou sledovanost. Každopádně to znamená, že divadlo v České republice jednou za rok navštíví více než polovina populace. Tento „sociologický průmět“ odpovídá evropským standardům. Počet divadel veřejné divadelní sítě i počet stálých scén a souborů vypovídá v delší časové řadě o stabilitě našeho divadelního systému.

Zpracovatelé statistických dat uvádějí, že na základě údajů lze konstatovat, že z veřejných rozpočtů bylo do oblasti divadel v roce 2013 celkem vloženo 2 705 mil. Kč ve skladbě: 768 mil. Kč z rozpočtu státu, 283 mil. Kč z rozpočtu krajů a 1 790 mil. Kč z rozpočtu měst a obcí. Což je o 150 mil. Kč méně než v roce 2010. Propad nastal hlavně u dotací měst. Přitom rostl výkon divadelní sítě jak v počtu inscenací, tak v počtu premiér. Bylo by asi nezbytné, aby byla uplatněna i zpětná vazba a data, získaná od příjemců dotací, byla verifikována poskytovateli příspěvků, dotací a grantů, tedy rozpočty státu, krajů a těch měst, které zřizují či zakládají stále divadelní scény, případně vypisují granty.

Na základě indexů vybraných výkonnostních údajů za období posledních 5 let (počet divadel, počet stálých scén v provozu, počet souborů, kapacita divadel, počet titulů, počet premiér, počet představení) lze konstatovat, že ve všech těchto kategoriích dochází ke stabilnímu nárůstu výkonů českého, moravského a slezského profesionálního divadelnictví. Zůstává paradoxem, že na jedné straně rostou výkony divadelní sítě a na druhé straně klesá podíl veřejných rozpočtů na jejím financování, včetně výrazného poklesu investic do kulturní infrastruktury.

Z detailnější analýzy počtu představení dle žánrů lze zaznamenat, že – oproti roku 2009 - stoupl počet představení u činohry a loutkové divadla. Dochází k poklesu hlavně u

hudebních žánrů. U operních titulů klesající trend je trvalý, což dle mého soudu je způsobeno hlavně podfinancováním (respektive nákladností) tohoto žánru. Zjevné podfinancování oboru je možné prokázat na příkladu našich „nejvíce dotovaných“ operních divadel, tedy Opery Národního divadla (včetně bývalé Státní opery Praha), ve srovnání s jejich nejbližšími a nejpřirozenějšími zahraničními sousedy – Vídní a Berlínem. Pokud začneme komparovat, musíme konstatovat, že financování vídeňských státních scén je až čtyřikrát či pětkrát vyšší. A to přesto, že dotace na diváka je v přepočtu např. u ND 1 140 Kč. Obdobná situace financování z veřejných rozpočtů je i u berlínských operních scén.

Pokud akceptujeme fakt, že celkový počet představení, vzhledem k rozsahu statických šetření, roste, dochází od roku 2009 ale k poklesu počtu našich divadelních představení v zahraničí. Nejvýrazněji u opery. Ale nejde o verifikované údaje, protože zjevně administrativní chybou do statistiky zahraničních výjezdů za rok 2013 nebylo započítáno např. Národní divadlo, které v tom roce ale samo realizovalo 9 zahraničních zájezdů. Otevírají se nůžky mezi růstem počtu hostujících zahraničních souborů u nás a poklesem našich představení za hranicemi. Naše divadlo přestávalo na přelomu desetiletí být žádanou exportní komoditou (včetně pozvání na prestižní festivaly) a v tomto smyslu by měly být uzpůsobeny i priority naší kulturní politiky, stejně jako priority či kritéria dotačních programů.

Pro oblast divadla jsou k dispozici základní statistické údaje divadel v ČR za období 1980–2013. Údaje (počet divadel, počet sedadel, počet návštěvníků) jsou od roku 1980 uváděny v pětiletých cyklech. Jde však o jen mechanické srovnání dvou odlišných divadelních systémů. Do roku 1989 mohl podle divadelního zákona provozovat profesionální divadlo jen stát (ministerstva a krajské národní výbory, které byly státní správou a nikoliv samosprávou). V první polovině 90. let se náš divadelní systém zásadně proměnil. Většinou „veřejnou“ divadelní síť začala místo státu provozovat města. Zcela novým fenoménem se stala síť neziskových divadel a souborů a konečně máme i dynamicky se rozvíjející síť soukromých divadel, provozovanou právníky či fyzickými osobami. Dochází však k paradoxu nákladů a výnosů těchto segmentů. Veřejná divadla v celku prokazují vyrovnané hospodaření (ostatně stanovené u příspěvkových organizací rozpočtovými pravidly), nezisková sféra vykazuje nepatrný zisk (3 mil. Kč) a podnikatelská sféra pak v roce 2013 ztrátu ve výši 12 mil. Kč. I to jsou paradoxy naší divadelní sítě.

V počtu stálých profesionálních divadel, kterých bylo k roku 1980 44, došlo v první polovině 90. let k dvojnásobnému nárůstu a ke konci sledované etapy, tj. v průběhu třiceti let, máme už pětkrát více divadel (215) a čtyřikrát více stálých souborů (160). Oproti takovému nárůstu subjektů, provozujících divadlo, je během sledovaných tří dekád jen třetinový nárůst kapacity divadel, tedy počtu nabídnutých sedadel. V kapacitě divadel lze pozorovat od roku 1990 stabilní a pravidelný mírný nárůst oproti dramatickému nárůstu (a zlomu) v počtu provozovatelů po roce 1989. Logicky lze odvodit závěr, že noví provozovatelé (po roce 1990) provozují divadlo v menších prostorách (které často nemají ani charakter divadelních budov a sálů), než jaké má k dispozici infrastruktura veřejné divadelní sítě.

Pokud přepočteme počet sedadel na jeden tisíc obyvatel ČR, dojdeme ke stejnému poměru. Počet sedadel (tj. míst, které má tisíc našich občanů každý večer v divadlech k dispozici) se během stejných třiceti let navýšil o třetinu. Zvláštní kategorii tvoří počet návštěvníků i pro odlišný trend, který vykazuje. Údajně došlo k faktickému poklesu počtu návštěvníků ze 6 mil. 800 tis. v roce 1980 na 5 mil. 900 tis. v roce 2013. Přitom vlastní křivka indexu je velice proměnná. Odráží několik skutečností, které je nutné okomentovat a které nejsou zcela statisticky zaznamenány. V první řadě počátkem 90. let došlo v souvislosti s transformací celé společnosti k návštěvnické krizi, která postihla nejen divadla, ale i celou kulturní sféru. Opticky k nejvýraznějšímu poklesu dochází kolem roku 2000 (pokles o skoro dva a půl milionu diváků), který během další dekády začne teprve postupně narůstat, až se na konci desetiletí opět přiblíží k 6 milionům. Ten zdánlivě dramatický pokles na přelomu

milénia je na základě kvalifikovaných odhadů způsoben hlavně nedostatečností tehdejších statistických údajů, které nezachycovaly komplexně zvláště sféru neziskového a podnikatelského divadelního sektoru. Pokud porovnáme výše zmíněné údaje, které máme v současné době k dispozici, tedy že v průměru každý druhý občan ČR přijde za rok jednou do divadla, zopakujme, že v tomto smyslu patříme v Evropě ke standardním kulturním zemím. Oproti tomu prostý přepočítání počtu návštěvníků na jedno nabídnuté divadelní sedadlo vypovídá přece jen o menší využitelnosti nabídnuté kapacity.

Z ekonomického pohledu není sektoru kultury (a natož segmentu performing arts) věnována na celoevropské úrovni, stejně jako v ČR, dostatečná pozornost. Data dostupná na národních úrovních jsou buď neúplná, nebo nepoužitelná pro srovnání s daty z jiných zemí: obvykle se soustředí pouze na jeden aspekt (většinou na veřejné výdaje vlád) a nepojímají sektor v celé jeho šíři (jako je podpora z různých veřejných úrovní správy, podíl, jaký představuje sponzorství a dary, celková zaměstnanost v sektoru, hodnota soukromého sektoru a podíl „třetího sektoru“ na nepřímých socio-ekonomických dopadech sektoru apod.). V České republice je situace obdobná, schází především ekonomická data soukromého sektoru a není zachycen ani úplný podíl neziskového sektoru.

Data roku 2013

I.

Ve statistické šetření (tzv. Modrý sešit sv.II) je zvláštní oddíl pojmenovaný „Divadla zřizovaná MK, MŠMT, kraji, obcemi a městy. I v tomto oddíle jsou pro komparaci uváděny časové řady od roku 2009. A zde se objevuje první zásadní systémový problém nejen statistického šetření, ale zdá se i naší kulturní politiky. Tento oddíl by měl vlastně zahrnovat financování veřejné divadelní sítě, tak jak je standardně chápána a definována v zemích EU. Do veřejné divadelní sítě bývají zahrnuta divadla, která jsou přímo financována státem, spolkovými zeměmi, kraji a regiony, městy a obcemi a to bez závislosti na druhu jejich právních subjektivit, ať už jsou provozována jako nadace, společnosti s ručením omezeným (GmbH), akciové společnosti atd. V našem modelu však z tohoto segmentu vypadávají transformovaná divadla, tedy ta, která měnila až do roku 2013 právní subjektivitu z příspěvkové organizace většinou na obecně prospěšnou společnost (např. Činoherní klub Praha či Klicperovo divadlo Hradec Králové), výjimečně i na společnost s ručením omezeným (původně i Divadlo Semafor, které následně změnilo subjektivitu také na o.p.s.). Ta divadla však nepřestávají být součástí veřejné kulturní služby, „nezřizuje“ je sice město a kraj, ale města a kraj jsou přece jejich přímými zakladateli či spoluzakladateli. Z hlediska divadelního systému si uchovávají funkci veřejné kulturní služby. Mj. jsou definována neziskovým charakterem, povinností reinvestovat případný zisk do předmětu své hlavní činnosti, veřejnou kontrolou prostřednictvím povinných výročních zpráv a auditů i stálým souborem a repertoárovým typem provozu. To, že transformační model v tomto smyslu neakceptuje statistika, přináší dezinformační šumy (viz dále).

Index v této kategorii v počtu divadel, v počtu stálých scény v provozu, v počtu sedadel, počtu souborů i v počtu zaměstnanců pak logicky klesá i když fakticita (tj. počet existujících subjektů) zůstává stejná. Přesto i u takto definované množiny subjektů, která je dle všech zmíněných ukazatelů přibližně o 10% nižší, dochází k zajímavým ekonomickým jevům. Příspěvky fakticky u většiny veřejných divadel zůstávají v nominální výši, tzn. že nepokrývají např. inflační nárůsty. Příspěvky od krajů a státu vzrostly, ale od měst od roku 2009 klesly celkem o 173 mil. Kč. Stát zřizoval ještě v roce 2009 tři divadla (nyní jen ND), kraje dvě a zbytek města. Zastavil se trend klesajících investic. Přičemž je nutné vzít v potaz, že veřejné rozpočty, vedle přímého financování, fakticky na všech úrovních vynakládají do divadelního systému další veřejné prostředky prostřednictvím programů (např. Program na podporu profesionálních divadel), grantů (např. víceleté i jednorázové granty MHMP) či

formou tzv. partnerství (fakticky bývalého „spolupořadatelství“). Vzhledem k tomu, že stát rozhodující většinu svých prostředků alokuje pro Prahu, je evidentní, že rozhodujícím donátorem veřejné divadelní sítě jsou města. Jde o nestabilní model, jehož řešením je nastolení faktického (a nikoliv jen deklaratorního) kooperativního principu financování. Kraje se musí účinněji podílet na financování divadel, které přesahují hranice měst a mají i tzv. regionální obslužnost, a stát by se naopak měl podílet na financování vícesouborových divadel, na investicích do divadelní infrastruktury, na exportu divadelní kultury, na podpoře kvality a hodnot, které mají celostátní význam. Přesto o efektivnosti a funkčnosti veřejné divadelní sítě svědčí, že příjmy a výnosy z hlavní činnosti stouply o více než 5%, přičemž příjmy z vedlejší činnosti stoupaly v minulých letech skoro dvojnásobně. To znamená, že se i tato divadla naučila podnikat. Soběstačnost příspěvkových divadel se udržuje přes 30 %, což je více než slušný evropský průměr.

Z údajů o výkonech těchto divadel (počet titulů na repertoáru a premiér) je patrné, že dochází k potřebné diverzifikaci druhů a žánrů. Další údaje o počtu představení doma a v zahraničí a počtu diváků mají, zvláště ve srovnávací řadě, menší vypovídající hodnotu. Za to přesvědčivým a objektivním údajem je procento z návštěvnosti nabízených míst, kde průměrná návštěvnost veřejné divadelní sítě se pohybuje kolem 78%, což i v konfrontaci s Evropou je velice slušný standard. Např. naše operní scény (včetně regionálních) mají o 10% větší návštěvnost než berlínské operní domy. Poslední údaje této pasáže jsou o cenách vstupného, kdy je uváděna nejvyšší a nejnižší cena, kde vypovídací hodnotu má jen údaj o nejvyšší ceně, která je 1100 Kč (u opery a baletu) a výrazně klesla oproti roku 2011, kdy byla ve výši 2900 Kč (u operních produkcí). Průměrná cena vstupenek je ve výši 230 Kč, k tomu je uváděna i průměrná hodnota vstupenky 1071 Kč, což znamenalo podíl veřejných rozpočtů na 1 vstupence ve výši 751 Kč.

II.

Následuje pasáž nazvaná „Divadla a divadelní seskupení zřizovaná občanskými sdruženími a jinými subjekty“. Jen na okraj: tato divadla nejsou *zřizovaná*, ale jsou *zakládána*. Celkem bylo sledováno 73 divadelních uskupení. Ve výčtu je pak uvedeno 57 občanských sdružení a 16 obecně prospěšných společností. Jde o segment, který venku spadá pod NGO, tedy o neziskovou nestátní sféru. V případě našeho šetření jde svým způsobem o hybrid, protože do této množiny spadla i divadla transformovaná na o.p.s., která však svým určením, funkcí, tradicí i financováním s vazbou na veřejné subjekty jako své zakladatele, jsou součástí veřejné divadelní sítě jako základního segmentu našeho divadelního systému, garancí jeho stability i rozvoje. Samotní zpracovatelé uvádějí, že na území ČR provozuje svou činnost více divadel tohoto typu než kolik jich postihuje statistické šetření. Rezignovali tak na zjištění „vyčerpávajícího souhrnu“ a některá data, jsou zvláště pro potřeby satelitního účtu kultury dopočítávána. Většina subjektů dle zpracovatelů nemá stálou scénu (o této tezi lze pochybovat) a někteří ani stálý soubor. Většina uměleckých i ostatních pracovníků je najímána prostřednictvím smluv, takže počet stálých zaměstnanců je poměrně nízký. Neplatí to zcela určitě u výše zmíněných transformovaných divadel. V celém sektoru „divadlo“ (podle analýzy trhu práce – viz IU-DÚ) bylo koncem minulé dekády zaměstnáno cca 7500 zaměstnanců a cca 4000 pracovníků formou dohod o provedení práce a autorských smluv. Celkové údaje pro rok 2013 uvádíme v závěrečných tabulkách. Pro celou oblast NGO je v *Modrém sešitu* uveden počet pouze 469 zaměstnanců. Ve veřejném sektoru viz kategorie výše je uváděno cca 5670 zaměstnanců a z toho 2500 uměleckých pracovníků. Došlo k výraznému propadu zaměstnanců, přičemž umělecké soubory zůstaly na své výši. Překvapivě v tomto sektoru (vůči zbývajícím divadelním aktivitám, tj. příspěvkovým organizacím na straně jedné a podnikatelskému sektoru na straně druhé) docházelo v minulých letech k výraznějším nárůstu počtu představení v zahraničí, což vypovídalo

jednak o vyšší flexibilitě tohoto divadelního segmentu, ale také o větším propadu exportu u zbývajících kategorií.

III.

Teprve od roku 2004 jsou předmětem statistického šetření ve zvláštním oddíle i „Divadla a divadelní seskupení zřizovaná (má být opět „zakládána“) podnikateli, podnikatelskými subjekty. Výčet právních forem nabízí následnou strukturu: společnost s ručením omezeným (16), akciová společnost (1), fyzická osoba na základě živnostenského oprávnění (25). Celkem 42 podnikatelských subjektů. Zpracovatel šetření opět zdůrazňuje neúplnost, přesto i tyto indexy vypovídají o jisté stabilitě tohoto segmentu divadelní sítě. Zjevně i z důvodů profesionalizace manažerských týmů a větší kázně a úcty k předpisům a povinnostem rostla i úspěšnost statistických šetření. Podnikatelský sektor oslovuje už nezanedbatelnou skupinu divácké obce. V roce 2013 tato divadla vykázala skoro 1,6 mil. návštěvníků, tzn. že v současnosti obhospodařují již 1/4 divadelního trhu. V této skupině mohou být však jak čistě podnikatelské subjekty, tak obchodní společnosti založené za jiným účelem než je tvorba zisku. Náš Obchodní zákoník totiž umožňuje, aby akciová společnost a společnost s ručením omezeným mohly být založeny i za jiným účelem než je podnikání, tzn. že mohou být založeny i za účelem provozování veřejné kulturní služby. V zemích EU bývá obvyklé, že neziskový sektor (včetně veřejných divadel) podléhá Občanskému zákoníku a podnikatelský segment naopak Obchodnímu zákoníku. A to především proto, že mívají i různé daňové režimy

IV.

Jako poslední kategorie šetření jsou vedena „Divadla bez vlastního profesionálního souboru“. Z celkové počtu sledovaných subjektů (63) převažují příspěvkové organizace (38) provozované městy, obvykle jako pozůstatky byvších kulturních domů. V této kategorii se vyskytují ale i obchodní společnosti, živnostenská oprávnění, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a dokonce i jedna rozpočtová organizace. Přikláněl bych se k tomu rozdělit tuto kategorii podle právní subjektivity a funkce toho kterého divadla (stagiony) do předešlých kategorií. Dělit zásadně veřejný sektor, neziskové aktivity a podnikatelský sektor. Jinak stagiony vykazují ve výkonech a dalších ukazatelích jen mírný nárůst indexů. Počet návštěvníků oproti roku 2009 zaznamenal nárůst cca 3%. Problémem je, že řadu let přesto přetrvává poměrně nízká návštěvnost - kolem 65%. Údaje o nejvyšších a nejnižších cenách vstupného mají, stejně jako u předešlých kategorií, pouze orientační význam.

Komentář k divadlům v ČR v roce 2013

V publikovaných statistických tabulkách jsou základní výkonnostní ukazatelé divadelní sítě v České republice za více než dvě dekády let, které uplynuly od společenské změny roku 1989. Tyto údaje vypovídají jednak o nárůstu počtu poskytovatelů této kulturní služby na straně jedné a současně na straně druhé i o poměrné stabilitě pospolitosti konzumentů této služby, tedy diváků. Abychom ale mohli vynášet i hodnotící soudy, bylo by potřeba komparovat i ekonomické nástroje (tj. náklady a výnosy divadel viz v příloze tabulka č.1) a operovat i s manažerským prostředím, tedy proměnou právních a správních podmínek pro provozování divadla v ČR. Náš divadelní systém je segmentován a diverzifikován i to je jednoznačný přínos transformace po roce 1989.

Za uplynulých dvacet let se zvýšil počet profesionálních divadel (bez stagion) až trojnásobně oproti roku 1990. Bylo to způsobeno především uvolněním režimu provozování divadla, kdy se zcela novým fenoménem stala síť neziskových divadel, provozovaných nejdříve občanskými sdruženími a posléze i jako obecně prospěšné společnosti. A konečně nárůstem fungujícího segmentu soukromých divadel, provozovaných jako podnikatelské

subjekty či přímo fyzickými osobami. Je nutné ale konstatovat, že během posledních pěti let rovněž deset těchto subjektů ubylo. Vzrostl počet stálých scén, zde žádný patrný pokles v posledních letech nenastal. Zvýšila se divácká kapacita našich divadel z 30 000 nabízených sedadel každý večer na začátku sledovaného období na 36 000 míst v roce 2013. Nijak výrazně se neproměňuje index počtu sedadel na jeden tisíc obyvatel. Nabídka poskytovaných sedadel naší divadelní sítě na tisíc obyvatel se pohybuje kolem 3,5 míst a patří tak k evropskému standardu.

Pomineme-li návštěvnickou krizi první poloviny 90. let, lze konstatovat, že zvláště v poslední dekádě – i přes globální krizi po roce 2008 – počet návštěvníků českých divadel stále přesahuje 5,5 milionu diváků ročně. V časové řadě dvaceti let narostl počet premiér i počet představení. Dle tohoto indexu lze jen mechanicky usuzovat, že klesl počet návštěvníků na jedno představení (za celé sledované období). Pokles je především způsoben menší kapacitou sálů, v nichž realizuje své divadelní projekty především nezisková sféra. Z tabulek není patrné, že během posledních let fakticky klesá počet našich odehraných představení v zahraničí. Přesto stran návštěvnosti celého divadelního systému (ale i v míře soběstačnosti sítě veřejných divadel) patříme se svými cca 80 % návštěvnosti (a cca 30 % soběstačnosti) k evropskému nadprůměru.

Údaje vypovídají jednak o nárůstu počtu poskytovatelů této kulturní služby na straně jedné a současně na straně druhé i o poměrné stabilitě pospolitosti konzumentů této služby, tedy diváků. Abychom ale mohli vynášet i hodnotící soudy, bylo by potřeba komparovat především ekonomické nástroje (tj. náklady a výnosy divadel). V tomto smyslu je největším problémem statistického šetření fakt, že mimo I. kategorii divadel, zřizovaných státní správou a samosprávou, schází u zbývajících segmentů našeho divadelního systému základní ekonomické údaje o výši příjmů a výdajů. Takže neobjevíte ani subjekty v červených číslech. Metropolitní opera např. ve svých zprávách uvádí každý cent příjmů a každý cent výdajů. Je to normální, protože by jinak nedosáhla nejen na veřejné zdroje, ale hlavně na soukromé fondy a nadace. A také to vyžaduje zákon - všude tam, kde jde o daňové zvýhodnění. Pro Českou republiku jde o poměrně jednoduché řešení. Tam, kde neziskový či podnikatelský subjekt usiluje o dotaci či příspěvek z veřejných rozpočtů se ve smlouvě stanoví povinnost otevřeného účetnictví.

Z ekonomických údajů o divadle vyplývá, že roste tržba našich divadel a dosahuje už skoro jedné a půl miliardy Kč ročně. Přičemž permanentně klesá počet stálých zaměstnanců, dnes už jen kolem 6.800 stálých pracovních míst a 7200 dočasných zaměstnanců. Na jedné straně rostou výkony divadel a na straně druhé současně klesá objem veřejných výdajů do divadelního systému. A nedostatečný je i objem veřejných investic do infrastruktury. Ze základních statistických ekonomických dat vyplývá, že náš divadelní systém - při své dynamice posledních dvou dekád - prokázal svou poměrnou efektivitu a produktivitu. To samozřejmě ještě nic nevypovídá o jeho kvalitě.

Závěr

Statistické šetření doprovází pořadí divadel (bez rozlišení právní subjektivity) podle výkonů (počet nasazených titulů, počet premiér, představení na mateřských i cizích scénách, podle počtu návštěvníků). Seznamy jsou neúplné, protože některá divadla (39 subjektů většinou NGO či podnikatelských aktivit, ale z veřejných např. i Hudební divadlo Karlín, což je obzvláště nepřijatelné) využila právo na ochranu individuálních dat (dle Zákona č.89/95 Sb.) a nedala souhlas ke zveřejnění individuálních údajů ani v takto „nevinných“ měkkých výkonových ukazatelích. Když naopak z hlediska veřejného zájmu by bylo třeba znát i jejich

„tvrdé“ ekonomické údaje. Veřejný zájem není dán jen potřebou statistiky, ale bez těchto dat se neobejde žádná kulturní politika, kulturní strategie ani kulturní plánování. Nejsme následně schopni stanovit podíl tohoto sektoru na tvorbě HDP a HPH, nejsme schopni určit multiplikátor oboru ani efektivitu vynakládaných veřejných či soukromých prostředků. Jsem ještě schopen pochopit, že se zveřejněním těchto údajů nesouhlasí podnikatelské subjekty typu Divadla bez zábradlí, Ta Fantastika, Divadlo Radka Brzobohatého, Divadlo bez zábradlí či Divadlo na Fidlovačce (i když nenacházím důvody nesouhlasu - např. v konkurenční nevýhodě). Ale co nechápu a co je zcela nepřijatelné - odmítnutí souhlasu těch divadel, které mají či chtějí mít povahu veřejné kulturní služby a jsou v přímé závislosti na veřejných rozpočtech, včetně školních divadel. Není tedy jen shodou okolností, že právě první podnikatelská skupina strhla veřejnou diskusi o přístupu soukromých subjektů k pražským grantům. V pořadí počtu představení za rok jsou za Národním divadlem, které je na prvním místě se 1088 představením, na druhém místě pak soukromá produkce s cca 700 představeními a je označena jako x a my se můžeme pouze dohadovat, jaký divadelní subjekt (či agentura) je po ND druhým nejvýkonnějším v republice. Řešení této situace je totožné s postupem jako v případě povinnosti být subjektem statistického zjišťování. Při účasti v každém dotačním programu či grantovém řízení na všech úrovních veřejné správy stanovit ve smlouvě nejen povinnost ze zákona, ale též vyjádření souhlasu se zveřejněním individuálních dat. Za příklad řešení je možné uvést Deutscher Bühnenverein Theaterstatistik, kdy německý divadelní svaz (na způsob naší Asociace profesionálních divadel) publikuje roční statistiky a ač na to nemají zákon (a tedy povinnost) jsou schopni shromáždit údaje od 95% všech divadelních subjektů, což má přirozeně jinou vypovídací hodnotu.

Na závěr lze znovu konstatovat, že náš divadelní systém ve své struktuře prokazuje stabilitu a že jeho hodnotou je diverzifikace na veřejná divadla, neziskový a podnikatelský sektor. Je potřeba naučit se tento systém měřit, abychom ho mohli hodnotit a zvážit zda stabilita je výhodou či nevýhodou. Abychom vedle výroku o „stabilitě systému“ mohli definovat i jeho rozvojový potenciál.

Divadla - KULT (MK) 1-01 Roční výkaz o divadle (dopočtená data) v tis.

Kč

Výkaz č. ř./č. sl.	2010	2011	2012	2013
Počet subjektů (zpravodajských jednotek)	154	153	153	152
1201/1 - herci	811,5	941,2	871,9	889,4
1202/1- tanečníci	334,7	349,1	366,2	360,0
1203/1 - z toho sólisté	117,4	135,5	156,7	124,5
1204/1 - zpěváci	680,3	595,2	562,0	545,7
1205/1 - z toho sólisté	206,4	204,8	211,1	176,7
1206/1 - hudebníci	754,6	787,0	749,9	739,3
1207/1 - z toho sólisté	183,5	184,5	213,0	164,9
1208/1 - ostatní umělecký personál	485,1	492,2	482,7	497,8
1209/1 - umělecký personál celkem	3 066,2	3 164,7	3 032,7	3 032,2
1210/1 - umělecko-technický personál	2 074,1	2 077,4	2 014,6	2 046,8
1211/1 - administrativní personál	897,3	867,4	866,3	870,2
1212/1 - ostatní personál	984,8	1 069,5	930,1	843,5
1213/1 - personál celkem	7 022,4	7 179,0	6 843,7	6 792,7
1209/2 - umělecký personál (dočasní zaměst.)	5 648,5	5 569,5	5 306,0	6 401,0
1212/2 - ostatní personál (dočasní zaměst.)	1 016,0	925,2	746,9	811,0
1213/2 - personál celkem (dočasní zaměst.)	6 664,5	6 494,7	6 052,9	7 212,0
1311/1 - počet inscenací	2 701	2 639	2 827	2 830
1311/2 - počet premiér	685	696	671	678
1311/3 - počet představení	26 883	27 959	27 526	27 500
1411/1 - počet nabídnutých míst (v ČR)	7 308 060,0	7 506 438,0	7 300 136,0	7 425 386,0
1411/4 - počet návštěvníků na předst. (v ČR)	5 825 272,0	5 859 941,0	5 760 332,0	5 891 186,0
1501/1 - tržby za vlastní výkony	1 301 502,0	1 395 409,6	1 363 145,0	1 468 454,3
1502/1 - příjem ze vstupného	966 467,0	1 043 152,0	1 010 831,2	1 033 284,2
1503/1 - honoráře za představení na zájezdech v ČR	94 795,0	131 176,3	134 609,7	141 810,6
1504/1 - honoráře za představení na zájezdech v zahr.	50 658,0	50 887,0	39 706,0	53 865,7
1505/1 - tržby z prodeje programů, upomínk. př. atd.	x	20 346,2	18 199,1	22 513,2
1506/1 - příspěvky, dotace ze státního rozpočtu	709 962,0	648 692,1	713 436,6	767 896,3
1507/1 - příspěvky, dotace z rozpočtu kraje	146 586,0	150 570,4	236 608,7	283 348,8
1508/1 - příspěvky, dotace z rozpočtu obce	1 966 425,0	1 988 793,6	1 879 410,8	1 793 033,6
1509/1 - příspěvky, dotace od ostatních subjektů	2 228,0	1 601,4	3 898,5	1 769,4
1510/1 - příspěvky, dotace ze zahraničí	7 950,0	8 781,8	2 140,0	1 577,5
1511/1 - z toho z fondů EU	6 972,1	7 052,7	896,7	261,3
1512/1 - dary a sponzorské příspěvky	45 016,0	59 869,6	28 059,0	26 511,2
1513/1 - ostatní provozní výnosy	203 004,0	173 642,0	116 759,3	88 417,4
1514/1 - příjmy (výnosy) celkem	4 395 120,0	4 427 360,5	4 343 457,9	4 431 318,5
1515/1 - dotace na investice ze státního rozpočtu	36 317,0	155 221,0	28 257,0	54 634,0
1516/1 - dotace na investice z rozpočtu kraje	271,0	330,0	600,0	333,9
1517/1 - dotace na investice z rozpočtu obce	14 122,0	23 500,0	24 112,3	27 517,0
1518/1 - dotace na investice od ostatních subjektů	407,0	410,0	355,0	42,0
1519/1 - dotace na investice ze zahraničí	0,0	63 608,0	212,0	260,0
1520/1 - z toho z fondů EU	0,0	63 608,0	120,0	260,0
1521/1 - dotace na investice celkem	51 110,0	243 069,0	53 536,3	82 786,9
1522/1 - vlastní vklady	x	5 038,0	4 177,8	33 160,2

1601/1 - spotřeba materiálu, energie atd. celkem	1 215 765,0	1 261 210,1	1 207 087,0	1 193 553,9
1602/1 - z toho nájmy	68 546,0	67 851,7	73 194,0	77 619,2
1603/1 - osobní náklady	2 334 100,0	2 255 240,1	2 269 752,7	2 332 588,6
1604/1 - mzdy	1 649 672,0	1 593 014,2	1 592 732,4	1 647 682,2
1605/1 - ostatní osobní náklady	66 370,0	75 066,9	91 111,5	82 468,5
1606/1 - náklady na zdrav. a soc. pojištění	569 057,0	554 482,2	550 397,9	567 853,2
1607/1 - ostatní sociální náklady	43 426,0	32 676,8	35 510,9	34 584,7
1608/1 - autorské honoráře	482 191,0	456 736,2	411 799,2	459 242,3
1609/1 - daně a poplatky (bez daně z příjmu)	4 379,0	4 110,5	5 277,4	7 605,2
1610/1 - daň z příjmů	4 937,0	5 427,2	6 870,6	3 419,2
1611/1 - odpisy dlouhodobého majetku	315 844,0	325 034,2	311 639,0	281 296,2
1612/1 - ostatní provozní náklady	118 507,0	133 735,8	167 724,7	200 813,0
1613/1 - výdaje (náklady) celkem	4 476 658,0	4 441 494,1	4 380 150,6	4 478 518,4
1614/1 - investiční výdaje celkem	159 504,0	196 294,5	176 360,9	199 257,7
1615/1 - v tom hmotný majetek	156 216,0	193 622,6	171 927,1	198 427,1
1616/1 - v tom nehmotný majetek	3 287,0	2 671,9	4 433,8	830,6

Komentář:

U divadel dochází k řadě paradoxních jevů. Od roku 2009 do roku 2013 rostly výkony: počet představení, počet návštěvníků. Přitom klesal stálý počet zaměstnanců a oproti výkonům klesaly mzdy, ostatní osobní náklady i autorské honoráře. Už jsme se zmínili, že klesly v tomto období i veřejné dotace. Za to stoupaly vlastní příjmy divadel, kde až prudký pokles honorářů za zahraniční představení v roce 2012 se v následujícím roce vrátil příjem k původním číslům.

Stagiony - KULT (MK) 1-01 Roční výkaz o divadle v tis. Kč

Výkaz č. ř./č. sl.	2010	2011	2012	2013
Počet subjektů (zpravodajských jednotek)	65	65	64	63
2201/1 - umělecký personál	13,0	12,0	14,0	12,0
2202/1 - umělecko-technický	62,5	69,0	69,7	88,4
2203/1 - administrativní	172,9	167,4	143,4	172,1
2204/1 - ostatní	152,5	120,7	153,2	199,2
2205/1 - personál celkem	400,9	369,1	380,3	471,7
2206/1 - celkový počet pracujících (fyzických osob)	x	374,0	408	544,0
2201/2 - umělecký (dočasní zaměstnanci)	759,0	636,0	645,0	282,0
2204/2 - ostatní (dočasní zaměstnanci)	187,2	212,5	254,0	431,2
2205/2 - personál celkem (dočasní zaměstnanci)	946,2	848,5	899,0	713,2
2206/2 - celkový počet pracujících (fyzických osob)	x	882,0	959	815,0
2311/4 - počet představení	6 541	7 624	7 088	6 588
2411/1 - počet nabídnutých míst (v ČR)	1 911 217,0	2 485 342,0	2 131 791,0	1 945 490,0
2411/5 - počet návštěvníků na představeních (v ČR)	1 356 479,0	1 647 632,0	1 538 330,0	1 334 108,0
2501/1 - tržby za vlastní výkony	213 537,8	197 051,0	198 575,3	281 477,2
2502/1 - příjem ze vstupného	132 466,4	130 153,8	113 203,7	178 438,4
2503/1 - tržby z prodeje programů, upomín. před.	x	2 219,5	989,0	2 180,5
2504/1 - příspěvky, dotace ze státního rozpočtu	12 949,6	8 979,0	10 370,0	14 075,5
2505/1 - příspěvky, dotace z rozpočtu kraje	49 635,9	40 000,0	46 051,0	27 724,0
2506/1 - příspěvky, dotace z rozpočtu obce	143 091,4	123 747,7	115 952,3	170 583,4

2507/1 - příspěvky, dotace od ostatních subjektů	809,0	111,0	304,0	942,4
2508/1 - příspěvky, dotace ze zahraničí	462,9	1 454,0	6 396,5	3 561,4
2509/1 - z toho z fondů EU	300,9	390,0	37,0	3 217,0
2510/1 - dary a sponzorské příspěvky	4 384,1	4 094,0	5 827,3	4 008,4
2511/1 - ostatní provozní výnosy	14 545,6	9 365,4	7 346,1	16 562,3
2512/1 - příjmy (výnosy) celkem	423 847,3	384 802,1	390 822,5	518 934,6
2513/1 - dotace na investice ze státního rozpočtu	900,0	0,0	0,0	0,0
2514/1 - dotace na investice z rozpočtu kraje	0,0	0,0	0,0	0,0
2515/1 - dotace na investice z rozpočtu obce	450,0	196,1	1 596,0	712,0
2516/1 - dotace na investice od ostatních subjektů	0,0	0,0	0,0	350,0
2517/1 - dotace na investice ze zahraničí	0,0	0,0	0,0	0,0
2518/1 - z toho z fondů EU	0,0	0,0	0,0	0,0
2519/1 - dotace na investice celkem	1 350,0	196,1	1 596,0	1 062,0
2520/1 - vlastní vklady	x	3 125,7	4 485,6	1 368,9
2601/1 - spotřeba materiálu, energie atd. celkem	235 372,6	210 289,2	201 619,3	314 066,2
2602/1 - z toho nájem	30 670,1	16 113,6	15 288,4	22 595,7
2603/1 - osobní náklady	129 029,5	107 559,8	110 491,4	139 144,2
2604/1 - mzdy	83 940,5	72 314,2	74 461,3	91 832,6
2605/1 - ostatní osobní náklady	14 112,9	8 708,2	9 104,7	13 010,5
2606/1 - náklady na zdrav. a soc. pojištění	28 218,3	24 313,7	24 594,5	31 377,8
2607/1 - ostatní sociální náklady	2 757,8	2 223,7	2 330,9	2 923,3
2608/1 - autorské honoráře	66 091,4	50 112,2	52 763,6	49 060,7
2609/1 - daně a poplatky (bez daně z příjmu)	1 239,6	1 069,3	596,1	908,6
2610/1 - daň z příjmů	345,3	607,4	443,4	566,6
2611/1 - odpisy dlouhodobého majetku	9 311,4	7 828,1	7 901,9	9 988,7
2612/1 - ostatní provozní náklady	8 573,4	7 724,4	22 125,7	17 909,5
2613/1 - výdaje (náklady) celkem	449 963,2	385 190,4	395 941,4	531 644,5
2614/1 - investiční výdaje celkem	6 866,9	2 793,4	3 291,0	8 400,3
2615/1 - v tom hmotný majetek	6 772,5	2 793,4	3 291,0	7 111,7
2616/1 - v tom nehmotný majetek	94,4	0,0	0,0	1 288,6

Komentář:

V případě stagion stran zaměstnanosti dochází k opačným jevům než u divadel. Roste počet stálých zaměstnanců a klesá počet pracovníků na smlouvy. Roste počet představení (výkonů), ale klesá počet návštěvníků. Z tohoto důvodu rostly i mzdy a klesly ostatní osobní náklady. Výrazně vrostly příjmy ze vstupného, ale oproti roku 2009 dramaticky klesla výše autorských honorářů (až o 25%). Celková výdaje (náklady) ve výši **531 mil. Kč** převyšují celkové příjmy ve výši **519 mil. Kč**, takže tento segment je v celkové ztrátě.

Festivally KULT (MK) 23-01 Roční výkaz o divadelních, filmových, hudebních a tanečních festivalech v tis. Kč

Výkaz č. ř.	2010	2011	2012	2013
Počet zpravodajských jednotek	348	386	417	494
201,sl.1-počet představení,koncertů a filmů celkem	11087	11221	10 281	15 105
201, sl. 3 - počet návštěvníků	1 762 355	1 910 287	1 920 493	2 142 578
501 - celkový počet pracujících (fyzických) osob	11 795	13 564	12 924	19 064
502 - počet stálých zaměstnanců (přepočtený stav)	138	743	285	1 639
503 - z toho technický personál (přepočtený stav)	14	263	61	546
504 - pracovníků festivalu na smlouvu	4 198	5 120	3 669	5 610
505 - z toho technický personál	1 206	1 664	877	1 632
506 - lektorů	711	598	676	936
507 - počet dobrovolných (fyzických) pracovníků	4 308	4 731	5 250	7 119
508 - ostatních	1 221	2 059	1 985	2 890
509 - počet hodin odprac. dobrovolníky ročně	*	132 192	250 713	207 284
601 - počet účinkujících celkem	x)	81 500	81 101	99 056
701 - tržby za vlastní výkony a zboží	331 156	286 705	322 354	384 468
702 - z toho vybrané vstupné	119 243	177 116	180 209	202 018
703 - z toho tržby z prodeje upomínk. předmětů atd.	15 342	10 502	26 124	18 413
704 - příspěvky, dotace ze státního rozpočtu	165 170	148 729	118 038	131 439
705 - příspěvky, dotace z rozpočtu kraje	36 518	38 203	38 530	46 460
706 - příspěvky, dotace z rozpočtu obce	65 374	105 196	100 685	143 864
707 - příspěvky, dotace od ostatních subjektů	28 819	33 191	37 286	13 955
708 - příspěvky, dotace ze zahraničí	16 101	18 862	19 087	21 373
709 - z toho z fondů EU	7 302	9 360	10 139	11 284
710 - dary a sponzorské příspěvky	102 726	189 903	216 358	235 927
711 - ostatní provozní výnosy	24 341	26 925	20 679	31 520
712 - příjmy (výnosy) celkem	770 203	847 713	873 016	1 009 005
713 - dotace na investice ze státního rozpočtu	4 300	1 310	50	2 408
714 - dotace na investice z rozpočtu kraje	295	978	110	825
715 - dotace na investice z rozpočtu obce	4 825	300	1 354	4 570
716 - dotace na investice od ostatních subjektů	0	767	0	713
717 - dotace na investice ze zahraničí	0	1 501	215	1 651
718 - z toho z fondů EU	0	700	0	182
719 - dotace na investice celkem	9 420	4 856	1 729	10 167
720 - vlastní vklady	*	34 384	29 600	24 516
801 - spotřeba materiálu, energie atd. celkem	564 568	517 389	517 082	587 706
802 - z toho nájmy	60 184	59 499	61 456	68 234
803 - z toho technické služby	120 275	111 418	98 133	101 238
804 - z toho propagace	120 887	136 630	120 250	143 313
805 - z toho doprava, ubytování a stravování	72 792	126 406	99 656	110 949
806 - osobní náklady	126 768	302 014	299 413	314 746
807 - v tom mzdy	50 185	56 097	51 759	79 637
808 - v tom náklady na zdrav. a soc. pojištění	15 086	12 247	12 514	17 307
809 - v tom ostatní osobní náklady	60 468	230 157	234 714	216 557

810 - z ř. 809 honoráře (odměny) účinkujících	*	196 185	162 390	185 998
811 - z ř. 809 autorské honoráře	*	10 013	28 505	9 778
812 - v tom ostatní sociální náklady	*	3 513	400	1 244
813 - daně a poplatky (bez daně z příjmu)	9 206	8 414	11 030	13 305
814 - daň z příjmů účt. Skupina 59)	884	2 391	4 021	2 564
815 - odpisy dlouhodobého majetku	7 666	5 227	4 673	5 649
816 - ostatní provozní náklady	79 564	29 490	27 809	73 461
817 - výdaje (náklady) celkem	788 656	864 925	864 028	997 432
818 - investiční výdaje celkem	6 880	1 419	2 959	2 957
819 - v tom hmotný majetek	6 451	1 268	2 939	2 762
820 - v tom nehmotný majetek	347	151	20	195

Komentář:

Počet subjektů (festivalů) zpravodajských jednotek stabilně roste. Roste počet představení i návštěvníků. Roste i počet všech typů zaměstnanců (včetně dobrovolníků). Festivaly vykazují už skoro **100 000 účinkujících**. Rostou vlastní příjmy. Klesá však dotace ze státního rozpočtu (počet festivalů roste, ale stát dává méně), během čtyř let státní příspěvek klesl o 35 mil. Kč. Stoupají však dotace z krajů, a hlavně ze strany měst. Počet událostí (koncertů, představení atd.) stoupl o 1/3 a přitom klesají jak odměny účinkujícím, tak autorské honoráře. Jde o další paradoxní jev bilance. Příjmy přesáhly 1 miliardu Kč a výdaje tvoří necelou miliardu, takže celý segment je v černých číslech

Závěry s úhrnem dat

Oblast performing arts (divadel, stagion a festivalů) v roce 2013 zaměstnávala na stálý úvazek **8 900** zaměstnanců a na dočasné smlouvy celkem **13 537** zaměstnanců. Kapacita pracovního trhu v tomto úzkém segmentu národního hospodářství se pohybuje kolem 23 000 pracovních míst pro převážně vysoce kvalifikovanou a flexibilní pracovní sílu.

Celkové tržby z vlastních výkonů dosáhly výše **2 134 399 tis. Kč** (přesáhly tedy dvě miliardy korun). Příspěvky a dotace na provoz byly v celkové výši **3 420 022 tis. Kč**. A příjmy celkem pak **5 959 257 tis. Kč** (necelých šest miliard korun, což je pro srovnání skoro celý rozpočet ministerstva kultury). K tomu je nutné připočítat i celkové dotace na investice, které byly jen ve výši **94 milionů Kč**.

Celkové náklady tohoto segmentu dosáhly výše **6 007 594 tis. Kč**. Z toho je zjevně patrné, že celý segment se pohybuje ve vyrovnaném, respektive mírně ziskovém, rozpočtu.

c/Data ze segmentu výstavní činnosti v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury

Tento segment a jeho data (především ekonomické a částečně i výkonnostní ukazatele) zahrnuje činnost galerií i muzeí výtvarného umění, tedy i institucí, které nemusí mít vlastní sbírky. Základní charakteristikou je: „*prezentace děl výtvarných umělců a architektů*“. V našem případě především činnosti galérií v časové řadě let 2010-2013. Výstavní činnost pokrývá obory: architekturu, malbu, grafiku, sochařství, fotografii, scénografii, design, umělecké řemeslo, užité umění, interdisciplinární a mezioborové projekty.

Předmět statistického šetření

Statistické šetření o výstavní činnosti v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury (dle NIPOS díl II. Statistika kultury 2013) podává přehled o počtu galerií, výstavních síní nebo jiných prostorách určených k vystavování. Jedná se o zařízení, která nevlastní sbírkové předměty. Aby se dala mapovat celá oblast, musí se vzít v potaz i galerie (muzea výtvarného umění), tedy i ty, které vlastní sbírky. Nejdříve se budeme věnovat čistě výstavní činnosti a ve druhé části přidáme i typy výtvarných muzeí (viz díl I. Statistiky kultury). Protože však muzea výtvarných umění nejsou statisticky sledována samostatně, v souhrnu budeme pracovat s odhadem NIPOS, že tato muzea představují cca 15% celkové muzejní aktivity a z tohoto odhadu budeme vycházet i v konečném účtu ekonomických dat.

Z celkového počtu 301 statisticky šetřených galerií a výstavních síní za rok 2013 je zřizováno a zakládáno orgány státní správy a vysokými školami 16, kraji 4, obce a města 78 galerií. Nadacemi a nadačními fondy, obecně prospěšnými společnostmi, občanskými sdruženími dle zákona č. 83/90 Sb., církevními společnostmi a odborovými organizacemi je provozováno 84 galerií. Soukromých výstavních síní je šetřeno 119.

Od roku 2009 (297 výstavních síní) stoupal jejich počet až na 314 v roce 2011, což je nejvyšší počet během posledních pět let. V dalším roce 2012 počet síní poklesl na 289 (nejnižší stav sledovaného období). V roce 2013 jejich počet však opět stoupl o 4,2 % oproti r. 2012 (301).

V roce 2013 byla nejnižší návštěvnost za posledních pět let (1 971 400 osob). Snížila se o 36,7 % oproti roku 2009, kdy činila 3 116 181 návštěvníků. Průběžně se během tohoto období snižoval zájem o tuto oblast kultury. Pokles návštěvnosti za posledních pět let u státních galerií činil jen 4 %. Mnohem větší snížení je patrné u nestátních (neziskových) galerií 64 %, u soukromých činil pokles 21 %.

V roce 2013 galerie uspořádaly celkem 2 642 výstavy, ke kterým bylo vydáno 237 katalogů. Nejvíce výstav bylo uskutečněno z oblasti malby (959) a mezioborových výstav (504). V roce se uskutečnilo také 285 tvůrčích sympozií

Výkonnostní data galerií (bez sbírkové činnosti) za rok 2013

Výstavní činnost provozována subjekty zřizovanými (a zakládanými) státem, kraji a městy

Od roku 2009 stoupl počet veřejných galerií (144) o více než 20%, vzrostl i počet výstav (1001), přičemž paradoxně klesl celkový počet návštěvníků (682 680) o 5%.

Výstavní činnost provozována občanskými sdruženími, obecně prospěšnými společnostmi, nadacemi (tzn. neziskovým sektorem)

I zde vzrostl počet výstavních síní (133), v tomto případě o 6% za pět let. Klesl však počet výstav (754). Ale dramatický propad zaznamenala návštěvnost. Počet návštěvníků klesl o drastických 65% (486 017 návštěvníků). V případě členů občanských sdružení však stoupl počet jejich členů. Jsou ty instituce, které po roce 2014 musí změnit svou právní subjektivitu na tzv. spolky.

Výstavní činnost provozovaná podnikatelskými subjekty a podnikateli

Počet těchto výstavních síní (119) klesl nejméně (o necelých 5%). O 8% se snížil také počet výstav (887) a o 22% klesl i počet návštěvníků (802 703).

Závěr

V současné době (dle NIPOS) dochází k velkému pohybu. Týká se galerií všech typů zřizovatelů. Některé galerie zřizované městy jsou z nedostatku financí rušeny nebo spojovány s jinými městskými organizacemi. Problémy mají i galerie neziskových organizací, které stále hůře získávají granty ze státního rozpočtu, od krajů i od měst. Také u galerií a výstavních síní, provozovaných podnikatelskými subjekty dochází ke změnám. Jsou zakládány nové, z nedostatku finančních prostředků dochází k rušení stávajících galerií, případně k jejich přeměně v prodejní galerie, které nepořádají výstavy. To je hlavním důvodem, proč se každým rokem mění celkový počet výstavních síní. Ve všech třech typech výstavních aktivit došlo (v různé míře) k poklesu jak jejich celkového počtu, tak realizovaných výstav, a především k výraznému úbytku návštěvníků.

Ekonomická data galérii (bez sbírkové činnosti) v období 201-2013

Následná tabulka přináší základní ekonomická data výstavní aktivity výtvarných umělců a architektů v ČR za rok 2013 s tím, že umožňuje komparaci až po rok 2010. V souvislosti se zavedením Satelitního účtu kultury (viz Statistika kultury, NIPOS) se používá metoda „dopočítávání“. V případě této kategorie to pro rok 2013 bylo 6 zpravodajských jednotek.

Výkaz č. ř.	2010*	2011*	2012	2013
počet subjektů (vlastních výstavních síní)	411	412	386	433
0102 - počet uspořádaných výstav	2 719	2 716	2 568	2 642
0118 - počet návštěvníků	2 324 445,0	2 249 067,0	2 029 861,0	1 971 400,0
0201 - celkový počet pracujících (fyzických) osob	x	2 128,0	3 317,0	2 102,0
0202 - počet zaměstnanců (přepočtený stav)	228,6	226,9	252,2	412,5
0203 - počet členů občanského sdružení k 31.12.	1 645,0	2 181,0	2 737,0	2 395,0
0204 - počet dobrovolných (fyzických) pracovníků	x	290,0	448,0	515,0
0205 - počet hodin odpracovaných dobrovolníky ročně	x	28 959,0	51 716,0	37 678,0
0301 - tržby za vlastní výkony a zboží	240 134,6	185 939,9	122 947,0	139 667,3
0302 - z toho vybrané vstupné	19 136,5	36 657,9	17 110,1	17 382,4
0303 - z toho tržby z prodeje	x	6 530,8	3 989,4	22 184,2

upomínk. předmětů atd.				
0304 - příspěvky, dotace ze státního rozpočtu	16 189,7	15 257,4	19 195,1	12 127,0
0305 - příspěvky, dotace z rozpočtu kraje	25 587,6	14 865,3	16 082,3	16 810,9
0306 - příspěvky, dotace z rozpočtu obce	44 876,1	50 112,5	42 461,2	50 066,1
0307 - příspěvky, dotace od ostatních subjektů	6 448,5	2 227,6	7 663,3	2 984,3
0308 - příspěvky, dotace ze zahraničí	26 369,6	24 956,5	8 730,7	19 773,9
0309 - z toho z fondů EU	17 799,5	17 538,0	1 595,0	10 031,6
0310 - dary a sponzorské příspěvky	19 376,5	10 925,4	11 304,4	21 131,2
0311 - ostatní provozní výnosy	16 174,4	13 035,5	9 623,0	10 821,4
0312 - příjmy (výnosy) celkem	395 157,0	317 320,0	238 006,9	273 382,2
0313 - dotace na investice ze státního rozpočtu	89,0	0,0	60,0	560,0
0314 - dotace na investice z rozpočtu kraje	0,0	50,0	478,2	83,5
0315 - dotace na investice z rozpočtu obce	0,0	33,1	630,0	1 449,0
0316 - dotace na investice od ostatních subjektů	0,0	259,4	30,0	69,4
0317 - dotace na investice ze zahraničí	0,0	0,0	0,0	0,0
0318 - z toho z fondů EU	0,0	0,0	0,0	0,0
0319 - dotace na investice celkem	89,0	342,5	1 198,2	2 162,0
0320 - vlastní vklady	x	12 727,5	11 008,0	30 732,8
0401 - spotřeba materiálu, energie atd. celkem	190 026,3	226 623,4	160 352,1	186 319,5
0402 - z toho nájmy	21 382,3	30 271,8	25 952,1	28 069,0
0403 - osobní náklady	52 407,5	77 456,1	85 386,7	73 862,1
0404 - v tom mzdy	33 285,7	43 010,9	51 061,1	48 372,2
0405 - v tom ostatní osobní náklady	7 455,2	17 941,2	11 798,2	9 679,3
0406 - v tom náklady na zdrav. a soc. pojištění	11 062,4	15 911,4	21 978,7	15 218,4
0407 - v tom ostatní sociální náklady	604,2	592,6	548,7	592,2
0408 - daně a poplatky (bez daně z příjmu)	398,6	1 065,2	319,6	1 617,6
0409 - daň z příjmů	586,5	490,1	519,8	859,3
0410 - odpisy dlouhodobého majetku	8 121,0	4 955,1	7 069,4	6 138,2
0411 - ostatní provozní náklady	15 729,2	12 218,3	16 641,7	13 760,3

0412 - výdaje (náklady) celkem	267 269,0	322 808,2	270 289,2	282 557,0
0413 - investiční výdaje celkem	4 915,7	4 258,3	5 897,9	7 403,7
0414 - v tom hmotný majetek	4 623,7	3 808,3	5 685,5	7 346,6
0415 - v tom nehmotný majetek	292,0	450,0	212,3	57,1

Komentář

Z tabulky je především znovu patrné, že u výstavních síní sice došlo k nárůstu tzv. šetřených zpravodajským jednotek, ale současně klesal počet výkonů (tedy především výstavních aktivit) a současně výrazně ubyl i počet jejich návštěvníků. Zvláštním se jeví údaje o počtu pracujících (fyzických) osob, kdy situace roku 2013 odpovídá řádově roku 2011 (2 102 proti 2 128 pracujících), ale nepochopitelnou výjimkou je rok 2012, kdy je oproti předcházejícímu a následnému roku vykazováno o 1 200 pracujících více. Přičemž údaje o počtu zaměstnanců (dle přepočtených stavů) vykazují kontinuální nárůst z 229 v roce 2010 až na 412 v roce 2013. Tento fakt neodpovídá sníženým výkonům. Proti roku 2010 poklesly i tržby za vlastní výkony z 240 000 o celých 100 000. V tom poklesla i tržba za vstupné. Výrazně poklesly příspěvky a dotace ze státního rozpočtu, z rozpočtu krajů, od ostatních subjektů včetně zahraničních. Byly navýšeny pouze dotace měst a obcí (cca o 6 mil. Kč). Jestliže v roce 2010 obdržely tyto galérie cca 86 mil. Kč z veřejných rozpočtů, tak v roce 2013 tato položka (i přes navýšení měst) poklesla cca o 10 mil. Kč. Alarmujícím indikátorem je - ostatně jako u dalších oborů a kulturní infrastruktury - investiční dotací ze všech úrovní veřejných rozpočtů v jednotlivých letech limitně se blížící nule.

Celkové příjmy poklesly z 395 mil. Kč v roce 2010 až na 273 mil. Kč v roce 2013. Pokud budeme komentovat nákladové položky tak vzrostly osobní náklady (včetně mezd). Nadále se šetří na vlastních investicích. Celkové výdaje (náklady) v roce 2013 přesáhly 282 mil. Kč oproti 267 mil. Kč v roce 2010. To znamená, že celkové náklady přesáhly příjmy o cca 10 mil. Kč, takže i tento obor vykazuje ztrátu. V tomto komentáři není zahrnuta činnost muzeí výtvarného umění (vlastnících sbírky). Následná příloha je informativní o výkonových a ekonomických ukazatelích všech muzeí a až na závěr se pokusíme kvalifikovaným odhadem shrnout ukazatele obou segmentů výstavní činnosti.

Příloha č.1

Muzea, galerie (muzea výtvarného umění) – základní data výkonnostní a ekonomická data

Předmětem statistického zjišťování jsou muzea, galerie (muzea výtvarných umění) a památníky (dále jen muzea). Počet činných a statisticky podchycených muzeí v roce 2013 byl 512 institucí (bez poboček). Ze specializovaných muzeí tvoří **15 % muzea umění (galerie) a uměleckoprůmyslová muzea**. Podrobnější výkonové ukazatele lze najít ve Statistice kultury 2013. NIPOS, díl I. Údaje jsou v tis. Kč. A při mapování komplexní výstavní činnosti v ČR k datům galérií (bez sbírkové činnosti) budeme načítat 15% z následné tabulky.

Výkaz č. ř.	2010	2011	2012	2013
počet subjektů (muzeí, galerií a památníků)	477	490	502	512
0107 - počet expozic muzeí a galerií	1 828	1 868	2 009	1 973
0201 - počet uspořádaných výstav	3 847	3 974	4 005	4 103
0901 - počet ev. č. sbírkových předmětů	23 385 711	22 575 986	22 561 685	23 407 846
0218 - počet návštěvníků	9 321 604,0	10 018 334,0	9 577 260,0	10 489 589,0
0301 - celkový počet pracujících (fyzických) osob	x	9 152,0	8 817,0	9 330,0
0302 - počet zaměstnanců (přepočtený stav)	6 099,9	5 680,5	5 860,7	6 049,9
0303 - z toho odborných pracovníků (přepočtený stav)	3 068,4	2 718,0	2 713,9	2 874,6
0304 - počet dobrovolných (fyzických) pracovníků	1 666,0	2 088,9	1 764,0	1 781,0
0305 - počet hodin odpracovaných dobrovolníky ročně	x	88 486,2	92 848,0	107 613,0
0401 - tržby za vlastní výkony a zboží	779 979,9	712 944,6	759 059,2	854 046,0
0402 - z toho vybrané vstupné	464 637,0	500 949,5	505 071,2	563 825,4
0403 - z toho tržby z prodeje upomínk. předmětů atd.	x	72 957,7	64 020,7	84 771,5
0404 - příspěvky, dotace ze státního rozpočtu	1 530 608,4	1 564 374,2	1 604 714,2	1 606 334,7
0405 - příspěvky, dotace z rozpočtu kraje	1 259 819,2	1 274 012,9	1 300 778,0	1 279 426,9
0406 - příspěvky, dotace z rozpočtu obce	462 583,6	371 902,3	352 950,3	369 533,6
0407 - příspěvky, dotace od ostatních subjektů	18 301,5	59 922,8	22 898,8	24 900,3
0408 - příspěvky, dotace ze zahraničí	17 003,8	28 041,4	58 972,1	34 046,7

0409 - z toho z fondů EU	13 270,0	20 228,3	54 585,3	29 191,8
0410 - dary a sponzorské příspěvky	39 243,7	32 144,2	26 494,7	18 188,5
0411 - ostatní provozní výnosy	260 856,1	233 116,3	241 774,0	223 033,9
0412 - příjmy (výnosy) celkem	4 368 396,2	4 276 458,5	4 367 641,6	4 409 510,6
0413 - dotace na investice ze státního rozpočtu	624 843,8	426 557,1	305 481,9	161 019,3
0414 - dotace na investice z rozpočtu kraje	144 790,0	98 736,8	127 055,9	125 458,8
0415 - dotace na investice z rozpočtu obce	58 529,7	52 997,7	29 393,5	11 001,3
0416 - dotace na investice od ostatních subjektů	8 865,5	31 889,1	18 230,5	17 545,6
0417 - dotace na investice ze zahraničí	152 116,2	59 407,1	83 060,9	130 822,2
0418 - z toho z fondů EU	114 572,3	59 395,3	63 249,7	123 727,7
0419 - dotace na investice celkem	989 145,2	669 587,9	563 222,7	445 847,2
0420 - vlastní vklady	x	57 498,6	109 147,0	53 731,6
0501 - spotřeba materiálu, energie atd. celkem	1 719 139,9	1 556 178,2	1 515 527,4	1 528 242,2
0502 - z toho nájmy	127 481,6	104 786,2	108 766,9	109 247,2
0503 - osobní náklady	2 028 561,2	1 932 911,5	1 990 656,5	2 073 151,6
0504 - v tom mzdy	1 420 361,8	1 351 679,3	1 386 496,4	1 433 457,4
0505 - v tom ostatní osobní náklady	72 902,2	76 510,9	89 602,2	104 858,4
0506 - v tom náklady na zdrav. a soc. pojištění	489 689,2	465 275,2	477 243,2	483 512,5
0507 - v tom ostatní sociální náklady	45 608,0	39 446,0	37 314,6	51 323,3
0508 - náklady na nákup sbírkových předmětů	56 791,0	53 375,6	47 066,5	52 679,8
0509 - náklady na restaurování (dodavatelsky)	x	49 809,7	51 104,6	29 042,4
0510 - daně a poplatky (bez daně z příjmu)	4 027,2	2 761,5	2 237,6	5 868,3
0511 - daň z příjmů	7 181,5	12 945,0	9 850,1	4 385,4
0512 - odpisy dlouhodobého majetku	350 285,3	369 153,9	408 235,1	392 984,3
0513 - ostatní provozní náklady	226 995,4	230 628,0	330 141,0	283 543,1
0514 - výdaje (náklady) celkem	4 493 920,9	4 207 763,4	4 354 818,8	4 369 897,1
0515 - nezbytné základní provozní výdaje	x	2 804 284,3	3 132 761,6	3 303 699,8
0516 - investiční výdaje celkem	1 629 409,7	660 441,8	597 976,0	587 631,6
0517 - v tom hmotný majetek	1 472 665,0	607 400,9	576 412,6	574 165,2
0518 - v tom nehmotný majetek	156 744,7	53 041,0	21 563,4	13 466,4

Výstavní činnost v ČR v roce 2013 komplexně (kvalifikovaný odhad)

ekonomická data v tis. Kč

(v závorce pro srovnání data 2010-odhad)

Počet subjektů	508	(461)
Počet výstav	3 257	(3 289)
Počet návštěvníků	3 544 840	(3 722 685)
Počet zaměstnanců	1 014	(1 412)
Tržby	267 767	(357 119)
Příjmy (výnosy celkem)	934 807	(1 050 402)
Osobní náklady	384 827	(356 682)
Mzdy	263 382	(246 330)
Výdaje (náklady celkem)	938 027	(941 354)

Komentář

Z výše uvedeného srovnání je patrné, že v celém segmentu vzrostl od roku 2010 počet galerií a přesto klesl počet výstavních akcí, stejně tak poklesl i počet návštěvníků. Zdá se naopak, že stoupl počet zaměstnanců (v přepočteném stavu). Celkový počet pracujících se ještě v roce 2010 nesledoval. V souvislosti s tím vzrostly osobní náklady, včetně mezd.

Klesají vlastní tržby i celkové příjmy. Jestliže u výstavních síní jsme konstatovali, že v posledních letech klesly dotace z veřejných rozpočtů o 10 mil. Kč, pak u výtvarných galerií (muzeí) dotace z veřejných rozpočtů zůstávají od roku 2010 přibližně na stejné úrovni až na to, že dotace od státu a krajů se navýšily o 100 mil Kč a přibližně o stejnou částku se však snížily dotace měst. Do kategorie muzeí patří velké instituce jako Národní galerie, Moravské galerie v Brně či Uměleckoprůmyslové muzeum. O dotacích na investice v obou případech (galerií se sbírkami i bez sbírek, jak v roce 2010, tak i 2013) je zbytečné se rozepisovat.

Podle tohoto schématu jde v oblasti výstavních aktivit v roce 2013 v ČR o poměrně vyrovnanou bilanci celkových příjmů a výdajů

d/ Data památkových objektů

Tato část zachycuje základní ekonomická data segmentu z kulturního dědictví, respektive aktivity památkových objektům, které mají i kulturní využití. Data roku 2013 předchází i časová řada od roku 2010.

Předmět statistického zjišťování

Předmětem (dle NIPOS, Statistika kultury, díl I.) jsou památkové objekty zpřístupněné návštěvníkům za vstupné. Patří sem hrady, zámky, kláštery, kostely, zříceniny, mlýny, věže apod. Památkové objekty, které jsou ve správě muzea nebo galerie, nejsou do této kapitoly zařazeny a jsou šetřeny výkazem o muzeu a galerii. Z celkového počtu 297 šetřených objektů je 117 ve správě Národního památkového ústavu, který je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury, 5 ve správě jiných resortů, 71 ve správě krajů, obcí a měst, 8 je zřizováno občanskými sdruženími dle zákona č. 83/1990 Sb., 4 obecně prospěšnými společnostmi aj., 36 církví a 56 podnikateli a jinými subjekty. 12 památkových objektů na území ČR je zapsáno v seznamu UNESCO.

Památkové objekty se uplatňují ve společenském a kulturním životě obcí a měst. Pořádají se zde nejen kulturní akce v rámci prohlídek (tanec, hraní hudebních skladeb v dobovém oděvu, šerm, scény ze života na zámku apod.), ale i výstavy, koncerty, divadelní představení apod.

Výkonnostní data památkových objektů

Ve vybraných výkonnostních indikátorech je možné v ročence Statistika kultury 2013 (I. díl) sledovat časové řady až od roku 1995. Detailnější výkonové indikátory je možné sledovat od roku 2009. V roce 2009 činil počet návštěvníků památkových objektů 11 616 408 osob, pak v roce 2011 přechodně vzrostl na 12 032 499 osob, ale v roce 2013 znovu poklesl na 10 673 420, což představuje pouze 91,9 % návštěvnosti z r. 2009. Při porovnání průměrné návštěvnosti na jeden památkový objekt, která činila 39 512 osob v r. 2009 a v r. 2013 už jen 35 937 osob, je patrný pokles o 9,1 %. V r. 2009 bylo uspořádáno 14 144 různých akcí, v r. 2013 jen 14 042, což představuje pokles o 0,7 %. Počet návštěvníků kulturních akcí má v uvedeném období klesající tendenci, a to z 4 969 831 osob v r. 2009 až na 3 906 185 osob v r. 2013. Návštěvnost vykazuje pokles o 21,4 %. Z odůvodněných předpokladů je možné odvodit, že v následujícím roce (tj. 2014) došlo opět k markantnímu nárůstu celkového počtu návštěvníků těchto objektů.

Ve skupině památek ve správě Národního památkového ústavu, jiných resortů, krajů, obcí a měst klesl v r. 2013 počet návštěvníků na 7 447 109 osob, což představuje pokles o 4,7 % proti r. 2009. Pokles je patrný i v průměrném počtu návštěvníků na jeden památkový objekt. V r. 2009 to bylo 41 568 osob, zatímco v r. 2013 jen 38 586 osob, tedy o 7,2 % méně.

V další skupině sledovaných památek, které jsou v majetku či správě občanských sdružení, obecně prospěšných společností a církve se počet objektů od r. 2009 zvýšil ze 43 na 48 v r. 2013. I počet návštěvníků v uvedeném období stoupal. V r. 2009 navštívilo tuto skupinu památek 1 827 725 a v r. 2013 už 2 105 105 osob; návštěvnost tedy vzrostla o 12,1 %. Průměrný počet návštěvníků na jeden objekt v průběhu pěti let mírně kolísal. Ze 43 668 v r. 2009 stoupl na 43 856 v r. 2013, což představuje nárůst o 0,4 %.

Ve třetí skupině památek, kde jsou uvedeny objekty v majetku či správě podnikatelských subjektů a podnikatelů bylo v r. 2009 statisticky šetřeno 63 památkových objektů a v r. 2013 jen 56. Počet návštěvníků poklesl za sledované období z 1 923 834 na 1 121 206 osob, což představuje pokles o 41,7 %. Průměrný počet návštěvníků na jeden objekt se v této skupině památek výrazně snížil, a to z původních 30 537 osob v r. 2009 na 20 022 osob v r. 2013, tedy o 34,4 %.

Ekonomická data památkových objektů s kulturním využitím 2010 - 2013 (v tis. Kč)

Výkaz č. ř.	Dopočtená data			
	2010	2011	2012	2013
101 - počet objektů	288	307	308	310
102 - počet návštěvníků	11 540 301	12 170 917	11 825 275	10 843 923
301 - celkový počet pracujících (fyzických) osob	nezjišťováno	4 177,7	4 440	4 210
302 - počet zaměstnanců (přep. stav)	1 887,8	1 952,7	1 973,4	2 198,4
303 - z toho odborných pracovníků (přep. stav)	nezjišťováno	432,1	482,0	522,4
304 - počet sezónních zaměstnanců (fyzické osoby)	1 702	1 873,6	1 657,0	1 596,0
305 - počet dobrovolných pracovníků z ř. 301	nezjišťováno	1 143,9	1 787,1	1 218,0
306 - počet hodin odpracovaných dobrovolníky ročně	nezjišťováno	19 919,0	40 028,0	29 840,0
401 - tržby za vlastní výkony v tis. Kč	1 135 846,1	1 317 816,5	1 541 136,0	1 228 411,1
402 - z toho vybrané vstupné v tis. Kč	804 475,7	974 764,2	972 565,0	905 371,5
403 - z toho tržby z prodeje propag. materiálů apod.	nezjišťováno	50 548,3	52 673,8	51 754,1
404 - příspěvky, dotace ze státního rozpočtu v tis. Kč	584 531,3	551 513,1	508 581,7	474 654,3
405 - příspěvky, dotace z rozpočtu kraje v tis. Kč	6 647,8	2 875,5	15 509,9	6 974,4
406 - příspěvky, dotace z rozpočtu obce v tis. Kč	81 109,3	85 003,8	120 194,0	105 636,4
407 - příspěvky, dotace od ostatních subjektů v tis. Kč	4 327,5	10 180,5	3 801,4	5 046,5
408 - příspěvky, dotace ze zahraničí v tis. Kč	18 694,5	7 465,8	5 269,7	4 128,7
409 - z toho z fondů EU v tis. Kč	13 380,1	3 679,8	4 961,0	3 603,7
410 - dary a sponzorské příspěvky v tis. Kč	14 681,6	20 136,9	17 896,0	14 097,4
411 - ostatní provozní výnosy v tis. Kč	284 987,5	203 755,4	86 548,8	92 402,7
412 - příjmy (výnosy) celkem v tis. Kč	2 110 236,4	2 198 747,5	2 298 937,0	1 931 351,5
413 - dotace na investice ze státního rozpočtu v tis. Kč	231 017,4	164 186,9	52 597,8	113 396,0
414 - dotace na investice z rozpočtu kraje v tis.	5 783,9	7 129,6	2 120,0	1 367,9

Kč				
415 - dotace na investice z rozpočtu obce v tis. Kč	11 274,9	13 629,3	11 212,2	4 960,8
416 - dotace na investice od ostatních subjektů v tis. Kč	168,8	235,0	798,8	200,0
417 - dotace na investice ze zahraničí v tis. Kč	72 788,3	26 946,5	49 660,7	67 885,5
418 - z toho z fondů EU v tis. Kč	71 733,6	26 329,5	41 654,7	67 627,5
419 - příspěvky na integrovaný operační program 5.1	nezjišťováno	0	0	106 615,0
420 - dotace na investice celkem v tis. Kč	321 564,2	211 944,0	116 389,5	294 425,2
421 - vlastní vklady	nezjišťováno	39 000,2	14 482,4	40 196,3
501 - spotřeba materiálu, energie atd. celkem v tis. Kč	920 148,0	813 687,6	897 324,8	726 551,4
502 - z toho nájmy v tis. Kč	17 899,4	86 671,3	80 289,6	23 664,4
503 - osobní náklady v tis. Kč	647 605,7	647 364,4	678 755,6	718 104,1
504 - mzdy v tis. Kč	445 575,1	443 183,0	460 500,5	492 614,1
505 - ostatní osobní náklady v tis. Kč	37 582,2	37 363,1	40 969,8	41 209,6
506 - náklady na zdrav. a soc. pojištění v tis. Kč	150 499,1	152 798,9	161 920,6	166 584,8
507 - ostatní sociální náklady v tis. Kč	12 923,5	14 019,4	15 364,7	17 725,9
508 - daně a poplatky (bez daně z příjmu) v tis. Kč	4 097,9	4 356,8	8 088,9	4 279,8
509 - daň z příjmů v tis. Kč	26 292,2	31 505,7	30 155,9	37 763,2
510 - odpisy dlouhodobého majetku v tis. Kč	307 997,7	309 554,7	305 212,7	342 449,1
511 - ostatní provozní náklady v tis. Kč	185 188,1	287 807,6	344 966,3	109 232,8
512 - výdaje (náklady) celkem v tis. Kč	2 115 133,0	2 093 708,9	2 264 504,0	1 938 380,6
513 - investiční výdaje celkem v tis. Kč	740 370,8	596 957,7	187 069,6	550 606,6
514 - v tom hmotný majetek v tis. Kč	737 824,9	587 501,5	179 162,9	538 150,0
515 - v tom nehmotný majetek v tis. Kč	2 545,9	8 888,3	7 906,7	3 934,6

Komentář

Počet statisticky sledovaných památkových objektů s kulturními aktivitami se od roku 2010 zvýšil o 22 (z 288 na 310). I v tomto segmentu můžeme sledovat v tomto časovém období standardní trend, že přes zvýšení počtu objektů dochází k poklesu návštěvníků.

Z 11 540 000 v roce 2010 na 10 844 000 v roce 2013. Současně se navyšuje přepočtený stav zaměstnanců z 1 888 na 2 198.

Mírně se navýšily tržby za vlastní výkony (včetně vstupného). Výrazně klesly dotace ze státního rozpočtu – o 110 mil. Kč. Řádově na stejné úrovni zůstávají zanedbatelné příspěvky krajských rozpočtů a o 25 mil. Kč stouply dotace z úrovně měst a obcí. O 100% klesly státní dotace na investice, výrazně klesají i investiční dotace krajů a měst. I zde jde o standardní negativní jev naší kulturní infrastruktury.

Celkové příjmy (výnosy) v roce 2010 ve výši 2 110 236 tis. Kč klesly za čtyři roky na **1 931 351 tis. Kč** v roce 2013.

V nákladových položkách výrazně klesají provozní náklady (cca o 300 mil. Kč !!). Mírně stoupají osobní náklady (o 70 mil. Kč) a mzdy (cca o 45 mil. Kč). Jestli stouply mzdy zaměstnanců i fakticky jde posoudit jen z pohybu výše průměrné mzdy a z orientačního výpočtu vyplývá, že průměrná mzda v tomto období klesla cca o 1 000 Kč (na zhruba 22 417 Kč v roce 2013). Což by mělo být pod průměrnou mzdou v ČR. Přirozeně i o cca 200 mil. Klesly i investiční výdaje. Klesly i celkové výdaje (náklady) z 2 115 133 tis. Kč v roce 2010 na **1 938 380 tis. Kč** v roce 2013. I tento sektor vykazuje mírnou ztrátu cca 7 mil. Kč.

e/Data ze segmentu veřejné knihovny

Tento segment a jeho data (především ekonomické a částečně i výkonnostní ukazatele) spadají pod oblast veřejných knihoven, kterou statistiky NIPOS definují následovně:

„Předmětem statistického zjišťování jsou veřejné knihovny v České republice... činnosti Národní knihovny ČR a Moravské zemské knihovny, které jsou v přímém řízení Ministerstva kultury, krajských vědeckých knihoven, zřizovaných krajskými úřady i knihoven, zřizovaných obcemi a městy“ Výkonnostní data v roce 2013 jsou ve vybraných ukazatelích k dispozici i ve srovnávací časové řadě už od roku 1995, jiné pak v řadě 2009-2013. Zde publikujeme rozhodující ekonomické ukazatele za roky 2010-2013.

Předmět statistického zjišťování

Vybrané údaje ze statistických výkazů poskytují (dle NIPOS, Statistika kultury, III.díl) přehled o počtu knihoven a jejich poboček, o počtu knihovních jednotek, registrovaných čtenářů, výpůjček, návštěvníků, pracovníků a dalších sledovaných ukazatelů za posledních pět let.

Celkový počet veřejných knihoven poklesl od r. 2009 z 5 432 na 5 381 v r. 2013. Počet poboček knihoven stoupl z 889 na 893. Za sledované období se zvýšil počet knihovních jednotek v jednotlivých typech knihoven z 63 253 656 na 64 398 153, což představuje nárůst o 1,8 %. Počet čtenářů se z registrovaných 1 397 948 v r. 2009 nepatrně zvýšil na 1 430 170 v r. 2013, tedy o 2,3 %. Mírný pokles lze zaznamenat v počtu výpůjček. Zatímco v r. 2009 si čtenáři vypůjčili 66 861 501 knihovních jednotek, v r. 2013 to bylo jen 64 208 341 knihovních jednotek, což představuje o 4,0 % méně. Průměrný počet výpůjček na 1 čtenáře poklesl ze 47,8 v r. 2009 na 44,9 v r. 2013. Zvýšil se počet návštěvníků knihoven, kteří využívají i další informační možnosti knihoven, především služby internetu, a kulturní a vzdělávací pořady. V r. 2013 stoupl počet návštěvníků knihoven o 148,4 %, tj. na 56 225 327 osob. Mezi návštěvníky jsou od r. 2012 nově započítáni všichni, kteří využívali internet v knihovnách, účastnili se kulturních a vzdělávacích akcí nebo využili on-line služeb. Při porovnání dříve sledovaného počtu návštěvníků, kteří využívali internet v knihovně, je vidět mírný pokles z 2 973 596 osob v r. 2009 na 2 870 736 v r. 2013, což představuje 3,5 %.

Vybavení knihoven se v uplynulých letech výrazně měnilo k lepšímu. Zvýšil se počet studijních míst, počet počítačů pro uživatele i počet počítačů připojených k internetu, což výrazně zlepšilo a zkvalitnilo informační možnosti knihoven. Lze konstatovat, že počet studijních míst se od r. 2009 zvýšil ze 44 742 na 51 728, tj. o 15,6 %, počet počítačů z 11 468 na 11 806, tedy o 2,9 % a počet počítačů připojených k internetu z 10 164 na 10 776, tedy o 6,0 %.

Ostatní knihovny

Vedle veřejných knihoven jsou statisticky sledovány i specializované odborné knihovny, které jsou podle zákona č. 257/2001 Sb. evidovány na Ministerstvu kultury ČR. Z celkem 102 knihoven tohoto typu, kterým byly statistické výkazy zaslány, jich odpovědělo 82. Vzhledem k tomu, že zaniklé knihovny většinou neoznámí tuto skutečnost na Ministerstvu kultury s požadavkem na odstranění z evidence, nelze přesně zjistit, kolik knihoven je v současnosti v provozu. Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana je přímo řízena Ministerstvem kultury, ostatní knihovny jsou samostatné nebo jsou součástí různých institucí.

82 knihoven disponuje 3 449 128 knihovními jednotkami a registruje 68 943 čtenářů, kteří si vypůjčili celkem 615 153 knihovních jednotek.

NIPOS zveřejňuje i diverzifikované údaje o knihovnách dle jednotlivých krajů, dokonce i dle bývalých okresů, dále údaje o specializovaných knihovnách, včetně knihoven muzeí a galérií.

Ekonomická data veřejných knihoven 2010-2013 (v tis. Kč)

Výkaz č. ř.	Dopočtená data			
	2010	2011	2012	2013
901 - knihovny celkem	5 415	5 408	5 401	5 381
102 - knihovní jednotky celkem	63 579 866	63 957 785	64 252 803	64 398 153
601 - počet zaměstnanců (přep. stav)	5 131,1	6 197,6	5 386,5	5 235,2
602, 603, 604, 605 - z toho odborných pracovníků (přep. stav)	4 579,0	4 684,3	4 617,9	4 523,1
607 - počet dobrovolných pracovníků	nezjišťováno	2 946,5	1 689	1 947
608 - počet hodin odpracovaných dobrovolníky ročně	nezjišťováno	267 676,4	74 616,5	77 760,2
701 - tržby za vlastní výkony a za zboží v tis. Kč	189 527,8	197 404,7	214 362,8	195 738,9
702 - z toho výnosy z hlavní činnosti v tis. Kč	167 975,6	181 097,2	191 563,3	176 401,0
703 - příspěvky, dotace a granty na provoz ze státního rozpočtu v tis. Kč	488 622,7	482 173,7	470 360,3	529 954,5
704 - příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu kraje v tis. Kč	755 300,2	749 560,7	743 924,5	716 362,5
705 - příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu obce v tis. Kč	1 206 299,9	1 258 128,3	1 282 506,3	1 344 547,6
706 - příspěvky, dotace a granty na provoz od ostatních subjektů v tis. Kč	15 137,9	41 558,1	19 900,9	13 557,2
707 - příspěvky, dotace a granty na provoz ze zahraničí v tis. Kč	11 592,4	18 612,1	6 897,3	6 538,1
708 - z toho z fondů EU v tis. Kč	10 991,1	18 200,2	6 658,8	5 629,5
709 - dary a sponzorské příspěvky v tis. Kč	5 383,6	5 461,2	6 099,0	5 601,7
710 - ostatní provozní výnosy výše neuvedené v tis. Kč	36 076,9	28 393,2	25 797,3	84 779,5
711 - příjmy (výnosy) celkem v tis. Kč	2 707 941,4	2 781 299,4	2 769 844,6	2 897 080,0
712 - dotace na investice ze státního rozpočtu v tis. Kč	241 408,9	171 414,8	615 383,7	194 006,9
713- dotace na investice z rozpočtu kraje v tis. Kč	103 320,3	6 673,8	6 740,2	6 196,4
714 - dotace na investice z rozpočtu obce v tis. Kč	9 435,4	8 823,0	7 728,5	9 453,8
715 - dotace na investice od ostatních subjektů v tis. Kč	998,2	887,9	7 231,3	107,9
716 - dotace na investice ze zahraničí v tis. Kč	27 595,2	8 115,4	6 236,3	3 866,4
717 - z toho z fondů EU v tis. Kč	27 595,2	7 958,2	6 236,3	3 866,4
718 - dotace na investice celkem v tis. Kč	382 758,0	195 914,9	643 320,1	213 631,3
801 - spotřeba materiálu, energie atd. celkem v tis. Kč	852 844,2	899 616,9	861 153,2	924 740,7
802 - z toho nájmy v tis. Kč	32 462,5	35 428,1	36 032,7	35 126,9
803 - osobní náklady v tis. Kč	1 665 055,8	1 700	1 708	1 730

		652,1	328,1	452,7
804 - mzdy v tis. Kč	1 185 020,3	1 193 390,5	1 197 133,6	1 210 919,1
805 - ostatní osobní náklady v tis. Kč	39 205,2	69 701,4	68 758,2	72 281,0
806 - náklady na zdrav. a soc. pojištění v tis. Kč	403 764,2	408 935,0	408 382,8	410 983,9
807 - zákonné sociální náklady v tis. Kč	37 066,1	33 592,4	34 053,5	36 268,7
808 - náklady na pořízení knihovního fondu celkem	293 376,5	311 953,6	305 818,4	322 919,3
809 - nákup a předplatné periodik	47 186,0	44 850,5	47 455,7	41 960,4
810 - nákup a pořízení licencí na elektronické zdroje	12 263,0	22 628,4	7 491,0	20 079,0
811 - daně a poplatky (bez daně z příjmu) v tis. Kč	1 194,3	3 276,9	1 322,9	1 432,8
812 - daň z příjmů v tis. Kč	1 977,1	1 732,0	2 537,1	2 633,0
813 - odpisy dlouhodobého majetku v tis. Kč	109 150,1	111 196,5	118 171,2	114 910,3
814 - ostatní provozní náklady výše neuvedené v tis. Kč	80 089,2	104 134,0	137 564,5	183 834,3
815 - výdaje (náklady) celkem v tis. Kč	2 731 857,5	2 828 571,2	2 829 076,9	2 958 003,9
816 - z toho výdaje na hlavní činnost v tis. Kč	2 527 536,4	2 522 673,0	2 568 218,6	2 739 472,5
817 - investiční výdaje (na hmotný a nehmotný majetek) celkem	404 626,9	234 295,1	730 664,6	244 612,4
818 - v tom hmotný majetek v tis. Kč	384 355,1	218 603,5	606 146,7	236 896,0
819 - v tom nehmotný majetek v tis. Kč	12 971,2	15 211,5	61 645,2	7 585,7

Komentář

V období 2010-2013 klesl počet veřejných knihoven o 39, přičemž stoupl počet zaměstnanců (dle přepočteného stavu) přibližně o 100 zaměstnanců, ale současně klesl zhruba o 50 počet odborných pracovníků.

Stouply tržby za vlastní výkony i výnosy z hlavní činnosti. Vzrostly příspěvky, dotace a granty z úrovně státního i obecních rozpočtů při současném poklesu veřejných výdajů na tuto kulturní činnost z úrovně krajů. **Celkové příjmy** z 2 708 mil Kč. v roce 2010 stouply v roce 2013 na **2 897 mil. Kč**. Oproti tomu dotace na investice za toto období klesly více než o 1/3, opět se opakuje jev typický pro celou kulturní infrastrukturu v ČR.

Vzrostly osobní náklady (včetně mezd) a více než dvojnásobně vzrostly i provozní náklady. **Celkové výdaje** (náklady) tak z 2 528 mil. Kč v roce 2010 stouply na **2 958 mil. Kč** v roce 2013. To znamená, že celá oblast veřejných knihoven vykazuje roční ztrátu cca 60 mil. Kč.

f/Data ze segmentu Vydavatelé

Předmětem statistického zjišťování (NIPOS, Statistika kultury, III.díl-kult18) jsou vydavatelé, kteří v roce 2013 v České republice vydávali periodický tisk a neperiodické publikace na hmotných i nehmotných nosičích, a to v tištěné, netištěné (např. gramofonové

desky, mg. kazety CD, DVD aj.), elektronické podobě a e-knih. Zahrnuty jsou i počet tituly vydané na internetu.

Předmět statistického zjišťování

K údajům o vydavatelích a jejich činnosti byl použit registr vydavatelů, který je průběžně aktualizován neb databáze podléhá změnám v důsledku zániku vydavatelů nebo přerušení činnosti, popřípadě vzniku nových vydavatelských subjektů (u kterých dosud není známo, zda je pro ně vydávání hlavní činností). Statistický výkaz za rok 2013 byl zaslán 1025 vydavatelům (z toho bylo 123 vydavatelů nově obeslaných). Z nich 952 vydavatelů výkaz zpracovalo a odeslalo NIPOS. Z toho 46 ohlásilo zánik vydavatelské činnosti. Zbývajících 73 vydavatelů neodpovědělo, ani jinak nereagovalo. Sleduje se i vydávání dalších institucích na jiných statistických výkazech:

- Knihovny (r. 2009 - 86, r. 2010 - 87, r. 2011 - 91 ,r. 2012 - 86 a r. 2013 - 86)
- Muzea a galerie - muzea výtvarných umění (r. 2009 - 170, r. 2010 - 167, r. 2011 - 165, r. 2012 - 170 a r. 2013 - 173)
- Památkové objekty s kulturním využitím (r. 2009 - 34, r. 2010 - 34, r. 2011 - 29, r. 2012 - 29 a r. 2013 - 33)
- Výstavní činnost v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury (r. 2009 - 77, r. 2010 - 74, r. 2011 - 70, r. 2012 - 58 a r. 2013 - 61)
- Kulturní, vzdělávací a zájmové instituce (r. 2009 nesledováno, r. 2010 - 202, r. 2011 - 225, r. 2012 - 232 a r. 2013 - 241 subjektů)

Zpravodajské jednotky vydavatelů je možné rozdělit do 3 skupin podle vzniku:

- vydavatelé, jejichž zřizovatelem jsou orgány státní správy a samosprávy (r. 2009 – 27, r. 2010 - 19, r. 2011 - 13, r. 2012 - 19 a r. 2013 - 38)
- vydavatelé, jimiž jsou podnikatelé a podnikatelské subjekty (r. 2009 - 801, r. 2010 - 904, r. 2011 - 822, r. 2012 - 655 a r. 2013 - 836)
- vydavatelé, jimiž jsou občanská sdružení, církve, o.p.s., odborové organizace, nadace, družstva a.j. (r. 2009 - 61, r. 2010 - 65, r. 2011 - 59, r. 2012 - 57 a r. 2013 - 78 subjektů)

Tabulky NIPOS poskytují přehled o počtu vydavatelů s hlavní vydavatelskou činností a o počtu jimi vydaných typů dokumentů v jednotlivých krajích ČR. Základní výkonnostní ukazatele je možné sledovat od roku 2009. Z Přehledu o počtu vydavatelů s hlavní činností a jimi vydávaných typů dokumentů v krajích ČR v roce 2013 se oproti roku 2012 zvýšil u neperiodických publikací a periodického tisku počet vydaných titulů a jejich náklad. U novin, audiodokumentů a elektronických dokumentů se snížil počet titulů i náklad a u neperiodických publikací a periodického tisku se zvýšil počet titulů a snížil náklad.

Dále NIPOS sleduje knihovny, muzea a galerie (muzea výtvarných umění), památkové objekty s kulturním využitím, výstavní síně a kulturně vzdělávací a zájmové instituce, které vydávají neperiodické publikace, periodika a audiovizuální dokumenty a nově elektronické dokumenty a dokumenty na internetu. Knihovny výrazně zvýšily náklad neperiodických publikací a audiovideo dokumentů. Muzea a galerie snížily počet titulů i u všech typů

dokumentů. Památkové objekty zvýšily počet titulů neperiodických publikací a audiovizuálních dokumentů a snížily počet titulů na internetu. Co se týká zasílání povinného výtisku Národní knihovně ČR, vydavatelé dodržují tuto povinnost téměř stoprocentně.

Výkonnostní data 2013

Z 59 vydavatelů audio dokumentů bylo 19 vydavateli audioknih, kteří vydali celkem 120 audioknih v nákladu 12 6291 kusů. V roce 2013 celkem 94 vydavatelů vydává e-knihy, z čehož jen 17 vydavatelů vydává e-knihy, které nevyšly tiskem. Celkem vyšlo 3 947 titulů e-knih v nákladu 259 097 (u e-knih se náklad rovná počtu stažení.)

V roce 2012 bylo nově zařazeno sledování vydavatelů knih, brožur a e-knih, které nevyšly tiskem a jimi vydávaných titulů s jejich nákladem a vybranými ekonomickými údaji, pro srovnání jsou uvedeny údaje od roku 2009 (ekonomické údaje od roku 2011). V roce 2013 vyplnilo 507 vydavatelů ve výkaze vydávání knih nebo brožur nebo e-knih, které nevyšly tiskem a vydalo 15 646 titulů v nákladu 35 798 694 ks. Dále 459 vydavatelů vydalo 13 297 titulů knih v nákladu 30 455 756 ks, 133 vydavatelů vydalo 2 241 titulů brožur v nákladu 5 339 822 ks a 17 vydavatelů vydalo 108 titulů e-knih, které nevyšly tiskem v nákladu, který se u e-knih rovná počtu stažení, 3 116 ks.

Pzn. Přehledy vydavatelů se neuveřejňují, protože většina vydavatelů si nepřeje zveřejnění vydavatelských údajů a přehledy tak nemají vypovídací hodnotu.

Ekonomická data (dopočtená) za oblast vydavatelů (v tis. Kč)

a	2	3	4
Výkaz	2013	2012	2011
201-celkový počet pracujících (fyzických) osob	9 583,76	17 843,62	18 043,90
202-počet zaměstnanců celkem (přep. stav)	10 056,68	13 739,61	17 071,20
203-zam., kteří se zab. vyd. čin. (přep.stav.)	6 236,10	7 312,83	5 726,50
204-odprac. hod. na dohodách o prov. práce	397 639,70	x	x
301-tržby z vydavatelské činnosti	19 025 035,15	20 395 047,58	16 097 094,64
302-příspěvky, dotace, granty	206 699,23	497 315,93	143 130,33
303-ostatní příjmy	3 245 915,57	5 805 220,88	3 606 728,46
304-příjmy celkem	22 477 649,95	26 697 584,39	19 846 953,43
305-dotace a granty na investice	6 891,91	125 169,67	5 898,30
306-vlastní vklady	35 354,13	31 403,53	69 468,43
401-výdaje celkem	21 932 824,79	27 273 051,62	16 966 860,13
402-z toho spotřeba materiálu	14 477 339,52	17 189 401,64	12 142 377,77
403-mzdy, osobní náklady, soc. a zdrav. poj.	4 853 172,29	5 630 258,52	5 408 356,62
404-honoráře	719 228,35	732 315,67	972 020,65
405-daně (bez daně z příjmu)	73 445,46	130 686,70	114 657,34
406- ostatní neinvestiční výdaje	1 208 755,90	x	x
407-Investiční výdaje celkem	341 929,01	440 764,48	452 723,79

Komentář

Pro srovnání uvádíme výše i data 2011 a 2012. Dle výkonových tabulek NIPOS se počet vydavatelů v roce 2013 zvýšil, což se projevilo i na jednotlivých typech vydavatelské činnosti. Nelze nijak komentovat údaje o zaměstnanosti neb se data významně liší. Celkový počet pracujících (fyzických osob) se během dvou let snížil o 100%. Stejně výrazně se snížil i počet zaměstnanců dle přepočteného stavu ze 17 000 v roce 2011 na 10 000 v roce 2013. Ale současně se zvýšil počet zaměstnanců zabývajících se přímo vydavatelskou činností (tedy odborných pracovníků) z 5 726 na 6 236.

Výrazně vzrostly tržby z vydavatelské činnosti – o 3 miliardy Kč! Vzrostly i dotace a ostatní příjmy. Celkové příjmy z 19 846 953 tis. Kč v roce 2011 vzrostly na **22 477 650 tis. Kč** v roce 2013.

V roce 2013 stouply provozní náklady, ale současně poklesly osobní náklady včetně honorářů. Investice poklesly o celou čtvrtinu. Přičemž celkové výdaje stouply o celou pětinu na **21 932 825 tis. Kč** v roce 2013. Vydavatelský sektor v roční bilanci příjmů a nákladů vykazuje generovaný zisk ve výši **544 829 tis. Kč**, tzn. že v roce 2013 vydělal více než půl miliardy Kč. Připomeňme, že v roce 2011 byl zisk celého sektoru ve výši necelých 3 miliard Kč!

g/ Data kulturně vzdělávací činnosti

V rámci statistických šetření sleduje NIPOS od roku 2007 i činnost kulturních zařízení v České republice (viz Statistika kultury, NIPOS, IV. Díl)

Předmět statistického zjišťování:

Předmětem je činnost kulturních domů a středisek, zájmová vzdělávací činnost, zájmová umělecká činnost, zájmová mimoumělecká činnost, včetně kulturních aktivit dětí a mládeže a konečně další kulturní služby pro veřejnost. Ze 422 subjektů v roce 2007 bylo v roce 2013 obesláno cca 585 zpravodajských jednotek (dále ZJ): kulturních zařízení, obecních či městských úřadů a jejich částí, občanských sdružení, obecně prospěšných společností a obchodních korporací (tj. s.r.o., v.o.s., a.s.) a živnostníků provozujících kulturní zařízení. Celkový počet statisticky sledovaných zařízení, která vyplnila roční výkaz, činil 521, resp. 525 ZJ. Na základě publikovaných výkonnostních tabulek je možné sledovat tyto aktivity i podle jednotlivých krajů.

Přehled KD podle zřizovatele a podle činnosti

Podle typu zřizovatele jsou zpravodajské jednotky rozděleny do 3 základních skupin:

1. subjekty, jejichž zřizovatelem jsou orgány státní správy (r. 2013-452 ZJ),
2. subjekty zřízené občanskými sdruženími, o.p.s. a církvemi (r. 2013-36 ZJ),
3. subjekty provozované podnikatelskými subjekty či podnikateli (r. 2013-33 ZJ).

Přehled KD podle zřizovatele a podle činnosti

1. počet kurzů, souborů, klubů a kroužků,
2. počet jejich členů.

Největší skupinou v šetření je stále skupina zřizovaná státními orgány. Tyto subjekty mají často dlouholetou tradici na rozdíl od skupiny druhé a třetí, které začaly vznikat až po roce 1989, ale díky současným ekonomickým podmínkám (i dalším vlivům) začínají stále více měnit i ony svou právní formu.

Zájmová vzdělávací činnost

V oblasti zájmové vzdělávací činnosti se sledují kurzy cyklické a jednorázové pořádané v 10 typech činností (občanské, umělecké, environmentální, prosociální, zdravotní, tradiční řemesla a lidová kultura, práce s PC, získávání technologických a praktických dovedností, jazykové, jiné, např. taneční kurzy). V cyklické formě se v r. 2013 nejvíce organizovaly kurzy jiné, vč. kurzů tance a společenského chování (93 KD), jazykové (57 KD) a umělecké (41 KD). Ve formě jednorázové pořádala kulturní zařízení nejvíce kurzy jiné (31 KD), umělecké (25 KD) a kurzy tradičního řemesla a lidové kultury (20 KD). Z celkového počtu 521 subjektů sledovaných v r. 2013 nepořádalo žádné vzdělávací kurzy 302 z nich, tedy více než polovina.

Zájmová umělecká činnost

V r. 2013 je sledováno v oblasti zájmové umělecké činnosti 8 oborových skupin, vč. počtu jejich členů. Jedná se především o divadelní soubory, hudební skupiny, soubory sborového zpěvu a folklorní, kluby fotografie a audiovizí, filmové, výtvarné a literární skupiny.

Z šetření je patrné, že kulturní zařízení zabezpečují především ochotnickou divadelní činnost. Stejně tak mají dlouholetou tradici soubory sborového zpěvu.

Zájmová mimoumělecká činnost

Mimouměleckou zájmovou činností se sleduje v 6 typech kroužků a 4 věkových kategoriích. Jedná se o kluby a kroužky přírodovědné, sběratelské, logických her a technických aktivit, sportovní a turistické či vlastivědné.

Zájmová umělecká a mimoumělecká činnost dětí a mládeže

V objektech kulturních zařízení provozují svoji činnost také soubory, skupiny, kluby a kroužky určené pouze dětem a mládeži, které se zaměřují na zájmovou uměleckou činnost ve výše zmiňovaných skupinách, stejně tak i v 6 oborových skupinách mimoumělecké zájmové činnosti.

Další kulturní služby veřejnosti

V r. 2013 uspořádalo sledovaných 521 subjektů 110 592 kulturních a společenských akcí, kterých se účastnilo 8 549 057 návštěvníků.

Ekonomická data kulturně vzdělávací a zájmové činnosti v roce 2010-2013 (v tis. Kč)

a	1	2	3	4
Výkaz č. ř.	Dopočtená data			
	2010	2011	2012	2013
počet subjektů	454	493	488	521
0429 - počet návštěvníků	8 319 379	8 069 003	8 493 929	8 549 057
0501 - počet pracujících celkem (fyzických osob)	5 498	7 505	8 040	8 446
0502 - počet řádných pracovníků	3 058,0	3 052,7	2 948,5	3 000,1
0503 - z toho řádných odborných pracovníků	1 441,3	1 411,3	1 441,5	1 439,5
0505 - z toho řádných technických pracovníků	570,0	610,8	576,0	604,3
0506 - z toho řádných ostatních pracovníků	1 046,7	1 030,6	931,0	956,3

0507- počet externích pracovníků	2 440,7	2 558,2	2 523,2	2 706,7
0509- počet dobrovolných pracovníků	819	1 310	1 712	1 832
0601- tržby za vlastní výkony	1 044 347,9	1 018 579,5	1 195 046,8	940 221,3
0602 - z toho vybrané vstupné	420 195,4	446 789,4	414 809,6	462 261,8
0603- z toho vybrané kurzovné	47 189,1	46 829,0	36 894,4	36 668,4
0605-příspěvky, dotace, granty ze státního rozpočtu	71 601,6	45 001,9	17 899,1	32 765,8
0606- příspěvky, dotace z rozpočtu kraje	23 542,4	33 341,6	35 406,6	42 831,8
0607 - příspěvky, dotace z rozpočtu obce	1 424 379,9	1 420 132,7	1 413 418,5	1 474 376,3
0608- příspěvky, dotace od ostatních subjektů	8 610,0	9 050,4	13273,9	20 582,9
0609- příspěvky, dotace ze zahraničí	30 531,6	22 697,1	8543,8	7 796,6
0610- z toho z fondů EU	17 084,8	21 236,2	7 395,4	7 223,3
0611- dary a sponzorské příspěvky	14 274,0	15 510,0	20 023,4	22 460,0
0612- ostatní provozní výnosy výše neuvedené	94 354,9	142 466,7	130 029,8	206 216,7
0613 - příjmy (výnosy) celkem	2 711 642,6	2 706 780,2	2 833 642,2	2 747 251,6
0614- dotace na investice ze státního rozpočtu	24 708,5	7 211,9	6 364,0	16 597,0
0615 - dotace na investice z rozpočtu kraje	152,8	3 679,9	1 012,8	208,2
0616 - dotace na investice z rozpočtu obce	35 208,6	94 647,9	357 578,3	542 486,3
0617- dotace na investice od ostatních subjektů	10 339,9	438,7	1 217,0	1 068,2
0618- dotace na investice ze zahraničí	30 022,5	10 312,0	5 398,6	9 112,3
0619- z toho z fondů EU	30 022,5	10 312,0	2 780,8	9 112,3
0620- dotace na investice celkem	100 432,4	116 290,6	371 570,9	569 472,2
0621-vlastní vklady	nezjišťováno	40 455,5	11 892,9	20 059,6
0701- spotřeba materiálu, energie atd. celkem	1 347 587,4	1 397 438,0	1 307 395,6	1 398 642,2
0702- z toho pronájmy	54 836,4	55 302,3	67 970,3	51 607,5
0703- osobní náklady	1 018 132,7	989 894,6	955 645,7	1 007 738,2
0704- mzdy	672 886,3	653 436,9	633 783,9	661 027,1
0705- ostatní osobní náklady	90 992,6	88 076,7	84 303,6	97 739,0
0706- náklady na zdrav. a soc. pojištění	233 423,1	230 154,7	219 038,2	229 101,9
0707- ostatní sociální náklady	20 830,5	18 226,1	18 519,9	19 870,0
0708- daně a poplatky (bez daně z příjmu)	8 453,1	9 731,8	90 333,3	9 546,5

0709- daň z příjmů	3 687,9	6 843,6	10 083,3	6 786,1
0710- odpisy dlouhodobého majetku	129 456,9	152 996,8	169 796,9	167 811,3
0711- ostatní provozní náklady výše neuvedené	107 773,9	113 677,9	130 916,7	177 816,6
0712- výdaje (náklady) celkem	2 615 092,2	2 670 582,1	2 582 871,7	2 768 341,1
0713- investiční výdaje celkem	185 736,2	120 885,2	204 901,0	181 601,7
0714 - v tom hmotný majetek	159 469,6	113 315,8	196 303,5	177 192,3
0715 - v tom nehmotný majetek	26 266,7	7 569,3	8 597,5	4 409,3

Komentář

Z celkových tabulek je patrné, že od roku 2010 do roku 2013 narostl počet sledovaných jednotek (ze 454 na 521). V menší proporcionalitě narostl i počet návštěvníků (z 8 mil.320 tis. na 8 mil.550 tis. návštěvníků. Výrazně vrostl celkový počet pracujících (z 5 498 až na 8 446), přičemž počet „řádných odborných pracovníků“ zůstává fakticky na stejné úrovni

V této souvislosti jsou pak překvapivá zásadní ekonomická data. Přes nárůst sledovaných subjektů klesly tržby za vlastní výkony o více než 100 mil. Kč. Přičemž stouply příjmy např. ze vstupného a klesly tržby z kurzovního. Příspěvky, dotace a granty ze státního rozpočtu klesly o více než 50% (na 33 mil. Kč v roce 2013), stouply o necelých 50% naopak prostředky z rozpočtu krajů (na 43 mil. Kč v roce 2013). Rozhodujícím donátorem těchto kulturních aktivit jsou však obce, kdy jejich příspěvky z roku 2010 ve výši 1 424 mil. Kč stouply 1 474 mil. Kč v roce 2013. Příjmy (výnosy) celkem dosáhly částky **2 747 251 tis. Kč**. V rámci kulturní infrastruktury v ČR došlo v tomto segmentu k pozitivnímu jevu stran investičních dotací. Z cca 100 mil. Kč investovaných v roce 2010 vzrostly dotace z veřejných rozpočtů na investice až na 570 mil. Kč. Stran investic v kultuře jde o naprostou výjimku. Zhoršené ekonomické podmínky se projevily především ve výši státních příspěvků (r. 2007 – 53 347 700 Kč, r. 2013 jen 32 765 827 Kč). Celková finanční částka klesá, přestože počet sledovaných jednotek stoupá.

Na výdajové stránce rozpočtů kulturních domů mírně klesají jak osobní náklady, tak i mzdy (z 1 018 mil. Kč na 1 007 mil. Kč v roce 2013 a mzdy z 672 mil. Kč na 661 mil. Kč). Tento údaj se nedá nijak komentovat, protože v kontextu ostatních dat to může znamenat jen faktický pokles odměňování v této sféře. Mírně stoupají provozní náklady z 1 348 mil. Kč na 1 398 mil. Kč v roce 2013. Stouply tak i celkové výdaje (náklady) na **2 768 341 tis. Kč** v roce 2013, což znamená, že i tento segment kulturních aktivit byl v roce 2013 v mírné (cca 20 mil. Kč) ztrátě.

Závěr

NIPOS ve svém komentáři (Statistika kultury 2013, IV. Díl) dodává:

„některé zpravodajské jednotky existují v malých obcích, často jsou to pouhé organizační složky či přímo součástí obecních úřadů, případně občanská sdružení a o.p.s. s dobrovolníky, mající velmi nízký rozpočet na organizaci kulturního života v obci. Na rozdíl od nepočetných subjektů, součástí společností s r.o., akciových společností, které jsou bohatě dotovány z jiné podnikatelské činnosti svých společností“

a dále konstatuje, že zhoršení ekonomických podmínek zvláště po roce 2008 znamenalo:

„zanikání kulturních zařízení, rušení jejich pronájmů, prodej pro komerční využití, snižování zaměstnanců a dokonce i změnu statusu zpravodajské jednotky. Mění se totiž i právní forma některých

subjektů. Z příspěvkové organizace se transformují v organizační složku úřadu, příp. se stávají jeho přímou součástí. Druhým trendem je změna v občanské sdružení, o.p.s. nebo společnost s r.o...zároveň se již druhým rokem objevují vyplnění výkazy malých obcí a sdružení, které kvůli špatným ekonomickým podmínkám nemohou během roku zorganizovat žádnou kulturní akci.“

K 30. 6. 2013 bylo v databázi zařazeno cca 1 050 zpravodajských jednotek, z nich bylo 521 ve statistickém šetření. V ČR je cca šest tisíc sídel, obce s méně než tisícem obyvatel nejsou do šetření zapojeny.

V. Kultura a ekonomika (s přihlédnutím k trhu práce)

Pro Českou republiku znamená vymezení sektoru *kultura* ve vztahu k ekonomice souhrn činností spadajících pod správu resortu kultury, tedy MK ČR:

- Oblast umění (kreativní činnost)
- Oblast knižní kultury a knihoven (včetně vydavatelské a nakladatelské činnosti)
- Oblast památkové péče
- Kulturního dědictví (muzea a galerie)
- Hromadné sdělovací prostředky a kinematografii
- Círky a náboženské společnosti
- Oblast autorského práva.

Takto definovaný sektor kultura (jako sektor národního hospodářství) se však značně liší od národního i mezinárodního statistického vymezení odvětví činnosti sektoru kultura viz systém NACE standardní klasifikace ekonomických činností.

Při volbě syntetického indikátoru, který by charakterizoval celkový výkon sektoru, a to způsobem společným pro všechny složky sektoru, je nutné respektovat specifické faktory, které jsou dány rozdílným charakterem služeb, poskytovaných sektorem kultura. Pokud mají ekonomické výstupy některé části sektoru kultura charakter tržních služeb, pak nově vytvořenou hodnotu kvantifikuje rozdíl mezi získanými prostředky z tržeb (produkce) na jedné straně a externími náklady, souvisejícími s poskytovanými službami (mezispotřeba), na straně druhé. Pokud jde o činnosti, které mají charakter netržních služeb, pak výkon se stanovuje na základě agregace nákladů vzniklých s poskytujícími službami.

Celkový ekonomický výkon je vyjadřován ukazatelem tržeb. Nově vytvořená hodnota je pak kvantifikována (za organizace poskytující tržní služby), jako rozdíl mezi získanými prostředky z tržeb (produkce) a externími náklady souvisejícími s poskytovanými službami (mezispotřeba). U organizací, realizující netržní služby, se výkon stanovuje na základě agregace nákladů vzniklých s poskytujícími službami.

Z dat, které jsou k dispozici o tržbách a nákladech, odvozují Národní účty tyto výsledné veličiny:

- a) objem produkce
- b) hrubý domácí produkt
- c) hrubá přidaná hodnota.(HPH)

Celková výše makroekonomického agregátu HPH je odhadnuta jako rozdíl produkce a mezispotřeby. Aplikace standardních postupů kvantifikace ekonomického výkonu u tržních a netržních služeb je provázána v sektoru kultury některými problémy. Především se ukazuje, že ekonomické přínosy některých aktivit nelze beze zbytku charakterizovat pomocí ekonomických veličin. Např. v oblastech, kde cena některých přínosů se může v průběhu času měnit v závislosti na celé řadě faktorů, které nemají jen ekonomický kontext (například umělecká díla) a také proto, že přínos některých aktivit nelze vůbec kvantifikovat. Například vyhledávání, konzervace a ochrana kulturního dědictví, nelze plně vyjádřit ani vynaloženými prostředky, ani počtem návštěvníků nebo výší vybraného vstupného. Ekonomický přínos

takové aktivity je pak třeba posuzovat jinak z hlediska současnosti a jinak z hlediska budoucnosti.

Je samozřejmé, že využívání peněžních ekonomických charakteristik v sektoru kultury má omezený význam, týká se to i zde použitého ukazatele „*hrubá přidaná hodnota*“. Jeho použití však umožňuje zejména:

- agregaci různých typů činností,
- poskytnutí podmínky pro komparaci sektoru s ekonomikou ČR
- měření dynamiky sektoru.

Největším problémem spojeným s využíváním existujících dat o kultuře v ČR, s jejich rozsahem a kvalitou, je určitá nekoordinovanost současné statistiky kultury s potřebami praxe. To se pak výrazně promítá do možností komplexních analýz. V kultuře jde zejména o možnosti:

- postihnout sektor kultury vhodnými globálními charakteristikami;
- stanovit v potřebných časových a prostorových dimenzích pozici sektoru kultury v rámci české ekonomiky a v mezinárodním kontextu;
- zhodnotit vhodnými ukazateli efektivnost vložených prostředků do kultury a vyjádřit tak slabá místa v činnosti jednotlivých oborů.
- popsat a kvantifikovat rozvojový potenciál oborů a možné dopady jeho vývoje na tvorbu pracovních míst a zaměstnanost.

Současný stav systému národních účtů sehrává jen velmi malou roli, protože sektor kultury nemá v tomto systému svůj satelitní účet a údaje o kultuře je třeba sestavovat z dílčích dat z jiných oblastí národních účtů v nedostatečném detailu a struktuře.

Pozice sektoru kultury v rámci ekonomiky ČR

Jedním z hlavních problémů sektoru jsou zvláštnosti (i vzácnosti) některých statků a služeb, které sektor kultury produkuje. Jedná se zejména o výsledky tvůrčí práce, jejichž hodnota, resp. cena, se může v průběhu času měnit (na příklad hodnota uměleckých děl), a to jak v kladném, tak záporném směru. Přínos některých dalších aktivit nelze vůbec kvantifikovat. Jedná se na příklad o:

- vyhledávání, konzervace a péče o kulturní dědictví – měření významu pomocí počtu návštěvníků a objemem tržeb zdaleka nevystihuje přínos této aktivity z hlediska současnosti a budoucnosti
- informační, výchovnou a vzdělávací činnost kulturních institucí (například knihoven, muzeí, galerií),
- vytváření podmínek pro badatelskou činnost (například v oblasti muzeí, archivů, knihoven, kulturních památek).
- multiplikační efekty a benefity ekonomické, sociální i kreativní povahy

Zcela zvláštní problematiku tvoří vnější efekty činností sektoru kultury, projevující se tím, že kultura je nejen producentem, ale i odběratelem celé řady statků a služeb. V tomto smyslu je kultura svými aktivitami a poptávkou významným stimulujícím prvkem dalších odvětví ekonomiky, neboť vstupuje do mnoha interakcí s ostatními odvětvími ekonomiky poptávkou po řadě výrobků a služeb. Přitom je nutno rozlišovat výrobky a služby, které nakupuje sektor kultura a současně je využívají i ostatní odvětví ekonomiky (například energie, běžné průmyslové výrobky, stavební práce, doprava) a výrobky a služby, které mají specifický charakter a jsou poptávány převážně nebo výhradně sektorem kultury. Jedná se zpravidla o výrobky a služby, které jsou atypické a případně vyžadují samostatný technologický vývoj. Mezi výrobky a služby, poptávané sektorem kultura, patří rovněž výrobky a služby, jejichž dodání vyžaduje návrat k původní řemeslné výrobě, případně se týká výroby uměleckých řemesel.

Je možno předpokládat podle kvalifikovaných odhadů, že uspokojení poptávky sektoru kultura po výrobcích a službách vyvolává potřebu zhruba 73 tisíc pracovních míst v bezprostředně dodávajících odvětvích ekonomiky. Pokud bychom přihlédli k řetězení poptávky přímo dodávajícího odvětví u dalších odvětví - u subdodavatelů, je nepochybné, že uvedený výpočet je možno považovat spíše za dolní hranici skutečného dopadu.

Na celkovém objemu produkce sektoru se HPH sektoru podílela 38%, mezipotřeba 62%. Objem mezispotřeby i počet pracovníků vyvolaných poptávkou sektoru svědčí o rozsáhlých vazbách sektoru kultura na další odvětví ekonomiky ČR.

Při analyzování pozice sektoru kultura v ekonomice ČR (na základě informací z národních účtů a statistiky práce) lze definovat:

1. pozici sektoru kultura na trhu práce
2. podíl sektoru kultura na ekonomickém výkonu ekonomiky ČR

Pozice sektoru kultura na trhu práce

zde se vychází ze starší příkladové studie, data je potřeba verifikovat např. z aktuálních Satelitních účtů kultura

Vydeme-li z oficiálních statistických dat o zaměstnanosti v sektoru kultura a z dopadu aktivit sektoru na zaměstnanost v ostatních odvětvích české ekonomiky, dostaneme se k číslu 3,2 %, které vyjadřuje pozici sektoru kultura na českém trhu práce. Ukazuje se, že česká kultura svými aktivitami přispívá poměrně významně k celkové zaměstnanosti v ČR, a to jak počty vlastních zaměstnanců a externích spolupracovníků, tak svou poptávkou po výrobcích a službách, kdy uspokojení této poptávky vyžaduje využití dalších pracovních míst v ostatních odvětvích ekonomiky.

Celkový počet zaměstnanců sektoru (76 268 osob v přepočtených stavech v roce 2005) se podílel na počtu zaměstnanců v ČR téměř dvěma procenty (1,88%). Současně sektor využívá i externí spolupracovníky (9 200 osob v přepočtených stavech v roce 2005). Ti se podílejí na počtu tzv. sebezaměstnaných zhruba jedním procentem (1,01 %). Celý tento pracovní potenciál sektoru kultura (cca 85.500 osob v přepočtených stavech) se v roce 2005 podílel na pracovním potenciálu republiky, představujícím celkovou zaměstnanost, 1,72%.

Jak již bylo uvedeno, vyžaduje uspokojení poptávky sektoru po výrobcích a službách v ostatních odvětvích dalších cca 73.000 pracovních míst, v řadě případů úzce specializovaných profesí a s vysokou kvalifikací. Z celkového pracovního potenciálu republiky je proto nutno vyčlenit dalších cca 1,5% pro uspokojení poptávky sektoru kultura .

Je možno konstatovat, že vlastní pracovní potenciál sektoru se podílí na zaměstnanosti v ekonomice ČR cca 1.7%. Celková bilance pozice sektoru kultura na českém trhu práce, je tvořena jednak vlastním pracovním potenciálem sektoru, který se podílí na zaměstnanosti v ČR cca 1.7% a jednak zaměstnaností, která byla v jiných odvětvích vyvolána poptávkou sektoru po výrobcích a službách v rozsahu dalších 1,5 %. V souhrnu se tedy pracovní potenciál - spjatý s aktivitami sektoru kultura – podílí na celkové zaměstnanosti české ekonomiky 3,2%.

Obdobný vztah sektoru kultura lze zjistit i na základě údajů v nepřepočtených fyzických osobách. Z dat za léta 2003-2005 je zřejmé, že ve vývoji počtu zaměstnanců i externistů nedošlo k významnějším změnám. Zaměstnanost v sektoru je poměrně stabilní. V roce 2004 vzrostla proti roku 2003 o 3% a v roce 2005 zůstala na této úrovni. Přesto lze konstatovat, že dynamika počtu pracovníků sektoru kultura je vyšší než v celé ekonomice ČR. V roce 2005 byl počet pracovníků v celé ekonomice vyšší proti roku 2003 pouze o 1%.

Vývoj pracovního potenciálu v jednotlivých složkách sektoru byl však dost rozdílný. Rychleji, než byl průměr sektoru, se zvyšovaly počty pracovníků u *zpravodajských kanceláří a agentur* a rovněž u *vydavatelské činnosti* a činnosti *společenských organizací*. Naproti tomu

poklesly počty pracovníků zejména u *výroby a distribuce filmů*, kde k prvnímu poklesu došlo již v roce 2004 (o 14%) a pokles pokračoval i v roce 2005.

Také u *výroby a vysílání televizních a rozhlasových programů* počet pracovníků proti roku 2003 poklesl, ale vývoj byl jiný než u výroby filmů. Pokles nastal v roce 2004 (o 9%), v roce 2005 se tento pokles zastavil. Počet pracovníků se v tomto roce mírně zvýšil, i když proti roku 2003 byl stále nižší (ale už jen o 3%).

Při hodnocení zaměstnanosti v sektoru kultura je ovšem třeba brát v úvahu, že značná část pracovního potenciálu podléhá režimu státního rozpočtu a zjištěné pohyby v počtech pracovníků jsou jen v omezené míře spjaty s faktory nabídky a poptávky.

V rámci sektoru kultura představuje pracovní potenciál tří oborů sektoru, a to obory *Vydavatelská činnost* (OKEČ 22.1), *Divadla, koncerty, tvůrčí umělecká činnost* (OKEČ 92.3) a *Činnost knihoven, muzeí, galerií, zooparků a botanických zahrad* (OKEČ 92.5), více jak 60% pracovníků sektoru a zaujímá tak v sektoru kultura dominantní místo.

Objem odměn za práci sektoru kultura se podílel za rok 2005 na celkovém objemu odměn za práci v ekonomice ČR necelými dvěma procenty (1,93%). Růst objemu odměn byl přitom o něco rychlejší než v hospodářství ČR jako celku.

V ČR se objem odměn za práci zvýšil v roce 2004 o 6% a v roce 2005 (proti roku 2003) o 14%. V sektoru kultura vzrostly v roce 2003 odměny za práci o 10% a v roce 2005 o 15%.

Nejrychleji rostly odměny za práci v oborech *Vydavatelství a Zpravodajské kanceláře a agentury*. Přitom u *Zpravodajských kanceláří a agentur* došlo k nejvyššímu nárůstu především mezi roky 2003 a 2004 (růst o 32%).

Pokles objemu odměn u *Výroby a distribuce filmů* byl provázen poklesem počtu pracovníků (proti roku 2003 pokles o 14%).

Struktura objemů vyplacených odměn je samozřejmě dána především rozdíly v počtech pracovníků v jednotlivých oborech. Proto také více jak polovina (51,0%) z celkového objemu odměn za práci v sektoru kultura byla v roce 2005 vyplacena v oborech: *Vydavatelská činnost* a *Činnost společenských organizací včetně církví*. Podíl těchto dvou oborů na počtu pracovníků je přitom o něco nižší (47,1%). Zhruba 17% bylo vyplaceno v oboru *Divadla, koncerty, tvůrčí umělecká činnost*, což je méně, než činí podíl tohoto oboru na pracovním potenciálu (21,8%).

Výše průměrné měsíční mzdy v roce 2005 byla v sektoru o 4.660 Kč vyšší, než je průměr za celou ČR. Ovlivňovala to zejména průměrná mzda v oborech *Zpravodajské kanceláře a agentury* (zhruba o 56% nad průměrem ČR) a *Výroba a vysílání programů rozhlasových a televizních programů* (24% na průměrem sektoru). V oboru „*Činnost knihoven, archivů, muzeí, zooparků a botanických zahrad*“ byla průměrná mzda nižší než byl průměr sektoru a byla dokonce výrazně (o více jak pětinu) nižší než je celorepublikový průměr. V ostatních složkách sektoru oscilovala výše průměrné mzdy okolo sektorového průměru.

Obdobně jako absolutní výše průměrné mzdy se vyvíjela diferencovaně i její dynamika. Vývoj průměrné měsíční mzdy v sektoru kultura byl rychlejší než v ekonomice ČR. Proti roku 2003 stoupla v roce 2005 průměrná mzda v sektoru o 13%, v ekonomice ČR o 10%, avšak při pokračující výrazné diferenciaci mezi obory. Tempo růstu některých oborů má dopad na zvětšování rozdílů v úrovni průměrné mzdy v rámci sektoru.

Podíl sektoru kultura na ekonomickém výkonu

Objem produkce sektoru kultura v roce 2005 (v běžných cenách 119.565 mil.Kč) představoval 1,6% celkové produkce České republiky. Na objemu produkce sektoru se nejvíce podílela *Vydavatelská činnost* (29%), *Činnost společenských organizací vč. církví* (19,5%) a *Tvorba a vysílání televizních a rozhlasových programů* (16,8%).

Data za rok 2005 ukazují, že dynamika sektoru byla o něco rychlejší než bylo tempo růstu produkce v ekonomice ČR. Mezi jednotlivými obory sektoru však byly v dynamice výrazné rozdíly. Nadprůměrně rostla produkce u oborů: *Zpravodajské kanceláře a agentury*,

Vydavatelská činnost, Výroba a vysílání rozhlasových a televizních programů a také u oboru *Společenských organizací vč. církví*. Vývoj produkce ostatních složek byl pod úrovní sektorového průměru.

Objem hrubé přidané hodnoty sektoru kultura za rok 2005 (45.300 mil Kč) představoval 1,7% z celkového objemu hrubé přidané hodnoty ekonomiky ČR. Ukazuje se současně – při srovnání s celkovým objemem produkce – že vazby ostatních odvětví ekonomiky, tj. dodávky služeb a hmotných statků do sektoru kultury, kvantitativně značně převyšují vlastní output sektoru. HPH se na celkovém objemu produkce podílí 38%, mezispotřeba 62%. Potvrzuje se tak, že sektor kultury sehrává významnou roli i v rozvoji ostatních částí české ekonomiky.

Hodnocení úrovně produktivity práce sektoru (měřené ukazatelem HPH na pracovníka) má s ohledem na specifiky aktivit realizovaných v sektoru jen doplňkový význam. Dosažená absolutní výše tohoto ukazatele je o 40% vyšší než byl v roce 2005 průměr ČR. Větší vypovídací význam má okolnost, že růst produktivity práce sektoru výrazně překračoval růst průměrné produktivity práce dosažený v ekonomice ČR. Z pohledu efektivnosti sektoru se jeví situace pro sektor kultura příznivě.

Při hodnocení situace v jednotlivých oborech sektoru je však patrná značná diferenciací mezi obory. Rozdíly mezi obory ve výši produktivity práce jsou až extrémní. Úrovní produktivity výrazně dominuje obor *Výroba a vysílání rozhlasových a televizních programů*, kde zřejmě při komercializaci programů a vysílání reklam dochází k vysokému zhodnocování vložené práce. Podobná, i když méně výrazná, je situace v oboru *Výroba a distribuce filmů*.

Výrazně nižší (pod průměrnou) úroveň produktivity má obor *Koncerty, divadla, tvůrčí umělecká činnost* a také obor *Činnost knihoven, muzeí, galerií, zooparků a botanických zahrad*. Tuto skutečnost není třeba přeceňovat, protože hodnotový ukazatel produktivity práce v těchto oborech je ovlivněn i tím, že souhrnný efekt aktivit, který přinášejí tyto obory, je problematické ocenit a kvantitativně vyjádřit.

Z komparace vývoje produktivity práce a průměrných mezd vyplývá pozitivní zjištění, že relace těchto dvou veličin v sektoru kultura je příznivá (růst produktivity práce je rychlejší), rozdíl temp obou veličin je vyšší než v ekonomice ČR jako celku. Problematický se může jevit vývoj produktivity práce a vývoj mezd ve *Výrobě a distribuci filmů*, kde mzdy vzrostly, ale produktivita práce klesla. Je to dáno celkovou situací v tomto oboru, kdy se v roce 2005 snížil objem produkce i HPH a počet pracovníků klesal pomaleji. V ostatních odvětvích byl růst mezd úměrný. Při hodnocení růstu produktivity práce a průměrných mezd je zapotřebí ještě vzít do úvahy absolutní výši produktivity práce v tis. Kč a výši průměrné mzdy v Kč. Z takového hodnocení vyplyne, že v oboru *Knihovny, muzea, galerie, zooparky a botanické zahrady* byla v roce 2005 průměrná měsíční mzda – i při růstu za dva roky o 7% - hluboko (79%) pod průměrem průměrné mzdy v České republice.

Struktura sektoru kultury dle jednotlivých oborů

Pohled na vnitřní strukturu sektoru kultury ukazuje na vysokou míru vnitřní diferenciací sektoru. Na objemu ekonomického výkonu se nejvíce podílel obor *Vydavatelství* (téměř 30% na objemu produkce) a obor *Tvorba a vysílání rozhlasových a televizních programů* (téměř 23% na objemu hrubé přidané hodnoty).

Naproti tomu na celkovém počtu pracovníků sektoru se nejvíce podílí obor *Společenské organizace, vč. církví*. Za převažující obor co do počtu pracovníků lze považovat obor *Koncerty, divadla, tvůrčí umělecká činnost* (cca 22% pracovníků sektoru). Na druhém místě co do počtu pracovníků je *Vydavatelství* – cca pětina počtu pracovníků sektoru.

Na celkovém objemu odměn za práci se nejvíce podílejí obory: *Vydavatelství* (24%) a *Společenské organizace vč. církví* (27%). Podíl těchto dvou oborů na objemu odměn za práci v sektoru tvoří více jak polovinu.

S ohledem na rozdílnou dynamiku rozvoje jednotlivých oborů je třeba počítat s tím, že vnitřní diferenciací sektoru se bude prohlubovat. Jednoznačná je zejména vysoká dynamika

všech podstatných ekonomických ukazatelů u oboru *Tvorba a vysílání televizních programů*. Vysoká tempa ekonomického výkonu dosahují rovněž obory *Vydavatelství a Činnost zpravodajských kanceláří a agentur*. Porovnávání produktivity práce a průměrné měsíční mzdy pouze potvrzuje značné diference mezi jednotlivými obory. Při tom zcela výjimečně se od ostatních oborů vyděluje obor *Tvorba a vysílání televizních a rozhlasových programů*. Absolutní výše produktivity práce více jak 2,5x překračuje průměr sektoru. Vysoká je také produktivita práce u *Výroby a distribuce filmů*. I když v tomto oboru je ovlivněna také poklesem počtu pracovníků.

Rozdíly mezi obory dokreslují již zmíněné rozdíly v ukazateli průměrné měsíční mzdy, která je v oboru *Tvorba a vysílání televizních a rozhlasových programů* o téměř čtvrtinu vyšší než je sektorový průměr. Vyšší průměrnou mzdu než tento obor má obor *Zpravodajské kanceláře a agentury*, který však svým menším počtem pracovníků příliš neovlivňuje celkový průměr sektoru. Nejnižší průměrnou mzdu (64% sektorového průměru) mají pracovníci *knihoven, muzeí, archivů, zooparků a botanických zahrad*.

Poznatky získané z jednotlivých aspektů hodnocení pozice sektoru kultury v ekonomice ČR ukazují, že značná diferenciací všech ukazatelů vyjadřujících ekonomickou strukturu sektoru podstatně komplikuje odhady budoucího vývoje sektoru a současně prakticky vylučuje komparace s obdobnými ukazateli za jiné země.

Pokud abstrahujeme od oboru *Společenské organizace vč. církví*, jehož zařazení do sektoru není příliš adekvátní, lze sektor kultura rozdělit na dvě základní skupiny oborů, u nichž je zřejmé, že se od sebe liší jak absolutní výši hodnocených charakteristik i dynamikou těchto charakteristik, tak rovněž výši odchylek od průměru ČR i od průměru sektoru.

Jednoznačně specifickou je skupina oborů, které docilovaly výrazně vyšších hodnot většiny charakteristik i vyšších rozvojových parametrů. Tuto skupinu tvoří obory: *Vydavatelství, Tvorba a vysílání rozhlasových a televizních programů a Činnost zpravodajských kanceláří a agentur*. Ve své podstatě se jedná o skupinu činností, které dle klasifikace ekonomických činností (OKEČ), jsou od kultury odděleny a zařazeny do sekce „*Informační a komunikační činnosti*“ (od roku 2008). Rovněž se předpokládalo, že do této sekce bude zahrnuta tvorba a distribuce filmů, jejíž vývoj v hodnocených letech lze charakterizovat jako kolísavý až zpomalující. Další vývoj tohoto oboru je zřejmě podmíněn do značné míry výší podpor z celospolečenských zdrojů a sponzorských darů. K výraznému posunu došlo v poslední době v okamžiku, kdy byla přijata podpora zahraničních produkcí.

Od výše uvedené skupiny činností se výrazně odlišují obory: *Divadla, koncerty, tvůrčí umělecká činnost a Knihovny, archivy, muzea, zooparky a botanické zahrady*. U těchto dvou oborů jsou hodnocené charakteristiky v absolutní výši zpravidla nižší než je průměr sektoru a jejich dynamika je pomalejší. Jejich odstup od první skupiny oborů se zvyšuje. Je tomu tak zřejmě z toho důvodu, že kvantifikace ekonomického přínosu těchto oborů je velice problematická. Pokud chceme usuzovat na budoucí rozvojové tendence této druhé skupiny, bude k tomu zapotřebí využívat i ukazatele, které sice plně nevystihují celkový přínos daných oborů, ale bezprostředněji vyjadřují poptávkové faktory. Kromě toho je třeba brát v úvahu, že některé aktivity těchto oborů nejsou určeny pro masového spotřebitele a přílišná komercializace, vedena například snahou o zvyšování vstupného může zájem spotřebitele – návštěvníka omezit. Při úvahách o rozvojovém potenciálu některých oborů kultury a při definování priorit kulturní politiky státu pro jednotlivé obory je nutné používat také jiná než ekonomická hlediska. Nadměrná orientace na komerční činnost, na zvyšování výnosů a snižování nákladů přináší těmto oborům značná rizika. Může totiž znamenat nejen snížení návštěvnosti, ale může vést i ke snížení počtu pracovníků, z nichž mnozí mohou mít specifickou odbornost prakticky nevyužitelnou v jiných odvětvích ekonomiky. Je nutno akceptovat skutečnost, že základním zdrojem financování těchto činností by měly být zdroje veřejných rozpočtů. Činnost těchto dvou oborů je do značné míry závislá na společenském

uznání, což se může projevit ve výši dotací, grantů nebo sponzorských darů. Ocenění společenského významu se může projevit i ve výši mezd pracovníků kulturních institucí.

Po zavedení nové klasifikace ekonomických činností je však nutno počítat s tím, že dojde k radikální změně ukazatelů, charakterizujících pozici sektoru kultura v ekonomice. Sníží se podíl sekce kultura na počtu pracovníků, na objemu produkce a objemu hrubé přidané hodnoty. Zpomalí se dynamika produktivity práce a klesne absolutní výše i tempo růstu průměrných mezd. Z přepočtených údajů je patrné výrazné zhoršení pozice sekce kultura v ekonomice ČR ve všech hlavních charakteristikách. Podíl kultury na ekonomice ČR se sníží, tempo růstu bude pomalejší.

Pozici sektoru kultura v ekonomice ČR totiž významně zlepšovaly činnosti spojené s vydáváním novin a časopisů, publicistikou v rozhlasu a v televizi, stejně tak jako činnosti spojené s výrobou programů určených pro masový konzum v televizi a v rozhlasu. Tyto činnosti však bylo nutné po 1. 1. 2008 – vzhledem k jinému charakteru – oddělit, sledovat a analyzovat v sekci „*Informační a komunikační činnosti*“. Zhoršená pozice sekce kultura v ekonomice ČR, je ovlivněna i tím, že přínos řady jejích aktivit nelze adekvátně ekonomicky charakterizovat. A tato pozice by měla ve svých důsledcích vést k vyšší podpoře ze společenských zdrojů.

Sektor kultury dle regionů

Sektor kultury je na území státu rozmístěn velmi diversifikovaně. Výroba filmů se soustřeďuje do několika center (Praha, Zlín), výroba televizních pořadů je rovněž koncentrována, a to zejména do Prahy, Brna a Ostravy. Divadla (stálé scény) jsou rozmístěna po celém území státu, převážně do krajských měst. Muzea a galerie se nacházejí ve většině větších měst, zejména měst nad 10.000 obyvatel. Pouze pro knihovny platí (bez ohledu na velikost a význam), že jsou ve většině obcí. To ostatně platí i pro památkové objekty.

Nejvyšší podíl na celkové zaměstnanosti a také na tvorbě HPH má hl.m. Praha. Případá na ni téměř polovina (46%) z celkové zaměstnanosti a více jak polovina (55,8%) vytvořené HPH. Vzhledem k významnému postavení Brna a Ostravy jako kulturních center rovněž nepřekvapuje, že za Prahou se řadí kraje Jihomoravský a Moravskoslezský (každý z nich cca 10% z celkové zaměstnanosti) a (cca 8% z vytvořené HPH). Je to ovlivněno jednak koncentrací oborů *Vydavatelství a Tvorba a vysílání televizních a rozhlasových programů* do Prahy, Brna a Ostravy a také tím, že jedná o centra, kam se soustřeďují i další kulturní aktivity.

Při posuzování regionální struktury sektoru vzniká otázka: proč kraje Karlovarský, Liberecký a Vysočina mají tak malé podíly na zaměstnanosti a ekonomickém výkonu sektoru kultury v ČR. Odpovědi je třeba hledat nejen ve velikosti kraje z hlediska počtu obyvatel, ale také ve zvláštích oborové struktura aktivit sektoru kultury na území těchto krajů. Při hodnocení regionální struktury sektoru kultury v kombinaci se strukturou jednotlivých kulturních oborů je možno konstatovat, že v uvedených krajích tvoří sektor kultury především činnosti spojené s pořádáním koncertů a divadel (téměř polovina HPH vytvořené sektorem na území daného kraje) a činnosti knihoven, muzeí, galerií a pod.(zhruba 30 – 40% HPH vytvořené sektorem v kraji). Podíl činnosti ostatních oborů sektoru je na území těchto krajů malý.

Všechny úvahy o úloze sektoru na regionálním trhu práce je zapotřebí začít zjištěním, že více jak 60% pracovníků sektoru kultury se nachází ve třech krajích, a to v hl.m. Praze, kde pracuje necelá polovina všech pracovníků sektoru a dále v krajích Jihomoravském a Moravskoslezském (s podíly na úrovni 10%). Rozložení počtu pracovníků sektoru do krajů se promítá do značné míry i do pozice sektoru na trhu práce v daném kraji. Kromě toho má na pozici sektoru vliv také rozměr celkové zaměstnanosti v kraji. Výslednicí těchto faktorů je značná diverzifikace váhy sektoru kultury na trzích práce v jednotlivých krajích. V největším počtu krajů (v 9 krajích) činí podíl sektoru na zaměstnanosti 1%-2% to znamená, že osciluje

kolem podílu sektorové zaměstnanosti. V dalších čtyřech krajích je tento podíl malý – nižší než 1% (od 0,4 do 0,7%). Je samozřejmé, že od všech ostatních krajů se výrazně odchyľuje hl.m. Praha, ve kterém podíl sektoru kultury na celkové zaměstnanosti v Praze je vyšší než 6%.

Rozdílný vliv sektoru na ekonomický výkon (HPH) v jednotlivých krajích lze vysvětlit především různou skladbou jednotlivých oborů sektoru kultury v krajích a také rozdílným objemem jejich ekonomického výstupu. Z uvedených dat je zřejmé, že více jak polovina ekonomického výkonu sektoru kultury na území ČR (cca 55%) připadá na kulturní obory, které jsou umístěny na území hl.m. Prahy. Stejně tak se v objemu vytvořené přidané hodnoty vydělují kraje Jihomoravský a Moravskoslezský, na které připadá dalších k 16%. Znamená to, že uvedené tři kraje se podílejí na ekonomickém výkonu sektoru více jak 70%. Přínos jednotlivých oborů sektoru kultury k tvorbě HPH v ostatních krajích je menší. Nejmenší podíl na celkovém ekonomickém výkonu sektoru má kultura v kraji Vysočina (0,4%). Vliv sektoru kultury na celkový ekonomický výstup jednotlivých krajů se od sebe liší, relativně malý je zejména v českých krajích. Podíly moravských krajů na HPH příslušných krajů jsou o něco vyšší, oscilují kolem celostátního průměru sektoru. Podíl ekonomického výkonu sektoru kultury na celkovém objemu HPH kraje představuje u 7 krajů méně než 1%. U dalších šesti krajů činí 1%-2%. Od všech ostatních krajů se liší pouze podíl sektoru kultury na HPH Prahy, který dosáhl v roce 2005 výše 3,9%.

Kromě oborové skladby sektoru kultury v jednotlivých krajích a výše hrubé přidané hodnoty produkované v krajích sektorem má na ekonomickou pozici sektoru významný vliv také rozměr celkového objemu HPH vytvořené v rámci kraje. Výslednicí všech těchto faktorů je diverzifikace vlivu sektoru kultury na ekonomickém výkonu jednotlivých krajů. Významnou úlohu v územní diferenciaci sektoru sehrává výše podpory, kterou sektor kultury v kraji dostává jak ze státního rozpočtu, tak z regionálních zdrojů (kraje, města a pod.). Tato podpora hraje zvláště významnou úlohu u kulturních aktivit, které se bez podpory ze společenských zdrojů těžko objedou. Patří k nim zejména *Koncerty, divadla, tvůrčí umělecká činnost* a obor, který zahrnuje činnost knihoven, archivů, muzeí a dalších kulturních zařízení.

Souhrnný vliv sektoru kultury na trh práce a na ekonomický výstup v jednotlivých krajích odpovídá celkové pozici sektoru v ekonomice ČR. Je samozřejmé, že se jednotlivé kraje mezi sebou liší výší vlivu sektoru na ekonomiku daného kraje. Příčinou regionální diferenciaci vlivu kultury jsou v první řadě rozdíly v oborové skladbě sektoru, což je do značné míry odrazem historicky vzniklých podmínek. Vliv sektoru kultury na ekonomiku v jednotlivých krajích bude možno změnit jen dynamickým rozvojem kulturních aktivit a širší kooperací sektoru s dalšími odvětvími ekonomiky, například užší spoluprací s odvětvím cestovního ruchu.

Pozice sektoru kultury

Pozice sektoru kultury v ekonomice České republiky, charakterizovaná jako podíl sektoru na celkové zaměstnanosti a jako podíl sektoru na celkovém ekonomickém výkonu, je důležitá jak pro potřeby mezinárodních komparací, tak pro hodnocení vývojových tendencí. Hodnocení pozice sektoru je rovněž významné pro posuzování vlivu změn v oblasti financování a řízení kultury, zejména dopadu těchto změn na vývojové tendence realizovaných kulturních aktivit. Z analýz vyplývá, že váha sektoru kultury na trhu práce je poměrně významná. Sektor se na celkové zaměstnanosti – po započtení dopadu zakázek sektoru po službách a výrobcích v jiných odvětví české ekonomiky – se podílí na celkové zaměstnanosti více než 3%. Česká kultura tak poměrně významně přispívá svými aktivitami k celkové tvorbě pracovních míst v České republice, a to jak počty vlastních zaměstnanců a externích spolupracovníků, tak svou poptávkou po výrobcích a službách, kdy uspokojení této poptávky vyžaduje využití pracovních míst v dalších odvětvích ekonomiky. Vlastní pracovní

potenciál sektoru se na celkové zaměstnanosti podílí téměř 2%, vliv sektoru na zaměstnanost v jiných odvětvích lze odhadnout na 1,5%. Růst počtu pracovníků sektoru kultury dlouhodobě poněkud předstihuje vývoj pracovního potenciálu celé ekonomiky.

Největší podíl na tvorbě celkové HPH regionu má sektor v hl.m. Praze (cca 4%). V ostatní krajích je tento podíl výrazně nižší (od 0,5% do 1,7%). Je to do značné míry dáno tím, že Praha má jinou oborovou strukturu kultury. Jsou v ní soustředěny obory vydavatelství a tvorba televizních a rozhlasových programů s vysokou produkcí hrubé přidané hodnoty. V ostatních krajích převládají obory, jejichž přínos je obtížné kvantifikovat a jejichž produkce hrubé přidané hodnoty je absolutně i relativně nižší.

Přes pozitiva těchto trendů a zvyšování podílu sektoru na tvorbě HDP nelze jednoznačně potvrdit tezi uvedenou ve studii „*Ekonomika kultury v EU*“, zpracovanou pro Evropskou komisi (2006), ve které se uvádí, „že kultura pohání hospodářský a společenský rozvoj a rovněž inovace a soudržnost“. A dále, že „kulturní a tvůrčí odvětví jsou rostoucím sektorem, který se rozvíjí rychlejším tempem než zbytek ekonomiky“.

Při podrobnější verifikaci je třeba u nás vzít do úvahy, že vývoj sektoru kultury jako celku je významně ovlivňován hlavně nadprůměrnou dynamikou jen v několika vybraných oborech a ve velkých městech. Z hlediska oborové struktury jde hlavně o kulturní aktivity, které jsou realizovány na bázi obchodní činnosti, opírající se zpravidla o využívání moderních informačních a komunikačních technologií. Jejich sídla jsou soustředěna především v Praze a v několika dalších centrech (Brno, Ostrava). Po roce 2008 – po zavedení nové odvětvové klasifikace ekonomických činností v členských zemích EU – budou tyto obory od sektoru kultury odděleny a stanou se základem nově zřízené sekce „*Informační a komunikační činnosti*“. Průměrnou až podprůměrnou dynamikou outputů se vyznačovaly obory s typicky kulturní činností. Činnost těchto oborů je provozována s různou intenzitou na území všech krajů. Problémem této skupiny oborů je, že dynamika a to jak z pohledu zaměstnanosti, tak z pohledu ekonomického výkonu, je výrazně pomalejší než u první skupiny oborů. Rovněž indikátory intenzity (např. produktivity práce), jsou pod průměrem sektoru a také úroveň průměrných mezd je značně pod úrovní jak sektorového, tak celostátního průměru. V zájmu objektivnosti je třeba ovšem dodat, že se jedná převážně o kulturní obory, u kterých ani naturální ani hodnotové údaje plně nevystihují skutečný společenský i ekonomický přínos uvedených oborů pro společnost a kde rozsah aktivit je často bezprostředně spjat s rozsahem podpory z veřejných zdrojů.

Za omezující elementy lze považovat především:

- vývoj kupní síly obyvatelstva. Domácnosti vydávají na sport a kulturu v průměru okolo 10% ze svých příjmů. Přitom cenová i příjmová elasticita poptávky po kulturních aktivitách je velmi vysoká, výše poptávky po kultuře je značně nestabilní a reaguje poměrně bezprostředně na cenový vývoj nabízených kulturních služeb a především na změny cen spotřebního koše. Lze proto předpokládat, že očekávaný růst cen základních životních potřeb (potraviny, bydlení a energie) může do jisté míry poptávku po kultuře omezovat.
- růst cen základních vstupů – elektrické energie, tepla, vody, případně nájemného – bude pro kulturní instituce znamenat zvýšení nákladů. Jejich úhrada je možná zpravidla jen snížením ostatních nákladů instituce (včetně mzdových nákladů s následným snížením počtu pracovníků), nebo růstem požadavků na dotace ze státního nebo veřejných rozpočtů, případně zvýšením tržeb například úpravou vstupného směrem nahoru, spojenou s možným poklesem návštěvnosti.
- omezené možnosti státního a veřejných rozpočtů, nižší ochota sponzorů podporovat kulturní akce.

Závěr

Uvádíme zde starší data proto, že jsou verifikovaná studií Vstupní analýza současných vazeb trhu práce se sektorem kultura, která pochází z roku 2007 a nebyla posud aktualizovaná. Pokud se dosavadní vývoj nezmění, je třeba v nejbližších letech očekávat, že pro kulturu v „užším pojetí“ zůstanou výše zmíněné teze studie „*Ekonomika kultury v EU*“, pro ČR jen proklamací. V sekci „*Kulturní, zábavní a rekreační činnosti*“ nelze s podobnou situací počítat a budoucí rozvoj se bude odvíjet hlavně od priorit nastavených pro jednotlivé obory sekce kulturní politikou státu a na možnostech společnosti tyto priority podporovat a realizovat. Hlavním problémem bude, jak vhodnými nástroji ovlivnit dosavadní vysokou závislost dalšího rozvoje oborů této sekce na podpoře z veřejných zdrojů. Tvrďší data můžeme očekávat až s dokončením připravovaného Satelitního účtu kultury, který by měl umožnit objektivizaci makroekonomických dat tohoto odvětví národního hospodářství.

Následná příloha je věnovaná satelitnímu účtu kultury za rok 2012. Na stránkách NIPOS (statistika: Statistický účet kultury) jsou k dispozici i data za rok 2009, 2010, 2011, kdy satelitní účet získával menší vypovídací hodnotu. Ale dají se tam nalézt popisy metodiky tvorby účtu. Stejně tam můžete dohledat aktuální tabulky.

VI. Satelitní účet kultury ČR za rok 2012

Satelitní účet kultury ČR (dále také „účet kultury“) byl, v návaznosti na úkol vyplývající z usnesení vlády ČR č. 1452 z roku 2008, poprvé zpracován v ověřovacím provedení za referenční rok 2009¹. V průběhu sestavování účtu i v rámci hodnocení jeho výsledků za tento rok a za léta následující se ukázalo, že některé předpoklady a záměry obsažené v původním metodickém manuálu k účtu nemohou být zcela naplněny, resp. musí být poopraveny².

1 viz. Výsledky účtu kultury ČR za rok 2009, ČSÚ a NIPOS, Praha 2011

2 viz. Systém účtů kultury, NIPOS, Praha 2014

Změny se týkaly zejména **vymezení rozsahu sektoru kultury**. S ohledem na složitost a různorodost kulturních aktivit byly řešeny otázky zahrnutí navazujících produkčních etap tvorby kulturních statků (např. nakladatelské a vydavatelské činnosti) a také maloobchodních činností (např. prodej knih, starožitností atd.).

Pro prvé ověřovací sestavení kulturního účtu za rok 2009 byl sektor kultury vymezen v rámci dohody zainteresovaných institucí (MK ČR resp. NIPOS a ČSÚ). Na podzim roku 2011 byl však ukončen projekt ESSnet Culture organizovaný Eurostatem, jehož úkolem - mimo jiné - bylo jednotné vymezení sektoru kultury v rámci celé EU. Výsledky výše uvedeného projektu byly zapracovány do novelizované metodiky sestavení kulturního účtu a staly se východiskem pro sestavení účtu za rok 2010 a následující léta.

Co se změn – v porovnání s původním pojetím kulturního účtu za rok 2009 – týče, byl sektor kultury rozšířen o některé maloobchodní činnosti (NACE 47.63, 78 a 79), překladatelské a tlumočnické služby (NACE 74.30), pronájem videokazet a disků (NACE 77.22) a umělecké vzdělávání (NACE 85.52). Nutno dodat, že některé maloobchodní aktivity (NACE 47.78 a 79) se však vztahují ke kultuře jen částečně a odpovídající data je proto nezbytné složitými postupy kvantifikovat (resp. částečně i odhadovat).

Další odlišnosti oproti prvému ověřovacímu zpracování účtu spočívaly v **rozsahu a kvalitě zjištěných dat**. Pomocí dodatečných zjišťování (např. v uměleckých řemeslech, archivech, designu či v cirkusech) se stále rozšiřuje okruh respondentů, jejichž data jsou k sestavení kulturního účtu využita. Svůj význam pro kvalitu dat měla také skutečnost, že si respondenti postupně začali zvykat na vykazování ekonomických údajů, které byly do statistických šetření zavedeny teprve v roce 2009.

Jak je z výše uvedeného patrné, **srovnávání výsledků účtů kultury v časové řadě je prozatím velmi problematické**. Zejména **data za referenční rok 2009**, která vycházejí z

užšího vymezení sektoru kultury, nejsou s daty za pozdější roční období v přijatelné míře porovnatelná. Tuto skutečnost je třeba mít při práci s uvedenými údaji a zejména s jejich časovými řadami vždy na paměti.

1.1. Vymezení a členění sektoru kultury

Před vlastním zjišťováním a hodnocením ekonomického rozměru kultury je nutné jasně určit rozsah a strukturu objektu, který je předmětem našeho zájmu. Nejdříve je třeba **odlišit jeho vymezení z pohledu věcného od vymezení průřezového charakteru, které vychází z účelu resp. funkce a z průběhu dějů v čase.** V prvním případě lze hovořit o jednotlivých oblastech či sférách, poskytovatelích, kulturních a kreativních sektorech kultury a ve druhém o tzv. kulturním cyklu.

V souladu s dostupnými mezinárodními dokumenty (EUROSTAT, UNESCO, OECD) rozlišujeme tyto **kulturní oblasti či odvětví** označené „O 11 – O 19“ (s uvedením CZ - NACE):

- kulturní dědictví - O.11 (**91.01**, 02, 03, **47.78**, 79)
- interpretační (scénické) umění - O.12 (**90.01**, 02, 04)
- vizuální (výtvarné) umění a řemesla - O.13 (**74.10**, 20, **90.03**, část sekce C)
- periodický a neperiodický tisk - O.14 (**58.11**, 13, **63.91**, **74.30**, **47.61**, 62)
- audiovizuální a interaktivní média - O15 (**58.21**, **59.11**, 12, 13, 14, 20, **60.10**, 20, **47.63**, **77.22**)
- architektura – O 16 (**71.11**)
- reklama – O17 (**73.11**)
- umělecké vzdělávání – O 18 (**85.52**)
- správa kultury vč. její podpory – O19 (**84.11** - část, 12 - část, **94.99.2**)

Z praktických důvodů, souvisejících s problémy se získáním a členěním potřebných dat, je nutné výše uvedené oblasti doplnit o další blíže neurčenou oblast či oblasti, kterou budeme nazývat „neznámá oblast“.

V rámci jednotlivých oblastí rozeznáváme kulturní činnosti (představují či zprostředkovávají kulturní projevy) jako např. činnost muzeí a galerií a dále kulturní služby či statky (např. konzervace a archivace v rámci muzeí či originály zvukových nahrávek). **Nositelé** uvedených **kulturních činností**, popř. služeb či statků, **lze také souhrnně označit za poskytovatele** kulturních statků a služeb (dále také „poskytovatele“). Mezi ně patří např. muzea, knihovny, divadla, rozhlas či televize. Nutno dodat, že jejich počet je do značné míry dán pragmatickými důvody spočívajícími v dosažitelnosti statistických dat (zejména cestou statistických zjišťování). Jinými slovy řečeno to znamená, že data o některých významných kulturních aktivitách (např. archeologických nalezištích, uměleckých řemeslech, činnosti spisovatelů, malířů či sochařů apod.) v současné době nejsou zcela či z velké části k dispozici.

V souladu se zaměřením prováděných statistických šetření v kultuře (KULT) přiřazujeme stávající **institucionálně** vymezené **poskytovatele** (respondenty šetření) **k obsahově** vymezeným **kulturním oblastem** (odvětvím) tj. O.11 – O.19, takto :

- historická památka - (O.11)
- muzeum a galerie - (O.11)
- archiv - (O.11)

- knihovna - (O 11)
- divadlo - (O.12)
- koncertní sál - (O.12)
- kulturní domy – (O.12)
- výstavní sál - (O.13)
- nakladatelství/vydavatelství - (O.14)
- výrobci a distributoři audiovizuálních děl - (O.15)
- rozhlas - (O.15)
- televize - (O.15)
- školy uměleckého vzdělávání – (O.18)
- organizace ochrany aut.práv - (O.19)
- ostatní poskytovatelé - (O.11 - O.19)

Jak je z uvedeného členění patrné, např. ve velmi významné oblasti architektonických činností (O.16) se zatím žádný jednoznačně vymezený poskytovatel - z důvodu nedostatku odpovídajících dat získávaných statistickými šetřeními - nenachází. Obvykle je rozsah kulturních oblastí širší než činnosti poskytovatelů, kteří do nich jsou zařazeni. Poskytovatelé jsou tak svým způsobem vybranými (statisticky zvlášť sledovanými) reprezentanty jednotlivých oblastí, kteří však vyčerpávajícím způsobem celou oblast nepokrývají.

Za údaje o ostatních poskytovatelích se považují zjišťovaná data o činnosti v těch kulturních oblastech, které nelze jednoznačně přiřadit k předcházejícím poskytovatelům (např. maloobchodní prodej knih, starožitností, uměleckých předmětů, tvorba hudebních nahrávek, služby designu, aktivity zpravodajských agentur, správní činnosti ministerstva kultury a jím řízených institucí atd.).

Z podobných důvodů jako v případě oblastí – tj. nemožnosti věrohodného rozčlenění souhrnných dat - je nutné předpokládat i tzv. „neznámého poskytovatele“. V této souvislosti je patrné, že postupné snižování významu (váhy) dat uvedených za neznámou oblast či neznámého poskytovatele v relaci k celkovým údajům za kulturu by mělo být projevem zdokonalování účtu kultury jako takového. To je však velmi obtížný a dlouhodobý úkol související zejména s možnostmi rozšiřování a prohlubování statistického výkaznictví (finanční možnosti a pracovní kapacity statistických pracovišť, ochota respondentů, snahy o snižování jejich administrativní zátěže apod.).

Jak je z výše uvedeného zřejmé, členění poskytovatelů kulturních služeb, které je do značné míry ovlivněno možnostmi získání potřebných dat za danou sféru kulturních aktivit, se bude se změnami ve statistickém zjišťování v čase měnit.

Lze použít i jiné členění sektoru kultury než je výše uvedené, které můžeme označit za výchozí či základní. Tak např. **kulturní oblasti lze seskupit do čtyř tzv. sfér**. Každá z nich odráží rozhodující příbuzné rysy několika oblastí. Za takovou skupinu příbuzných oblastí lze považovat sféru **kulturního** (hmotného a nehmotného) **dědictví**, kam patří např. památky, archeologická naleziště, muzea a galerie, archivy a knihovny, dále sféru **živé originální umělecké tvorby** (např. interpretační a výtvarné umění, umělecká řemesla, design, architektura, reklama) a sféru **kulturních medií** (např. film, televize, rozhlas, vydávání software a tisk). Čtvrtou sféru – ač ne ryze kulturní - by mohly tvořit **správní (režijní) činnosti** (včetně ochrany autorských práv a podpory kultury), které jsou i s kulturou – jako s každou jinou oblastí lidských aktivit - neoddelitelně spojeny a dále umělecké vzdělávání. Samozřejmě, nemalý význam mají i jiná členění kulturního sektoru. Evropská Komise člení kulturu v zásadě na **kulturní sektor a kreativní sektor**. Prvý tvoří **oblast tradičního umění** (výtvarné a interpretační umění, kulturní dědictví) a **oblast kulturních průmyslů** (film a video, televize a rozhlas, videohry, hudba, knihy a tisk), **druhý** – kreativní sektor tvoří **oblast kreativních průmyslů** (design, architektura a reklamní průmysl) a oblast příbuzných odvětví

(výroba PC, přehrávačů apod.). Jak dále uvidíme, toto členění má mimo jiné nemalý význam z pohledu uplatňování tržních vztahů v kultuře a v této souvislosti rozdílných ekonomických výsledků kulturních oblastí.

V souvislosti s vymezením kultury z pohledu účelu či času hovoříme o druhém rozměru kultury - **kulturním cyklu**. Ten představuje souhrn fází či etap členících kulturu (resp. její oblasti) na **tvorbu či produkci, uchovávání hodnot, šíření kulturních služeb a statků, obchod s nimi, vzdělávání a spotřebu** kulturní produkce. Průřezový charakter pojetí kulturního cyklu svým způsobem sektor kultury jako takový překračuje a zasahuje také do jiných odvětví či sfér lidských aktivit (např. vzdělávání, obchod).

Co se týče faktoru času, lze mezi kulturním cyklem a kulturními sférami (skupinami oblastí) nalézt určité styčné body. Zatímco cyklus lze připodobnit k momentálnímu řezu právě probíhajícími kulturními aktivitami, tak sféry člení kulturu z dlouhodobého pohledu. S určitou mírou zobecnění lze říci, že kulturní dědictví vychází z minulosti, živá tvorba produkující kulturní služby a statky spotřebovované v daném čase a na daném místě se váže na přítomnost a média rozšiřující zmíněné služby a statky směřují do budoucnosti.

Lze také říci, že výše uvedené **čtyři sféry zároveň představují základní etapy kulturního cyklu** (uchovávání kulturních hodnot, jejich tvorba, šíření kulturních služeb a statků, umělecké vzdělávání a související správní činnosti).

Jak ukázaly již výsledky prvního zpracování kulturního účtu za rok 2009, **z ekonomického pohledu se vine silná dělicí čára mezi tzv. „tradičními“ a „novými“ kulturními obory** či odvětvími. Mezi prvými lze uvést na čelném místě celou sféru kulturního dědictví a dále část živé originální umělecké tvorby (divadlo, soubory, festivaly, výstavní sály a kulturní domy a režijní činnosti v kultuře). Tyto aktivity v zásadě nejsou finančně soběstačné a směřuje k nim 50 - 60 % veřejných výdajů na kulturu. Naopak tomu je v případě pořizování zvukových nahrávek, televizního a rozhlasového vysílání, výroby a distribuce audiovizuálních děl, tvorby videoher, tisku, architektonických, návrhářských a reklamních činností.

K otázce členění sektoru kultury je třeba dodat, že může být různorodé. **Pro jeho odpovídající postižení je podstatné získat potřebná data za co nejnižší části celku**, kterým je kulturní sektor jako takový, tj. za jednotlivé oblasti či poskytovatele kulturních služeb. S jejich využitím lze uspokojit informační potřeby spojené s různým členěním kulturního sektoru.

1.2. Zdroje dat a související problémy

K sestavení účtu kultury se **využívají různorodá data z administrativních zdrojů i ze statistických zjišťování**. Do první skupiny patří v první řadě údaje z veřejných rozpočtů (státní rozpočet a místní rozpočty), které jsou získávány od MF ČR. Také sem patří dostupné údaje na internetu, obsahující data o některých poskytovatelích kulturních služeb.

Druhou skupinu tvoří zejména data získaná šetřením v domácnostech (cestou tzv. rodinných účtů) a dále statistickým zjišťováním přímo u kulturních subjektů (pod označením KULT, popř. KULT- MK). Šetření v domácnostech provádí ČSÚ, který šetří také držitele licencí rozhlasového a televizního vysílání. Data od naprosté většiny dalších kulturních subjektů (poskytovatelů) sbírá pomocí výše zmíněného šetření (KULT- MK) NIPOS. Některá data (zejména o zpravodajských agenturách, činnosti architektů, fotografické činnosti a činnosti reklamních agentur, maloobchodu atd.) jsou získávána v rámci šetření tzv. podnikové statistiky ČSÚ. Ze statistického zjišťování tohoto úřadu (NI 1-01) jsou získávána také data o neziskových institucích (včetně organizací ochrany autorských práv).

Pro potřeby sestavení účtu se využívají i různé doplňkové zdroje informací. Údaje o zaměstnanosti a mzdách jsou částečně k dispozici z výběrového šetření pracovních sil a ze statistiky práce a mezd. Obě zjišťování provádí ČSÚ, který také dodává makroekonomická data z národního účetnictví (zejména ve formě matice dodávek a užití).

Údaje o archivech má k dispozici MV ČR, některé informace o kinech Unie filmových distributorů atd.

Konečně informace o některých kulturních subjektech a aktivitách nezahrnutých do pravidelných statistických šetření jsou zjišťována pomocí jednorázových dotazníkových šetření NIPOS a IU-DÚ u vybraných respondentů (cirkusy, design, videohry, umělecká řemesla, amatérské umění atd.).

Nutno dodat, že se na mapě statistického sledování sektoru kultury najdou ještě "bílá místa".

Některé činnosti prozatím nejsou statistickým zjišťováním pokryty (např. archeologická naleziště), zatímco jiné jsou pokryty jen částečně (např. umělecká řemesla). Ani v případě zahrnutí daných kulturních aktivit do statistického zjišťování však není získání potřebných údajů snadné. Základní překážkou je vysoká míra neodpovědí (nonrespons) a to zejména v případě ekonomických údajů, které jsou pro sestavení kulturního účtu nezbytnou podmínkou. Získáním dat však problémy nekončí. Je třeba se vypořádat s problémem souvisejícími s klasifikacemi (NACE, COICOP, ISCO). Údaje o kulturních činnostech jsou velmi často zahrnuty v agregovaných položkách s jinými aktivitami. V případech kdy tomu tak není, bývá z úsporných důvodů výběrový soubor šetření nedostatečně velký na to, aby bylo možno získat a dopočítávat výsledky v potřebném jemném členění (např. na čtyři místa NACE). Jednou věcí je získat data (velmi často ne zcela úplná a „čistá“, popř. v jiném než potřebném členění) a druhou získat je v potřebném či přijatelném **časovém termínu**. Data o veřejných výdajích jsou k dispozici zhruba pět měsíců, údaje o výdajích domácností osm a o podnicích či neziskových institucích až dvanáct měsíců po referenčním období. Podobné to je s dopočtenými údaji sbíranými od kulturních subjektů (poskytovatelů). Nejpozději jsou dosažitelná data ze systému národního účetnictví (více než rok po referenčním období), která jsou navíc postupně zpřesňována.

Samozřejmě, nemalé **rozdíly jsou i v kvalitě informací**. Vysokou věrohodnost lze předpokládat u dat týkajících se veřejných výdajů na kulturu, která vycházejí z čerpání státního rozpočtu. Problematictější v tomto směru jsou všechny údaje zjištěné statistickým šetřením, ať už v domácnostech (rodinné účty), tak zejména specializovanými šetřeními v kulturních subjektech (výběrová statistická šetření KULT prováděná NIPOS a ČSÚ), dalšími šetřeními ČSÚ v podnicích a šetřeními doplňkovými. Kvalita těchto dat je ovlivněna všemi problematickými okolnostmi, počínaje úplností základního souboru respondentů, metodami sestavení výběrového souboru, mírou neodpovědí, úrovní dopočtů apod.

V rámci řešení úlohy založené na různorodých zdrojích informací se lze ztěžii vyhnout rozhodnutí o tom, která data – v případě kontradikce – lze považovat za spolehlivější a prvořadá a která za méně významná či odvozená. V souvislosti s účtem kultury by do první skupiny měla patřit bezesporu data o veřejných výdajích na kulturu, vycházející z čerpání státního rozpočtu. Mezi dalšími datovými zdroji by měl také náležet jistý stupeň preference údajům ze systému národního účetnictví, které procházejí řadou bilančních úprav a navíc „zapadají do mozaiky“ makroekonomických ukazatelů sestavovaných dle detailně propracovaných pravidel v souladu s jednotnou mezinárodní metodikou (např. upravená data ze šetření rodinných účtů).

2. Hospodaření kulturních institucí v roce 2012

2.1. Zdroje financování kultury

Celková výše finančních zdrojů vstupujících do sektoru kultury dosáhla v roce 2012 více než 236,1 mld. Kč. V porovnání s rokem předcházejícím to bylo o 1,1 mld. Kč (o 0,5%) méně.

3 V souladu s výše zmíněným manuálem se použitými zdroji rozumí veškeré provozní příjmy (snížené o zaplacené daně), investiční dotace, přijaté úvěry a půjčky (bez splacených), dary apod. získané institucemi s převažujícími kulturními aktivitami získané během referenčního roku.

Co se původu finančních zdrojů týče, největší část jich pochází z oblasti finančních a nefinančních podniků (dále také „podniky“), na druhém místě jsou domácnosti, na třetím veřejné rozpočty, dále neziskové instituce a na posledním místě je mezinárodní prostředí. V jednotlivých oblastech (odvětvích) kultury je obrázek podílů zdrojů financování poněkud odlišný. Zatímco v kulturním dědictví, interpretačním umění, uměleckém vzdělávání a v činnostech správního charakteru jsou rozhodující veřejné rozpočty (až s 56 % podílem), v tržně orientovaných odvětvích (výtvarné umění, tisk, média, architektura, reklama) to jsou zdroje podniků a domácností.

Jak ukazuje následující tabulka, ve tříleté časové řadě (2010 - 2012) **jsou patrné tendence růstu podílu domácností na celkových zdrojích a naopak poklesu podílu podniků.**

Veřejné a ostatní zdroje v zásadě stagnují. S ohledem na poměrně nízkou absolutní úroveň, jsou výkyvy podílů ostatních zdrojů velmi vysoké. podíly v %

Původ zdrojů	2010	2011	2012	Index 2012/11 v %	Index 2012/10 v %
Veřejné rozpočty	13,5	14,6	14,5	99,3	107,4
Domácnosti	16,8	17,2	19,3	112,2	114,8
Podniky	66,7	65,9	62,2	94,4	93,3
Neziskové instituce	2,8	1,2	3,2	266,7	114,3
Ostatní svět	0,2	1,1	0,8	72,7	400,0

Z **veřejných rozpočtů** bylo v roce 2012 věnováno na kulturu 34,3 mld Kč tj. o 417mil. Kč (o 1,2%) méně než v roce předcházejícím. Tato částka představuje konsolidované provozní a investiční výdaje organizačních složek státu, územních samosprávných celků a státních mimorozpočtových fondů (kultury a pro podporu a rozvoj české kinematografie) na bázi pokladního plnění.

Z celkové výše výdajů bylo více než 28,2 mld. Kč určeno na provozní účely a necelých 6,1 mld. Kč na investice. Z pohledu úrovně veřejných zdrojů bylo nejvíce - jak provozních, tak i investičních prostředků - vydáno na kulturu z obecních a městských rozpočtů (více než 52 %) a to zejména do oblasti kulturního dědictví, interpretačního umění a uměleckého vzdělávání.

Celková částka věnovaná kultuře v roce 2012 představovala 2,16 % veřejných rozpočtů (v roce 2011 to bylo 2,17%).

Nepřímou pomoc státu kultuře je nemožné kvantifikovat, mimo jiné i proto, že její část může přicházet i prostřednictvím výdajů domácností a podniků (snížení základu daně v případě daru kulturní instituci).

Výdaje domácností na kulturu v roce 2012 dosáhly 45,5 mld. Kč, což je o 4,7 mld. Kč více než v předcházejícím roce a směřovaly nejvíce do sféry médií a tisku (televize, rozhlas, kino, knihy a tisk atd.) a to ve výši 29,9 mld. Kč, to představuje podíl 65,7 %. Mnohem méně prostředků domácnosti vydaly v oblasti kulturního dědictví, živé umělecké tvorby (interpretační a výtvarné umění) a uměleckého vzdělávání. Výdaje domácností na kulturu

mají nejčastěji podobu vstupného, koncesionářských poplatků, jiných poplatků za služby, úhrad školného, zápisného a úhrad nákupů zboží kulturní povahy (knihy, časopisy, obrazy, starožitnosti atd.).

Podíl výdajů domácností na kulturu na celkových čistých peněžních výdajích domácností dosáhl zhruba tří procent.

V rámci **ostatních zdrojů** financování kultury (téměř dvoutřetinový podíl na celkových zdrojích) mají nejvýznamnější postavení finanční a nefinanční podniky (146,8 mld. Kč), dále nevládní neziskové instituce (7,6 mld. Kč). Zdrojem doplňkového charakteru byly prostředky ze zahraničí (1,9 mld. Kč). V porovnání s předcházejícím rokem byly ostatní zdroje o více než 5 mld. Kč (3,3 %) nižší.

Co se týče jejich rozdělení do jednotlivých oblastí, směřovaly zejména do reklamy (65,4 mld. Kč), médií (30,8 mld. Kč) a tisku (26,7 mld. Kč). Na druhé straně mnohem méně do tradičních kulturních odvětví, ve kterých tradičně převažuje účast zdrojů veřejných.

Uplatnění různorodých zdrojů v rozdílných kulturních oblastech je odrazem rozdílné úrovně rozvoje tržních vztahů v kulturním sektoru. Zatímco se veřejné zdroje nejvíce angažují v oblasti kulturního dědictví, uměleckého vzdělávání, interpretačního umění a správy, tak domácnosti a zejména podniky v oblastech tisku, audiovizí, reklamy a architektury.

2.2. Mikroekonomický pohled

Tabulky v příloze umožňují hodnotit základní ekonomické ukazatele z výkazů zisku a ztrát kulturních subjektů získané z ročních zjišťování podnikového charakteru (výkazy P 5 – 01, NI a KULT). Je třeba dodat, že podniky jsou v rámci těchto šetření zařazovány do jednotlivých odvětví či oborů dle zásady převažující části tržeb a tak jejich veškeré tržby nemusí nutně pocházet z aktivit kulturního charakteru. Na druhé straně nejsou zahrnuty podniky, které mohou provozovat i kulturní činnosti, avšak převažující část jejich tržeb pochází z aktivit nekulturních. Cenou za úplnější pohled, který tak získáváme, je nižší přesnost (resp. „odvětvová“ jemnost či čistota) zjištěných dat.

Hospodaření sektoru kultury skončilo v roce 2012 kladným hospodářským výsledkem ve výši přesahující 12,1 mld. Kč. Tato částka zhruba odpovídá ziskové marži (zisk po zdanění dělený tržbami) ve výši 4,9 % (tj. o 0,6 p.b. méně než v roce 2011).

Hospodaření jednotlivých oblastí kultury a poskytovatelů kulturních služeb je tradičně velmi nevyrovnané. Zatímco v kulturním dědictví bylo dosaženo nemalé ztráty (zejména archivy a knihovny), jiná odvětví byla značně zisková (reklama, média, tisk). Podle stupně ekonomické soběstačnosti (relace mezi tržbami za vlastní výkony a celkovými výdaji) lze v rámci sektoru kultury odlišit dvě rozdílné sféry hospodaření. Do první patří oblasti

tradičního umění orientovaného spíše na publikum a návštěvnost, pro které je nepostradatelná finanční podpora z veřejných zdrojů (kulturní dědictví, divadla, soubory, festivaly atd.) a do druhé – orientované na trh – lze zařadit sféru kreativních aktivit (reklama, architektura, design), média a tisk se stupněm soběstačnosti přesahujícím 100 % (při celkové úrovni za sektor ve výši 84,9 % tj. o 4,2 p.b. nižší v porovnání s rokem 2011).

Zaměstnanost a mzdy v kultuře. V roce 2012 v ní pracovalo zhruba 90 tis. pracovníků, z toho necelých 80 tis zaměstnanců (přepočtený stav) a zbytek dobrovolníků bez nároku na odměnu. Nad tento počet lze zřejmě předpokládat dalších několik tisíc osob pracujících v resortu na základě dohod o pracovní činnosti či v postavení osoby samostatně výdělečně činné. Pokud bychom přepočítali výši vykázaných ostatních osobních výdajů v kultuře pomocí průměrných mezd podle daných oblastí, dojdeme k počtu dalších cca 15 500 pracovníků zapojených na základě dohod (přepočtených na plnou pracovní dobu). Z výsledku různých statistických zjišťování lze odhadovat, že v kultuře dále působí cca 45 tis. OSVČ (majitelů). Celkem by tedy bylo možné odhadnout počet osob pracujících v kultuře zhruba na 150 tis. (zaměstnanců, dobrovolníků, pracovníků na dohody a OSVČ). Tento počet samozřejmě nezahrnuje pracovníky zabývající se kulturními aktivitami v ne - kulturních organizacích.

Průměrná hrubá měsíční mzda v kultuře dosáhla 24 982 Kč a byla o 130 Kč (o 0,5%) nižší než v celostátním měřítku. Zejména v případě kultury platí, že průměry mají velmi nízkou vypovídací schopnost. Samozřejmě, že i do oblasti mezd se promítají podstatné rozdíly v úrovni hospodaření dvou odlišných sfér sektoru kultury – tradičních odvětví na straně jedné a médií, tisku a kreativních oborů na straně druhé. Zatímco v kulturním dědictví nedosáhla průměrná měsíční mzda ani 17 tis. Kč, tak v reklamě, tisku či v architektuře to bylo více než 27 tis. Kč a v oblasti audiovizuální a interaktivní techniky více než 35 tis. Kč. Celkově platí, že více než 45 % zaměstnanců v sektoru kultury pracuje v odvětvích s nižší než celostátní průměrnou mzdou.

Rozdílné ekonomické podmínky a výsledky mají svůj odraz také v **investiční aktivitě**. Při průměrné intenzitě investic v přepočtu 130 tis. Kč na zaměstnance v celém kulturním sektoru, to bylo v oborech tradičního umění jen 70,8 tis. Kč., v kreativních průmyslech 175,5 tis. Kč a v kulturních průmyslech (tisk a média) až 190 tis. Kč.

Pohled na hospodaření sektoru lze částečně doplnit daty o **vývozu a dovozu** kulturního zboží a služeb). V zahraničním obchodu se zbožím a službami kulturního charakteru bylo dosaženo – podobně jako v předcházejících letech – kladného salda (7,6 mld. Kč). V této souvislosti je však třeba dodat, že uvedené údaje neodrážejí celý rozsah obchodní výměny v oblasti kultury (příslušná šetření jsou výběrová).

2.3. Makroekonomický pohled

Charakteristiku úrovně hospodaření kultury jako celku i jejích jednotlivých částí zcela přirozeně provází otázka místa a váhy tohoto sektoru v ekonomice. Při hledání odpovědi je třeba využít údajů a metod národního účetnictví.

S ohledem na disponibilní data o sektoru kultury se jeví jako nejvhodnější pro vyčíslení makroekonomických ukazatelů výrobní (odvětvová) metoda výpočtu hrubého domácího produktu (HDP). Podle ní se tento ukazatel rovná součtu hrubé přidané hodnoty zjištěné odpočtem mezipotřeby od hodnoty produkce (HPH) a čistých daní, tj. daní z daného odvětví snížených o dotace poskytnuté tomuto odvětví.

Vstupní data do propočtu by měla vycházet z údajů národního účetnictví, zejména pak z tabulek dodávek a užití. Tyto údaje představují svým způsobem optimální informační soustavu co do své komplexnosti, konzistence a mezinárodní srovnatelnosti. Uvedené přednosti jsou však vykoupěny vysokou pracností a z pohledu uživatelů dat dlouhou dobou čekání na (postupně upřesňované) výsledky.

Nutno dodat, že na základě těchto údajů **lze makroekonomické ukazatele sektoru kultury spíše odhadovat než přesně kalkulovat**. Je tomu tak zejména pro – z našeho pohledu - nevhodné členění dat v tabulkách dodávek a užití pouze do úrovně oddílů (na 2 místa NACE), zatímco jsou kulturní aktivity často až na úrovni tříd (4 místa NACE). Jedním příkladem za všechny mohou být architektonické činnosti v tabulkách dodávek a užití, které zahrnují celý oddíl 71 CZ-NACE. Za součást kulturního sektoru je však považována pouze třída 71.11. Data odpovídající kulturním aktivitám je nutno získávat složitým postupem s využitím znalosti různých vztahů – např. v úrovni produktivity práce mezi třídami či podílu spotřeby materiálu, energie a služeb na výnosech atd. - mezi údaji zjištěnými v rámci statistických šetření (podniková šetření, KULT, NI).

Z předběžných údajů obsažených v tabulkách dodávek a užití byla propočtena váha kulturního sektoru na celkové produkci ČR v roce 2011 v rozsahu 2,23 % (216,2 mld. Kč) a na hrubé přidané hodnotě v úrovni 2,42 % (83,9 mld. Kč).

Pomocí upřesněných údajů lze tato data poopravit resp. mírně snížit. Podíl kulturního sektoru na celkové produkci lze odhadovat na 2,20 % (215,4 mld. Kč), jeho podíl na HPH ve výši 2,33% (80,4 mld. Kč) a na HDP v úrovni 1,4% (53,1 mld. Kč). Poměrně nižší úroveň HDP v porovnání s HPH je dána nízkou úrovní daní vztahujících se ke kulturnímu sektoru a naopak vysokou úrovní přijatých provozních dotací. Snížení HPH oproti roku 2010 bylo ovlivněno jednak relativním nárůstem mezipotřeby a dále celkovým snížením ekonomického výkonu sektoru kultury.

Z předběžných dat lze za rok 2012 předpokládat (odhadovat), že objem produkce v kulturním sektoru dosáhl 210,9 mld. Kč (2,16 % na celostátní produkci) a úroveň HPH 82,2 mld. Kč (tj. 2,38 % z celkové HPH vytvořené v ekonomice). Objem HDP vytvořeného v kultuře lze odhadovat v úrovni 55,1 mld. Kč (1,43 % z celkového HDP). Výchozí předběžné údaje budou dále zpřesňovány a výše uvedený odhad se zřejmě mírně pozmění.

3. Závěr

Nutno dodat, že ač se kulturní účet za období 2012 zpracovává již po čtvrté, lze považovat **ověření metodických přístupů za téměř stejně významné jako hledání věcných výsledků**. S ohledem na rozšíření sektoru kultury, jeho úplnějšího postižení statistickým zjišťováním i částečné uplatnění pozměněných metodických přístupů, jsme stále ještě na počátku vznikající časové řady, a proto ještě není zcela možné s jistotou porovnávat a hodnotit dynamiku úrovně jednotlivých ukazatelů. Bez ohledu na tuto skutečnost však i toto **zpracování kulturního účtu ukázalo, že některé významné poznatky o kulturním sektoru se v zásadě potvrzují** (např. postavení jednotlivých oblastí v rámci sektoru, počty zaměstnanců atd.).

Základní otázkou, na kterou by měl dát účet kultury odpověď, je původ, rozsah a užití finančních zdrojů v sektoru kultury. Z administrativních dat bylo zjištěno, že veřejný

sektor se podílí na příjmech kulturních subjektů částkou 34,3 mld. Kč (tj. 14, 5%) s tím, že tyto prostředky plynou zejména do oblasti kulturního dědictví, živé umělecké tvorby a do uměleckého vzdělávání. Podle šetření v domácnostech dosáhly výdaje směřující z rodinných rozpočtů do kultury, zejména do oblasti médií a živé tvorby, 45,5 mld. Kč (tj. 19,3 % celkových zdrojů). Na rozdíl od zdrojů pocházejících z domácností se zdroje vytvořené v podnicích (146,8 mld. Kč tj. 62 % z celkových) snížily. Tato skutečnost spolu se současným poklesem zdrojů z mezinárodního prostředí výrazně ovlivnila celkový meziroční pokles rozsahu disponibilních zdrojů (provozního i investičního charakteru) v kulturním sektoru (o 1,1 mld. Kč, tj. o necelé 0,5%).

Opět se potvrdilo, že se **jednotlivé kulturní oblasti významně liší stupněm uplatnění tržních principů a v této souvislosti také úrovní hospodaření**, s tím související výší průměrných mezd, investiční aktivitou atd. Případné prohlubování této diferenciacie bude zřejmě záviset na technickém rozvoji na straně jedné a rozsahem podpory neziskových aktivit (kulturní dědictví a část živé tvorby) z veřejných zdrojů na straně druhé.

Problematické ekonomické výsledky výše jmenovaných kulturních oblastí by bylo možné přisuzovat i omezeným možnostem finančních ukazatelů pro vyjádření rozsahu a kvality výkonu některých činností (např. péče o kulturní dědictví, vzdělávací činnost kulturních institucí, působení kultury a jejích hodnot na jedince i společnost). V této souvislosti **je proto na místě doplnit ekonomické ukazatele naturálními**, z nichž se jako nejvhodnější se pro svou komplexnost jeví ukazatel počtu návštěvníků. Nutno dodat, že i celková návštěvnost kulturních institucí se v porovnání s rokem 2011 mírně snížila

Horší hospodářské výsledky v porovnání s předcházejícím rokem dokládá i pokles ukazatelů stupně soběstačnosti a ziskové marže (o 4,2 a 0,6 proc. bodu).

V makroukazatelích se porovnání se zpřesněnými údaji za rok 2011 nejeví tak nepříznivě. Při mírném poklesu produkce (o 2,1 %) klesla ještě hlouběji mezipotřeba (o 4,7 %) a hrubá přidaná hodnota tak o 2,2 % vzrostla.

Jak se ukazuje, váha či podíl sektoru kultury na ekonomice jako celku v několika významných ukazatelích osciluje kolem 2 %.

Veřejné zdroje věnované kultuře představují 2,16 % celkových konsolidovaných výdajů veřejných rozpočtů, podíl výdajů domácností na kulturu k celkovým výdajům domácností dosahuje 3% a počet zaměstnanců v sektoru kultury zhruba 2 % z celkového počtu zaměstnanců v ekonomice. Konečně předběžně odhadované podíly produkce a hrubé přidané hodnoty v kultuře mírně přesahují dvouprocentní úroveň (2,16 % a 2,38 %), zatímco odhadovaný hrubý domácí produkt kultury svou výší zůstává pod touto úrovní (1,43 % celostátního ukazatele).

Pokud bychom přidali na pomyslnou misku vah neměřitelnou část výkonů a společenského dosahu sektoru kultury, byl by jeho podíl jistě mnohem vyšší. To, co nelze finančně vyjádřit je však mimo naše možnosti. Je třeba se zabývat tím, co dokážeme ovlivnit a provádět opatření - zejména v oblasti statistických zjišťování – která nám umožní postupně zvyšovat rozsah kulturních aktivit zahrnutých do satelitního kulturního účtu a naopak snižovat stupeň jeho nepřesnosti.

VII. Granty a programy

I. Stát - Programy a granty (MK ČR a HMP) – kritéria hodnocení

Významným rozhodnutím po roce 1989 bylo vytvoření systému státní podpory profesionálního umění v podobě grantových programů MK, vyhlašovaných od roku 1992 do roku 1995 pro občanská sdružení. Od roku 1996 potom změna rozpočtových pravidel v podobě novely zákona č. 57/1995 Sb. umožnila podporovat i jiné fyzické a právnické osoby – vydavatelství, agentury, obce a jejich kulturní zařízení, statutárně vzato i nadace, s. r. o., družstva, o. p. s. a fyzické osoby s živnostenským oprávněním, poskytující služby v oblasti kultury. Program podpory pro česká profesionální divadla byl následně vyhlášen v roce 1996 a Program pro stálé symfonické orchestry a pěvecké sbory v roce 1997. Z těchto dvou státních programů je vyloučen pražský kulturní systém. V současné době na stránkách ministerstva kultury lze najít přes 30 dotačních titulů definovaných a určených v širokém spektru od památkové péče přes podporu minorit až po vědu a výzkum.

Občanská sdružení vznikala od počátku 90. let nejen na základě spontánního zájmu, ale často také z nutnosti zachovat společensky prospěšné zájmové aktivity v nových podmínkách. Vývoj těchto let je procesem hledání prostoru pro umění jako veřejnou službu i nalézání odpovídajících institucionálních forem. Zákon č. 83/1990 Sb. vytvořil podmínky pro sdružování občanů, takže v relativně krátké době jedné dekády se zaregistrovalo na 50 000 občanských sdružení, z toho asi 5 000 se zaměřením na „kulturu“. Prudký nárůst sdružení z prvních let platnosti zákona se časem pozastavil, nicméně zájem o legislativní možnost svobodného sdružování, jako jeden z hlavních znaků nového demokratického režimu, přetrval. Po celá 90. léta všechny úrovně veřejné správy (od státu po města a obce) používaly k financování kulturních a uměleckých aktivit i tzv. formu spolupořadatelství, kdy se vlastně ministerstvo kultury či město, např. Praha, stávalo spoluproducentem příslušného projektu. V současné době je toto reziduum financování dob minulých označováno jako „partnerství“.

a/granty

Granty poskytované z úrovně státu (ministerstva kultury) mají obvykle společná *vstupní kritéria*. O dotaci mohou žádat fyzické osoby (se živnostenským oprávněním, odpovídajícím předloženému projektu) a právnické osoby, které provozují kulturní a uměleckou činnost a poskytují kulturní služby veřejnosti (pořádají kulturní produkce, provozují kulturní zařízení apod.) a splňují všechny zákonem a výběrovým řízením stanovené podmínky. Žadatelé nemohou současně žádat o dotaci v rámci Programu státní podpory profesionálních divadel, orchestrů a sborů. V některých okruzích vypsáných grantů mohou žádat pouze obecně prospěšné společnosti a občanská sdružení.

Žadatel, který je právnickou osobou, musí mít sídlo na území České republiky. Žadatel, který je fyzickou osobou, musí být občanem České republiky nebo cizincem s trvalým pobytem v ČR. Žádost předkládá subjekt, který je pořadatelem a realizátorem projektu (tzn. veškeré výdaje a příjmy související s projektem musí projít účetnictvím žadatele). Pokud projekt pořádá více spolupořadatelů, žádost předkládá ten ze spolupořadatelů, který nese odpovědnost za realizaci projektu. Žadatel může předložit maximálně 3 projekty, každý formou samostatné žádosti. Subjekt, který dotaci obdrží, ji nesmí převádět na jiné právnické či fyzické osoby, pokud se nejedná o přímou úhradu výdajů.

Administrativní náležitosti (obsah žádosti o dotaci):

vyplněný formulář žádosti

formulář rozpočtu projektu, odpovídající tématickému okruhu

podrobný popis projektu

povinné přílohy:

kopie dokladu o právní subjektivitě žadatele s předmětem podnikání nebo činnosti, odpovídající předkládanému projektu

kopie dokladu, prokazujícího oprávnění osoby jednající za žadatele při podání žádosti za něj jednat

kopie smlouvy o založení běžného bankovního účtu včetně případných dodatků

potvrzení o podání žádosti o finanční participaci minimálně jednoho dalšího veřejného rozpočtu (městská část, město, kraj)

u nových projektů: 2 odborné posudky

u opakujících se projektů: kritiky, recenze předchozího ročníku

v okruhu celoroční činnosti: kompletní přehled činnosti v předcházejícím roce, údaje o složení souboru s uvedením stálých a hostujících umělců, přehled repertoáru, odborné kritiky, recenze

u odborných publikací (knihy): kopie licenční smlouvy s držiteli autorských práv a 2 lektorské posudky

Hodnocení žádosti:

Odbor umění a knihoven Ministerstva kultury provede *kontrolu žádostí*, přičemž posuzuje, zda:

- žádost je podána ve stanoveném termínu
- žádost je předložena v tištěné podobě na standardizovaném formuláři
- žádost je vyplněna úplně a správně
- rozpočtový formulář vykazuje příjmy z realizace projektu
- k žádosti jsou přiloženy všechny požadované přílohy,
- žádost je podepsána předepsaným způsobem
- předkládaný projekt je z oblasti profesionálního umění,
- projekt je v souladu se zadáním příslušného tématického okruhu,
- projekt je v souladu s předmětem činnosti či podnikání žadatele.

Žádosti, které nesplní některou z výše uvedených náležitostí, nebudou předloženy odborné komisi pro výběrové dotační řízení k posouzení a hodnocení, nýbrž pouze ve formě seznamu s uvedením důvodů vyřazení, který komise vezme na vědomí.

Následující pasáž je podstatná pro téma přednášek, protože se v ní skrývá evaluace uměleckých (kulturních) procesů, kterou je možné komparovat s kritériem dalších (následujících) dotačních titulů.

Žádosti zařazené do výběrového dotačního řízení *posoudí a ohodnotí odborná komise* podle následujících **kritérií**:

- obsahové a formální zpracování projektu:
  1. jasná formulace obsahu a cíle
  2. konkrétní realizační plán
  3. personální zajištění
  4. časový harmonogram projektu,
- přínos pro obor (objevná dramaturgie, vysoká umělecká či odborná úroveň, přínos z hlediska kreativity a inovace),
- přínos projektu z hlediska zachování a rozvíjení umělecké různorodosti,
- záběr působnosti z geografického hlediska: požadavek nadregionálního, celostátního či mezinárodního významu (výjimečně v případě projektů regionálního významu: požadavek mimořádné důležitosti a nezastupitelnosti),
- reálnost projektu včetně přiměřenosti nákladů,
- schopnost žadatele projekt realizovat (kredibilita žadatele),
- schopnost zajistit vícezdrojové financování (veřejné rozpočty, soukromé zdroje)

- účelnost a oprávněnost použití dotace MK v předchozím období včetně dodržení termínu vyúčtování.

Na přidělení grantů není právní nárok, je tedy odvislé od arbitrážního posouzení a proti výsledkům dotačního řízení se nelze odvolat.

Podmínky dotace:

- Dotace se poskytují v souladu se zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. Příjemce dotace odpovídá za efektivní a hospodárné využití dotace v souladu s účely, pro které byla dotace poskytnuta.
- Státní dotace jsou určeny na úhradu ztrátových nákladů projektu, nemohou být použity za účelem dosažení zisku. Dotace ze státního rozpočtu nelze poskytovat na benefiční a charitativní akce.
- Dotace se poskytují pouze na neinvestiční výdaje související s realizací projektu.
- Dotace jsou poskytovány účelově a podmínky pro jejich použití, včetně termínů jejich vyúčtování, jsou součástí výroku "Rozhodnutí o poskytnutí dotace", které příjemci dotace vystaví MK. V případě spolupřátelských akcí je podmínkou vydání rozhodnutí o poskytnutí dotace předložení kopie smlouvy, v níž je sjednáno, že žadatel nese odpovědnost za realizaci projektu.
- Projekty, na které jsou dotace poskytovány, musí vykazovat příjmy z realizace (např. ze vstupného, z účastnických poplatků, z prodeje periodických i neperiodických publikací ad. - podle typu projektu).
- Z dotace nelze hradit výdaje na mzdy (s výjimkou celoroční činnosti obecně prospěšných společností), pohoštění, dary, pohonné hmoty (vyjma pohonných hmot hrazených v rámci cestovních náhrad), náklady na vyškolení personálu nebo zpracování projektu, investiční náklady, účetní a právní služby a náklady související s udílením věcných či finančních ocenění. Výdaje spojené se zahraničními cestami lze hradit jen v tom případě, že jsou přímou součástí uměleckého projektu. Veškeré nepřímé provozní náklady (např. nájem kanceláří, elektrická energie, telefony, faxy, poštovné) lze hradit z dotace, pokud prokazatelně souvisejí s realizací projektu, maximálně však do výše 10% dotace; a to výhradně na základě doporučení komise pro výběrové dotační řízení.
- V případě celoroční činnosti obecně prospěšných společností může být dotace poskytnuta na úhradu mzdových nákladů (včetně odvodů zaměstnavatele) až do výše 10 % celkové dotace poskytnuté na daný projekt, a to za předpokladu, že konkrétní výše mzdy hrazené z dotace je srovnatelná s výší mzdy za obdobnou činnost vykonávanou v rozpočtové sféře ve smyslu nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě.
- Dotace obchodním společnostem, družstvům a fyzickým osobám jsou poskytovány nejvýše do 50% nákladů projektu. Ostatním subjektům nejvýše do 70% nákladů, maximálně do výše plánované ztráty. Vyplácení dotací se bude provádět v souladu s případnými regulačními opatřeními Ministerstva financí.
- MK si vyhrazuje právo změnit způsob proplácení dotace, a to v souladu s případnými změnami nařízenými Ministerstvem financí.
- Na dotaci není právní nárok a MK není povinno zdůvodnit své rozhodnutí o nepřidělení či snížení požadované dotace.

b/ Programy

Ministerstvo kultury vedle grantového systému spravuje i stálé programy. Program podpory pro česká profesionální divadla byl vyhlášen v roce 1996 a Program pro stálé symfonické orchestry a pěvecké sbory v roce 1997.

Vstupní kritéria

O státní dotaci v rámci těchto programů může požádat pouze žadatel, který splní následující vstupní kritéria:

-minimální procento soběstačnosti v předcházejícím rozpočtovém roce

a) divadlo – příspěvková organizace 13%, orchestr – příspěvková organizace 15%

b) divadlo, orchestr, sbor – nestátní nezisková organizace 30%

c) divadlo, orchestr, sbor – ostatní právnické a fyzické osoby 80%,

-minimální počet divadelních představení či koncertů

v předcházejícím rozpočtovém roce:

100 vlastních divadelních představení (opera a tanec/balet 50), 60 orchestrálních koncertů,

50 sborových koncertů,

-finanční participace samosprávného orgánu v předcházejícím rozpočtovém roce, (u příspěvkových organizací jiného než zřizovatele, tzn. pokud divadlo či orchestr zřizuje město tak participaci kraje a naopak)

-stálá divadelní či hudební činnost nejméně po tři po sobě následující roky.

Program zohledňuje uměleckou i ekonomickou výkonnost divadel, orchestrů a sborů

Principy hodnocení (tedy „evaluace“)

Pro objektivizaci hodnocení je použit bodovací systém. Výkonnostní a umělecká kritéria jsou rozdělena do čtyř skupin, kterým je stanoven procentní podíl z celkového objemu finančních prostředků:

I. Výkonnostní ukazatele – body

II. Efektivita – body

III. Vícezdrojové financování – body

IV. Umělecká kritéria – body (40 % objemu dotace)

Pzn.: 60% budgetu grantu se rozděluje na základě bodů, tedy kvantitativních ukazatelů a jen 40% na základě expertního posouzení. To současně znamená, že 60% přidělené dotace vzniká na základě ekonomických údajů a jen 40% na základě uměleckých kritérií, tedy kvality.

Kvantitativní údaje:

(výkonnost, efektivita a míra vícezdrojového financování) jsou vyhodnoceny poskytovatelem. Umělecká činnost je posuzována programovými radami, které jsou poradními orgány ministra kultury. Jsou složeny z odborníků, zástupců krajů a obcí. Jejich jednání se řídí jednacím řádem vydaným poskytovatelem. S ohledem na tzv. nákladovost provozu jsou divadla v každé skupině rozdělena do pěti kategorií dle výše indexu. Index znamená bonifikace za specifčnost té které kategorie. Zohledňuje např. finanční náročnost provozu vícesouborových divadel či nízkou cenu vstupenky v případě loutkových divadel atd.

I. kategorie – divadla čtyřsouborová

II. kategorie – divadla třísouborová s operou

III. kategorie – divadla dvousouborová s operou

IV. kategorie – divadla činoherní

V. kategorie – divadla loutková

Kvalitativní údaje (umělecká kritéria) - předmět komparace s grantovým systémem Prahy:

Repertoár

- dramaturgické inovace

- původní tvorba

soupis premiér za 2 roky s uvedením data, autorů a inscenačního týmu

soupis repertoáru s uvedením data premiéry, počtem repríz v roce a celkovým počtem repríz

Kvalita

- kvalita inscenační tvorby

- význam pro místo sídla

- programy pro sociální skupiny, minority
- koprodukce – spolupráce s významnými partnery

recenze v tisku – kopie významných recenzí (max. 10 za jeden soubor)
nadstandardní kulturní činnost: vlastní festivaly či přehlídky, účast na festivalech, výstavy, publikace, koncerty, časopis atd.
realizované koprodukce - stručná charakteristika včetně údajů o koproducentovi

Kredibilita

- mediální ohlas
- významné, výrazné tvůrčí osobnosti
- dosah činnosti (místní, regionální, celostátní, mezinárodní)

recenze v tisku – kopie významných recenzí (max. 10 za jeden soubor)
záznamy (TV, CD, DVD, internet atd.) - určené pro veřejné užití
nominace na ceny a ocenění
ceny a tituly

Orchestry jsou, s ohledem na způsob založení, v každé skupině rozděleny do dvou kategorií. Důvodem rozdělení je skutečnost, že transformované orchestry získávají dotaci od svých předchozích zřizovatelů téměř ve výši bývalého příspěvku na činnost. I v kategorii orchestrů a sborů se používají dva bonifikační indexy pro určení konečné výše dotace.

I. kategorie – orchestry nově založené

II. kategorie – orchestry příspěvkové organizace a transformované z příspěvkových organizací

Po bodovém vyhodnocení kvantitativních údajů i umělecké činnosti je divadlu a orchestru či sboru přidělen indexový násobek získaných bodů. Výše dotace se odvíjí od celkového počtu dosažených bodů.

*Pzn. U všech zde zveřejněných manuálů manuálů je nutné ověřovat aktuální znění!!!
V každém systému se s novým rozpočtovým obdobím mohou měnit jak vstupní, tak hodnotící podmínky včetně vypsání tematických okruhů. Např. v Praze je v roce 2015 poprvé možnost žádat o grant i na investice.*

II. Hl. město Praha

Hlavní město má mezi ostatními kraji naprosto jedinečné postavení (ze zákona je zároveň obcí i regionem), a to se samozřejmě odráží i v otázce financování umění. Praha na rozdíl od ostatních krajů, které v prvních letech své existence teprve hledaly cestu k podpoře kultury, kulturu (respektive umění) podporuje kontinuálně a vícero způsoby již od roku 1996. Postavení Prahy se zřízením krajů nikterak nezměnilo. Jejich kompetence měla už ze Zákona o hlavním městě č.131/2000 Sb. Praha provozovala do roku 2000 deset divadel jako příspěvkové organizace. V roce 2001 přistoupila k I. etapě transformace své divadelní sítě. V této souvislosti přešel na jinou právní subjektivitu Činoherní klub a Archa jako o.p.s. a Semafor jako s.r.o. V rámci veřejné soutěže pak i Divadlo komedie jako Pražské komorní divadlo s.r.o. Do divadelního života vstupují i městské části (např. Praha 6 a Dejvické divadlo). Veřejný zájem města na divadle jako kulturní službě veřejnosti by měl být – podle Prahou tehdy deklarovaných zásad - v první řadě orientován na občany hlavního města - včetně diferencovaných sociálních skupin. Specifikou Prahy - jako kulturní metropole a multikulturního prostoru – pak je, že kulturní služby poskytuje i návštěvníkům z celé republiky a že se stává pro své kulturní bohatství (včetně „živého umění“) i vyhledávaným místem zahraničních návštěvníků. Následně právě výrazně druhově a žánrově diverzifikovaná pražská kultura vytváří předpoklady pro rozvoj návazných služeb a zvyšování kvality a kvantity cestovního ruchu. Je i zdrojem příjmů (včetně daňových). Jak ukazují sociologické studie i divadlo se stává účinnou ekonomickou pákou rozvoje městských aglomerací.

S ohledem na různorodost subjektů, které vytvářejí pražské kulturní prostředí (jak z hlediska jejich profilů a programů, tak pro různost právních subjektivit i právních vztahů k prostorům, v nichž činnost vykonávají), a s důrazem na schopnost flexibility pražského kulturního života je nutné při jeho financování vytvářet otevřený systém. Stanovení kulturní strategie, cílů a programů v oblasti divadla je politickým rozhodnutím, které má zahrnovat oblasti rozvoje umění a kultury do strategických rozvojových dokumentů. Prvním pokusem přistoupit uceleně k problematice divadelní politiky města byla konference, kterou uspořádal v prosinci 1996 magistrát v Divadle Archa na téma *Vztah kultury a ekonomiky města*. K tomu byl objednána u agentury STEN/MARK výzkum se zadáním *Obec a divadlo*. Ve vyhodnocení se objevují data o multiplikačních efektech, o tom, že peníze investované do divadelních aktivit generují další příjmy. Studie ale nebyla dokončena - paradoxně pro nedostatek finančních prostředků.

V roce 2001 v souvislosti s připravovanou transformací divadel příspěvkových organizací vypracoval Divadelní ústav pro magistrát rozsáhlou studii s rozbohem možných právních forem následné existence divadel a způsobů jejich finanční podpory. Součástí bylo i konstatování, že snaha o postupnou transformaci bude pro pražskou kulturu prospěšná – i když vlastně v té době (což platilo i v letech následných) pro ni neexistovalo vhodné legislativní prostředí (chybějící zákonná úprava pro vznik právnické osoby veřejnoprávního typu atd.). Diskuse o transformaci divadel-příspěvkových organizací probíhala na úrovni hlavního města od druhé poloviny 90. let minulého století. Jedním ze závěrů porady ředitelů divadel, zřizovaných hlavním městem Prahou, nad tématem transformace, která se konala už počátkem roku 2001, bylo konstatování, že je třeba definovat stávající pražskou divadelní síť, definovat část pražské divadelní sítě jako kulturní službu veřejnosti (tedy definovat síť divadel veřejné služby), stanovit priority této služby, definovat způsob financování transformovaných subjektů a zveřejnit, diskutovat a následně uplatnit konkrétní oblasti hodnocení a kritéria přidělování grantů. Záměr uvést transformaci do praxe byl naplněn usnesením Zastupitelstva HMP z 29.11.2001. Přílohu č. 1 tvoří „*Deklarace hlavního města Prahy o podpoře profesionálního divadla*“ a příloha č. 2 jsou „*Zásady dotačního systému pro divadla vzniklá z „transformovaných“ příspěvkových organizací*“. Následně měly být transformovány všechny pražské kulturní příspěvkové organizace. V roce 2001 projednalo a přijalo Zastupitelstvo hl. města Prahy pro období čtyř let (2002 – 2005) následující cíle, principy a zásady v oblasti divadelní politiky se závazkem, že účinnost této strategie bude průběžně vyhodnocována a do konce roku 2004 měl být obdobný koncepční dokument přijat pro následné (minimálně opět čtyřleté) období:

Finanční podpora pražské kultury:

1. dotované organizace (příspěvkové)
2. grantový systém
3. partnerství

Granty byly vypisovány jednoleté, dvouleté a čtyřleté s tím, že magistrát hl. m. Praha reflektoval požadavky praxe, že je třeba čtyřleté granty vypisovat pro divadelní prostředí s větším předstihem. I když ve výsledku se skutečnost lišila od návrhu, byl původní záměr správný – umožňuje žadatelům zodpovědnější plánování činnosti a uzavírání pracovních či uměleckých smluv. Výraznou složku grantové podpory tvořilo tzv. spolupořadatelství (finanční participace na festivalech, přehlídkách, cenách, významných výstavách atd.) – na rozdíl od ostatních grantů nejsou z tohoto okruhu vyloučeny příspěvkové organizace. Mechanismus tohoto způsobu financování byl ale daleko méně transparentnější.

V dubnu 2008 vznikla petice Za Prahu kulturní. Její autoři reagovali na poslední vývoj dvou zásadních kulturně-politických témat:

1. transformaci stávajících příspěvkových organizací, divadel tvořících páteř pražské sítě divadel veřejné služby (tedy na její nekoncepční plán, vytvořený pražským radním pro kulturu Milanem Richterm)

2. financování a podporu nezávislých kulturních subjektů – formou grantového systému HMP (tedy na nastavení nového grantového systému a výsledky grantového řízení pro rok 2008)

Historie transformace:

Diskuse o transformaci divadel-příspěvkových organizací probíhá na úrovni hlavního města Prahy od druhé poloviny 90. let minulého století. Proces transformace veřejné sítě divadel vznikl - a byl v podobě tzv. I. etapy transformace částečně realizován - v součinnosti a dialogu s odborníky (HMP nechalo např. zpracovat analýzu k záměru transformace - „Pracovní materiál k veřejné diskusi o přípravě transformace pražských divadel 23. 4. 2001“.

2004

V červnu 2004 na semináři k transformaci divadel zřizovaných hl. m. Prahou byly řediteli výše jmenovaných transformovaných divadel předneseny praktické poznatky dosavadních zkušeností. Na většinu připomínek však HMP nereagovalo.

2005

V roce 2005 zanikl odbor kultury a výstavnictví a sloučením vznikl odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu. V něm došlo k organizačním a personálním změnám, prakticky byla přerušena průběžná diskuse o transformaci (a v některých případech již praktická příprava na ni) a narušena kontinuita jednání o konkrétní problematice transformace jednotlivých příspěvkových organizací, bez které není možné seriózně schválit připravovaný záměr II. etapy transformace.

2007

V březnu 2007, bezprostředně potom, co radní pro oblast kultury Ing. Milan Richter fakticky začal vykonávat svou funkci, se z iniciativy ředitelů divadel, uvažovaných pro druhou etapu transformace konala schůzka s radním Richterm, na které byl řediteli vznesen požadavek na pokračování diskuse o problematice transformace. Na tuto iniciativu nikdo nereagoval.

2008

V lednu 2008 (poté co byl bez ohlášení městským kulturním institucím snížen příspěvek o 5% oproti roku 2007) bylo na schůzce opět u radního Richtera ředitelům divadel náhle oznámeno, že k transformaci dojde do konce roku 2008.

Na opakovanou žádost o svolání pracovního semináře k věcné diskusi na toto téma, zorganizoval odbor kultury HMP 30. ledna 2008 dvouhodinovou diskusi, jejíž avizovanou druhou část bez vysvětlení zrušil a vyzval ředitele jednotlivých divadel k individuálnímu projednávání transformace za účelem vyhlášení záměru její II. etapy. Poté se z iniciativy ředitelů přece jen uskutečnila druhá část diskuse, která byla ukončena s odkazem na avizovaná individuální setkání nad problematikou specifík jednotlivých divadelních institucí. Projednávání specifických problémů spojených s transformací jednotlivých divadel jsou však bezcenná ve chvíli, kdy nabízená perspektiva nesplňuje základní kritéria pro zachování kontinuity divadel profilujících se jako divadla veřejné služby. Ředitelé divadel tedy od té doby trvají na naplnění základních obecných předpokladů úspěšné realizace transformace divadel, které jasně formulovali v dopisech radnímu pro kulturu, Radě hlavního města Prahy i primátoru Pavlu Bémovi.

Dne 28. března proběhlo z iniciativy radního Richtera setkání s řediteli divadel – ovšem ve velice nestandardním formátu, tedy za přítomnosti médií. Tato schůzka ve skutečnosti nemohla zablokovanou situaci nijak posunout, pouze na ní novináři zažili argumentaci a způsoby komunikace města. Milan Richter trval na svých stanoviscích, návrhy ředitelů i zásadní výhrady široké odborné veřejnosti (Divadelní ústav, DAMU, Herecká asociace, Rada uměleckých obcí, Iniciativa pro kulturu ad.) zcela ignoroval. A to i po sérii

setkání se zaměstnanci Divadla pod Palmovkou, Divadla Na zábradlí, Městských divadel pražských a Divadla v Dlouhé), které absolvoval z vlastní iniciativy.

Zdá se, že idea transformace pražského divadelního systému v podobě tzv. II. etapy transformace si klade za cíl uvrhnout stávající divadla-příspěvkové organizace do rovné soutěže se soukromoprávními divadelními subjekty, zabývajícími se divadlem jako podnikatelskou činností. Takto realizovaná transformace ovšem nekorresponduje se základními ideovými cíly transformace, jejímž předpokladem vždy bylo zachování sítě divadel veřejné služby.

Po vyhlášení výsledků grantového řízení HMP pro rok 2008 se spojila divadla stojící před 2. vlnou transformace s dalšími neziskovými organizacemi a na půdě Iniciativy pro kulturu se spolupodílela na vytvoření petice Za Prahu kulturní. Později přistupují i další iniciativy jako např. Za Česko kulturní atd.

Historie grantů:

2004

Nespokojenost velké části umělecké veřejnosti a veřejné protesty před pražským magistrátem, zvláště od podzimu 2004 – důvod: netransparentnost grantového systému Prahy, který je zásadním zdrojem financování stovek kulturních aktivit v oblasti divadla, hudby, tance a výtvarného umění. Bylo kritizováno:

korupční prostředí (rozhodují zastupitelé bez jasných kritérií)

politické rozhodování bez důrazu na odborné hodnocení

střety zájmů

2005

Veřejné diskuse a tzv. workshopy pořádané primátorem hl.m.Prahy.

Založení sdružení právnických osob Iniciativa pro kulturu - 9.3.2005 – zakladateli byli iniciátoři neformálního hnutí „4 body pro kulturu“ a více než 30 dalších subjektů. Několik osobností nominovaných Iniciativou pro kulturu bylo přijato do pracovních skupin primátora, které vypracovaly dva dokumenty: *Koncepci Kulturní politiky a Grantovou politiku hl.m.Prahy*. Přes značné neshody došlo nakonec ke kompromisu.

Iniciativa pro kulturu prosadila do těchto dokumentů několik zásadních pravidel:

- a) granty jsou určeny na úhradu ztrátových nákladů projektu, nemohou být použity za účelem zisku
- b) při rozhodování o udělení grantu je rozhodující soulad projektu s cíli kulturní politiky hl.m.Prahy, jeho reálnost včetně přiměřenosti nákladů a splnění minimálně tří z vypsanych kritérií. Jedno z hledisek při posuzování žádostí o grant je zajištění vícezdrojového financování projektu, v neposlední řadě umělecký přínos projektu, mezinárodní přesah atd.
- c) podmínkou pro získání grantu je transparentní účetnictví a přiměřenost plánovaných nákladů. U čtyřletých grantů a grantů nad 1 mil. Kč je nezbytnou součástí žádosti rovněž přiložení výroční zprávy, která je zveřejňována na webových stránkách žadatele.
- d) rámcový průběh grantového řízení počítá s vyhodnocením dosavadního řízení a navržením změn, tj. evaluací
- e) grantová komise hl.m.Prahy je složená ze zástupců hlavního města Prahy, Magistrátu hl.m.Prahy, a nezávislých odborníků (posuzují jednotlivé žádosti na základě své odbornosti a svědomí, nikoli předem dojednaných stanovisek či zájmů jednotlivců a/nebo formálních či neformálních skupin). Členové grantové komise si mohou pro své jednání vyžádat doplňující externí posudky. Součástí posuzování grantů jsou veřejná slyšení (žadatelé nad 1 mil.Kč a ostatní, kteří požádají o slyšení).

2006

Grantový systém běží podle nových pravidel, v grantové komisi převažují zástupci magistrátu a v konkrétních kritizovaných kausách přehlasují odborníky.

Iniciativa pro kulturu poprvé upozorňuje na fakt, že město Praha porušuje pravidla veřejné podpory (Zásady Evropského společenství - čl. 87 a 88) - uděluje granty obchodním společnostem v objemu vyšším než 200 tis. € během 3 let.

Pozitivum: přítomnost několika odborníků v grantové komisi napomohla objektivnějšímu přidělení většiny grantů.

2007

Po volbách na podzim 2006 značné zpoždění v hodnocení grantů, nepřehlednost výsledků grantového řízení, kritika odborné veřejnosti.

Jakkoli v Kulturní politice hl.m.Prahy je definováno pouze spolupořadatelství, město je otevírá nově jako tzv. partnerství města v oblasti kultury a volného času. K posouzení nového množství žádostí o partnerství nejsou stanovena žádná kritéria ani přizváni odborníci. Probíhají Výbory pro kulturu Zastupitelstva hl.m.Prahy politicky rozhodující o přidělených částkách. Pro řadu významných kulturních nekomerčních akcí, včetně prioritních akcí MK ČR, to znamená zcela nezdůvodněné radikální snížení podpory ze strany města.

Primátor nejmeneje žádný Poradní sbor – jakkoli mu to zastupitelstvem schválená grantová a kulturní politika ukládá: „Poradní sbor má hodnotit grantové řízení a jeho soulad s kulturní politikou města, podávat Radě hl.m.Prahy návrhy na jeho optimalizaci a za tímto účelem se scházet s grantovou komisí alespoň jednou ročně.“

Po prvních projevech nespokojenosti pořádá radní pro kulturu „workshop“, kde dává velký prostor komerčním divadlům. Iniciativa pro kulturu prezentuje rozbor legislativy (subjekty dle obchodního a občanského zákoníku) a jasné porušování pravidla „de minimis“ EU ve věci soukromých podnikatelských subjektů. Radní slibuje práci na optimalizaci grantového systému, ale žádnou pracovní skupinu netvoří.

Komerčně zaměřené divadlo Ta Fantastika žaluje hl.m.Prahu u Evropského soudu z důvodu soustavného a opakovaného porušování čl. 87 a 88 Smlouvy o Evropském společenství na podporu de minimis, a to poskytováním darů či grantů podnikatelským subjektům nad rámec 200 tis.€ během tří let, což je nedovolená veřejná podpora

srpen 2007

– Rada hl.m.Prahy reaguje na žalobu P.Kratochvíla z divadla Ta Fantastika pozastavením všech grantů na rok 2008

10.10.2007 radní pro kulturu M.Richter svolává „kulatý stůl k aktualizaci grantové politiky“ a navrhuje své 4 pilíře grantového systému

- grantová skupina č.1) dotace na vstupenku – plošná a nároková dotace vypočtená pouze na základě čestného prohlášení žadatelů o výši tržeb za uplynulý rok a průměrné ceně vstupného
- grantová skupina č.2) umělecká hodnota – dosud běžící roční granty (celoroční činnost subjektů, jednotlivé projekty, mezinárodní spolupráce...vše pro profesionální i neprofesionální umění)
- grantová skupina č.3) podpora studentů uměleckých škol, mladých a začínajících umělců, souborů dětí a mládeže
- grantová skupina č.4) víceleté granty

zároveň navrhuje procentuální rozdělení prostředků na granty v poměru sk.1: 25 %, sk.2: 25 %, sk. 3: 20 % a sk. 4: 30 % z celkové částky (200 mil. Kč). Není jasné, zda půjde o nově rozdělované prostředky, tj. s navýšením pro nově vzniklou sk.1 nebo ne. V té době už radnice věděla, že Praha je smluvně vázána na rok 2008 víceletými granty ve výši 68 mil. Kč, tedy o 8 mil. více, než je návrh poměru pro skupinu 4. Zjevně nedošlo k žádnému vyhodnocení stávající grantové politiky ani k analýze struktury žadatelů a rozpočtu. Partnerstvím se radní nezabývá.

25.10.2007 zastupitelstvo schválí Aktualizaci, v níž nejsou zapracovány mnohé připomínky expertů a město takto vyhláší granty na rok 2008. Jediným pozitivním posunem je změna složení Grantové komise – poprvé z odborníků (12 expertů + předseda, zastupitel hlasující jen při paritě hlasů komise)

2008

první série jednání Grantové komise a veřejná slyšení odhalují zásadní problémy aktualizovaného systému, který nevyšel z žádné analýzy a nedisponuje dostatečnými prostředky. Jen ve skupině 4 schází 8 mil. Kč na již smluvně vázané víceleté granty, které k údivu odborníků, kteří byli u říjnového kulatého stolu, nestojí mimo navržený rozpočet, ale ubírají z něho.

Grantová komise na jednání 31.1.2008 konstatuje (ze zápisu):

„Upravený součet není v souladu s určenými procenty v jednotlivých skupinách, převyšuje celkově určenou částku na granty o cca 16 milionů Kč, a to vzhledem k dříve přiděleným víceletým grantům a grantové podpoře skupiny č. 1. Další snižování návrhů jednotlivých projektů však již nelze provést, neprospělo by účelům grantového programu a nepřispělo by k rozvoji kultury v hlavním městě Praze, což je v přímém rozporu s Kulturní politikou hlavního města Prahy.

20.2.2008 - radní Richter svolává společné jednání Grantové komise s Výborem pro kulturu, kde členové Grantové komise odmítají nést odpovědnost za akreditace dotací na vstupenku. Radní přenáší odpovědnost na magistrát s tím, že vše posoudí advokátní kancelář s kulatým razítkem. Tyto posudky už nikdy členům komise nepředložil. Radní nadále trvá na dodržení procentuálních poměrů jednotlivých skupin.

5.3.2008 – na svém mimořádném jednání Grantová komise vzala na vědomí striktní požadavek magistrátu neměnit procentuální poměr skupiny 1), ale odmítla neudělit žádný víceletý grant (ve skupině 4 nebyly žádné prostředky). Navrhla proto přesun prostředků ze sk.2 a 3 do skupiny 4. Tím svou práci ukončila. Tento návrh obhájili členové komise v Radě HMP a přijalo jej březnové Zastupitelstvo HMP.

Výsledky značně zpožděného grantového řízení vyvolaly obrovskou vlnu protestů, která vyústila v petiční akci. Petice se zabývá třemi základními problémovými oblastmi:

- a) grantový systém (porušení pravidla nenavyšovat zisky z veřejných dotací, nesmyslnost dotace na vstupenku jako nárokové a řídicí se jediným kritériem - tržebnosti, bez analýz a evaluace stanovení procentuálních poměrů jednotlivých skupin, časový skluz, slabý kontrolní systém)
- b) systém partnerství (neexistence pravidel a kritérií, porušování Koncepce kulturní politiky města, žádné expertní posudky ani kontrolní systémy – udělují se dary!)
- c) návrh 2.vlny transformace divadel (bez analýzy 1.vlny a vyhodnocení dopadů a v destabilizovaném grantovém systému)

z obecného hlediska přístupu veřejné správy ke kultuře obsahuje petice zásadní požadavky:

- a) oddělit podporu neziskového sektoru od případné podpory podnikání, která má jiná pravidla včetně „de minimis“
- b) definovat síť veřejných kulturních organizací, na které má město zájem
- c) zajistit odborná hlediska ve všech rozhodovacích procesech

Petice vznikla 9.4.2008 na půdě Iniciativy pro kulturu a s prvními 181 podpisovými archy (přes 3,5 tisíce podpisů) byla odevzdána magistrátu 14.4.2008. Zabývalo se jí Zastupitelstvo 24.4.2008 po manifestaci stovek lidí před budovou radnice, vzalo ji na vědomí, odmítlo její požadavky, přesto ale požádalo primátora, aby jmenoval svůj Poradní sbor pro kulturu.

2009

Výsledkem práce následně jmenovaného Poradního sboru byl *Grantový systém hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění na léta 2010 – 2015*, který Zastupitelstvo hl.m. přijalo 21.7. 2009 a který definoval dva základní dotační tituly.
2011

V březnu přijalo Zastupitelstvo novou modifikaci grantových systémů na základě konzultaci s Bruselem

Rozhodující změny ve financování pražského divadelního systému přišly v roce 2013, kdy Rada HMP převedla (a tím vlastně rezignovala na lobbistické tlaky) převedla dotaci na tzv. partnerství přímo pod správu grantového systému. Navíc přistoupila i k tzv. Optimalizaci pražské divadelní sítě (viz přílohy).

a/ Jednoleté granty

Pro ně byly přijaty následné okruhy hodnocení:

1. Hodnocení dosavadní činnosti žadatele (kredibilita)

Tato rovina zahrnuje především uměleckou kvalitu dosavadní činnosti žadatele, její odborný i společenský ohlas. Odborný ohlas žadatel dokládá publikovaným kritickým posouzením své činnosti a jiným průkazným způsobem. Společenský ohlas prokazuje především těmito fakty: počet uskutečněných veřejných prezentací své činnosti (představení, koncertů, nových výstav atp.), průměrnou návštěvností, průměrnou tržebností, průměrnou cenou vstupenky apod.

Tato rovina posouzení zahrnuje i hodnocení případného předchozího realizovaného grantového projektu/činnosti.

2. Kvalita předkládaného projektu/činnosti

Posuzuje se zejména umělecká (odborná) kvalita projektu/činnosti: původnost, nezaměnitelnost a význam v kontextu toho kterého uměleckého oboru či typu prostoru (víceoborové zařízení) i v kontextu kulturní nabídky hlavního města. Dále se posuzují předpoklady zprostředkovat téma na vysoké umělecké úrovni, vzdělávací a sociálně-společenské aspekty projektu (začleňování specifických skupin obyvatel Prahy do uměleckých a kulturních aktivit, a to jako realizátorů či jako diváků, posluchačů nebo návštěvníků). Součástí posouzení v této rovině je i kvalita zpracování projektu, schopnost srozumitelně, konkrétně a důvěryhodně formulovat jeho cíle a vize.

3. Posouzení rozpočtu projektu/činnosti

Toto kritérium váží především ekonomické aspekty projektu – přiměřenost nákladů na jeho realizaci, transparentnost, účelnost a hospodárnost plánovaného rozpočtu, přiměřenost jeho výnosů, schopnost zajistit pro financování projektu i další zdroje. Pokud žadatel nepředkládá žádost poprvé, je přirozenou součástí tohoto hodnotícího kritéria podrobné vyúčtování přidělené dotace za poslední účetně uzavřené období. Součástí tohoto posouzení je také návrh hodnotitele na úpravu výše požadované dotace, případně na účelovou specifikaci dotace.

7 základních hodnotících kritérií (vytvářejících prostor evaluace):

Soulad s Koncepcí kulturní politiky hl. m. Prahy – žádosti musí mít jasně definované cíle, a to v návaznosti na cíle grantového systému hl.m. Prahy.

Umělecká kvalita – přínos projektu či činnosti organizace z hlediska schopnosti zprostředkovat uměleckou tvorbu na vysoké umělecké a odborné úrovni.

Jedinečnost - potřebnost projektu či činnosti organizace pro zachování či rozvoj umělecké a oborové/žánrové různorodosti, tradic a podpory kulturních aktivit v hlavním městě Praze.

Připravenost projektu, kvalita zpracování žádosti – srozumitelnost žádosti, účelnost plánovaných aktivit s ohledem na naplnění cílů projektu či činnosti organizace, odborná způsobilost zúčastněných osob, zkušenosti a kredibilita žadatelů.

Přiměřenost nákladů projektu a zdůvodnění žádosti na realizaci projektu či činnost organizace, posouzení transparentnosti, účelnosti a hospodárnosti plánovaného rozpočtu, schopnosti zajistit vícezdrojové financování.

Udržitelnost projektu - existence projektu po vyčerpání grantu, potenciál dalšího rozvoje projektu.

Začleňování specifických skupin obyvatel Prahy do uměleckých a kulturních aktivit, a to jako realizátorů či jako diváků, posluchačů nebo návštěvníků.

Pzn. Při arbitrážním posuzování se používá bodový systém (v celkové výši 100 bodů)

b/ víceleté granty

Vstupní kritéria této skupiny:

nejméně čtyřletá kontinuální činnost v daném oboru, zajišťování umělecké činnosti relativně stálým okruhem spolupracovníků. Dochází-li v odůvodněných případech (např. transformace) ke změně právního subjektu žadatele, je respektováno zachování jeho právní a umělecké kontinuity.

Podmínky pro udělení grantu: naprostá transparentnost hospodaření, tj. předložení a zveřejnění výročních zpráv (platí i pro subjekty, kterým tato povinnost nevyplývá ze zákona – viz níže) s veškerými povinnými údaji o mzdové hladině a detailním rozpisem nákladů a výnosů. Součástí výroční zprávy je zpráva o činnosti subjektu, včetně informace o personální struktuře subjektu, přehledný strukturovaný rozpočet, který zobrazuje náklady a příjmy subjektu, roční účetní závěrka, a to včetně všech příloh podle příslušných právních předpisů. Subjekty, které mají ze zákona povinnost auditu, zahrnou do výroční zprávy kopii auditorské zprávy za příslušný rok. Subjekty, kterým povinnost zpracovávat výroční zprávy nevyplývá přímo ze zákona, předloží a na svých webových stránkách zveřejní příslušné dokumenty a údaje obsahující: roční zprávu o činnosti subjektu, včetně informace o personální struktuře subjektu, přehledný strukturovaný rozpočet, který zobrazuje náklady a příjmy subjektu, roční účetní závěrku, a to včetně všech příloh podle příslušných právních předpisů, jednotlivě za uplynulé 4 roky.

Vztah HMP k subjektům v této skupině upraven na smluvním základě, kdy obsahem smlouvy o poskytnutí účelové dotace - grantu, dle ust. § 51 obč. zákoníku, je vymezení postavení a funkce subjektu v systému městské kultury a podmínky, které k jejich plnění město zaručuje. Součástí smlouvy jsou sankce za porušení smluvních ujednání, jejichž plnění HMP pravidelně kontroluje. Smlouva rovněž stanoví povinnost transparentního vykazování hospodaření instituce.

Dotace: Čtyřletý grant je poskytován nanejvýš do výše 70 % rozpočtových nákladů projektu/činnosti a pokrývá deficit rozpočtu.

Vstupními kritérii je splnění následujících podmínek:

- a) nejméně čtyřletá kontinuální činnost v daném oboru, zajišťování kulturní služby relativně stálým okruhem spolupracovníků. Dochází-li v odůvodněných případech (např. transformace) ke změně právního subjektu žadatele, je respektováno zachování jeho právní a umělecké kontinuity
- b) žádost jasně definuje souvislost projektu s cíli grantového systému HMP
- c) žádost obsahuje všechny požadované údaje a náležitosti
- d) žadatel potvrdil vyrovnání všech závazků vůči veřejným rozpočtům za uplynulé období
- e) žadatel předložil přehledně zpracovaný ekonomický rozpočet projektu/činnosti
- f) žadatel požadovaným způsobem zveřejnil výsledky své předchozí činnosti, včetně požadované formy výkazu hospodaření

Žadatel musí v projektu doložit poskytování veřejných kulturních služeb ve smyslu zákona č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, jako svoji převažující či hlavní činnost, a v souladu s Kulturní politikou hl.m. Prahy.

Žádosti jsou posuzovány:

formálně – na základě statutu, stanov, zakládací smlouvy žadajícího subjektu, nebo dle příslušného živnostenského oprávnění - posoudí OKP MHMP.

věcně – na základě doloženého přehledu umělecké a kulturní činnosti, s důrazem na prokazatelné umělecké výsledky v oboru za předcházející období. U žádostí o podporu projektů nad 1.000.000 Kč a u žádostí o podporu kontinuální činnosti je poskytování veřejných služeb posuzováno za období předchozích 4 let - posoudí a rozhodne Grantová komise.

Podmínky přijetí žádosti k projednání:

- včasné podání podepsané žádosti;
- řádné vyplnění formuláře ve všech bodech a odevzdání všech požadovaných příloh;
- řádné vyúčtování a vyhodnocení předešlých projektů podpořených z rozpočtu HMP;
- vypořádané závazky žadatele vůči státnímu a dalším veřejným rozpočtům, bezdlužnost na daních a na veřejném zdravotním a sociálním pojištění.

Odborné individuální posouzení probíhá ve třech rovinách podle kritérií, která vycházejí z Kulturní politiky hl. města Prahy a ve svém komplexu co nejobektivněji postihují kvalitu posuzovaného projektu/činnosti. První rovina zohledňuje úroveň dosavadní činnosti žadatele (jeho kredibilitu), druhá kvalitu (zejména uměleckou, odbornou) předkládaného projektu, třetí přiměřenost ekonomické rozvahy s přihlédnutím k dosavadnímu způsobu a efektivitě hospodaření žadatele.

Pzn. Následnou pasáž je možné komparovat s hodnocením státních dotačních titulů

Evaluace:

Hodnocení dosavadní činnosti žadatele (kredibilita)

Tato rovina zahrnuje především uměleckou kvalitu dosavadní činnosti žadatele, její odborný i společenský ohlas. Odborný ohlas žadatel dokládá publikovaným kritickým posouzením své činnosti a jiným průkazným způsobem. Společenský ohlas prokazuje především těmito fakty: počet uskutečněných veřejných prezentací své činnosti (představení, koncertů, nových výstav atp.), průměrnou návštěvností, průměrnou tržebností, průměrnou cenou vstupenky apod.

Tato rovina posouzení zahrnuje i hodnocení případného předchozího realizovaného grantového projektu/činnosti.

Kvalita předkládaného projektu/činnosti

Posuzuje se zejména umělecká (odborná) kvalita projektu/činnosti: původnost, nezaměnitelnost a význam v kontextu toho kterého uměleckého oboru či typu prostoru (víceoborové zařízení) i v kontextu kulturní nabídky hlavního města. Dále se posuzují předpoklady zprostředkovat téma na vysoké umělecké úrovni, vzdělávací a sociálně-společenské aspekty projektu (začleňování specifických skupin obyvatel Prahy do uměleckých a kulturních aktivit, a to jako realizátorů či jako diváků, posluchačů nebo návštěvníků). Součástí posouzení v této rovině je i kvalita zpracování projektu, schopnost srozumitelně, konkrétně a důvěryhodně formulovat jeho cíle a vize.

Posouzení rozpočtu projektu/činnosti

Toto kritérium váží především ekonomické aspekty projektu – přiměřenost nákladů na jeho realizaci, transparentnost, účelnost a hospodárnost plánovaného rozpočtu, přiměřenost jeho výnosů, schopnost zajistit pro financování projektu i další zdroje. Pokud žadatel nepředkládá

žádost poprvé, je přirozenou součástí tohoto hodnotícího kritéria podrobné vyúčtování přidělené dotace za poslední účetně uzavřené období. Součástí tohoto posouzení je také návrh hodnotitele na úpravu výše požadované dotace, případně na účelovou specifikaci dotace.

Pzn. Bodová škála je vytvořena z propočtu 100 % = 100 bodů. Je stanovena váhou tří rovin posouzení v poměru 40 (kredibilita): 30 (kvalita projektu): 30 (ekonomická rozvaha).

1. Hodnocení dosavadní činnosti žadatele (kredibilita)

maximální počet bodů 40

1.1. umělecká (odborná) kvalita dosavadní činnosti žadatele

12-16 bodů:

původní nezaměnitelná činnost a tvorba rozvíjející umělecký obor nebo činnost, která na vysoké úrovni reflektuje, spojuje a rozvíjí oborově/žánrově/různorodou kulturní nabídku na území hl.m.Prahy, pravidelná tuzemská odborná reflexe, účast vysoce uznávaných mezinárodních i tuzemských umělců na činnosti a tvorbě, výjimečné postavení v tuzemském kontextu nebo výjimečné postavení v kontextu kulturní nabídky na území hl.m. Prahy, koprodukce s významnými zahraničními partnery

8-11 bodů:

soustavně kvalitní činnost a tvorba s prvky inovace, oborový přesah kulturní činnosti, pravidelná tuzemská odborná reflexe, účast uznávaných umělců a odborníků na činnosti a tvorbě, uznávané postavení v kontextu kulturní nabídky na území hl.m. Prahy, koprodukce s významnými tuzemskými partnery

0-7 bodů:

obvyklá, běžná činnost a tvorba, občasná odborná reflexe, účast na méně významných tuzemských akcích, lokální postavení v celopražském kontextu

1.2. vzdělávací a společensko-sociální význam činnosti

0-8 bodů:

programové zacílení tvorby a činnosti na minoritní skupiny obyvatel (děti, mládež, důchodci, národnostní menšiny, nemocní či postižení apod.), osvětové, preventivní a vzdělávací aspekty projektu/činnosti

1.3. společenský ohlas dosavadní činnosti

12-16 bodů:

vynikající návštěvnost (71 – 100%) nebo vysoký počet účastníků projektu, četný publicistický ohlas tvorby a činnosti v médiích

8-11 bodů:

průměrná návštěvnost (41 – 70%) nebo značný počet účastníků projektu, publicistický ohlas tvorby a činnosti v médiích

0-7 bodů:

nízká návštěvnost (do 40%) nebo malý počet účastníků projektu, zanedbatelný publicistický ohlas tvorby a činnosti v médiích

2. Kvalita předkládaného projektu

maximální počet bodů 30

2.1. odborné a umělecké cíle projektu

12-22 bodů:

původní jedinečný cíl činnosti a tvorby s možným přesahem do mezinárodního kontextu, rozvoj oboru či oborový přesah projektu, účast vysoce uznávaných umělců na činnosti a tvorbě, koprodukce s významnými zahraničními partnery, výjimečný projekt v kontextu kulturní nabídky na území hl.m.Prahy

6-11 bodů:

kvalitní cíl činnosti a tvorby s dosahem do tuzemského kontextu spolu s významným postavením v kontextu kulturní nabídky na území hl.m.Prahy, účast vysoce uznávaných

umělců a odborníků na činnosti a tvorbě, koprodukce s významnými tuzemskými partnery, rozvoj originality umělce či konkrétního prostoru na území HMP.

0-5 bodů:

obvyklý, běžný cíl činnosti a tvorby, lokální zacílení projektu

2.2. vzdělávací a společensko-sociální zacílení

0-8 bodů:

programové zacílení tvorby a činnosti na minoritní skupiny obyvatel (děti, důchodci, národnostní menšiny, nemocní či postižení apod.), vzdělávací aspekty projektu

3. Ekonomické parametry projektu

maximální počet bodů 30

3.1. Hodnocení dosavadního hospodaření žadatele

11-20 bodů:

plnění rozpočtu nevykazující výraznou ztrátu, transparentní a účelné vynakládání prostředků, ostatní zdroje financování, alespoň 25% míra soběstačnosti s ohledem na typ aktivit, pravidelný audit a zveřejněné výroční zprávy se všemi náležitostmi

6-10 bodů:

mírné výkyvy ve výsledcích hospodaření, přiměřené vynakládání finančních prostředků popř. s dílčími nedostatky či nejasnostmi, míra soběstačnosti v rozsahu 15 – 24% s ohledem na typ aktivit, není-li pravidelný audit, jsou alespoň zveřejňovány výroční zprávy

1-5 bodů:

zpochybnitelná transparentnost výsledků dosavadního hospodaření, nejasnosti s vynakládáním finančních prostředků, nízká míra soběstačnosti s ohledem na typ aktivit, nedostatečně zveřejněné údaje (audit, výroční zprávy)

0 bodů:

netransparentní výsledky dosavadního hospodaření

3.2. Přiměřenost a uznatelnost nákladů, reálnost uskutečnění projektu

8-10 bodů:

návrh rozpočtu je přiměřený cílům a způsobu zpracování projektu, projekt je uskutečnitelný podle uvedeného rozpočtu a harmonogramu, navrhované náklady jsou uznatelné a reálná výše odpovídá kvalifikovanému odhadu

4-7 bodů:

návrh rozpočtu je přiměřený cílům a způsobu zpracování projektu, vykazuje dílčí nejasnosti, jsou dílčí pochybnosti o uskutečnitelnosti projektu podle uvedeného rozpočtu a harmonogramu, (uvést stručně důvody)

1-3 body:

o přiměřenosti návrhu rozpočtu cílům a způsobu zpracování projektu jsou důvodné pochyby, rozpočet vykazuje závažné nejasnosti a rozpory, jsou značné pochybnosti o uskutečnitelnosti projektu podle uvedeného rozpočtu a harmonogramu (uvést stručně důvody)

0 bodů:

návrh rozpočtu je nepřiměřený cílům a způsobu zpracování projektu

Závěr:

Záměrem bylo poskytnout možnost vlastního srovnání principů evaluace u čtyř různých dotačních titulů. Grantové systémy v oblasti kultury a umění najdeme pochopitelně i u některých dalších krajů a dalších měst. Nebývají tak sofistikované, obyčejně z prostého důvodu, a tím je objem finančních prostředků, které mají k dispozici. Např. Praha v grantovém systému pro oblast divadla měla např. pro rok 2010 k dispozici cca 120 mil. Kč oproti takovému Brnu, které pro rok 2009 mělo pro celou oblast kultury v grantech kolem 15 mil. Kč. A jak je výše připomenuto: v Brně je to v roce 2014 už jen 12 mil. Kč. Ale oproti předcházejícím létům alespoň procházejí expertním posouzením V celém státě a na všech

úrovních však přetrvává nepoměr objemů vynakládání veřejných prostředků mandatorním způsobem/tedy ze zákona nárokové/ na instituce zřizované státem, kraji a městy a fakultativní alokací /tedy nenárokovou/, poskytované prostřednictvím grantů na kulturní služby, poskytované jinými než veřejnými subjekty.

Prameny: webové stránky MK ČR a MHMP, divadlo.cz

VIII. Neziskový sektor a jeho financování

Pzn. Následná pasáž je jen pro základní orientaci v problematice a vychází ze starších dat

Nejdříve je potřeba připomenout základní klasifikaci kulturních služeb. A tedy i rozlišování její infrastruktury. V první řadě jde o veřejný sektor, tedy o veřejné kulturní služby, které poskytuje v našem případě stát, kraje a obce. Jsou financovány z veřejných zdrojů (státního rozpočtu a rozpočtu krajů, měst a obcí). Instituce, které jsou zatím účelem veřejnými subjekty zřizovány, mají povětšinou právní subjektivitu příspěvkových organizací. Vedle veřejného sektoru existuje v oblasti kultury a umění přirozeně i soukromý sektor. A ten má dva základní segmenty, které se svojí povahou i určením zásadně liší. V první řadě jde o aktivity, které jsou založeny a provozovány za účelem zisku, mají podnikatelský záměr, chovají se i v této oblasti tržně a jsou provozovány buď fyzickými osobami na základě živnostenského oprávnění nebo jako obchodní společnosti. Druhým rozhodujícím segmentem jsou nestátní neziskové organizace (tzv. NGO), kde důležité slovo je *nestátní*, protože i státní organizace jako např. Česká filharmonie může být nezisková. Jejich právní subjektivitou v našem právním řádu jsou občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti či nadace. Jsou to aktivity, které nebyly založeny za účelem zisku, ale pro veřejně prospěšnou činnost. Termín „neziskový“ ale ještě neznamená, že nemohou vytvořit zisk. Jedním z definičních znaků je však skutečnost, že případný zisk musí vrátit do předmětu své hlavní činnosti, tedy do kulturní služby.

Nadační investiční fond, Fórum dárců a další informační zdroje

Vláda ČR v 90. letech vyčlenila 1% akcií z privatizace a prostřednictvím nadačního investičního fondu (dále jen NIF) je určila jako podporu veřejně prospěšné činnosti. V první etapě dělení prostředků byla uzavřena smlouva s 38 nadacemi a ve druhé s 64 nadacemi. V letech 1999–2003 byla nadacím celkem rozdělena 1 mld. a 882 mil. Kč, z čehož kulturním nadacím připadlo 16,8 %. Přestože podporu z **Nadačního investičního fondu (NIF)** získalo celkem devět kulturních nadací, mezi nimi i transformované bývalé kulturní fondy, nejsou dodnes tyto nadace dostatečně silné na to, aby byly schopny pokrývat oborové potřeby. Je to dáno reálnými možnostmi hospodaření s nadačním majetkem, který tvoří základní zdroj příjmů nadací. Hospodaření s nadačním majetkem je determinováno hlavně slabou výnosností tzv. málo rizikových bankovních produktů, kam je možno investovat finanční prostředky. Celková suma, kterou kulturní nadace získaly z NIFu do svého nadačního jmění, představuje 170 437 tisíc Kč. Vzhledem ke skutečnosti, že NIF nadacím poskytl finanční prostředky za podmínky navýšení jejich nadačního jmění, ze kterého lze užívat pouze výnosy, umožňují tyto prostředky potenciální výnos mezi 1,7–6,8 milionu Kč ročně, jež mohou tyto nadace díky NIFu ročně rozdělovat.

Přehled kulturních nadací podpořených z NIF

(v Kč)

	I. etapa	II. etapa	Ce lkem	Celková výše nadačního

				jmění k dubnu 2005
Nadace Český hudební fond	24 158 000	18 871 000	43 029 000	224 452 800
Nadace Český fond umění		17 235 000	17 235 000	151 748 663
Nadace Český literární fond	23 720 000	18 108 000	41 828 000	98 687 511
Nadace české architektury		15 599 000	15 599 000	62 245 3 90
Nadace Život umělce		17 017 000	17 017 000	46 691 6 40
Nadace Barokního divadla Zámku Český Krumlov	5 565 000	12 326 000	17 891 000	32 904 0 00
Nadace pro současné umění		15 272 000	15 272 000	20 861 0 00
Nadace Pražské komorní filharmonie	1 543 000		1 543 000	3 006 9 50
Nadace Sdružení knihoven České republiky	1 023 000		1 023 000	1 523 0 00
CELKEM			17 0 437 000	642 120 954

Fórum dárců je občanské sdružení, které svojí činností již přes 10 let úspěšně podporuje rozvoj filantropie v České republice. Členy Fóra dárců jsou významné nadace a nadační fondy (sdružuje Asociaci nadací a Asociaci nadačních fondů) a firemní dárci. Provozuje např. i systém dárcovských SMS. Poskytuje poradenské a konzultační služby jak v oblasti firemní filantropie (strategie, výběr vhodného veřejně prospěšného projektu), tak i legislativních otázek, spojených s filantropickými aktivitami (jak založit nadaci, nadační fond, právní a daňové povinnosti). Zastřešovala i komunikaci a alokaci prostředků z Národního investičního fondu. Celostátně působící nadace, které poskytovaly nadační příspěvky se hlásily do jedné ze šesti oblastí, v níž chtěly výnosy z NIF rozdělovat: sociální a humanitární, zdravotní, kulturní, ochrana lidských práv, ochrana životního prostředí, vzdělávání. Výsledky výběrového řízení a návrh rozdělení finančních prostředků schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR usnesením č. 413 ze dne 8. července 1999. V sedmi vyhlášených oblastech bylo 39 nadacím rozděleno 483 796 000 Kč. Jedna nadace příspěvek z NIF odmítla. Nejvyšší příspěvek jedné nadaci činil 38 810 000 Kč a nejnižší 1 023 000 Kč. Etapa rozdělování příspěvků z NIF proběhla v roce 2001 a výsledky schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR v prosinci 2001. Celkem bylo 64 nadacím rozděleno 849,3 milionů korun a podíl na budoucích výnosech z prodeje akcií v portfoliu NIF. Příspěvek z NIF v I. etapě rozdělování získalo celkem 39 nadací, ve II. etapě 64 nadací. Tedy celkem 73 nadací.

Fórum také zveřejňuje žebříčky nadací a nadačních fondů. Naposled jsou však údaje z roku 2008. Do působení v oblasti kultury dále zasahuje například i Nadace Českého rozhlasu s rozpočtem kolem 10 mil. Kč či nově založená Nadace Dáši a Václava Havlových Vize 97 s počátečním ročním rozpočtem cca 1.250 tis. Kč.

Výroční zpráva Fondu dárců uvádí, že v roce 2008 bylo podle Standardů odpovědné firmy (dle metodiky SOF) z celkem 600 mil., které soukromý sektor uvolnil jako podporu veřejného sektoru, pro kulturu alokováno **48 mil. Kč**. Další výroční zprávy už tato data neuvádějí.

Dalším možným zdrojem informací o neziskovém sektoru je Informační centrum neziskových organizací (viz též www.neziskovky.cz), které uvádí např. počet neziskových organizací v roce 2010 v ČR: občanských sdružení 71 000, nadací 449, nadačních fondů 1 199, obecně prospěšných společností 1 916 a ostatních registrovaných právnických osob 4 355. Z jejich údajů vyplývá, že činnosti v kultuře se přímo věnuje kolem 4% těchto organizací. Centra pro výzkum neziskového sektoru vypracovalo pro Radu vlády pro nestátní neziskové organizace *Rozbor financování nestátních neziskových organizací za rok 2008*, který byl vládě předložen 3.3.2010. V roce 2008 vložil stát do neziskového sektoru 6,3 miliardy Kč, tj. 53% veškeré veřejné podpory, kraje 1,5 miliardy Kč, obce 3,7 miliardy Kč státní fondy 180 milionů Kč. Z prostředků státu a krajů bylo podpořeno cca 10% nestátních neziskových organizací.

Varující jsou ale následující údaje. Ze státní podpory jde na kulturu a památky jen 4,6 % celkového objemu a přitom na podporu sportu a tělovýchovy směřuje rovnou 17%. Obdobný nepoměr je i u výdajů obcí a měst. Na kulturu a památky směřuje 19% jejich celkové podpory neziskového sektoru a na sport až 39% této podpory. Data o počtu neziskových organizací uvádějí pro rok 2008 jejich větší počet než Informační centrum pro rok 2010 (viz výše) v případě občanských sdružení (81 000), v podstatě shodný počet o.p.s., ale diametrálně se liší údaje o nadacích a nadačních fondech. Podstatné sdělení ale je, že v roce 2008 bylo na podporu kultury a památek prostřednictvím neziskových organizací uvolněna ze všech veřejných rozpočtů celková částka **1.350 mil. Kč**, což tvoří 11,5% celkové podpory neziskového sektoru. Je třeba připomenout, že 58% této podpory jde z rozpočtů obcí a měst. *Aktuální data lze generovat dle potřeby ze Satelitního účtu kultury (2013).*

Finance investované do umění prostřednictvím českých nadací a fondů

Kapitola se zaměřuje na mapování těch neziskových organizací mezi jejichž aktivity a cíle patří i financování a podpora uměleckého sektoru. Monitoring organizací probíhal hlavně prostřednictvím internetu: www.culturenet.cz, <http://neziskovky.cz/cz/infosluzby/fundraising/GK/>.

Bylo zmapováno celkem 75 organizací. Výsledné informace se týkají 15 z těchto subjektů, neboť ostatní neuvádějí na svém webu výroční zprávy ani informace o svých finančních aktivitách. Nereagovaly ani na přímé dotaz, případně se nejedná o reprezentativní případy. Cílem monitoringu bylo zjistit množství financí, které každý rok nestátní neziskový sektor investuje do umění. Informace byly získány z dat uvedených ve výročních zprávách nebo na internetových stránkách dané organizace. Jednotlivé organizace byly zkoumány podle oborů – divadlo, hudba, tanec, vizuální umění, literatura, film, kulturní dědictví a víceoborové. Informace a data jsou tříděny i v následujícím přehledu. Každá nadace nebo nadační fond jsou stručně charakterizovány a doplněny o informace, týkající se finančních příspěvků pro kulturu. Data o objemu investic byla čerpána z přístupných dokumentů, přičemž některé organizace zveřejnily i roky minulé, některé pouze informace za rok 2009 nebo 2010. *Následná data lze verifikovat dle aktuálních výročních zpráv jednotlivých subjektů*

Sledované nadace a fondy:

Literatura

Nadace Český literární fond

Nadace Český literární fond nadále zůstává jedním z mála alternativních zdrojů trvalé podpory nekomerčních aktivit v oblastech tvorby a interpretace slovesného umění, publicistiky a vědy. Posláním a účelem působení Nadace ČLF je podpora tvůrčí činnosti a nekomerčních projektů v oblasti literatury, vědy, divadla, filmu, rozhlasu, televize, novinářství a zábavního umění. Uvedené poslání Nadace je naplňováno výběrovým řízením o poskytnutí nadačního příspěvku z každoročně veřejně vyhlášeného nadačního programu. Nadace rozdělovala v průměru posledních let cca 250 nadačních příspěvků ročně.

Finanční prostředky udělené za rok 2008

K termínu účetní závěrky ke dni 31. 12. 2008 vykazovala nadace stav nadačního jmění ve výši 100 692. 722, 99 Kč

Literatura

V oblasti původní a překladové literatury bylo rozděleno 54 nadačních příspěvků v celkové výši **961.000 Kč**

Dramatická tvorba

Celkem uděleno 17 nadačních příspěvků ve výši **368.000 Kč**

Publicistika

Rozděleno 9 nadačních příspěvků v celkové výši 216.000 Kč

V oblasti podpory **vědy** bylo rozděleno 37 nadačních příspěvků v celkové výši 397.000 Kč

Kulturním obcím bylo rozděleno 8 nadačních příspěvků v celkové výši **160.000 Kč**

Z **rezervy** správní rady rozděleno dalších 5 nadačních příspěvků v celkové výši 497.683,10 Kč

V projektu **Literární profily** bylo rozděleno 14 nadačních příspěvků v celkové výši **70.000 Kč**

Celkem Nadace ČLF v roce 2008 rozdělila 159 nadačních příspěvků ve výši **2.689.683,10 Kč**: z toho 96 grantů v objemu 1.613.683,10 Kč, 56 stipendií ve výši 796.000 Kč a 7 cen v celkové výši 280.000 Kč

Finanční prostředky udělené za rok 2009

Literatura

Celkem bylo v oblasti literární tvorby rozděleno 46 nadačních příspěvků v celkové výši **1.040.000 Kč**

Dramatická tvorba

Celkem bylo ve výběrovém řízení pro dramatickou tvorbu uděleno 17 nadačních příspěvků ve výši **344.000 Kč**

Hudba

Hudební nadace OSA

Nadace Bohuslava Martinů

Nadace český hudební fond

Hudební nadace OSA

OSA (Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o. s.) je občanským sdružením, zastupujícím více než 6.500 domácích a více než 1.000.000 zahraničních nositelů autorských práv (skladatelů, textařů, nakladatelů). Posláním OSA je správa autorských majetkových práv zastupovaných autorů a vlastních členů, včetně tzv. kolektivní správy. Je prostředníkem mezi autory a uživateli jejich děl. Autorům poskytuje služby spojené s výběrem a následným rozúčtováním autorských odměn, včetně zpracování dat od uživatelů a právních služeb. OSA podporuje prostřednictvím své Nadace hudební scénu (živé hudební produkce, dobročinné akce, benefiční koncerty, podporu výroby, vydávání a zpřístupnění hudebních děl). Hudební nadace OSA (spolu se zakladatelským subjektem) rozdělila v projektu **Partnerství** v roce 2010 na podporu hudebních projektů cca **5 mil. Kč**.

Nadace Bohuslava Martinů

Nadace Bohuslava Martinů poskytuje nadační příspěvky ve smyslu svého poslání "všestranně napomáhat k poznávání, šíření a uplatňování celého životního díla Bohuslava Martinů i poznání jeho života a osobnosti v nejširších souvislostech v jeho vlasti i v celém světě." Nadace může podpořit pouze ty projekty, které významným způsobem přispívají k naplnění tohoto poslání.

V roce 2007 byly příspěvky Nadace ve výši **3 062 795 Kč**

V roce 2008 ve výši **2 969 560 Kč**

V roce 2009 ve výši **2 980 000 Kč**

Nadace Český hudební fond

Nadace (stejně jako např. literární či výtvarný fond) je výsledkem složitého transformačního procesu, zahájeného v roce 1990 na půdě tehdejšího Českého hudebního fondu, jednoho z tzv. kulturních fondů, působících v Československu od svého založení v roce 1954.

Uvedená čísla dokládají, že nadační příspěvky na podporu hudební kultury v České republice mezi léty 1998 a 2008 nikdy neklesly pod hodnotu **5 milionů Kč** za rok. Rok 2009 přinesl zásadní změnu. Nadace v souladu se svým statutem a zákonem č.227/97 rozděluje v podobě nadačních příspěvků výnosy z nadačního jmění a ostatního majetku. V případě Nadace CHF představuje nadační jmění (totiž to, které je jako peněžité a nepeněžité vklad zapsáno v nadačním rejstříku) drtivou většinu celého jejího majetku a v tomto roce v souvislosti s finanční krizí poklesly dramaticky výnosy nadačního jmění.

Přehled výše poskytnutých nadačních příspěvků má zjevně sestupnou tendenci: V roce 1998, kdy Nadace v nově transformované podobě začínala 7 mil. Kč, o necelých deset let později je to už v roce 2007 6 mil. Kč, v roce 2008 jen 5 mil. Kč a v roce 2009 dokonce pouhých **2,6 mil. Kč sic!**, tzn. jen třetinu původně rozdělované částky.

Vizuální umění

Nadace pro současné umění Praha

Nadace české architektury

Nadace českého výtvarného umění

Tranzit

Nadace pro současné umění Praha

Cílem činnosti Nadace (u vzniku stálo Sorosovo Centrum pro současné umění) byla „podpora rozvoje současného výtvarného umění jako důležité součásti harmonicky se rozvíjející občanské společnosti“. Program byl navržen k podpoře svobodné, ideologií ani komerčními tlaky neovlivněné, tvořivosti umělců i k posílení sociální role výtvarného umění. A z toho vyplynula základní kritéria, podle kterých jsou rozdělovány nadační příspěvky: kritérium umělecké kvality a kritérium sociální působnosti umění.

V roce 2001 se Nadace stala příjemcem příspěvku z finančních prostředků, vyčleněných pro Nadační investiční fond (NIF) ve druhé etapě, ve výši 15.272.000 Kč. 85% tohoto příspěvku bylo vloženo do nadačního jmění formou podílových listů s cílem užívat výnosy těchto fondů formou nadačních příspěvků. Zbýlých 15% příspěvku, tj. 2.250.000 Kč bylo určeno pro rozdělení formou grantů během následujících dvou let a to částkou 1.800.000 již v roce 2002. V roce 2003 bylo z NIFu navýšeno nadační jmění o dalších 5.125 tis. Kč, v roce 2004 o 8.991 tis. Kč a konečně v roce 2006 o 1.970 Kč. Paradoxně, jak se navyšovalo jmění Nadace, postupně klesala hodnota jeho výnosů. V roce 2006 to bylo 827 tis. Kč, v roce 2007 635 tis. Kč, v roce 2008 410 tis. Kč. Už v tomto roce byla nadace schopna uspokojit jen 9% požadovaných příspěvků. A protože se v roce 2008 prohloubila krize na finančních trzích, tak na rok 2009 zůstalo na granty vyčleněno už jen pouhých **100 tis. Kč**.

Druhy poskytovaných grantů v uplynulém desetiletí:

Výroční grant - k veřejné prezentaci umělecké tvorby nadaných, dosud neetablovaných umělců.

Výroční grant pro tvorbu sociálních minorit - současné umění jako nástroj sociální integrace znevýhodněných skupin.

Výroční grant pro tvorbu díla ve veřejném prostoru – napomoci vzniku děl ve veřejném prostoru

Doplňkový grant - napomoci k realizaci drobnějších tvůrčích iniciativ a k účasti českých umělců na mezinárodních akcích

Specifický grant na podporu programů CSU Praha“ je prostředkem, stanoveným ve statutu nadace a jeho účelem je realizace projektů CSU Praha, které sledují cíl totožný s cílem NSU Praha.“ Tento grant není udělován z prostředků NIF a jelikož nadace nemá v současné době jiný zdroj, není udělován.

Pro rok 2010 je jediným zdrojem pro financování výročních grantů NSU Praha opět jen výnos z nadačního jmění, vytvořeného příspěvkem Nadačního investičního fondu (NIF). Pro rozdělení třetím osobám v otevřené veřejné soutěži má NSU Praha pro rok 2010 částku **500 000,-Kč**.

Nadace české architektury

Nadace byla založena s cílem prezentovat architekturu jako součást současné kultury.

Udělenými granty podporuje výstavní, přednáškové a publikační aktivity zaměřené na českou i zahraniční architekturu. NČA nerealizuje vlastní programy, nepodporuje provoz a aktivity škol architektury a nepřispívá na vlastní profesní činnost architektů. NČA každoročně vypisuje výběrové řízení na rozdělení nadačních příspěvků (grantů).

Pro rok 2008 vypsala správní rada NČA výběrové řízení, ve kterém byla rozdělena částka 1.000 000 Kč mezi projekty se zaměřením na výstavní aktivity 670 000 Kč, na publikační a přednáškovou činnost 330 000 Kč. Vedle výběrového řízení přidělila správní rada na základě individuální žádosti čtyři mimořádné nadační příspěvky celkem ve výši 120 000 Kč. Celková částka nadačních příspěvků za rok 2008 činí 1068688 Kč.

V roce 2009 vypsala správní rada NČA výběrové řízení, ve kterém byla rozdělena částka 1.000 000 Kč mezi projekty se zaměřením na výstavní aktivity 718 500 Kč, na publikační a přednáškovou činnost 281 500 Kč. Vedle výběrového řízení přidělila správní rada na základě individuální žádosti tři mimořádné granty celkem ve výši 218 000 Kč. Celková částka poskytnutá na granty za rok 2009 činila **1 503 000 Kč**.

Nadace českého výtvarného umění

je jednou z největších a nejvýznamnějších nadací v České republice. Jejím posláním je podpora výtvarného umění, bez ohledu na obor, žánr a výtvarnou orientaci. Nadace podporuje výtvarné projekty formou nadačních příspěvků (grantů), pořádáním a spolupřádáním výstav. Nadační příspěvky jsou přidělovány správní radou v průběhu celého roku. Granty jsou vypisovány každoročně a jejich úhrnná suma je závislá na finanční situaci NČVU v tom kterém roce. Nejvýznamnější složku grantových příspěvků představují prostředky z prostředků Nadačního investičního fondu (NIF), které NČVU na základě výběrového řízení spravuje. Je jednou z mála nadací, které dokázaly vhodným investováním těchto prostředků zajistit jejich trvalé výnosy, a to i v krizovém období. Mandatorním poskytováním příslušných grantů není zatěžován vlastní rozpočet Nadace. NČVU vyhlásila výběrové řízení na poskytnutí příspěvků z prostředků NIF za rok 2010 v celkové výši **600 000 Kč**, určených k podpoře projektů v oblasti výtvarného umění.

Nadace uděluje dále i roční Stipendium B. Najdenova, které je určené nejlepšímu studentu oboru sochařství – figurální tvorba AVU.

Tranzit

Tranzit je privátní iniciativa vzniklá v roce 2001 a zaměřená na realizaci projektů současného umění ve střední Evropě. Její aktivity, podporované Erste Bank Group, prostřednictvím její nadace (Erste Stiftung) vytváří mezioborovou platformu, která umožňuje dialog mezi umělci, kurátory, kritiky a veřejností. Tranzit podporuje lokální umělecké a teoretické aktivity. Před institucemi dává přednost jednotlivcům a realizovatelným projektům menšího rozsahu, které však mohou mít významný místní a mezinárodní přínos. Podpora je adresována především procesuálně orientovaným, inovačním a experimentálním projektům a také těm, které jsou životaschopné v dlouhodobějším časovém horizontu. Tranzit podporuje partnerskou spolupráci, vytváření sítě mezinárodních, mezigeneračních a mezioborových kontaktů a vzájemnou výměnu poznatků a zkušeností. Typickou aktivitou v České republice, Slovensku a Rakousku jsou v posledních letech dvoutměsíční rezidenční pobyty pro umělecké profese ve výši 1 050 € měsíční podpory. Uvádíme to jako pozitivní příklad vstupu komerčního (v tomto případě bankovního) sektoru do podpory současného umění.

Film

Státní fond pro podporu české kinematografie

Filmová nadace RWE

Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie

Státní fond pro podporu kinematografie je oproti Státnímu fondu kultury plně funkční. V roce 2008 vydal na příspěvky 210 mil. Kč a vytvořil přebytek svého rozpočtu, protože jako další zdroj Fondu přibýly ze zákona poplatky za reklamy v televizi. V roce 2009 vydal Fond na podporu české kinematografie **191 mil. Kč**.

Rada Státního fondu pro podporu a rozvoj české kinematografie v prvním čtvrtletí roku 2010 podpořila 47 projektů celkovou částkou 58.473.000 Kč. Ve druhém čtvrtletí bylo podpořeno 66 projektů celkovou částkou 91.650.000,- Kč. A konečně ve třetím čtvrtletí 26 projektů ve výši 35 365 000 Kč. V roce 2010 (ještě před ukončením fiskálního roku) vydal Fond celkem **185 488 tis. Kč**. Správce Fondu Ministerstvo kultury ČR ale současně informovalo, že oproti plánům dojde k poklesu finančních příjmů Fondu. Důvodem je především pokles příjmů z využití archivních filmů z období bývalého státního monopolu Československého filmu, k nimž práva výrobce náležela právě Fondu.

Státní fond kultury je oproti tomu od roku 2008 nefunkční a od toho roku nepřispívá na kulturní a umělecké projekty.

Filmová nadace RWE

Byla založena v Praze v roce 2006. Je určena k podpoře současné scénaristické tvorby. Od vzniku Filmové nadace RWE & Barrandov Studio v roce 2006 obdržel její výbor k posouzení

již 754 žádostí. Celkem 41 autorů si pak rozdělilo příspěvky v celkové výši téměř 4 miliony korun. Do 5. ročníku (2010) výběrového řízení obdržela Filmová nadace RWE & Barrandov Studio celkem 111 žádostí, což je nejvíce od jejího založení. Do dvou kategorií bylo nakonec přijato 88 žádostí. Mezi autory literární přípravy filmové a televizní tvorby rozdělí nadace v roce 2010 **600 tis. Kč**.

Víceoborové

Nadace život umělce

Česko-německý fond budoucnosti a další fondy mezinárodní spolupráce
tady bych odkázala na kap. mezinárodní spolupráce – kde je výčet fondů a nadací zaměřených na mezinárodní spolupráci a oblast rezidencí

Nadace život umělce

Zřizovateli je šest profesních organizací: Herecká asociace, Asociace hudebních umělců a vědců, Svaz autorů a interpretů, UNIE - Odborový svaz orchestrálních hudebníků ČR, UNIE-Odborový svaz profesionálních zpěváků ČR a Uměleckého sdružení Artes.

Cílem Nadace je: 1) Aktivní podpora mladých výkonných umělců 2) Podpora projektů 3) Podpora výkonných umělců seniorů zpěvákům, orchestrálním i sólovým umělcům 4) Správa a péče o pietní místa.

Nadace uvolňuje podporu ze dvou zdrojů. Jednak z výnosů prostředků vložených z Nadačního investičního fondu a jednak příspěvky z prostředků samotné Nadace. V roce 2009 bylo z výnosů NIF uvolněno na podporu uměleckých projektů 755.000 Kč a na stipendia 57.000 Kč a z prostředků samotné Nadace na projekty 2.626.900 Kč a na studijní stipendia 191.000 Kč. Jako přímá podpora umění tak bylo v roce 2009 přiděleno celkem **3.629 tis. Kč**. V roce 2008 byla tato podpora v celkové výši 2.454 tis. Kč a v roce 2007 1.946 tis. Kč. I tato Nadace v posledních třech letech své příspěvky navyšuje včetně toho, že každý rok vydává cca 250 tis. Kč na ceny za umělecké výkony a celoživotní práci.

Česko-německý fond budoucnosti a další fondy mezinárodní spolupráce

V kapitole Mezinárodní spolupráce (5.3.3) uvedeny a popsány fondy, věnující se mezinárodní spolupráci (Mezinárodní visegradský fond, Česko-polské fórum, Fond spolupráce středoevropské iniciativy), stejně jako evropské fondy a programy, včetně rezidencí. Zde jako příklad uvádíme pouze praxi podpory umění Česko-německého fondu budoucnosti:

V roce 2008 bylo podle žánrů pro oblast umění rozděleno (v tisících Kč):

V literatuře 1.715, tanci 424, hudbě 5.579, divadlu 4.766, filmu 2.072, pro výtvarné umění 3.142 a pro vícežánrové obory 4.525. Celkem 22.223 tis. Kč

V roce 2009 bylo podle žánrů rozděleno (v tisících Kč):

V literatuře 503, tanci 442, hudbě 6.236, divadlu 4.724, filmu 3.776, pro výtvarné umění 5.388 a pro vícežánrové obory 6.467. Celkem **27.626 tis. Kč**

Odkaz na Česko-německý fond budoucnosti je i proto, že je jeden z mála zdrojů podpory, který i ve složitém roce 2009 **navýšil** svůj kulturní rozpočet.

Závěr:

Je velice složité získávat ucelené informace o financování nestátních neziskových organizací v oblasti profesionálního umění. A téměř nemožné o financování podnikatelského sektoru v oblasti umění. Existuje řada nadací, fondů a programů podnikatelských subjektů (ČEZ, OKD atd.), třeba jen s regionální působností, které v omezené míře zasahují i do podpory živého umění. Kultura v ČR postrádá dominantního privátního donátora na způsob loterie Camelot ve Velké Británii (či loterijních zisků dalších evropských zemí, ve Finsku např. již od 20. let minulého století). O funkčnosti či využitelnosti Sazky a.s. a dalších sazkových a loterijních společností v tomto smyslu je nadbytečné psát. Schází větší informovanost jak stran financování, tak přesnější data stran zaměstnanosti obou těchto sektorů. Vedle *satelitních účtů kultury* je nejuplnějším materiálem vládní dokument *Rozbor financování*

nestátních neziskových organizací za rok 2008. Ale ani tato data už dnes neumožňují vyhodnotit komplexně ekonomický potenciál (včetně ekonomického prostředí) neziskové sféry v oblasti kultury jako součásti národního hospodářství.

IX. Právní formy provozování profesionální umělecké činnosti v ČR

Manuál obsahuje:

Občanské sdružení
Příspěvková organizace obce
Nadace a nadační fondy
Obecně prospěšná společnost

Fyzická osoba (živnost volná)
Společnost s ručením omezeným
Akciová společnost
Ostatní společnosti

Zvláštní daňové a jiné předpisy
Společné povinnosti

Manuál neobsahuje:

1. Zavedení nové právnické neziskové osoby podle nového **Občanského zákona** (zákon č.89/2012 Sb.), který vstupuje v platnost 1. 1. 2014 – **ústav - respektive z.ú. (zapsaný ústav)**
2. **Status veřejné prospěšnosti** dle identického zákona

Pzn. Každý sám dostuduje z platné legislativní úpravy (včetně změn, týkajících se např. občanských sdružení a jejich transformace na „spolky“ či další platnosti existence obecně prospěšných společností a novou úpravu nadačních fondů)

Občanské sdružení

Definice:

spolky, společnosti, svazy, kluby, hnutí (nepolitická) a jiné formy sdružení občanů jsou zakládána za účelem výkonu sdružovacího práva jako *občanská sdružení* (dále jen *sdružení*). Na rozdíl od politických stran a hnutí má *sdružení* charakter nepolitický a cílem a předmětem takového *sdružení* může být i činnost divadelního (hudebního, pěveckého) souboru či provozování divadla (koncertní sítě, galérie atd.), pokud nemá charakter výdělečné činnosti. Lze ji využít např. pro divadlo, kdy se ke společné činnosti sdruží členové sdružení, např. členové souboru.

Založení:

Založit *sdružení* mohou nejméně tři občané, z nichž alespoň jeden musí být starší 18 let, kteří ustaví přípravný výbor.

Registrace:

Přípravný výbor podá písemný návrh na registraci poštou nebo na podatelně Ministerstva vnitra (U Obecního domu 3, 112 20 Praha 1).

K návrhu je třeba dodat jména a příjmení, rodná čísla a adresy členů přípravného výboru, u osob mladších 18 let uvést zmocněnce. Návrh musí podepsat všichni členové výboru a musí připojit stanovy.

Stanovy (náplň):

Název *sdužení* – musí se lišit od názvu právnické osoby, která již vyvíjí činnost na území ČR

Sídlo *sdužení*

Cíle činnosti

Práva a povinnosti členů

Orgány *sdužení*, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů, oprávněných jednat jeho jménem

Ustavení o organizačních jednotkách (pokud budou zřízeny a pokud budou jednat svým jménem)

Zásady hospodaření (zdroj příjmů, způsob užití příjmů, kontrola hospodaření atd.)

Právní úprava:

Zákon č. 83/1990 o sdružování občanů, ve znění zákona č. 300/1990 Sb., zákona č.513/1991 Sb. a zákona č.151/2002 Sb.

Právní účinnost (vznik):

Registraci provede MV do 10 dnů od zahájení řízení (den, kdy obdrželo návrh). Den registrace je vyznačen na jednom vyhotovení stanov, které MV zašle zpět zmocněnci přípravného výboru. Registrace nepodléhá rozhodnutí ve správním řízení. Identifikační číslo (IČO) přiděluje MV ČR, organizačním jednotkám *sdužení* s právní subjektivitou přiděluje IČO registrační pracoviště Českého statistického úřadu v příslušném krajském městě.

Není-li zmocněnci do 40 dnů od zahájení řízení doručeno rozhodnutí o odmítnutí registrace, *sdužení* vzniká dnem následujícím po uplynutí uvedené lhůty.

Proti rozhodnutí o odmítnutí registrace mohou členové přípravného výboru podat do 60 dnů po doručení opravný prostředek u Vrchního soudu v Praze.

Pozn. *Více informací* www.mvcr

Příspěvková organizace obce

Definice:

Obec (analogicky kraj a stát) jako územně samosprávný celek může zřídit pro činnosti ve své působnosti, které jsou zpravidla neziskové a jejichž rozsah, struktura a složitost vyžaduje samostatnou právní subjektivitu *příspěvkovou organizaci*. Veřejné kulturní služby jako profesionální provozování divadelní či hudební činnosti (případně provozování umělecké galerie) je možné řešit touto formou.

Založení:

Pravomoc založení přísluší zastupitelstvu obce. Zřizovatel (obec) vydá o vzniku organizace zřizovací listinu.

Zřizovací listina (obsah):

název a sídlo *příspěvkové organizace* a její identifikační číslo (název musí vylučovat možnost záměny s názvy jiných příspěvkových organizací)

vymezení hlavního účelu a tomu odpovídajícímu předmětu činnosti

označení statutárních orgánů a způsob, jakým vystupují jménem organizace

vymezení majetku, který se organizaci předává do správy k jejímu vlastnímu hospodářskému využití

vymezení majetkových práv tak, aby vložený i získaný majetek byl využíván pro hlavní účel, k němuž byla zřízena

okruhy doplňkové činnosti

vymezení doby, na kterou je organizace zřízena

Vznik (rozdělení, sloučení či zrušení):

nastává dnem určeným zřizovatelem. Tuto skutečnost zřizovatel zveřejňuje do 15 dnů v Ústředním věstníku ČR.

Příspěvková organizace se zapisuje do obchodního rejstříku.

Právní úprava:

Zákon č. 250/2000Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů ve znění zákonů č. 320/2001 Sb., č. 450/2001 Sb., č. 320/2002 Sb. a Zákon č.128/2000 Sb. o obcích

Pzn. Příspěvkové organizace státu (např. Národní divadlo či Česká filharmonie) se řídí podle zákona o státním rozpočtu a jeho rozpočtových pravidel, které jsou striktnější než pravidla, dle kterých spravují své příspěvkovou města a kraje.

Finanční hospodaření:

Příspěvková organizace hospodaří s prostředky získanými vlastní činností a s prostředky přijatými z rozpočtu zřizovatele. Dále s prostředky svých fondů (rezervní, investiční, odměn, kulturních a sociálních potřeb), s peněžními dary od fyzických i právnických osob.

Pokud organizace vytváří ve své doplňkové činnosti zisk, může jej použít jen ve prospěch své hlavní činnosti.

Nadace a nadační fondy

Definice:

Nadace nebo nadační fond jsou účelová sdružení majetku zřízená a vzniklá podle tohoto zákona pro dosahování obecně prospěšných cílů. Zejména pro rozvoj duchovních hodnot, ochranu lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochranu životního prostředí, kulturních památek a tradic, vědy, vzdělání, sportu. Z určení vyplývá i možnost podpory veřejné kulturní služby jako je provozování divadla, hudby, výtvarného umění atd.

Založení:

Nadace nebo fond se zřizuje písemnou smlouvou mezi zřizovatelem nebo zakládací listinou, je-li zřizovatel jediný, anebo závětí.

Nadační listina (obsah):

název a sídlo

název, obchodní jméno, sídlo a IČO zřizovatele (zřizovatelů) u právnických osob

jméno a příjmení, rodné číslo trvalý pobyt zřizovatele, jde-li o fyzické osoby
vymezení účelu (musí být ve shodě s obecně prospěšným cílem)

počet členů správní rady (včetně národností a způsobu jejich jednání jménem *nadace* či *fondy*)
členy dozorčí rady

stanovení pravidla pro omezení nákladů

určení osoby spravující majetkové vklady

podmínky pro poskytování nadačních příspěvků

Vznik *nadace* či *nadačního fondu*:

začíná dnem zápisu do nadačního rejstříku,

rejstřík je veřejným seznamem, součástí zápisu do něho je i statut a výroční zpráva *nadace* či *fondy*.

K návrhu na zápis se přikládá dále: nadační listina, doklad o splacení peněžitého vkladu (*celková hodnota nadačního jmění nesmí být nižší než 500 000,- Kč a po dobu trvání se nesmí snížit pod tuto hodnotu*), výpis z rejstříků trestů členů správní a dozorčí rady (*nesmí být starší 6 měsíců*).

Pozn. *Rejstřík vede soud určený k vedení obchodního rejstříku.*

Právní úprava:

Zákon č. 227/1997 o nadacích a nadačních fondech

Použití majetku:

V paragrafu 23 zmíněného zákona se říká: *nadace nebo nadační fond nesmí vlastním jménem podnikat, s výjimkou pronájmu nemovitostí, loterií, tombol, veřejných sbírek, kulturních, společenských, sportovních a vzdělávacích akcí*

Komentář: *vlastním jménem smí však přímo podporovat veřejně prospěšné (kulturní) služby. Základním posláním je poskytování nadačních příspěvků a nikoliv realizace činností.*

V zákonu je ošetřen konflikt zájmů a zákaz pro nadace a nadační fondy podílet se na podnikání jiných osob.

Obdobným způsobem je ošetřeno i působení zahraničních nadací u nás

Obecně prospěšná společnost

Definice:

Obecně prospěšná společnost poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek. Těmito službami jsou i kulturní služby (provozování divadla, hudby, výtvarného umění atd.) určené veřejnosti.

Založení:

Zakladateli *o.p.s.* mohou fyzické i právnické osoby. Společnost se zakládá smlouvou s podpisy všech zakladatelů úředně ověřenými. Je-li zakladatel jediný smlouvu nahrazuje zakládací listina ve formě notářského zápisu.

Zakládací listina (smlouva) obsahuje:

název, sídlo a IČO zakladatele (u právnické osoby)

jméno, rodné číslo a trvalý pobyt zakladatele (u fyzické osoby)

název a sídlo *o.p.s.*

druh obecně prospěšných služeb, které bude poskytovat

podmínky poskytování těchto služeb

dobu, na kterou se zakládá, pokud není založena na dobu neurčitou

jméno, r.č. a trvalý pobyt členů správní (a dozorčí) rady

hodnotu a označení majetkových vkladů jednotlivých zakladatelů

způsob zveřejňování výroční zprávy o činnosti a hospodaření

Vznik *o.p.s.*

Společnost vzniká dnem zápisu do rejstříku obecně prospěšných společností. Rejstřík vede soud určený k vedení obchodního rejstříku. Návrh na zápis musí být doložen zakládací listinou a podán 90 dnů od založení. Ve věcech rejstříku platí obdobná ustanovení obchodního zákoníku a občanského soudního řádu.

Pozn. Pokud bude o.p.s. vykonávat činnosti, k jejichž výkonu se vyžadují zvláštní podmínky, je zakladatel povinen splnění těchto skutečností prokázat.

Právní úprava:

Zákon č. 248/1995 o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů.

Pzn. Od 1.1. 2011 platí novela tohoto zákona, která především určuje, že statutárním představitelem společnosti je ředitel a nikoliv předseda správní rady jako tomu bylo doposud a ustavuje volnější režim pro volby správních a dozorčích rad.

Hospodaření:

Zisk nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, členů jejích orgánů nebo zaměstnanců a musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla společnost založena.

Kromě těchto služeb může vykonávat i jiné činnosti za podmínky, že doplňkovou činností bude dosaženo účinnějšího využití majetku a nebude ohrožena kvalita, rozsah a dostupnost obecně prospěšných služeb.

O.p.s. se nesmí účastnit na podnikání jiných osob.

Při zajišťování své činnosti se může ucházet o dotace ze státního rozpočtu, kraje, obce nebo ze státního fondu.

Dotace z prostředků státního rozpočtu může být *o.p.s.* poskytnuta na stejnou činnost nebo stejný projekt pouze z jednoho místa.

V určitých případech platí povinnost auditu, vždy platí povinnost výroční zprávy

Fyzická osoba (jako živnost volná)

Definice:

Živností je ve smyslu živnostenského zákona soustavná činnost provozovaná samostatně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených živnostenským zákonem. Podle nařízení vlády č. 469/Sb. v příloze 4 pod číslem 117 uvedeno pořádání *kulturních produkcí a zábav (tzn. i divadel, koncertů atd. na stálé scéně i jako hostující)* uvedeno jako živnost volná, v příloze č. 2 ve skupině 214 je uveden *nákup a prodej předmětů kulturní hodnoty*, což lze vztáhnout např. na galérie jako živnost vázaná, která podléhá jinému režimu.

Podmínky provozování volné živnosti *fyzickými osobami*:

dosažení věku 18 let

způsobilost k právním úkonům

bezúhonnost

Pozn. *Prokázání odborné způsobilosti není podmínkou provozování volné živnosti.*

Provozování je podmíněno ohlášením

Ohlášení u příslušného živnostenského úřadu:

Výpis z Rejstříku trestu podnikatele (popř. jeho odpovědného zástupce) – ne starší 3 měsíců

Výpis z Obchodního rejstříku ne starší 3 měsíců, je-li v něm *fyzická osoba zapsaná*

Doklad, že *fyzická* osoba nemá vůči finančním orgánům státu daňové nedoplatky

doklad vydá místně příslušný finanční úřad

Doklad o vlastnickém či jiném právu k objektům a prostorám, v nichž je místo podnikání

Doklad o zaplacení správního poplatku 1.000,-Kč za každou ohlašovanou živnost

Pozn. pro ohlášení existuje formulář *Ohlášení živnosti volné* s údaji:

Jméno a příjmení

Státní občanství

Bydliště

Rodné číslo

Údaj, zda soud či správní orgán uložil zákaz činnosti nebo zda v posledních třech letech bylo zrušeno živnostenské oprávnění

Údaje o odpovědném zástupci, pokud je ustaven

Předmět podnikání

Identifikační číslo (IČ) bylo-li přiděleno

Místo podnikání (provozovna-y, ve které-ých, bude živnost zahájena bezprostředně po vzniku oprávnění

Údaj, zda se zaměstnávají zaměstnanci

Datum zahájení provozování

Datum ukončení, pokud se zamýšlí provozovat živnost jen na dobu určitou)

Vznik činnosti:

Živnostenský úřad je povinen vystavit živnostenský list do 15 dnů po doručení ohlášení, pokud jsou všechny výše zmíněné náležitosti splněny

Právní úprava:

Zákon č. 455/1991 Živnostenský zákon ve znění pozdějších předpisů, nařízení vlády č. 469/2000 Sb. vymezující obsah živností, Zákon č. 513/1991 Obchodní zákoník a Zákon č. 40/1964 Občanský zákoník – oba ve znění pozdějších předpisů

Osoby, které podnikají na základě živnostenského oprávnění nebo které podnikají na základě jiného než živnostenského oprávnění se zapisují do obchodního rejstříku jen na vlastní žádost, nebo stanoví-li za zvláštní zákon viz paragraf 2-3 Obchodního zákoníku.

Pozn. Obdobná ustanovení platí pro *právnícké osoby provozující živnost volnou*, specifické pak pro ohlášení jednotlivé následné živnosti: *živnosti vázané pro fyzické osoby, živnosti vázané pro právnícké osoby, ohlášení řemeslné živnosti pro fyzické osoby, ohlášení řemeslné*

živnosti pro právnické osoby, žádosti o koncesi pro fyzické osoby, žádost o koncesi pro právnické osoby (vždy jiné se sídlem na území a mimo území ČR), specifické podmínky má provozování všech živností průmyslovým způsobem viz www.mpo.cz

Společnost s ručením omezeným

Definice:

Společnost s ručením omezeným je obchodní společností, která je prioritně zakládána za účelem podnikání. Obchodní zákoník v paragrafu 56 vymezuje možnost založit s.r.o. (stejně jako akciovou společnost) i k jiným účelům než je podnikání, tzn. např. i pro zajištění divadelní (a jiné obdobné) činnosti. I taková s.r.o. zůstává obchodní společností a je podřízena režimu Obchodního zákoníku.

Založení:

Zakladatelem může být kterákoliv fyzická nebo právnická osoba. V případě jednoho zakladatele jde o zakladatelskou listinu vyhotovenou formou notářského zápisu. Jde-li o dva a více jde o společenskou smlouvu rovněž notářským zápisem.

Zakladatelská listina (smlouva) musí obsahovat minimálně náležitosti stanovené OZ:

firmu a sídlo společnosti

určení společníků

předmět podnikání (činnosti)

výši základního kapitálu

výši vkladu každého společníka a určení způsobu splácení vkladu

jména a bydliště prvních jednatelů společnosti a způsob jakým za společnost jednají

totéž u členů první dozorčí rady, pokud je zřízena

určení správce vkladu

Vznik:

S.r.o. vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku u rejstříkového soudu (podle místa). Návrh na zápis musí být podán do 90 dnů po založení společnosti. Návrh podepisují všichni jednatelé. Dále musí být doloženy:

společenské smlouvy

živnostenské listy resp. Jiné oprávnění k činnosti, které se v zápisu navrhuje jako předmět činnosti

nájemní smlouva nebo doklad o jiném vztahu k místnostem, v nichž je umístěno její sídlo

výpis z trestního rejstříku jednatelů

doklad o tom, že jednatel nemá daňové nedoplatky

doklad o splacení vkladů

Právní úprava:

Zákon č.513/1991 Sb. Obchodní zákoník zvláště paragrafy 105-153 ve znění pozdějších předpisů

Hospodaření:

Základní kapitál činí 200.000,- Kč. Výše vkladu jednoho společníka minimálně 20.000,- Kč.

Před podáním návrhu na zápis musí být splaceno nejméně 100.000,- Kč. Je-li jediný zakladatel musí být vklad zaplacen v plné výši. Nepeněžité vklady musí být oceněny.

S.r.o. účtuje v soustavě podvojného účetnictví

S.r.o. mohou být příjemci dotací z veřejných zdrojů.

Pozn. V oblasti kultury v rámci EU (např. v Programu PHARE) nebyly např. poskytovány podnikatelským subjektům

Zákon č.586/1992 Sb. o daních z příjmů ve znění pozdějších předpisů stanoví, že s.r.o. i když nebyla založena za účelem podnikání, ale např. k zajištění kulturních služeb, nemá možnost snížit si základ daně až o 30%, maximálně však o 1.000.000,-Kč (jako např. o.p.s.).

Akciová společnost

Definice:

Akciová společnost podle paragrafu 56 Obchodního zákoníku může být založena i za jiným účelem než je podnikání, tzn. i pro provozování kulturní činnosti.

Akciová společnost je společnost, jejíž základní jmění je rozvrženo na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě. Společnost odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem. Akcionář neručí za závazky společnosti.

Založení:

Společnost může být založena jedním zakladatelem, je-li zakladatel právnickou osobou, jinak dvěma nebo více zakladateli. Zakládající listina či zakladatelská smlouva musí obsahovat i návrh stanov. Hodnota základního jmění musí činit alespoň 2 000 000,- Kč

Zakladatelská smlouva musí obsahovat:

obchodní jméno, sídlo a předmět podnikání (činnosti)

počet akcií a jejich hodnotu, druh, název a popis práv s nimi spojených

vklady zakladatelů

a celé penzum povinností s upisováním akcií včetně normativů pro ustavující valnou hromadu a stanovy

Vznik:

Rejstříkový soud provede zápis do obchodního rejstříku, je-li prokázáno:

řádně se konala valná hromada

upisovatelé upsali celou hodnotu základního jmění a splatili alespoň 30% základního jmění tvořeného peněžními vklady

byly schváleny stanovy společnosti

byli zvoleni členové orgánů společnosti

Právní úprava:

Zákon č. 513/1991 Sb. Obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů, zvláště paragrafy 154 až 220.

Zákon řeší hlavně práva a povinnosti akcionářů, orgány společnosti (nejvyšším orgánem je valná hromada, statutárním orgánem představenstvo), zacházení se základním jměním, zrušení a likvidaci společnosti.

Komentář:

Tato právní forma svou strukturou a složitostí se v případě provozování kulturní činnosti jeví jako vhodná jen pro případ silných kapitálových partnerů a komerčního typu divadla či hudby.

Ostatní společnosti

Definice:

Obchodní společnosti (*veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným*) a *družstva* jsou právnickými osobami založenými za účelem podnikání.

Pouze *společnost s ručením omezeným* a *akciová společnost* mohou být založeny i za jiným účelem, pokud to zvláštní zákon nezakazuje. Mohou být tedy založeny i za účelem provozování kulturních služeb oproti např. *družstvu*, které vedle podnikání může být založeno jen pro zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb *svých* členů.

Výjimka:

Novela Občanského zákona umožnila, aby byla zakládána *zájmová sdružení právnických osob*, jejichž účelem může být např. i provozování divadla.

Právní úprava:

Zákon č. 513/1991 Sb. Obchodní zákoník zvláště paragrafy 105-153 ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

(pozn. zákon do roku 2003 zaznamenal 27 změn)

Zvláštní daňové a jiné předpisy

Uvádíme základní předpisy, které se týkají v různé míře profesionálního provozování kulturních služeb fyzickými a právníckými osobami ve veřejném i soukromém sektoru, zejména:

Zákon č. 586/1992 Sb. o daních z příjmu ve znění pozdějších předpisů *stanoví zvláštní daňový režim pro právnické osoby daňové poplatníky, které nejsou založeny za účelem podnikání (např. občanské sdružení, obecně prospěšná společnost atd.) U nich nejsou předmětem daně z příjmu příjmy z dotací a jiných forem podpory státu a územních rozpočtů a příjmy z úroků na vkladovém běžném účtu. Předmětem daně jsou ale u nich vždy příjmy reklamy a nájemného.*

Zákon č. 338/1992 Sb. o daních z nemovitosti

Zákon č. 357/1992 Sb. o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí

Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví

Zákon č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty

Zákon č. 368/1992 Sb. o správních poplatcích

Zákon č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků

Zákon č. 589/1992 o pojištění na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Zákon č. 89/1995 o státní statistické službě

Pozn. Výčet souvisejících zákonů není vyčerpávající (schází odkaz např. na Trestní zákon, Zákon o správě daní a poplatků, zákon o reklamě, Zákon o ochraně spotřebitele atd.)

U většiny uvedených zákonů platí: ve znění pozdějších předpisů !!

Společné povinnosti

Právnické a fyzické osoby zakládající či provozující profesionální činnosti v oblasti kulturních služeb, ať už jako neziskovou či jako podnikání za účelem zisku, mají některé společné povinnosti:

Identifikační číslo fyzické či právnické osoby

Založení bankovního účtu

Pořízení živnostenských listů na hlavní činnosti u fyzických osob

Pořízení živnostenských listů (př. koncesní listiny) na doplňkové činnosti u nepodnikatelských subjektů

Registrace v obchodním rejstříku, u rejstříkového soudu či u Ministerstva vnitra

Registrace u Finančního úřadu podle sídla právnické či fyzické osoby – *příhláška k registraci daně z příjmu, daně z přidané hodnoty, daně z nemovitosti, daně ze závislé činnosti, srážkové daně, silniční daně atd. dle jednotlivých subjektů*

Registrace v Centrálním registru pojištěnců u Všeobecně zdravotní pojišťovny

Příhláška subjektu i zaměstnanců u zvolené zdravotní pojišťovny

Registrace u Správy sociálního zabezpečení

Konání dle ustanovení Autorského zákona (č. 121/2000 Sb.), zvláště stran užití díla (paragraf 12-23) a práv výkonných umělců (paragraf 67-73).

X. Literatura a prameny

Prameny

Analýza transformace příspěvkových organizací – divadel zřizovaných hl. m. Prahou,

Divadelní ústav Praha, 2001.

Analýza vazeb trhu práce se sektorem kultura, Institut umění-Divadelní ústav, Praha 2007

Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v ČR po r. 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné zprávy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury. Praha: NIPOS, 2006.

Autor a peníze, Ekonomické souvislosti spisovatelské profese v české kultuře 19. a 20. st. Sympozium Ústavu pro českou literaturu AV ČR, 2007

Creative Britain-New Talents for the New Economy. London: DCMS, 2008

Česká divadla : encyklopedie divadelních souborů. Praha : Divadelní ústav 2000.

Český taneční slovník : *tanec – balet – pantomima*. Praha : Divadelní ústav 2001.

Český hraný film 1898-1930, Praha, Národní filmový archiv, 1995

Český hraný film 1930-1945, Praha, Národní filmový archiv, 1998

Český tanec 2007, průzkum Institut umění-Divadelní ústav, Praha

Čtenáři a čtení v ČR, projekt Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., a Národní knihovny ČR, Jiří Trávniček, Vít Richter, 2007

Divadla jako hospodářské podniky v roce 1999, Ostrava, Marketingová laboratoř, 2000.

Divadlo v České republice. Ročenky od roku 1998. Praha: Divadelní ústav.

Dokumentace ke kulturní a divadelní politice v České republice po roce 1989, Praha, Divadelní ústav, 2003.

Dotační tituly MKČR pro divadlo a tanec. MK ČR, Praha 2010.

Edice Box. internetová edice DÚ, Praha: <http://www.divadlo.cz/box/>

Ekonomické souvislosti kultury – výzkumná sonda, Praha: Katedra teorie kultury FF UK, 1997.

Ekonomika a kultura, partnerství pro 21. století. Praha: EMK, 2001.

Fórum pro kreativní Evropu. Dokumentace konference, Praha: Institut umění, 2009.

Granty HMP v oblasti umění. MHMP, Praha, 2010

Herman J., *Koncepční model operního divadla v Praze*, Praha:MK ČR, 2011

Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy, Praha, 2006.

Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007 – 2013, MK ČR, Praha,2006.

Kulturní politika města Plzně, Plzeň, 2001

Kultura, umění, perspektivy. Sborník konference na téma legislativa a ekonomika. Praha: Divadlo Archa, 1997.

Kulturní politika města Plzně. Plzeň, 2001.

Marketing umění – bibliografická rešerše. Ostrava: Marketingová laboratoř, 2000.

Model státního financování divadel. Praha, 1997, Svět a divadlo, č. 4 a 5.

Obec a divadlo. Praha: MHMP STEN/MARK, 1996.

Ročenky, dokumenty a projektové studie Institutu umění-Divadelního ústavu, Praha

Satelitní účet kultury. Praha: NIPOS, od roku 2009

Sborník statí o kultuře v letech 1998-2003 Praha: MK ČR, NIPOS, 2004.

Sociologický průzkum, Herecká asociace, Praha, 2006

Stát – město – kultura. Otevřená diskuse, Praha: Divadelní ústav, 2003.

Státní kulturní politika na léta 2009-2014, Praha: MKČR, 2008

Statistická ročenka České republiky. Praha: Český statistický úřad, od r. 1990.

Statistika kultury. Praha: NIPOS, od r. 1998.

Statistical Indicators for Arts Policy. Strawberry Hills, NSW: IFACCA, June 2005

Strategie rozvoje neziskového sektoru v ČR. Praha: Spiralis, 2000

Strategie účinnější podpory kultury do roku 2005 – kulturní politika. Praha: MK ČR, 2001.

Praha – Evropské město kultury. Analytická studie. Praha: Katedra teorie kultury FF UK, 2001.

Struktura a formy finančních toků v oblasti umění. Zpráva o výzkumném projektu. Ostrava: Marketingová laboratoř, 2000.

Transformace divadelního systému v České republice. Praha: Divadelní ústav, 2004, s pomocí Nadace Open Society Fund Praha.

Transformace Národního divadla jako předpoklad jeho dalšího rozvoje. Jan Burian, ND, 2014

Výroční zprávy divadel.

Výroční zprávy Ministerstva kultury ČR. Praha: MK ČR, od r. 1998.

Vztah státu ke kultuře. Kulturní politika v evropských zemích: Aktualizace vybraných problémů. Praha: Katedra teorie kultury FF UK, 2004.

Zpráva o české kinematografii v roce 1994-1999, Ministerstvo kultury ČR, 1995-2000.

Zpráva o činnosti Rady Státního fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie za 2. volební období, Ministerstvo kultury ČR, 2000

Literatura

- Ambrožová V., *Měření podmínek pro rozvoj kreativní ekonomiky pomocí indexu kreativity a jeho aplikace pro ČR.* Zlín: Univerzita T. Bati, 2008
- Arcier, B. F. d' – Arkio, T. – HRAB, O. a kol. *Towards a New Cultural Framework Programme of the European Union.* Brussels: EFAH, 2003.
- Bartošek L., *Náš film, Kapitoly z dějin (1896-1945),* Praha, Mladá fronta, 1985.
- Bejvlová, J., *Divadelní výkon - měření výkonnosti neziskového repertoárové divadla,* disertační práce, JAMU, Brno, 2005.
- Bell, D., *Kulturní rozporny kapitalismu,* Praha: Sociologické nakladatelství, 1999.
- Bek, M., (2001) *Zpráva o hudebních posluchačích v České republice v roce 2001.* (Brno: Masarykova univerzita v Brně)
- Blackmoreová, S., *Teorie memů,* Praha: Portál, 2001.
- Cikánek, M., *Evropské operní publikum z marketingové perspektivy,* JHD, 2007.
- Cikánek, M., *Kreativní průmysly, Institut umění, Praha, 2009***
- Cikánek, M., (2002) *Marketing festivalu hudebního divadla Opera.* Magisterská diplomová práce v oboru hudební managementu na Hudební fakultě Akademie múzických umění v Praze
- Cikánek, M. (2006a) *Audience of the Prague Opera Festival/ Comparison of the Marketing Researches Conducted by the Festival in 2001 and 2005.* Magisterská diplomová práce v oboru Arts Management na City University London
- Cikánek, M., (2006b) *Naše publikum je středem všeho, co děláme* in His Voice 6/2006,
- Černý, O. – Herman, J., *Návrh modelu státního financování profesionálních divadel. Část 1. Obecné principy a struktura.* Praha: Svět a divadlo, 1997, r. 8, č. 4.
- Černý, O. – Herman, J. – Jindrová Z., *Návrh modelu státního financování divadel. Část 2. Grantové řízení.* Praha: Svět a divadlo, 1997, r. 8, č. 5.
- Černý, O. – Nekolný, B., *The Performing Arts in the Czech Republic.* Amsterdam: Theater Instituut Nederland, 2000.
- Čiháková- Noširo VI., *Analýza současné situace ve výtvarném (vizuálním) umění s důrazem na profesionální živé umění* Praha. Praha: Institut umění, 2006
- Dohnalová, L., *Analýza hudebního života 1990-2005.* Praha: Institut umění, 2006.
- Dohnalová, L., *Populární hudba – analýza vývoje 1990-2005.* Praha: Institut umění, 2006
- Dohnalová, L.: *Czech Music Guide /angl./,* Praha: Divadelní ústav, 2006.
- Dostál, P., Kislíngerová, E., a kol.: *Ekonomika kultury. VŠE, Praha, Nakladatelství Oeconomica, 2012***

- Dvořák, J., *Kreativní management pro divadla, aneb, O divadle jinak: Kapitoly k tématu realizace divadla*. Praha: Pražská scéna, 2004.
- Dvořák J., *Malý slovník managementu divadla*. Praha: Pražská scéna, 2005.
- Dvořák J., Hulec Vl., *Příští vlna Next Wave : antologie alternativy, okraje a undergroundu v českém divadle 90. let*. Praha : Pražská scéna 1996.
- Etlík, J. Czech Theatre, *Anketa o divadle 90.let*, č. 16, str. 66 a 67 (Praha : Divadelní ústav)
- Hadrbolec J., *Současný stav nezávislého producentství v České republice*, diplomová práce, FAMU, 1994/95
- Hagoort, G., *Umělecký management v podnikatelském stylu*, Praha: AMU, Disk, 2009.
- Halada, A., *Český film devadesátých let, Od Tankového praporu ke Koljovi*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1997
- Hannagan, T. J., *Marketing pro neziskový sektor*. Praha: Management Press, 1996.
- Hoffmanová, B., *Transformace státní filmové distribuce na podmínky tržní ekonomiky*, diplomová práce, katedra filmové a televizní produkce FAMU, 1991/92
- Hon, J. a kol., *Multiplikační efekty dotací do divadel*. Praha: Divadelní ústav a Marketingová laboratoř Ostrava, 2000.
- Hradcová, A., *Právní postavení kinematografie v České republice*, diplomová práce, FAMU, 1992/93.
- Chiaravalloti, F., *A non-prescriptive view of artistic value* . University of Groningen, 2008.
- Chládková, Blanka. *Divadelní systémy v Evropě*. Praha: Divadelní ústav, 2001.
- Chládková , B., *Měření výkonnosti repertoárových divadel*. Praha: IU-DÚ, Edice Box, 2009
- Chládková, B., Lobpreis D., Stříbrná A., *Vzdělávání a výchova* Praha: Institut umění, 2007.
- Kaiser Michael M., *Strategické plánování v umění*. Praha: Institut umění-Divadelní ústav, 2009**
- Kesner L., *Marketing a management muzeí a památek*, Grada, Praha, 2005.**
- Klaus, V., Tomšík, Vl., *Makroekonomická fakta české transformace*, NC Publishing, Brno, 2007.
- Kloudová,J. a kol., *Kreativní ekonomika – Trendy, výzvy, příležitosti*. Grada, Praha, 2010
- Komparace kulturních systémů 15 zemí Evropské unie*. Podkladový materiál pro panelovou diskusi „Stát pro umění 21. století“. Praha: Divadelní ústav, 2003.
- Kouřilová I., *Multiplikační efekty v kultuře*. Brno: Ekonomicko-správní fakulta MU, 2007.
- Kraus M. a kol., *Výzkum a vývoj v kulturních a kreativních odvětvích: Hlavní ukazatele výzkumu a vývoje včetně srovnání s vybranými průmysly ČR*. Praha: IU-DÚ a Technologická agentura ČR, 2015.
- Kultura 07-013. Česká účast v projektech spolupráce financovaných programem EU*. Praha: Institut umění, 2015
- Kultura, umění, perspektivy*. Sborník konference na téma legislativa a ekonomika. Praha: Divadlo Archa, 1997.
- Nekolný, B., *Formace transformace*. Praha: Svět a divadlo, 2003, sv.4 – 6.
- Nekolný, B., *Česká kultura v roce 2000*. Brno: Barrister & Principal, 2000.
- Nekolný, B. a kol., *Divadelní systémy a kulturní politika*. Praha: Divadelní ústav, 2006.
- Nekolný, B., *Divadlo a kreativní sektor*. Praha: DAMU, 2014**
- Nekolný,B. a kol., *Paradigmata moderní kulturní politiky*. Praha: Institut umění, 2014
- Nekolný B.: *Studiové divadlo a jeho české cesty*. Praha: Scéna, 1991
- Němec,M., *Významy kulturních a kreativních průmyslů v EU, ČR a HMP*, Praha, 2013, Útvar rozvoje HMP (STR ÚRM).
- Němec R., *Možnosti návratu finančních investic do českého celovečerního filmu po roce 1989*, diplomová práce, FAMU, 1998/99.
- Malý, I., *Veřejné statky a veřejně poskytované statky*. Praha: Politická ekonomie, 1998, č. 6.

- Matějů, M., *Kulturní a sociální změny v lokální společnosti – souhrnná studie*. Praha: Katedra teorie kultury FF UK, 1999.
- Matějů, M. a kol., *Praha a kultura: Stav k roku 2000 a tendence vývoje*. Praha: Katedra teorie kultury FF UK, 1998.
- Matějů, M. a kol., *Proměny kultury a umění v české společnosti na prahu 21. století: Lokální a globalizační trendy*. Praha: Katedra teorie a kultury FF UK, 2005.
- Matějů, M. – Žák, J. *Ekonomické souvislosti kultury*. Praha: Katedra teorie a kultury FF UK, 1997
- Matoušek, J., *Měření ekonomického dopadu festivalu Setkání*. Brno: JAMU, 2009.
- Maříková H., *Mechanismy evaluace kulturních služeb*. Praha: IU-DÚ, Edice Box, 2009
- Mederly, P. – Nováček, P. – Topercer, J., *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Praha: CESES FSV UK, 2004
- Myerscough, J., *The Economic Importance of the Arts in Britain*. London: Police Study Institute, 1998
- Patočková, V. a kol., *Kultura v krajích České republiky*. Praha: Sociologický ústav AV, 2012
- Pávišová, L. *Multiplikační efekty v kultuře*. Brno: Ekonomicko-správní fakulta MU, 2007.
- Poledňák, I. a kol.: *Proměny hudby v měnicím se světě*, sb. FF UP Olomouc, 2007.
- Raabová T., *Produktivita a finanční problémy scénických umění – ekonomická analýza*. Praha: Fakulta mezinárodních vztahů VŠE Praha, 2008.
- Reeves, M.: *Measuring the Economic and Social Impact of the Arts*. London: Arts Council England, 2002
- Riedelbauch, V., Vašek, R., *Studie návazné uplatitelnosti uměleckého personálu*. Praha: Unie zaměstnavatelských vztahů, 2012
- Sedláček, T.: *Ekonomie dobra a zla*, Praha: Nakladatelství 65. pole, 2009
- Simbartl, P., *Posouzení Filmového studia Barrandov v podmínkách tržního hospodářství, jeho konkurenceschopnost, srovnání s podobnými studii v postkomunistických zemích i tradičních demokraciích*, diplomová práce, FAMU, 1998/99
- Segment tanec, Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v ČR*, verze I., březen 2008, kol. autorů, Praha: Institut umění 2008.
- Souček, J.G., *Pravidla přijímání peněz veřejné podpory*, COT business -4 – 2007
- Souček E., Ježdík V., Chlad M., Vstupní analýza současných vazeb trhu práce se sektorem kultura. Praha: Institut umění- Divadelní ústav, 2007**
- Smolíková M. ed., Management umění. Praha: ProCulture, 2008**
- Srstka, J., *Autorské právo v divadle*. Praha: AMU, 2006.
- Strečková, Y. kol. *Veřejná ekonomie*. Brno: Masarykova univerzita, 1997
- Šesták, J., *Divadlo-kultura-podmínky*, Praha: AMU, Disk, 2013.
- Tematická síť pro uplatnitelnost umělců z oblasti performing arts*. Sborník, Praha: Centrum rozvojových aktivit Unie zaměstnavatelských svazů ČR, 2014
- The economy of culture in Europe*. Kern European Affairs, 2006, European Commission - Culture
- The Impact of Culture on Creativity*. Brusel: Directorate-General for Education and Culture, 2009.
- Vojík, V., *Podnikání v kultuře a umění – Arts management*. ASPI – Wolters Kluweij, Praha, 2008
- Vondrášek, K., *Zwischen Vergangenheit und Zukunft (Transformationsprozesse der tschechischen Kultur 1990-1997)*. Bochum/Freiburg: Projekt Verlag, 2007
- Work Foundation., *Staying Ahead. The Economic Performance of the UK's Creative Industrie*. London: DCMS, 2007.